Lev Nicolaevici Tolstoi

Lev Nicolaevici Tolstoi

ANNA KARENINA

Volumul 2

PARTEA A TREIA.

I.

Serghei Ivanovici Koznâşev, în loc să plece ca de obicei în străinătate, să se odihnească după munca lui intelectuală, se duse la ţară, la fratele său, către sfârşitul lunii mai. Socotea că nu era viaţă mai frumoasă decât viaţa la ţară şi venise să se bucure cu Levin de ea. Acestuia îi păru foarte bine, cu atât mai mult, cu cât nu-l aştepta pe fratele său Nikolai. Dar, cu toată dragostea şi respectul pentru Serghei Ivanovici, Levin nu se simţea în apele lui când fratele său venea la ţară. Îl stingherea, ba chiar îi displăcea felul lui de a privi această viaţă. Pentru Levin, satul era centrul vieţii sale, adică un loc de bucurii, necazuri şi de muncă. Pentru Serghei Ivanovici, însă, satul nu era decât locul de odihnă după muncă şi antidot sigur împotriva atmosferei viciate a oraşului, antidot pe care-l lua cu plăcere, conştient de eficacitatea sa. Lui Levin satul îi era drag fiindcă reprezenta un câmp de activitate incontestabil folositoare. Lui Serghei Ivanovici îi plăcea cu deosebire tocmai din pricină că acolo putea să nu facă nimic. De altfel şi felul lui Serghei Ivanovici de a vedea poporul îl cam nemulţumea pe Levin. Serghei Ivanovici spunea că iubeşte şi cunoaşte poporul. Stătea de vorbă adesea cu mujicii – lucru pe care ştia să-l facă frumos, fără să se prefacă şi fără să se strâmbe. Din fiecare convorbire de soiul acesta el trăgea concluzii generale în favoarea poporului, căutând totodată a dovedi că-l cunoaşte. Aceste judecăţi superficiale îi displăceau lui Levin. Pentru dânsul, poporul nu era decât factorul

principal în munca lor comună, în ciuda respectului şi a iubirii lui adânci pentru mujic – pe care le-a supt, desigur, cum spunea el, o dată cu laptele doicii, o ţărancă – şi deşi lucra cot la cot cu sătenii în munca lor comună, deşi rămânea încântat uneori de puterea, blândeţea şi spiritul de dreptate al acestor oameni, totuşi se întâmpla adeseori, când această muncă cerea şi alte însuşiri de la dânşii, să se înfurie împotriva ţăranilor. Îl exasperau nepăsarea, lipsa de disciplină, beţia şi năravul lor de a minţi. De l-ar fi întrebat cineva dacă iubeşte poporul, n-ar fi ştiut în ruptul capului ce să răspundă, îl iubea şi în acelaşi timp nu-l iubea – ca de altfel pe toţi oamenii în genere. Bineînţeles, bun din fire cum era, mai mult iubea decât nu iubea pe oameni – deci şi poporul. Nu putea însă spune că iubeşte sau nu iubeşte poporul ca despre ceva distinct de el, deoarece nu numai că trăia în mijlocul lui şi că toate interesele sale erau legate de popor, dar el însuşi se socotea ca o parte din popor. Nu vedea în acesta, după cum nu vedea nici în propria-i fiinţă, însuşiri şi cusururi deosebite şi nu putea să nu se socotească una cu poporul! Pe lângă aceasta, deşi trăise multa vreme în cele mai strânse legături cu ţăranii, ca proprietar şi ca mijlocitor al lor, mai ales ca sfătuitor (ţăranii aveau încredere întrânsul şi veneau să-i ceară sfatul de la o depărtare de patruzeci de verste), el n-avea o părere bine desluşită despre popor. La întrebarea dacă cunoaşte poporul, i-ar fi fost tot atât de greu să răspundă ca şi la întrebarea dacă-l iubeşte. A spune că-l cunoaşte, ar fi însemnat în acelaşi timp să pretindă că cunoaşte oamenii. Avea prilejul să vadă şi să cunoască fel de fel de oameni, printre care şi mujici. Pe aceştia din urmă îi socotea oameni buni, interesanţi şi descoperea mereu la dânşii tot alte trăsături de caracter, schimbându-şi părerile de mai înainte asupra lor şi înlocuindu-le cu alte păreri. Dimpotrivă, Serghei Ivanovici – după cum iubea şi lăuda viaţa de la ţară, în opoziţie cu viaţa de la oraş, care nu-i plăcea – tot aşa iubea şi poporul, în opoziţie cu lumea mondenă, pe care n-o

iubea. De asemenea, el socotea că poporul se deosebeşte de ceilalţi oameni în genere. În mintea lui metodică se cristalizaseră cu precizie anumite forme ale vieţii poporului, scoase în parte din însăşi viaţa poporului, mai cu seamă însă din contrastele faţă de celelalte clase. Nu-şi schimba niciodată părerea despre popor şi atitudinea binevoitoare faţă de dânsul.

În divergenţele de păreri care se năşteau între cei doi fraţi cu prilejul discuţiilor despre popor, Serghei Ivanovici ieşea totdeauna învingător. Îl biruia pe fratele său, fiindcă avea noţiuni bine definite despre caracterul, însuşirile şi gusturile poporului. Levin însă n-avea nici o părere bine definită şi statornicită; de aceea era prins mereu în contrazicere cu sine însuşi în aceste discuţii.

Pentru Serghei Ivanovici, fratele său mezin era un băiat simpatic, avec le coeur bien placé1 (cum se exprima el în franţuzeşte), dar cu mintea, deşi destul de ageră, influenţată de impresiile momentului şi de aceea plină de contradicţii. Cu indulgenţa unui frate mai mare, el îi explica uneori valoarea lucrurilor, însă nu-i plăcea să discute cu dânsul, fiindcă-l dobora prea uşor.

Konstantin Levin îl privea pe fratele său ca pe un om de o mare inteligenţă şi de o vastă erudiţie, nobil în cel mai înalt înţeles al cuvântului, înzestrat cu capacitatea de a lupta pentru binele obştesc; dar, cu cât înainta în vârstă şi cu cât îşi cunoştea mai bine fratele, cu atât mai des simţea în fundul sufletul său că această capacitate de a lupta în vederea binelui obştesc, de care el însuşi se credea lipsit cu totul, poate că nici nu era de fapt o calitate, ci dimpotrivă, o lipsă. Poate o lipsă nu de dorinţe şi de gusturi frumoase, cinstite şi nobile, ci o lipsă de forţă vitală – ceea ce se numeşte inimă, de acea năzuinţă care sileşte pe om să aleagă, dintre toate căile vieţii care i se deschid înainte, una singură şi să nu se abată de la ea. Cu cât îşi cunoştea mai bine fratele, cu atât mai mult observa Levin că Serghei Ivanovici, ca şi mulţi alţi militanţi pentru binele obştesc, nu

era împins de inimă spre aceasta, ci de raţiune. E frumos să te îndeletniceşti cu asemenea lucruri, îşi ziceau, ei, şi se purtau în consecinţă! Levin îşi întări această părere, văzând că fratele său nu punea mai mult la inimă problemele binelui general şi ale nemuririi sufletului decât ale unei partide de şah sau iscusita structură a unei maşini noi.

Afară de aceasta, pe Levin îl stingherea prezenţa fratelui său la ţară, fiindcă – mai cu seamă vara – era mereu prins de gospodărie. Nu-i ajungea ziua lungă de vară ca să facă tot ce trebuia, în timp ce Serghei Ivanovici se odihnea. Dar, deşi se odihnea, adică nu lucra la cartea lui, era atât de obişnuit cu activitatea intelectuală, încât îi plăcea să-şi exprime într-o formă frumoasă şi concisă ideile ce-i veneau în minte şi ţinea să aibă pe cineva care să-l asculte.

Fratele său îi era cel mai obişnuit şi mai firesc auditor. De aceea, cu toate că relaţiile lor erau simple, libere şi prieteneşti, lui Levin îi venea greu să-l lase singur. Serghei Ivanovici prefera să se întindă pe iarbă şi să stea aşa, prăjindu-se la soare şi flecărind alene.

— N-ai să mă crezi, îi spunea el lui Levin, ce plăcere îmi face lenea asta ucraineană. Nici o idee în minte, capul deşert ca o minge.

Konstantin Levin se plictisea să şadă şi să asculte, mai ales când ştia că în lipsa lui se cară gunoi pe un câmp nepregătit şi că, nefiind supravegheaţi, oamenii ar putea să-l arunce Dumnezeu ştie cum… N-au să înşurubeze bine nici cormanele la pluguri, ci au să le scoată, şi pe urmă au să spună că plugurile de fier sunt o născocire proastă, că plugul de lemn e sfânt – şi aşa mai departe.

— Nu mai umbla atâta pe căldură, îi spunea Serghei Ivanovici.

— Nu. Trebuie numai să trec o clipă pe la birou şi mă întorc îndată, răspundea Levin şi fugea la câmp.

II.

În cele dintâi zile ale lui iunie se întâmplă ca Agafia Mihailovna, bătrâna dădacă, acum menajeră, în timp ce

ducea la pivniţă un borcan cu ciuperci marinate chiar atunci, să alunece deodată şi să cadă, scrântindu-şi mâna din încheietură. Curând îşi făcu apariţia medicul zemstvei, un tânăr guraliv, care abia îşi isprăvise studiile. Examina mâna, spuse că nu e scrântită, puse o compresă şi, rămânând la masă, se arăta încântat să stea de vorbă eu vestitul Serghei Ivanovici Koznâşev. Îi povesti, ca să-şi arate părerile înaintate asupra lucrurilor, toate bârfelile din judeţ şi se plânse de proasta situaţie a zemstvei. Serghei Ivanovici îl ascultă cu luare-aminte, îi puse întrebări şi, stârnit de noul auditor, se înflăcăra şi făcu câteva observaţii juste şi convingătoare, preţuite cu respect de tânărul medic. În sfârşit se însufleţise ca totdeauna după o discuţie strălucită şi înflăcărată – lucru cunoscut de fratele său. După plecarea doctorului, Serghei Ivanovici îşi exprimă dorinţa de a se duce cu undiţa la gârlă. Îi plăcea să pescuiască şi se mândrea oarecum că poate să-i placă o îndeletnicire aşa de stupidă.

Levin, care trebuia să-şi vadă arăturile şi păşunile, se arătă gata să-şi ducă fratele cu cabrioleta.

Era în toiul verii, tocmai vremea când se vede bine ce recoltă va fi şi încep grijile însămânţărilor de toamnă. Se apropia cositul. Secara dăduse toată în spic şi, verde-cenuşie, cu spicul încă uşor, se legăna în vânt. Ovăzul verde, cu tufe de iarbă galbenă presărate prin el, răsărise neregulat pe ogoarele târzii. Floarea hrişcăi, semănată de timpuriu, se scutura acoperind pământul. Pârloagele bătătorite, ca piatra, de vite, cu poteci lăsate printre ele, pe care nu le înturna plugul, erau pe jumătate arate. Grămezile de băligar, scoase la câmp şi uscate deasupra, îşi amestecau în zori izul cu mireasma ierburilor în floare, pline de nectar. Iar în aşezături, fâneţele curăţate, împestriţate cu grămezile negre ale tulpinilor de măcriş plivit, se întindeau ca o mare, aşteptând să fie cosite.

Era vremea când în muncile agricole se făcea un scurt popas înainte de seceriş, care vine la rând în fiecare an,

chemând toate puterile norodului. Recolta era minunată; iar zilele de vară erau senine şi calde, cu nopţi scurte, înrourate…

Fraţii trebuiau să treacă prin pădure ca să ajungă la fâneţe. Serghei Ivanovici admira tot timpul frumuseţea pădurii, cu frunziş bogat. Arăta fratelui său ba un tei bătrân, întunecat în partea umbroasă, smălţat cu codiţe galbene, gata să înflorească, ba mlădiţele tinere ale copacilor, crescute în anul acela, strălucind ca smaragdul. Lui Levin nu-i plăcea să vorbească sau să asculte vorbindu-se despre frumuseţile naturii. Pentru dânsul, cuvintele despuiau de frumuseţe ceea ce vedea. Încuviinţând ceea ce spunea fratele său, Konstantin Dmitrici începu să se gândească la altceva. După ce trecură pădurea, atenţia lui se îndreptă asupra unei pârloage de pe o movilă, aici acoperită cu iarbă galbenă, dincolo bătătorită şi împărţită în pătrăţele – parte arată, parte plină de grămezi de gunoi. Trecu un şir de căruţe, şi Levin le numără şi rămase mulţumit că se va căra tot ceea ce trebuia. Când văzu fâneţele, gândul lui sări la cosit. Cositul fânului îl interesa totdeauna în chip deosebit. Apropiindu-se de fâneaţă, Konstantin opri calul.

Roua dimineţii mai stăruia pe iarba înaltă şi deasă. Ca să nu-şi ude picioarele, Serghei Ivanovici rugă pe Levin să-l ducă cu cabrioleta, prin fâneaţă, până la un tufiş de răchită, unde „cădeau” bibani. Oricât de rău îi părea să calce iarba, Konstantin intră în fâneaţă. Iarba înaltă se înfăşură, moale, în jurul roţilor şi pe picioarele calului, presărând cu seminţe spiţele şi butucii uzi ai cabrioletei.

Fratele său se aşează sub o tufă şi-şi desfăşură undiţele, iar Levin îşi duse calul mai departe, să-l lege, şi intră în marea de ierburi verzi-cenuşii, neclătinate de vânt. În locurile inundabile, iarba mătăsoasă, cu seminţe care dădeau în copt, îi ajungea până aproape de brâu.

După ce străbătu fâneaţă de-a curmezişul, Levin ieşi la drum, unde întâlni un bătrân cu un ochi umflat, care ducea

o roiniţă cu albine.
— Ce e? Nu cumva le-ai prins, Fomici? Îl întrebă Levin.
— Da de unde, Konstantin Dmitrici! Sunt ale mele. De-am putea să ni le păzim pe-ale noastre! Au plecat a doua oară… Bogdaproste că le-au prins băieţii care ară la dumneavoastră. Au deshămat un cal şi le-au ajuns…
— Ei, ce spui, Fomici? Să cosim, ori să mai aşteptăm?
— Ce să spun? După noi ar fi să aşteptăm până la Sân Petru. Da dumneavoastră cosiţi totdeauna mai devreme. Să vă ajute Dumnezeu! Iarba-i bună. Au să aibă vitele unde paşte.
— Dar ce crezi despre vreme?
— Asta-i în mâna lui Dumnezeu. Poate că o să fie şi vreme frumoasă…
Levin se întoarse la fratele său. Nu „cădea” nimic. Dar Serghei Ivanovici nu se plictisea şi era în cea mai bună dispoziţie sufletească. Levin îşi dădea seama că, aţâţat de discuţia cu doctorul, Serghei avea chef de vorbă. El, dimpotrivă, ar fi vrut să plece cât mai repede acasă pentru a porunci pe a doua. Zi adunarea cosaşilor, hotărând dacă va începe ori nu cositul – grija lui de căpetenie acum.
— Ce zici? Mergem? Îl întrebă Levin.
— De ce să ne grăbim? Să mai stăm. Ia uite cum te-ai udat! Cu toate că peştele nu cade la undiţă, e frumos aici. Orice vânătoare e frumoasă, fiindcă se petrece în natură. Ce minunată e apa asta, luceşte ca oţelul! Zise Serghei. Malurile acoperite de ierburi, aduse el, îmi aduc aminte de o ghicitoare. Ştii care? Iarba spune apei: legănate suntem, legănate, şi de vânt bătute…
— Nu cunosc ghicitoarea asta, răspunse posac Levin.

III

— Ştii, m-am gândit la tine, urmă Serghei Ivanovici. Ceea ce se petrece în judeţul vostru e din cale-afară de fără noimă. Mi-a spus-o doctorul. Băiatul ăsta nu-i prost de loc! Ţi-am spus-o şi ţi-o mai spun: faci rău că nu te duci la adunări şi, îndeobşte, că te-ai depărtat de zemstvă. Dacă

oamenii cumsecade au să se dea la o parte, totul are să meargă bineînţeles anapoda. Dăm bani, dar banii merg pe lefuri. Şi n-avem nici şcoli, nici felceri, nici moaşe, nici farmacii… N-avem nimic.

— Am încercat, dar nu mai pot! Spuse Levin încet şi în silă. Ce vrei să fac?

— Cum nu mai poţi? Mărturisesc că nu te înţeleg. Nu admit nici nepăsarea, nici nepriceperea. Atunci să fie cumva numai din lene?

— Niciuna, nici alta. Am încercat şi am văzut ca nu pot face nimic, răspunse Levin.

Nu prea asculta cu luare-aminte ceea ce spunea fratele său. Uitându-se peste gârlă, pe arătură, Levin zări ceva negru, însă nu se putu lămuri dacă era un cal sau logofătul călare.

— Dar de ce nu poţi face nimic? Ai încercat o dată. N-ai izbutit din punctul tău de vedere şi te-ai şi resemnat. Se poate să n-ai amor-propriu!

— Nu concep amorul-propriu în privinţa asta, zise Levin adânc atins de cuvintele fratelui său. Dacă la universitate mi s-ar fi spus că alţii înţeleg calculul integral, iar eu nu-l înţeleg, atunci ar fi putut fi vorba de amor-propriu. Dar aici e nevoie în primul rând să fii încredinţat că ai însuşirile care se cer pentru astfel de treburi şi mai ales să crezi că aceste lucruri sunt foarte importante.

— Cum? Vrei să spui că nu sunt importante? Îl întreba Serghei Ivanovici, jignit ca fratele sau socotea neînsemnat un lucru care-l preocupa pe el şi fiindcă nici nu asculta bine ce-i spunea.

— Mie nu mi se par importante şi nu mă pasionează, ce să fac? Răspunse Levin, desluşind că ceea ce zărise era logofătul, care fără îndoială dăduse drumul oamenilor de la arat. Aceştia întorceau plugurile. „Oare au şi isprăvit aratul?” gândi el.

— Dar ascultă ce-ţi spun, urmă fratele cel mai mare, a cărui faţă frumoasă şi inteligentă se întunecă. Totul are o

margine. E foarte bine să fii un original, un om sincer, şi să nu-ţi placă făţărnicia, ştiu asta… Dar ceea ce spui tu ori n-are sens, ori are un sens foarte urât. Cum poţi socoti neînsemnat faptul că poporul acesta pe care-l iubeşti, după cum susţii… „N-am susţinut niciodată”, îşi zise în gând Konstantin Levin.

—… moare fără nici un ajutor medical. Nişte babe nepricepute moşesc copiii şi-i lasă să moară, poporul e împotmolit în neştiinţă şi e la cheremul oricărui conţopist. Iar tu ai în mână mijlocul de a-i veni în ajutor, dar n-o faci, fiindcă din punctul tău de vedere asta n-are nici o importanţă.

Serghei Ivanovici îi puse dilema:

— Ori eşti atât de înapoiat, încât nu eşti în stare să-ţi dai seama de tot ce-ai putea face, ori nu vrei să faci nimic, ca să nu-ţi tulburi liniştea, vanitatea sau mai ştiu eu ce…

Konstantin Levin simţi că nu-i mai rămăsese decât să se resemneze sau să-şi recunoască lipsa de interes pentru binele obştesc – ceea ce-l jigni şi-l necăji.

— Poate şi una, şi alta, rosti Levin cu hotărâre. Nu văd că s-ar putea…

— Cum? Administrând banii mai cu socoteală, nu s-ar putea da un ajutor medical?

— Cred că nu… Faţă de cele patru mii de verste pătrate ale judeţului nostru, cu viscolele noastre şi cu noroaiele de primăvară, cu perioadele de muncă, nu văd putinţa de a se da ajutor medical peste tot. De altfel, n-am nici o încredere în medicină…

— Alta! N-ai dreptate… Am să-ţi dau mii de exemple… Dar şcolile?

— La ce ne trebuie şcoli?

— Ce spui? Te mai poţi îndoi de foloasele învăţăturii de carte? Dacă-i bună pentru tine, e bună şi pentru alţii.

Konstantin Levin se simţea strâns cu uşa; de aceea se înfierbântă şi exprimă, fără să vrea, adevăratul motiv al nepăsării sale faţă de binele obştesc.

— Toate astea poate-s bune, dar de ce să mă îngrijesc de înfiinţarea unor centre medicale de care n-am să mă folosesc niciodată şi de înfiinţarea unor şcoli unde n-am să-mi trimit copiii… unde nici ţăranii nu vor să şi-i trimită? Şi încă nici nu sunt încredinţat că trebuie trimişi – încheie Levin.

Pe Serghei Ivanovici îl surprinse acest punct de vedere neaşteptat în legătură cu problema pe care o discutau, dar îşi făcu numaidecât un nou plan de atac.

Tăcu un răstimp. Scoase din apă o undiţă, o aruncă în altă parte şi, zâmbind, se întoarse către fratele său:

— Dă-mi voie… Mai întâi ai avut nevoie de centrul sanitar. Ai chemat chiar azi un medic al zemstvei pentru Agafia Mihailovna.

— Totuşi, cred că o să rămână cu mâna strâmbă.

— Vom vedea… Apoi un mujic cu carte ţi-ar fi un muncitor mai folositor, mai de preţ.

— Ba nu, răspunse hotărât Konstantin Levin. Întreabă pe cine vrei, un muncitor cu carte lucrează mai prost. Apoi nici drumurile nu se pot drege; iar podurile, cum le construieşti, cum ţi le fură.

— De fapt, zise încruntat Serghei Ivanovici, căruia nu-i plăcea să fie contrazis, mai ales când interlocutorul sărea de la una la alta şi aducea argumente noi, fără nici o legătură între ele, încât nu mai ştia la ce să răspundă, de fapt, nu e vorba de asta. Recunoşti că învăţământul e folositor poporului?

— Recunosc, scăpă vorba Levin şi se gândi numaidecât că nu spusese ceea ce gândise.

Simţi că, recunoscând aceasta, Serghei Ivanovici avea să întoarcă această vorbă împotrivă-i şi să-l constrângă a recunoaşte iarăşi că se contrazice. În ce chip îi va dovedi acest lucru nu ştia exact; ştia însă ca o va face neapărat, logic, şi aşteptă argumentarea lui.

Argumentul a fost mult mai simplu decât se aşteptase Konstantin Levin.

— Dacă-l recunoşti folositor, reluă Serghei Ivanovici, nu se poate, ca om cinstit, să nu ţii la această operă şi să nu vrei a lupta pentru ea.

— Dar dacă nu recunosc această operă drept bună? Răspunse Levin, roşind.

— Cum? Dar adineauri ai spus…

— Adică dacă n-o recunosc nici bună, nici cu putinţă!

— Nu poţi să-ţi dai seama de asta, dacă nu-ţi dai osteneală să încerci.

— Ei, să zicem, făcu Levin, deşi era de altă părere, să zicem că e aşa. Nu văd totuşi motivul pentru care m-aş strădui.

— Adică cum?

— Uite, dacă am început să vorbim, dă-mi o explicaţie din punct de vedere filosofic, adăugă Levin.

— Nu înţeleg ce are a face asta cu filosofia! Răspunse Serghei Ivanovici pe un ton care i se păru lui Levin că ar fi o tăgadă a dreptului său de a discuta filosofie. Aceasta îl scoase din fire.

— Uite de ce, răspunse Levin cu aprindere. Cred că motorul tuturor acţiunilor noastre este. Totuşi, interesul personal. Astăzi, ca nobil, nu văd în instituţiile zemstvei nimic care să ajute la buna mea stare. Drumurile nu sunt mai bune, şi nici nu pot fi. Caii mei mă duc şi pe drumuri proaste. Doctor şi centru sanitar nu-mi trebuie. N-am nevoie de judecător de pace. Nu apelez şi n-am să apelez niciodată la el. Şcolile nu numai că nu-mi sunt de nici un folos, dar îmi sunt dăunătoare – cum ţi-am mai spus. Pentru mine, instituţiile zemstvei se reduc la obligaţia să plătesc câte optsprezece copeici de deseatină, să merg la oraş, să dorm în ploşniţe şi să ascult tot felul de prostii şi de porcării, fără a fi împins de nici un interes personal.

— Dă-mi voie, îl întrerupse Serghei Ivanovici. Nici un interes personal nu ne-a împins să luptăm pentru dezrobirea ţăranilor, dar cu toate acestea am luptat.

— Nu! Îl întrerupse Konstantin din ce în ce mai înfierbântat. Dezrobirea ţăranilor a fost altceva. Acolo a fost un interes personal. Am vrut să lepădăm jugul acesta, care ne apăsa pe noi, pe toţi oamenii cumsecade. Dar să fii delegat, să discuţi de câţi vidanjori e nevoie şi cum trebuie să se aşeze conductele într-un oraş în care nu stai! Să fii jurat şi să judeci un mujic care a furat o şuncă, ascultând şase ceasuri toate prostiile îndrugate de apărători şi de procurori! Să auzi pe preşedinte întrebând pe Moş Alioşa cel nătâng: „Recunoşti, domnule acuzat, faptul furtului de şuncă?” – „Ha?”

Şi Konstantin Levin, în focul vorbei, începu să imite pe preşedinte şi pe Alioşa cel nătâng, fără să-şi dea seama că se abătuse de la subiect.

Serghei Ivanovici ridică din umeri.

— Ei, ce vrei să spui cu asta?

— Vreau să spun numai că drepturile care mă privesc pe mine, care-mi ating interesele, le voi apăra oricând, din toate puterile mele. Atunci când jandarmii ne făceau percheziţii şi ne citeau scrisorile, nouă, studenţilor… eram gata să-mi apăr din răsputeri dreptul la învăţătură şi la libertate. Înţeleg serviciul militar, care atinge soarta copiilor şi a fraţilor mei, însăşi soarta mea. Sunt dispus să discut ceea ce ma priveşte pe mine. Să discut însă cum să repartizezi patruzeci de mii de ruble ale zemstvei sau să judec pe Alioşa cel nătâng, asta nu înţeleg şi nici nu pot s-o fac.

Konstantin Levin vorbea de parcă i s-ar fi rupt zăgazul cuvintelor. Serghei Ivanovici zâmbi.

— Dar mâine, dacă eşti dat în judecată, ţi-ar plăcea să fii judecat de vechea curte criminală?

— N-am să fiu dat în judecată. N-am să spintec niciodată pe nimeni şi n-am nevoie de aşa ceva. Uite, urmă Levin sărind iarăşi la un alt subiect, să ştii că instituţiile zemstvei noastre şi celelalte de acelaşi fel seamănă pentru mine cu crengile de mesteacăn pe care le înfigem în pământ de

Rusalii, în chip de pădure. Pădurile au crescut de la sine în Europa, iar mestecenii aceştia, eu nu-i pot uda din toată inima şi nici să cred în ei.

Serghei Ivanovici ridică doar din umeri, arătându-şi prin acest gest nedumerirea: de unde au răsărit în discuţia lor mestecenii? Cu toate că înţelesese numaidecât ceea ce vroia să spună cu asta fratele său.

— Iartă-mă, dar aşa nu se poate discuta, zise Serghei.

Levin însă vroia să-şi justifice cusurul pe care şi-l cunoştea, şi anume: nepăsarea faţă de binele obştesc. De aceea adăugă: Cred că nici o activitate nu poate fi trainică, dacă nu se întemeiază pe interesul personal. E un adevăr general, filosofic, urmă el, repetând într-adins cuvântul filosofic, ca şi cum ar fi vrut să arate că şi el are dreptul, ca oricare altul, să discute filosofie.

Serghei Ivanovici zâmbi din nou. „Are şi el o filosofie a lui, în slujba pornirilor sale", se gândi Koznâşev.

— Lasă filosofia, zise Serghei. Scopul principal al filosofiei din toate veacurile a fost tocmai să găsească legătura care trebuie neapărat să existe între interesul personal şi cel obştesc. Dar asta e altceva; eu ţin să-ţi rectific comparaţia. Mestecenii despre care vorbeşti nu sunt înfipţi în pământ, ci o parte din ei sunt răsădiţi, iar altă parte – semănaţi. Trebuie să-i îngrijeşti cu băgare de seamă. Numai acele popoare au viitor, care-şi dau scama şi preţuiesc ceea ce e însemnat şi valoros în instituţiile lor, numai acele popoare pot fi numite istorice.

Serghei Ivanovici mută chestiunea în domeniul filozofico-istoric, inaccesibil lui Levin, şi-i dovedi slăbiciunea punctului său de vedere.

— În ceea ce priveşte faptul că treburile astea nu-ţi plac, te rog să mă ierţi, dar aici sunt de vină lenea noastră rusească şi boieria. Sunt convins că la tine e vorba de o rătăcire vremelnică. Are să-ţi treacă.

Levin tăcea. Se simţea înfrânt din toate punctele de vedere. Îşi dădea seama, în acelaşi timp, ca fratele său nu

înţelesese ceea ce vroise el să spună. Dar nu ştia de ce nu fusese înţeles: fiindcă nu se exprimase limpede, sau fiindcă fratele său nu vroise sau nu fusese în stare să-l înţeleagă. Nu încercă însă să adâncească gândurile acestea şi, fără să-şi mai contrazică fratele, începu să se gândească la cu totul altceva, la treburile lui personale.

Serghei Ivanovici înfăşură ultima undiţă, dezlegă calul şi amândoi fraţii plecară.

IV.

Iată la ce se gândea Levin în timp ce vorbea cu fratele său: acum un an, o dată, când se dusese să asiste la cosit, se supărase tare pe logofăt şi ca să se liniştească, luase o coasă de la un mujic şi începuse să cosească.

Munca aceasta îi plăcuse aşa de mult, că de atunci mai cosise de câteva ori. Cosise toată pajiştea din faţa casei. Iar în anul acela îşi pusese în gând încă din primăvară să cosească împreună cu mujicii, zile întregi. De la sosirea fratelui său, el stătea pe gânduri: Să cosească, ori nu? Îi era neplăcut să-şi lase fratele singur zile de-a rândul şi pe deasupra se temea să nu-l ia în râs pe socoteala asta. Trecând însă prin fâneaţă şi aducându-şi aminte de impresiile cositului, Levin aproape hotărî că are să se apuce de cosit. După convorbirea supărătoare cu fratele său, el se gândi iarăşi la acest lucru.

„Am nevoie de mişcare fizică. Altfel, o să mi se strice de tot caracterul”, se gândi Konstantin şi hotărî să cosească, oricât de stingherit s-ar simţi faţă de fratele său şi faţă de ţărani.

Se duse de cu seară la cancelarie, dădu dispoziţii pentru munci şi trimise prin sate după oameni care să cosească a doua zi fâneaţa Călinilor, cea mai mare şi cea mai frumoasă…

— Te rog să trimiţi coasa mea lui Tit, să mi-o ascută şi să mi-o aducă mâine. Poate că am să cosesc şi eu, zise Levin, silindu-se să nu se fâstâcească.

Logofătul zâmbi şi-i răspunse:

— Am înţeles.

Seara, la ceai, Levin spuse fratelui său:

— Mi se pare că s-a statornicit vremea. Mâine încep cositul.

— Îmi place foarte mult munca asta, îl aprobă Serghei Ivanovici.

— Şi mie îmi place straşnic de mult. Am cosit uneori alături de mujici. Mâine vreau să cosesc toată ziua.

Serghei Ivanovici înălţă capul şi-şi privi mirat fratele.

— Cum adică? Alături de mujici, toată ziua?

— Da. E foarte plăcut.

— E frumos, ca exerciţiu fizic, numai că nu ştiu dacă ai să poţi rezista, adăugă fără pic de ironie Serghei Ivanovici.

— Am mai încercat. La început e greu, dar pe urmă te obişnuieşti. Cred că n-am să rămân de căruţă…

— Auzi dumneata! Dar ia spune-mi: Cum privesc asta mujicii? Îmi închipui că râd între ei; or fi zicând că astea-s toane boiereşti.

— Nu, nu cred. E o muncă aşa de veselă şi în acelaşi timp aşa de grea, că nici n-ai timp să te gândeşti.

— Dar cum ai să mănânci cu ei? N-ar fi tocmai frumos să-ţi trimit acolo Lafitte şi friptură de curcan.

— Nu. Când ei se odihnesc, eu vin acasă.

A doua zi dimineaţă, Konstantin Levin se sculă mai devreme decât de obicei, dar treburile gospodăreşti îl reţinură; când sosi la tarla, cosaşii începuseră al doilea polog.

Încă din vârful dealului i se înfăţişă o parte din fâneaţă, cosită gata, cu brazde cenuşii şi cu grămezi negre de caftane lepădate de cosaşi pe locul de unde începuseră întâia brazda.

Pe măsură ce se apropia Levin, mujicii îi răsăreau în faţă – unii în caftane, alţii numai în cămaşă, câte unul mergând în spatele altuia, într-un şir desfăşurat, fiecare aruncând altfel coasa. Numără patruzeci şi doi de oameni.

Cosaşii înaintau încet pe partea joasă şi cu hârtoape a fâneţii unde înainte fusese o iezătură. Levin recunoscu pe câţiva dintre mujicii săi. Era acolo şi bătrânul Ermil, care purta o cămaşă albă, lungă, şi zvârlea coasa, îndoindu-se din şale. Era şi Vaska, flăcăul cel tânăr, care fusese vizitiu la Levin şi care culca la pământ fiecare brazdă cu o largă mişcare a braţelor. Era şi Tit, dascălul lui Levin la cosit, un omuleţ mărunt şi slab, care mergea în frunte, fără să se îndoaie, şi tăia pârtii late, jucându-se parcă cu coasa.

Levin descăleca şi, după ce-şi legă calul lângă drum, se întâlni cu Tit, care scoase dintr-o tufă o altă coasă şi i-o dădu.

— E gata, boierule! E ca briciul: coseşte singură, îl asigură Tit, scoţându-şi cu un zâmbet şapca şi întinzându-i coasa.

Levin îşi luă coasa şi se pregăti de lucru. Asudaţi şi veseli, cosaşii care-şi isprăveau brazdele ieşeau unii după alţii la drum şi dădeau bună ziua boierului, râzând. Îl priviră cu toţii, nimeni nu scoase nici un cuvânt până când nu începu vorba un bătrân înalt, zbârcit şi fără barbă, îmbrăcat într-o bundă de oaie, care ieşise şi el la drum.

— Bagă de seamă, boierule, dacă te-ai apucat de treabă, vezi să nu rămâi de căruţă! Levin auzi râsete stăpânite printre cosaşi.

— Am să mă silesc să nu rămân de căruţă, răspunse Levin, aşezându-se în spatele lui Tit şi aşteptând clipa când să înceapă.

— Bagă de seamă! Repetă bătrânul.

Tit îşi făcu loc, iar Levin porni după dânsul. Iarba era mică, aşa ca pe lângă drum; iar Levin, care nu cosise de mult şi se simţea stingherit de privirile îndreptate asupră-i, cosi la început prost, cu toate că mânuia coasa cu putere. În spatele lui se auziră glasuri.

— Coasa nu-i bine potrivită. Mâneru-i prea sus. Uite cum trebuie să se îndoaie, grăi unul.

— Sprijină-te mai mult în călcâie, îl sfătui altul.

— Nu-i nimic, e bine, se obişnuieşte, spuse bătrânul. Vedeţi cum a pornit? E prea lat pologul, ai să oboseşti… E stăpân, se osteneşte pentru sine. Ia te uită ce mare rămâne iarba la capete! Pe vremuri, ne-ar fi dat una după ceafă pentru aşa ceva.

Ajunseră la iarba mai moale; iar Levin, ascultând fără a răspunde şi silindu-se să cosească tot mai bine, mergea după Tit. Făcură vreo sută de paşi. Tit înainta mereu, fără opriri, fără să dea dovadă de cea mai mică oboseală. Levin însă începu să se teamă că nu va putea ţine până la capăt, atât era de obosit.

Simţea că-şi mânuia coasa cu cele din urmă puteri şi se hotărî să-l roage pe Tit să se oprească, dar în aceeaşi clipă Tit se opri singur şi, aplecându-se, luă un smoc de iarbă, îşi şterse coasa şi se apucă s-o ascută. Levin se îndreptă din şale şi se uită, cu un oftat de uşurare, îndărăt. În urma lui venea un mujic care pesemne obosise şi el, fiindcă – înainte de a-l ajunge pe Levin – se opri numaidecât şi se puse să-şi ascută coasa. Tit ascuţi şi coasa lui, şi coasa lui Levin; apoi amândoi porniră mai departe.

A doua repriză se desfăşură la fel. Tit înainta, dând mereu din coasă, neobosit, fără să se oprească. Levin mergea după dânsul, silindu-se să nu rămână în urmă dar îi venea din ce în ce mai greu. Simţea când şi când că-l părăsesc puterile, în aceeaşi clipă însă Tit se oprea şi începea să ascută coasa.

Aşa dovediră brazda întâi. Brazda aceasta lungă îi păru lui Levin foarte grea. Cu toate acestea, când se isprăvi brazda şi Tit, aruncându-şi coasa pe umăr, porni cu paşi rari pe urmele întipărite de călcâiele cizmelor sale pe locul cosit, Levin păşi la fel pe fâşia lui. Şi, deşi sudoarea îi curgea pe faţă şi-i picura de pe nas, iar spatele îi era leoarcă, Konstantin se simţea foarte bine. Îl bucura mai cu seamă un gând: acum ştia că va dovedi.

Mulţumirea nu-i era întunecată decât de faptul că brazda nu-i ieşise frumoasă. „Să lucrez mai puţin din braţe şi mai mult din tot trupul”, se gândi Levin, comparând brazda lui

Tit, trasă ca după sfoară, cu brazda lui neregulată, culcată la întâmplare.

După cum băgă de scamă, Tit cosise cam repede brazda întâi, vrând pesemne să-l încerce pe boier; iar brazda se nimerise şi lungă. Celelalte brazde fură mai uşoare. Totuşi Levin trebuia să-şi încordeze toate puterile ca să nu rămână în urma mujicilor.

Nu se gândea la nimic, nu dorea nimic altceva decât să nu ajungă codaş, ci să lucreze cât mai bine. Auzea numai ţăcănitul coaselor şi nu vedea în faţă decât statura dreaptă a lui Tit, care se îndepărta, semicercul fâşiei cosite, firele de iarbă şi măciuliile florilor, care se culcau încet, în valuri, sub tăişul coase, şi înainte, capătul brazdei, unde-l aştepta odihna.

Deodată, în toiul lucrului, Konstantin Levin – fără să-şi dea scama ce e şi de unde vine – avu o senzaţie plăcută de răcoare pe umerii săi înfierbântaţi, înăduşiţi… Se uită la cer, în timp ce Tit îi ascuţea coasa. Un nor jos, greu, era deasupra lor… se pornise o ploaie cu picături mari. Câţiva mujici alergară la caftane şi se îmbrăcară. Alţii, ca şi Levin, se îndreptau bucuroşi din umeri sub răcoarea plăcută.

Cosiră o brazdă, şi încă una. Răsturnau brazde ba lungi, ba scurte, cu iarba bună sau proastă. Levin pierduse noţiunea timpului. Nici nu-şi dădea seama dacă e târziu sau devreme. În munca lui se petrecu o schimbare care-i făcu mare plăcere; în toiul lucrului, Levin uita câteodată ceea ce făcea. Cositul îi venea uşor. În clipele acelea, brazda îi ieşea tot aşa de regulată şi de frumoasă ca şi aceea a lui Tit. Dar cum îşi aducea aminte de ceea ce făcea – şi încerca să lucreze mai bine – Levin simţea numaidecât toată greutatea muncii, şi brazda ieşea urâtă.

După ce cosi încă o brazdă, Levin vru să se apuce de alta; dar Tit se opri şi, apropiindu-se de bătrân, îi spuse ceva încet. Amândoi se uitară la soare. „Oare despre ce vorbesc şi de ce nu începe Tit o altă brazdă?” se gândi Levin, fără

să-şi dea seama că mujicii cosiseră într-una cel puţin patru ceasuri şi că era vremea prânzişorului.

— E vremea prânzişorului, boierule, spuse bătrânul.

— Da? Bine, luaţi prânzişorul.

Levin dădu lui Tit coasa şi porni spre cal, împreună cu mujicii, care se îndreptau spre caftane după pâine, călcând peste poloagele lungi, cosite, uşor stropite de ploaie. Abia atunci el îşi dădu seama că nu prevăzuse vremea şi că ploaia îi uda fânul.

— Se strică fânul, îşi dădu cu părerea Levin.

— Da de unde, boierule; coseşte pe ploaie şi strânge pe soare, răspunse bătrânul.

Levin îşi dezlegă calul şi plecă acasă la cafea.

Serghei Ivanovici abia se sculase. După ce-şi luă cafeaua, Levin se întoarse la fâneaţă, mai înainte ca Serghei Ivanovici să fi avut timp să se îmbrace şi să treacă în sufragerie.

V.

După gustarea de dimineaţă, Levin nu mai nimeri pe brazda la locul de dinainte, ci între un bătrân hâtru, care-l poftise alături de el şi un mujic tânăr, însurat abia din toamna trecută, care ieşea la cosit pentru întâia oară.

Bătrânul, înainte, ţinându-se drept, păşea larg şi ritmic cu picioarele crăcănate şi cu o mişcare hotărâtă şi măsurată, care părea tot atât de firească şi fără nici o sforţare ca legănarea braţelor în mers, culca brazde înalte, ca la joacă. Părea că nu bătrânul, ci coasa lui ascuţită ar fi cosit singură, vâjâind prin iarba grasă.

În urma lui Levin venea tânărul Mişka. Faţa lui frumoasă şi tânără, cu părul prins cu o cunună de iarbă proaspătă, era încordată din pricina sforţărilor. Dar, de îndată ce se simţea privit, el zâmbea. Mai bine ar fi murit decât să recunoască faţă de ceilalţi că-i era greu.

Levin înainta între dânşii. Pe arşiţa mare, cositul nu-i mai păru atât de greu. Sudoarea, care-l scălda, îl răcorea; iar soarele îi ardea spatele, capul şi braţele cu mânecile

suflecate până la cot, dându-i putere şi inimă la lucru. Din ce în ce mai des îl cuprindeau clipele de uitare, când nu se mai gândea la ceea ce făcea. Coasa parcă lucra singură. Erau clipe fericite, însă şi mai plăcute păreau clipele când bătrânul, ajungând la gârlă, unde se isprăveau brazdele, îşi ştergea coasa cu un smoc de iarbă udă şi deasă, o spăla în unda proaspătă a gârlei, scotea apă cu tocul cutei şi-l îmbia pe Levin:

— Gustaţi din cvasul meu! Nu-i bun? Zicea bătrânul făcând cu ochiul. Într-adevăr, Levin nu băuse niciodată o băutură aşa de bună ca apa aceea călduţă cu gust de tinichea ruginită, pe care pluteau fire de verdeaţă. Îndată după aceea venea plimbarea domoală şi plăcută, cu mâna pe coasă, în timpul căreia puteai să-ţi ştergi şiroaiele de sudoare, să răsufli din plin şi să te uiţi la şirul de cosaşi, ca şi la tot ceea ce se petrecea împrejur, în pădure şi pe câmp.

Cu cât cosea Levin, cu atât mai des veneau acele clipe de uitare când nu braţele mişcau coasa, ci coasa purta după ea trupul plin de viaţă, conştient numai de aceasta… şi munca ritmică şi exactă se făcea ca de la sine, pe negândite, ca prin farmec. Erau clipele cele mai fericite.

Îi venea greu numai când trebuia să întrerupă această mişcare, ajunsă reflexă, de pildă când trebuia să cosească în jurul unei tufe de iarbă sau de măcriş înăbuşit de buruiană. Bătrânul o făcea uşor. Când dădea peste o tufă de iarbă, moşul schimba mişcarea şi înlătura piedica numaidecât, prin izbituri scurte de călcâi sau cu vârful coasei, din amândouă părţile. În timpul lucrului, bătrânul se uita încoace şi încolo şi nu scăpa nimic din ochi. Ba rupea un bulb, îl mânca sau îl îmbia pe Levin… ba dădea la o parte o creangă cu vârful coasei… ba se uita la un cuib de prepeliţă, din care mama zburase chiar de sub coasă… ba prindea din mers câte o năpârcă, o ridica în coasă ca într-o furculiţă, o arăta lui Levin şi o arunca la o parte.

Pentru Levin, ca şi pentru băiatul cel tinerel din spatele lui, schimbarea ritmului era anevoioasă. Amândoi, stăpâni

pe un singur ritm încordat, erau duşi de focul lucrului şi schimbau cu greu mişcarea, darmite să se mai uite la ce se găsea sub paşii lor.

Levin pierduse noţiunea timpului. Dacă l-ar fi întrebat cineva cât timp cosise, el ar fi răspuns că vreo jumătate de ceas, deşi se apropiau de ora prânzului.

Când începură brazdă nouă, bătrânul atrase luarea aminte a lui Levin asupra unor pâlcuri de fetiţe şi de băieţi care veneau din toate părţile spre cosaşi, abia zărindu-se prin iarba înaltă sau pe drum. Mânuţele lor duceau anevoie legăturile grele cu pâine şi urcioarele cu cvas, astupate cu cârpe.

— Uite, vin gâzele, spuse zâmbind bătrânul, arătând spre copii, şi cu mâna streaşină la ochi se uită la soare.

Mai cosiră două brazde. Bătrânul se opri.

— Îi vremea prânzului, boierule! Grăi moşul cu hotărâre.

Ajungând la gârlă, cosaşii se îndreptară peste brazde spre caftane, unde-i aşteptau copiii care le aduseseră de mâncare. Mujicii se strânseră, cei mai de departe sub căruţe, cei mai de aproape sub o tufă de răchită peste care îngrămădiseră iarbă.

Levin se duse la dânşii. Nu-i venea să plece.

Mujicii nu mai aveau de mult nici o sfială faţă de boier. Se pregăteau să prânzească. Unii se spălau, cei mai tineri se scăldau în gârlă, alţii îşi potriveau locul pentru odihnă, îşi dezlegau traistele cu pâine şi scoteau cârpele de la gura micilor ulcioare de cvas. Bătrânul fărâmă într-o strachină nişte pâine, o muie cu coada lingurii, turnă apă din tocul cutei, mai tăie pâine şi, după ce o presără cu sare, începu să se închine cu faţa spre răsărit.

— Poftim, boierule, gustă din terci – îl îmbie bătrânul, aşezându-se în genunchi înaintea străchinii.

Terciul era aşa de gustos, că Levin se răzgândi şi nu se mai duse acasă. Prânzi cu bătrânul şi stătu de vorbă cu el despre treburile lui gospodăreşti, luând parte cu tot sufletul la convorbire, şi îi povesti la rândul său despre rânduielile şi

amănuntele gospodăriei sale ceea ce l-ar fi putut interesa pe bătrân. Se simţea mai aproape de dânsul decât de fratele său. Zâmbea fără voie, cuprins de duioşie pentru omul acesta. Când bătrânul se ridică, se închină şi apoi se culcă tot acolo, sub tufă, punându-şi sub cap un braţ de iarba, Levin făcu şi el la fel. Adormi numaidecât, cu toate muştele şi gâzele lipicioase, supărătoare în arşiţă, care-i gâdilau faţa şi trupul asudat. Se trezi abia când soarele trecu de cealaltă parte a tufei şi ajunse până la dânsul. Bătrânul nu mai dormea de mult; şedea, bătând coasele tinerilor lucrători.

Levin se uită de jur împrejur şi nu mai recunoscu locul, atât de mult se schimbase. Uriaşa întindere a fâneţii era cosită şi strălucea într-o lumină deosebită, nouă, cu brazde aromate sub razele piezişe ale asfinţitului. Tufele ocolite de coasă, chiar şi gârla, nezărită înainte, dar scăpărând acum ca oţelul la cotituri, oamenii care se mişcau şi se sculau de jos, zidul drept al ierbii în locurile necosite încă din fâneaţă, uliii ce se roteau deasupra fâneţei ca-n palmă – totul era cu desăvârşire nou. Dezmeticindu-se după somn, Levin începu să socoată cât se cosise şi cât se mai putea face în ziua aceea.

Cei patruzeci şi doi de muncitori lucraseră cum nu se putea mai bine. Toată fâneaţa aceea mare, care pe vremea clăcii se cosea în două zile cu treizeci de coase, era cosită gata. Rămăseseră în picioare numai colţurile cu brazde scurte, dar Levin ar fi vrut să se cosească în ziua aceea cât mai mult cu putinţă, îi era necaz pe soare că scăpata aşa de repede. Nu simţea nici o oboseală, nu voia decât să lucreze mai repede şi cât se putea mai mult.

— Ce zici? O să cosim şi Râpa Maşkăi? Întrebă Levin pe bătrân.

— Dacă ne ajută Dumnezeu! Soarele-i cam jos. Iese nişte votcă pentru flăcăi?

În timpul odihnei, când cosaşii se alezară din nou, iar fumătorii îşi aprinseră câte o ţigară, bătrânul dădu de veste

flăcăilor: „Dacă se coseşte Râpa Maşkăi, aveţi votcă!”

— Cum să nu cosim?! Haidem, Tit! Îl dăm repede gata! Las', că te saturi la noapte. Începeţi! Se auziră glasuri; şi cosaşii, îmbucându-şi pâinea, se apucară de lucru.

— Ţineţi-vă bine, băieţi! Zise Tit şi porni cel dintâi, cu paşi mari.

— Hai, hai! Îi îndemnă bătrânul, zorind după dânsul, mai să-l ajungă din urmă. Te tai! Păzea!

Atât cei tineri, cât şi cei mai bătrâni coseau luându-se parcă la întrecere. Dar cu toată graba, cosaşii nu stricau iarba. Brazdele cădeau tot atât de curate şi de regulate. Unul din colţurile rămase a fost cosit în câteva minute. În timp ce cosaşii din urmă îşi isprăveau poloagele, cei de dinainte îşi luară caftanele pe umeri şi tăiară drumul spre Râpa Maşkăi.

Soarele coborâse spre vârful copacilor, când cosaşii, zăngănind din tocurile de tablă ale gresiilor, ajunseră la păduricea din Râpa Maşkăi. În mijlocul vâlcelei, iarba era până la brâu – fragedă şi moale, cu frunze late, iar sub pădure era împestriţată ici-colo cu catifeluţe.

După ce se sfătuiră la repezeală cum să înceapă cositul vâlcelei, în lung, sau în lat, Prohor Ermilin, cosaş vestit şi el, un mujic zdravăn şi negricios, o luă pieptiş. Cosi o brazdă înainte, se întoarse şi mai culcă o brazdă. Toţi se luară după dânsul, mergând în jos pe coastă şi apoi la deal, până la marginea pădurii.

Soarele scăpată în dosul copacilor. Începu să cada rouă. Numai cosaşii de pe deal erau în soare, pe când cei din vale, de unde se ridicau aburi, ca şi cei de pe partea cealaltă mergeau printr-o umbră răcoroasă şi înrourată. Munca era în toi.

Tăiată cu un fâşâit plin, iarba mirositoare se culca în brazde late. Înghesuiţi din toate părţile, pe brazde scurte, cosaşii se îndemnau unii pe alţii; zdrăngăneau tocurile de tablă ale gresiilor, zăngăneau coasele care se ciocneau, se

auzea când ascuţeau coasa cu ajutorul cutei, ca un şuier, şi cum se strigau veseli între ei.

Levin mergea tot între bătrân şi flăcăul cel tinerel. Bătrânul, care-şi pusese bunda de miel, era tot atât de voios, glumeţ şi de nestingherit în mişcări, ca şi mai înainte. În pădure, ţăranii dădeau mereu peste mânătărci umflate în iarba mustoasă, pe care le tăiau cu coasa. Dar bătrânul, ori de câte ori găsea o mânătarcă, se apleca, o culegea şi o băga în sân. „Încă un dar babei mele”, zicea el.

Oricât de uşor ar fi fost de cosit iarba udă şi tânără, era greu însă de coborât şi de urcat coastele repezi ale râpei. Lucrul acesta nu-l stingherea însă pe bătrân. Mânuind coasa ca şi mai înainte, moşul urca încet coasta cu paşi mărunţi şi siguri, încălţat în nişte opinci mari. Deşi tremura din tot trupul şi din nădragii care îi atârnau de sub cămaşă, bătrânul nu lăsa în drum nici un fir de iarbă, nici o ciupercă, şi glumea neîncetat cu mujicii şi cu Levin. Konstantin Dmitrici călca în urma lui şi se aştepta din clipă în clipă să cadă, urcând cu coasa coasta repede, greu de suit chiar fără coasă. Totuşi, el o suia şi lucra, simţindu-se împins ca de o putere necunoscută.

VI.

Oamenii isprăviră de cosit Râpa Maşkăi. Culcară la pământ cele din urmă brazde, îşi puseră caftanele şi plecară veseli acasă. Levin încalecă şi, după ce-şi luă cu părere de rău rămas bun de la mujici, porni şi el spre casă. Din deal, Levin aruncă o privire îndărăt. Nu-i mai vedea în ceaţa care se ridica din vale. Nu se auzeau decât glasuri aspre şi vesele, hohote de râs şi zăngănit de coase ciocnite.

Serghei Ivanovici mâncase de mult, şi acum tocmai bea limonada cu gheaţă în odaia lui, răsfoind ziarele şi revistele, care abia sosiseră de la poştă, când Levin dădu buzna la el, cu părul încâlcit, plin de sudoare, lipit de frunte, cu pieptul şi cu spatele înnegrite şi ude de năduşeală. Vorbea vesel.

— Află că am cosit toată fâneaţa. Ah, ce frumos a fost! Straşnic! Dar tu ce-ai făcut? Îl întrebă Levin uitând cu

desăvârşire discuţia neplăcută din ajun.

— Doamne, în ce hal eşti! Făcu Serghei Ivanovici care, nemulţumit în prima clipă, întoarse capul spre fratele său. Uşa, închide uşa! Strigă el. Cred că au intrat cel puţin zece.

Serghei Ivanovici nu suferea muştele. De aceea nu deschidea ferestrele de la odaia sa decât noaptea şi închidea cu grijă uşa.

— N-a intrat niciuna, crede-mă. Şi dacă au intrat, le prind eu. Nici nu-ţi închipui ce mare mulţumire am avut! Cum ţi-ai petrecut ziua?

— Bine. Dar tu ai cosit într-adevăr toată ziua? Cred că eşti flămând ca un lup. Kuzma ţi-a pregătit de toate.

— Nu. Nu mi-e foame. Am mâncat acolo. Dar ma duc să mă spăl.

— Ei, du-te, du-te! Mă înfăţişez şi eu îndată la tine, zise Serghei Ivanovici şi-şi privi fratele clătinând din cap. Du-te mai repede, adăugă el zâmbind; şi, după ce-şi strânse cărţile, se pregăti să iasă. Se înveselise şi el dintr-o dată. Nu-i mai venea să se despartă de fratele său. Dar când a plouat ce-ai făcut?

— Asta a fost ploaie? Abia a stropit. Vin numaidecât. Va să zică ţi-ai petrecut bine ziua? Mă bucur! Şi Levin se duse să se schimbe.

Peste cinci minute, fraţii se întâlniră în sufragerie.

Deşi Levin credea ca nu-i era foame şi se aşează la masă numai ca să nu jignească pe Kuzma.

— Când începu să mănânce, masa îi păru nespus de gustoasă. Serghei Ivanovici îl privea zâmbind.

— Ah, da! Ai o scrisoare, îl anunţă Serghei Ivanovici. Kuzma, adu, te rog, scrisoarea de jos. Numai vezi să închizi uşa.

Scrisoarea era de la Oblonski. Levin o citi cu glas tare. Stepan Arkadici îi scria din Petersburg: „Am primit o scrisoare de la Dolly. E la Erguşovo şi lucrurile merg prost acolo. Te rog treci pe la ca. Ajut-o cu sfatul, tu ştii toate. Are

să-i pară foarte bine să te vadă. E singură-singurică. Soacra şi toţi ceilalţi sunt încă în străinătate.”

— Foarte bine! Am să mă duc negreşit la ei, hotărî Levin. Dacă vrei, mergem împreună. E atât de simpatică! Nu-i aşa?

— Stau aproape?

— La vreo treizeci de verste. Să fie chiar patruzeci. Dar drumul e minunat. Am face o plimbare încântătoare.

— Foarte bucuros! Răspunse Serghei Ivanovici, tot zâmbind.

Înfăţişarea fratelui său mezin îl predispunea vădit la veselie.

— Dar ai o poftă de mâncare, n-am ce spune îi zise Serghei Ivanovici privindu-i faţa şi ceafa, rumene, arse de soare, aplecate asupra farfuriei.

— Cumplită! N-ai idee ce minunat este regimul ăsta împotriva tuturor prostiilor din cap. Vreau să îmbogăţesc medicina cu un nou termen, Arbeitskur2.

— Mi se pare că tu n-ai nevoie de aşa ceva.

— Eu nu. Dar au nevoie bolnavii de nervi de tot soiul.

— Da, metoda trebuie însă experimentată. Am vrut să mă duc şi eu la cosit, ca să te văd; dar căldura era aşa de înăbuşitoare, că n-am putut ajunge decât până la pădure. Am stat acolo un răstimp şi după aceea am luat-o prin pădure, spre cătun. M-am întâlnit cu doica ta şi am tras-o de limbă: ce părere au mujicii despre tine? Din câte am înţeles, ei nu-ţi aprobă purtarea. Doica mi-a spus: „Asta nu-i treabă boierească”. În genere, cred că poporul are o părere hotărâtă în privinţa anumitor treburi pe care le numesc ei „boiereşti”. Ţăranii nu admit ca boierii să iasă dintr-un anumit cadru bine delimitat în mintea lor.

— Se poate. Dar am avut o plăcere pe care n-am simţit-o până acum în toată viaţa mea. Apoi cred că n-am făcut nici un rău cu asta, nu-i aşa? Spuse Levin. Ce pot să fac dacă nu le place? De altfel, cred că nu e nimic de făcut. Ce zici?

— După cum văd, urmă Serghei Ivanovici, eşti mulţumit cum ţi-ai petrecut ziua.

— Foarte mulţumit. Am cosit toată fâneaţa. Şi m-am împrietenit acolo cu un bătrân atât de cumsecade! Nici nu-ţi poţi închipui. O minune de om!

— Înseamnă că eşti mulţumit de ziua de azi. Şi cu sunt. Mai întâi, am dezlegat două probleme de şah, una foarte frumoasă: jocul începe cu pionii. Am să ţi-o arăt. Apoi m-am gândit la discuţia noastră de ieri.

— Cum, la discuţia de ieri? Se miră Levin, închizând fericit ochii pe jumătate. Toropit după masă, nu era de loc în stare să-şi amintească discuţia din ajun.

— Găsesc că ai întrucâtva dreptate. Dezacordul nostru stă în faptul că tu iei drept motor al activităţii noastre interesul personal, iar eu cred că orice om care a ajuns la un anumit grad de cultură trebuie să se intereseze de binele obştesc. Poate că ai dreptate spunând că ar fi de dorit o activitate întemeiată pe un interes material. În genere, eşti o fire prea prime-sauntiere3, cum spun francezii. Tu vrei o activitate energică şi pasionată, ori nimic.

Levin îşi asculta fratele, dar nu înţelegea nimic şi nici nu căuta să priceapă. Se temea numai să nu-i pună vreo întrebare şi să vadă că era cu gândul în altă parte.

— Aşa, dragă, adăugă Serghei Ivanovici, bătându-l pe umăr.

— Da, bineînţeles. Apoi, eu nici nu cred morţiş că am dreptate! Răspunse Levin cu un zâmbet de copil vinovat. „Dar ce-am discutat?” se gândea el. Se înţelege că amândoi avem dreptate şi totul e în regulă. Trebuie să mă duc puţin la cancelarie să dau dispoziţii.

Se ridică în picioare, întinzându-se şi zâmbi. Serghei Ivanovici surâse şi el.

— Dacă vrei să facem o plimbare, hai împreună, îl îndemnă Serghei Ivanovici, nevoind să se despartă de fratele său, care împrăştia prospeţime şi vioiciune. Hai să trecem pe la cancelarie, dacă ai nevoie.

— Dumnezeule! Strigă Levin atât de tare, încât Serghei Ivanovici se sperie.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

— Oare ce e cu mâna Agafiei Mihailovna? Întrebă Levin, lovindu-se cu palma peste frunte. Am şi uitat de ea.

— E mult mai bine.

— Totuşi dau o fugă până la dânsa. Până îţi pui tu pălăria în cap, eu m-am şi întors.

Şi Levin coborî scara în fugă, bocănind cu tocurile ghetelor, ca o toacă.

VII.

În timp ce Stepan Arkadici era plecat la Petersburg să-şi îndeplinească acea îndatorire atât de firească tuturor slujbaşilor – care, deşi pare de neînţeles pentru cei ce nu sunt în serviciu, trebuie neapărat respectată dacă vrei să-ţi păstrezi postul – şi anume: să aminteşti celor de la minister de existenţa ta. Cu prilejul acesta, luase mai toţi banii de acasă şi-şi petrecea timpul în chipul cel mai plăcut şi vesel, la curse şi la vilele prietenilor. Între timp Dolly se mutase cu toţi copiii la ţară, ca să-şi micşoreze cât mai mult cheltuielile. Se instalase la moşia sa de zestre din satul Erguşovo, a cărei pădure fusese vândută în vara trecută şi care se afla la cincizeci de verste depărtare de Pokrovskoie, proprietatea lui Levin.

Conacul cel mare şi vechi de la Erguşovo fusese dărâmat demult. Prinţul renovase şi mărise o aripă a clădirii. Cu douăzeci de ani în urmă, când Dolly era o copilă, aripa asta fusese încăpătoare şi comodă, deşi – ca toate aripile de clădire – era aşezată în coastă faţă de aleea de la intrare, şi toate ferestrele dădeau spre nord. Acum însă casa aceasta era veche şi dărăpănată.

Încă din primăvară, când Stepan Arkadici se dusese să vândă pădurea, Dolly îl rugase să vadă casa şi să dea poruncă s-o dreagă pe ici, pe colo.

Ca toţi soţii care se simt vinovaţi, Oblonski era foarte grijuliu faţă de nevoile nevestei. Vizitase singur casa şi luase

măsuri în legătură cu ceea ce credea el că se cere de făcut. Astfel, hotărî să se schimbe cretonul de la toate mobilele, să se pună perdele noi, să se cureţe grădina, să se facă o punte peste iaz şi să se răsădească flori, dar nu ţinuse seama de o mulţime de alte lucruri trebuitoare, a căror lipsă o chinui mai târziu pe Daria Alexandrovna.

Oricât se silea Stepan Arkadici să fie un părinte şi un soţ grijuliu, îi era peste putinţă să ţină minte mereu că are nevastă şi copii. El avea gusturi de burlac şi nu ţinea seamă decât de ele. Când se întoarse la Moscova, Oblonski anunţă cu mândrie soţiei sale că totul era gata, că locuinţa părea o adevărată bijuterie şi că o sfătuieşte să plece. Plecarea soţiei la ţară îi convenea din toate punctele de vedere: pentru copii era mai sănătos, cheltuielile se micşorau, iar el avea să se bucure de mai multă libertate. Daria Alexandrovna socotea şi ea viaţa la ţară în timpul verii prielnică pentru copii, mai cu seamă pentru una dintre fetiţe, care se întrema greu după scarlatină. Era şi un mijloc de a scăpa de unele mici umiliri – datorii la negustorul de lemne, la pescar, la cizmar, care-i amarau viaţa. Se mai bucura de plecare, visând s-o aducă la ţară pe sora ei, Kitty, care urma să se întoarcă din străinătate pe la mijlocul verii, şi căreia medicii îi prescriseseră băi reci.

Kitty îi scrisese din staţiunea balneara că nimic nu-i surâdea mai mult decât să petreacă vara cu Dolly ia Erguşovo – loc plin de amintiri din copilărie pentru amândouă surorile.

Întâia perioadă a vieţii la ţară a fost foarte grea pentru Dolly. Locuise la ţară în copilărie şi păstrase amintirea unui loc de refugiu împotriva tuturor neplăcerilor de la oraş. Nu era vorba de o viaţă luxoasă (cu asta Dolly se împăca uşor), ci de una necostisitoare şi comodă: „ai totul la îndemână, gândea ca, orice e ieftin, se găsesc de toate, şi copiii au s-o ducă bine”. Acum însă, venind la ţară ca gospodină, Dolly văzu că lucrurile nu erau aşa cum şi le închipuise.

A doua zi după sosirea lor, turnă o ploaie cu găleata, şi în timpul nopţii ploaia trecu prin acoperişul stricat în coridor şi în odaia copiilor. Trebuiră să mute pătuţurile în salon. N-aveau bucătărească pentru slugi. Din cele nouă vaci, unele, după spusele îngrijitoarei de la vite, trebuiau să fete, celelalte fătaseră pentru întâia oară, iar altele erau bătrâne sau se mulgeau greu. N-ajungeau untul şi laptele pentru copii. Nici ouă nu se găseau, şi nici găini. Frigeau şi fierbeau cocoşi bătrâni, vineţi şi aţoşi. Nu putură tocmi nici femei ca să spele pe jos: toate săpau la cartofi. Cu trăsura nu era chip să te plimbi, fiindcă unul din cai zvârlea şi rupea oiştea. N-aveai unde să te scalzi: tot malul gârlei deschis dinspre drum, se mâlise de vite. Nu era rost nici să te plimbi pe jos, fiindcă vitele intrau în grădină şi printre ele se găsea şi un taur temut, care mugea şi desigur împungea. Nu existau dulapuri de haine, iar cele care erau nu se închideau bine şi se deschideau de fiecare dată când treceai pe dinaintea lor. Nu se vedeau nici ceaune, nici oale. Lipsea cazanul la spălătorie şi nu se găsea nici măcar o scândură de călcat în odaia servitoarelor.

La început, în locul liniştii şi odihnei pe care le visase, Daria Alexandrovna fu cuprinsă de deznădejde, dând peste aceste necazuri, groaznice pentru dânsa. Cu toate sforţările sale, se simţea neputincioasă faţă de această situaţie şi trebuia mereu să-şi stăpânească lacrimile. Administratorul, un fost plutonier de cavalerie, pe care Stepan Arkadici îl simpatiza fiindcă era arătos şi impunător ca înfăţişare şi din portar îl făcuse administrator, nu lua de loc parte la necazurile Dariei Alexandrovna, ci-i spunea foarte respectuos: „Nu se poate face nimic. Oamenii sunt aşa de ticăloşi!” şi nu-i dădea nici un ajutor.

Situaţia părea fără ieşire. Dar în casa Oblonski, ca în multe case cu copii, se afla şi o persoană modestă, dar foarte capabilă şi folositoare, şi anume Matriona Filimonovna. Aceasta o liniştea pe cucoana, încredinţând-o că o să se

dreagă lucrurile (era o expresie a ei, pe care Matvei o luase de la dânsa) şi lucra fără grabă şi netulburată.

Se împrieteni numaidecât cu soţia administratorului şi chiar în cea dintâi zi bău ceai cu dânsa şi cu administratorul sub salcâmi şi puse la cale toate treburile. În scurt timp, se înfiripă sub salcâmi un sfat diriguit de Matriona Filimonovna. Acolo, prin acest sfat, alcătuit din nevasta administratorului, din staroste şi contabil, începură să se netezească una câte una greutăţile vieţii, şi într-o săptămână, într-adevăr, începură să se dreagă lucrurile. Reparară acoperişul, tocmiră o bucătăreasă (o cumătră a starostelui), cumpărară găini… Vacile începură să dea lapte, împrejmuiră grădina cu un gard de nuiele. Dulgherul făcu o masă anume de călcat rufe. Dulapurile căpătară cârlige şi nu se mai deschideau din senin. Iar scândură de călcat înfăşurată în postav soldăţesc, se întindea de pe braţul unui jeţ pe un scrin, şi în odaia servitoarelor prinse a mirosi a fier de călcat.

— Poftim! Şi dumneavoastră vă necăjeaţi, o mustră Matriona Filimonovna pe Daria Alexandrovna arătându-i scândură.

Se făcu până şi o cabină de baie din rogojini. Lili începu să se scalde. Nădejdile Dariei Alexandrovna într-o viaţa la ţară, dacă nu liniştită, cel puţin comodă, se împliniră măcar în parte. Liniştită în totul nu putea fi cu cei şase copii ai săi: unul se îmbolnăvea, altul putea să se îmbolnăvească, cel de-al treilea ducea lipsă de ceva, cel de-al patrulea vădea apucături rele şi aşa mai departe. Rare de tot erau scurtele răstimpuri de linişte. Pentru Daria Alexandrovna însă aceste griji şi frământări erau singura fericire îngăduită. Daca nu le-ar fi avut, ca ar fi rămas singură, cu gândul la bărbatul ei, care n-o mai iubea. Şi apoi, oricât de grele ar fi fost pentru o mamă teama de boli şi amărăciunea pricinuită de relele apucături ale copiilor, acestea îi erau răsplătite de pe acum de către copii prin mici bucurii. Bucuriile acestea erau atât de mărunte, încât nici nu le observai – ca aurul în nisip. În

clipele întunecate, Dolly vedea numai necazurile, numai nisipul. Dar veneau şi clipe frumoase, când vedea numai bucuriile, numai aurul.

Acum, în singurătatea satului, începu să-şi dea seama din ce în ce mai des de aceste bucurii. De multe ori, uitându-se la copii, Daria Alexandrovna încerca să se învinuiască de orbire maternă şi de părtinire faţă de ei, dar nu izbutea să se convingă şi nu putea să nu-şi spună că are copii fermecători – toţi şase, fiecare în felul său, copii cum rar se găsesc. Era fericită şi se mândrea cu dânşii.

VIII.

La sfârşitul lui mai, când totul se orânduise mai mult sau mai puţin bine, Dolly primi răspunsul soţului la plângerile ei împotriva lipsurilor de la ţară. Îi scria rugând-o să-l ierte, fiindcă nu chibzuise bine tot ce trebuia. Îi făgăduia să vină cu cel dintâi prilej. Dar acest prilej nu se ivi, şi Dolly stătu singură la ţară până la începutul lui iunie.

Într-o duminică din postul Sân Petrului, Daria Alexandrovna se duse la biserică, la slujbă, ca să-şi împărtăşească copiii. În discuţiile filosofice, intime, pe care le avea cu sora, mama şi cu prietenii săi, Dolly îi mira adesea pe toţi cu nişte păreri libere în privinţa religiei. Avea religia ei, o religie ciudată, metempsihoză, în care credea cu tărie, fără să ţină seamă de dogmele bisericii. Totuşi, pentru familia ei, şi nu numai ca să dea pildă, ci din tot sufletul, ea îndeplinea cu sfinţenie toate rânduielile bisericii. Şi acum era foarte îngrijorată de faptul că copiii nu fuseseră împărtăşiţi de aproape un an. De aceea se hotărî, eu deplina încuviinţare şi osârdie a Matrionei Filimonovna, să săvârşească ceremonia asta acum, vara.

Cu câteva zile mai înainte, Daria Alexandrovna chibzui cum să-şi îmbrace copiii. Cusură, prefăcură şi spălară rochiţe, dădură drumul la tivuri şi la volane, prinseră nasturi şi pregătiră panglici. Numai rochia Taniei, pe care se apucă s-o coasă englezoaica, îi făcu mult sânge rău. Prefăcând rochiţa, aceasta cususe cutele anapoda, scosese

prea mult la mâneci şi o stricase cu totul. Rochia o strângea pe Tania aşa de tare la umeri, că-ţi era mai mare mila să te uiţi la ea. Dar Matrionei Filimonovna îi veni în minte să pună nişte clini şi să adauge la rochiţă o mică pelerină. Greşeala se îndreptă, dar ajunseră aproape la ceartă cu englezoaica.

A doua zi de dimineaţă se potoliră însă lucrurile; iar spre ceasul nouă, oră până la care preotul fusese rugat să aştepte cu liturghia, copiii, gătiţi şi înseninaţi de fericire, stăteau la scara, în faţa trăsurii, aşteptându-şi mama.

În locul lui Voron cel nărăvaş, fusese înhămat, prin intervenţia Matrionei Filimonovna, Burâi – calul administratorului. Daria Alexandrovna, după o dichisire amănunţită, ieşi îmbrăcată într-o rochie albă de muselină.

Se îmbrăcase şi se pieptănase cu deosebită grijă şi cu emoţie. Odinioară se gătea de plăcere, ca să fie frumoasă şi atrăgătoare. Apoi, pe măsură ce îmbătrânea, îi era tot mai silă să se îmbrace. Îşi dădea seama cât se urâţise. Acum însă se îmbrăcase iarăşi cu plăcere şi cu emoţie, dar nu pentru plăcerea şi frumuseţea sa, ci ca să nu strice impresia generală, ca să facă cinste acestor minuni de copii. Privindu-se pentru cea din urmă oară în oglindă, ea rămase mulţumită. Era frumoasă. Nu însă frumoasă în felul în care ar fi vrut să fie odinioară la un bal, ci frumoasă pentru scopul urmărit acum de dânsa.

În biserică nu era nimeni, afară de mujici şi de argaţi cu femeile lor. Daria Alexandrovna însă văzu sau i se păru că vede admiraţia stârnită de copiii săi şi de ea. Copiii nu erau numai frumoşi în hăinuţele de sărbătoare, ci şi drăguţi prin purtarea lor cuviincioasă. E drept că Alioşa nu prea şedea cuminte, se foia tot timpul şi vroia să-şi vadă bluza din spate, totuşi era nespus de drăguţ. Tania stătea ca o fată mare şi avea grijă de cei mici. Lili, mezina, arăta fermecătoare prin uimirea naivă pe care o exprima pentru tot ce vedea. Cu greu ţi-ai fi putut stăpâni zâmbetul când fetiţa spusese după împărtăşanie: „Please, some more”4.

În drum spre casă, copiii îşi dădeau seama că se săvârşise ceva solemn şi stăteau foarte cuminţi.

Totul merse bine şi acasă; dar în timpul gustării de dimineaţă Grişa începu să fluiere, ba, şi mai rău, n-o ascultă pe englezoaică; fu lăsat fără desert. Dacă ar fi fost de faţă, Daria Alexandrovna n-ar fi îngăduit pedeapsa asta într-o asemenea zi; dar trebuia să întărească autoritatea englezoaicei şi-i confirma hotărârea ca Grişa să rămână fără prăjitură. Asta strică puţin buna dispoziţie a tuturor.

Grişa plângea, spunând că şi Nikolinka fluierase, fără să fi fost pedepsit, şi că nu plânge din pricina prăjiturii, de care nu-i pasă, ci fiindcă fusese nedreptăţit. Lucrul acesta era prea trist, şi Daria Alexandrovna se hotărî ca, după ce va vorbi cu englezoaica, să-l ierte pe Grişa, aşa că porni să se ducă la dânsa. Trecând prin salon, văzu o scenă care-i umplu inima de atâta bucurie, încât îi dădură lacrimile şi-l iertă singură pe vinovat.

Băiatul pedepsit şedea în salon pe prichiciul ferestrei din colţ. Lângă el stătea în picioare Tania, cu o farfurie în mâna. Pretextând că vrea să dea de mâncare păpuşilor, Tania ceruse voie englezoaicei să-şi ducă porţia în odaia copiilor; o dădu însă fratelui său. Plângând mai departe din pricina pedepsei nedrepte pe care o suferise, copilul mânca prăjitura adusă şi spunea printre hohote de plâns: „Mănâncă şi tu, mâncăm împreună… împreună”.

Taniei întâi i se făcu milă de Grişa, apoi îşi dădu seama de fapta ei frumoasă şi o podidiră şi pe dânsa lacrimile. Dar, fără să renunţe, îşi mâncă partea sa.

Văzându-şi mama, copiii se speriară. Când se uitară însă la faţa ei, îşi dădură seama că nu făceau nimic rău. Râseră cu gura plină şi începură să-şi şteargă cu mâinile buzele zâmbitoare, mânjindu-şi cu lacrimi şi cu dulceaţă feţele înseninate.

— Maică preacurată! Rochiţa albă… cea nouă! Tania! Grişa! Strigă mama şi încercă să-i salveze rochia, zâmbind însă fericită, cu lacrimi în ochi şi cu un surâs de încântare.

Îi dezbrăcară de hainele noi. Dolly porunci ca fetiţele să fie îmbrăcate cu bluze, iar băieţii cu jachetele vechi – şi să se pună caii la şarabană. Şi, spre necazul administratorului, îl înhămară iarăşi pe Burâi, ca să duca pe copii la cules ciuperci şi la scăldat. Chiotele de bucurie din odaia lor nu se potoliră decât în clipa plecării la gârlă.

Culeseră un coş întreg de ciuperci. Până şi Lili găsi o pitărcuţă. Mai înainte se întâmpla ca miss Howl să descopere o ciupercă şi să o arate fetiţei. Acum însă, Lili găsi singură una destul de răsărită. Atunci toţi izbucniră în strigăte de bucurie: „Lili a găsit o ciupercuţă!”

Se duseră apoi la gârlă. Lăsară caii sub nişte mesteceni şi se îndreptară spre cabină. Vizitiul Terenti legă de un copac caii, care se apărau de muşte cu cozile; şi, culcând iarba, se întinse pe pământ la umbra unui mesteacăn. Începu apoi să bea tiutiun. De la cabină veneau până la ei chiotele vesele ale copiilor, care nu se mai potoleau.

Deşi era mare bătaie de cap să ai grijă de toţi copiii şi să-i opreşti de la năzbâtii, cu toate că-i venea greu să ţină minte şi să nu încurce toţi aceşti ciorăpiori, pantalonaşi şi pantofiori de felurite mărimi, descheind nasturi, dezlegând şi legând panglici, totuşi Daria Alexandrovna, căreia îi plăcuse totdeauna scăldatul (atât de prielnic copiilor, după cum credea ea) n-avea o plăcere mai mare decât să se scalde împreună cu toţi copiii. Era o nespusă încântare pentru ea să pună mâna pe aceste picioruşe grăsulii, să tragă ciorăpeii pe ele, să cuprindă şi să le cufunde trupuşoarele goale, ascultând ba strigătele de bucurie, ba ţipetele de spaimă, să privească feţele acelea, cu ochii mari deschişi, speriaţi şi veseli, de copii care gâfâiau – îngeraşii ei, care împroşcau stropi în toate părţile.

Când jumătate dintre copii erau îmbrăcaţi, se apropiară de cabină nişte femei gătite ca de duminică. Umblaseră după ciuperci şi susai, şi se opriră cu sfială. Matriona Filimonovna strigă pe una din ele să-i ajute a întinde la uscat un cearşaf şi o cămaşă scăpate în apă, iar Daria Alexandrovna intră în

vorbă cu femeile. La început, ele chicotiră în pumni, neînţelegând întrebările. Prinseră însă repede inimă şi începură să vorbească. Pe Daria Alexandrovna o câştigă numaidecât sincera admiraţie pe care acestea o arătau faţă de copii.

— Ian te uită ce frumuseţe-i! Şi ce albioară! Ca zahărul! Zise o femeie, admirând pe Tanicika şi clătinând din cap. Da-i cam slăbuţă…

— A fost bolnavă.

— Te pomeneşti că l-aţi scăldat şi pe acela, adăugă altă femeie, arătând pe ultimul născut.

— Nu-u, ăsta n-are decât trei luni, răspunse cu mândrie Daria Alexandrovna.

— Auzi!

— Ai copii?

— Am avut patru, nu mi-au rămas decât doi: un băieţel şi o fetiţă. Am înţărcat-o în postul trecut.

— Şi câte luni are fetiţa?

— Merge pe doi ani.

— De ce-ai alăptat-o aşa de mult?

— Aşa-i obiceiul la noi: trei posturi…

Convorbirea era acum foarte interesantă pentru Daria Alexandrovna: Cum născuse? Ce boală avusese copilul? Unde i se afla bărbatul? Cât de des venea acasă?

Dariei Alexandrovna nu-i venea să plece de lângă femei, atât de mult o interesa discuţia cu ele, dându-şi seama cât de asemănătoare erau preocupările lor.

Dar cel mai plăcut lucru pentru Dolly era să vadă cum femeile acestea o admirau mai ales fiindcă avea mulţi copii şi pentru că toţi erau aşa de frumoşi.

Femeile o făcură pe Daria Alexandrovna să râdă, şi englezoaica se simţi jignită, văzându-se pricina acestui râs de neînţeles. Una dintre tinerele femei, privind-o pe englezoaică (care rămăsese să se îmbrace în urma tuturor) şi văzând-o cum îşi pune a treia fustă, nu se mai putu

stăpâni şi zise: „Ia uită-te, mamă, câte pune pe ea, de nu se mai sfârşeşte!” Şi toată lumea izbucni în hohote de râs.

IX.

Înconjurată de toţi copiii, scăldaţi, cu capetele ude, Daria Alexandrovna, cu o basma pe cap, se apropia de casă, când vizitiul îi spuse:

— A venit un boier. Mi se pare că-i cel de la Pokrovskoie.

Daria Alexandrovna se uită înaintea ei şi se bucură când văzu statura cunoscută a lui Levin, în pardesiu cenuşiu şi cu o pălărie de aceeaşi culoare în cap, îndreptându-se spre dânşii. Îl întâmpina totdeauna cu bucurie, dar mai cu seamă acum, când Levin putea s-o vadă în toată gloria ei. Nimeni nu era în stare să-i înţeleagă măreţia mai bine decât el.

Văzând-o, Levin crezu că are în faţă una din scenele de familie pe care le visa el.

— Parcă eşti o cloşcă, Daria Alexandrovna.

— Ce bine-mi pare că ai venit! Spuse râzând Dolly, întinzându-i mâna.

— Spui că-ţi pare bine, dar nici nu m-ai înştiinţat că eşti aici. Fratele meu îşi petrece vara la mine. Am aflat dintr-un bilet de la Stiva că te afli aici.

— De la Stiva? Îl întrebă ea mirată.

— Da. Mi-a scris că v-aţi mutat. Crede că-mi vei îngădui să-ţi dau la nevoie o mână de ajutor, adăuga Levin şi se tulbură îndată. Îşi întrerupse vorba şi merse mai departe în tăcere pe lângă şarabană, rupând lăstari de tei şi muşcându-i în dinţi. Se tulburase din pricina gândului că o putea întrista pe Daria Alexandrovna faptul că un străin îi oferea sprijinul pe care ar fi trebuit să-l găsească în soţul său. Într-adevăr, Dariei Alexandrovna nu-i plăcea deprinderea lui Stepan Arkadici de a lăsa pe seama altora treburile lor de familie. Dolly îşi dădu numaidecât seama că Levin o înţelesese. Ea ţinea la Levin tocmai pentru această fineţe de simţire şi pentru delicateţea lui.

— Am înţeles, fireşte, zise Levin, că era un fel de a-mi spune că m-ai primi cu plăcere şi sunt foarte mulţumit. Îmi

închipui că pentru dumneata, gospodină de la oraş, totul trebuie să-ţi pară sălbatic aici; şi dacă ai nevoie de ceva, sunt cu totul la dispoziţia dumitale.

— Ah, nu! Răspunse Dolly. La început, mi-a venit peste mână, apoi totul s-a orânduit de minune, mulţumită bătrânei mele dădace, adăugă ea, arătând pe Matriona Filimonovna care, înţelegând că era vorba de dânsa, îi zâmbi lui Levin cu voie bună şi cu prietenie. Îl cunoştea. Ştia că e o partidă bună pentru domnişoara şi dorea ca lucrurile să se pună la cale.

— Poftiţi în trăsură. Ne înghesuim noi, îl îmbie ea.

— Nu, fac o plimbare pe jos. Copii, cine se ia la întrecere cu mine şi cu caii?

Copiii îl cunoşteau pe Levin foarte puţin. Nu-şi aminteau unde îl mai văzuseră, dar nu arătau faţa de el sentimentul acela ciudat de sfială şi de aversiune pe care copiii îl au aşa de des faţă de oamenii mari, simţindu-le prefăcătoria – ceea ce le atrăgea adeseori certuri şi dojeni. O prefăcătorie oarecare poate înşela pe omul extrem de deştept şi de pătrunzător, pe când copilul cel mai mărginit o descoperă îndată, din instinct, oricât de bine ar fi ascunsă prefăcătoria, şi simte o repulsie faţă de ea. Oricare ar fi fost defectele lui Levin, prefăcătoria era cu totul străină de firea lui. De aceea, copii îi arătară aceeaşi simpatie care se citea şi pe chipul mamei lor. La chemarea lui Levin, cei doi copii mai mari săriră numaidecât din trăsură şi alergară cu el atât de firesc, ca şi cum ar fi alergat cu dădaca, cu miss Howl, sau cu mama. Lili ceru şi ea voie să alerge cu Levin, şi mama i-o dădu. Acesta o aşează pe umăr şi porni la fugă cu ea.

— Nu te teme, nu te teme, Daria Alexandrovna, strigă el către mama fetiţei, zâmbind. N-am s-o lovesc şi n-am s-o scap.

Uitându-se la mişcările lui sprintene, puternice şi grijulii totodată, mama se linişti şi, încuviinţând cu un zâmbet vesel, îl urmări din ochi cu încredere.

În tovărăşia copiilor şi a Dariei Alexandrovna, care-i era simpatică, Levin îşi recapătă starea sufletească veselă şi naivă, firească lui, care o făcea pe Dolly să ţină atât de mult la dânsul.

Alergând de-a valma cu copiii, Levin îi învăţa mişcări de gimnastică, o făcea să râdă pe miss Howl cu englezeasca lui stâlcită şi povestea Dariei Alexandrovna despre îndeletnicirile lui de la ţară.

După prânz, rămânând singură cu dânsul pe balcon, Daria Alexandrovna aduse vorba de Kitty.

— Ştii? Kitty vine aici şi are să-şi petreacă toată vara cu mine.

— Adevărat? Spuse Levin, roşind; dar adăugă numai decât, ca să schimbe vorba: Atunci, să-ţi trimit două vaci. Şi dacă vrei numaidecât să ne socotim, n-ai decât să-mi plăteşti câte cinci ruble pe lună, dacă nu ţi-e ruşine.

— Mulţumesc, n-am nevoie. La noi unul s-a pus la punct.

— În cazul ăsta, să văd vacile dumitale şi, dacă-mi îngădui, am să dau dispoziţii cum să le hrănească. Totul depinde de hrană.

Ca să ia altă vorbă, Levin expuse teoria laptelui, după care vaca nu-i decât o maşină de prefăcut nutreţul în lapte, şi aşa mai departe.

Vorbea şi în acelaşi timp ardea de dorinţa să audă amănunte despre Kitty, temându-se totodată să nu-şi piardă liniştea recăpătată cu atâta trudă.

— Bine, bine, însă trebuie să ai grija de toate acestea, şi cine s-o facă? Răspunse în silă Daria Alexandrovna.

Îşi orânduise aşa de bine gospodăria datorită Matrionei Filimonovna, încât nu-i venea să schimbe nimic. De altfel, Dolly nici nu lua în serios cunoştinţele lui Levin în materie de gospodărie. Părerea că vaca e o maşină de fabricat lapte îi inspira îndoială, îşi închipuia că astfel de păreri nu puteau decât să stingherească gospodăria. Totul era, după ea, mult mai simplu. După cum spunea Matriona Filimonovna, n-ai decât să dai mai mult nutreţ şi mai multă apă Pestruhăi şi

Belopahăi, iar bucătăreasa să nu scoată de la cuhnie lăturile pentru vaca spălătoresei. Era limpede. Consideraţiile asupra hranei făinoase şi ierboase păreau dubioase şi neclare. De altminteri, deocamdată Daria Alexandrovna vroia mai ales să vorbească despre Kitty.

X

— Kitty îmi scrie că de nimic nu-i e atât de dor ca de singurătate şi de linişte, începu Dolly după o pauză.

— Dar cu sănătatea o duce mai bine? Întrebă Levin tulburat.

— Slavă Domnului! S-a însănătoşit perfect. Niciodată n-am crezut că e bolnavă de piept.

— Îmi pare foarte bine, adăugă Levin. După ce rosti aceste cuvinte şi rămase privind-o în tăcere, Dariei Alexandrovna i se păru ca vede pe chipul lui înduioşare şi deznădejde.

— Ascultă, Konstantin Dmitrici, îl întrebă Dolly cu zâmbetul său blajin şi puţin cam ironic, de ce eşti supărat pe Kitty?

— Eu? Nu sunt supărat de loc.

— Ba da, eşti supărat. De ce n-ai trecut nici pe la noi, nici pe la ei când ai fost la Moscova?

— Daria Alexandrovna, răspunse Levin, roşind până în vârful urechilor, mă mir că dumneata, cu bunătatea care te caracterizează, nu înţelegi şi nu ţi-e milă de mine, când ştii…

— Ce să ştiu?

— Când ştii că i-am cerut mâna şi că am fost respins, urmă Levin, şi toată duioşia pe care o simţise cu o clipă mai înainte pentru Kitty se prefăcu în mânie din pricina jignirii.

— De unde îţi închipui că ştiu?

— Fiindcă toată lumea ştie.

— În privinţa asta te înşeli. Eu n-am ştiut, deşi bănuiam ceva.

— Ei, acuma ştii.

— Am ştiut numai că a fost ceva care a chinuit-o cumplit şi despre care Kitty n-a vrut niciodată să vorbească cu mine.

Dacă nu mi-a spus mie, înseamnă că n-a spus nimănui. Dar ce-a fost între voi? Spune-mi.
— Ţi-am spus.
— Când?
— Când am fost la voi ultima oară.
— Ştii ce vreau să-ţi spun? Începu iarăşi Daria Alexandrovna. Mi-e milă de ea… Mi-e tare milă de ea… în timp ce dumneata suferi numai din pricina mândriei…
— Poate, răspunse Levin, însă… Dolly îl întrerupse.
— Pe când ea, sărăcuţa, e în adevăr de compătimit! Acum înţeleg totul.
— Te rog să mă ierţi, Daria Alexandrovna, îi spuse Levin, ridicându-se în picioare. Dar trebuie să plec. La revedere, Daria Alexandrovna.
— Nu, aşteaptă, rosti Dolly, apucându-l uşor de mânecă. Mai rămâi puţin şi ia loc.
— Te rog, te rog, să nu mai vorbim de asta, răspunse Levin aşezându-se; şi-n inima lui, care zvâcnea, simţea cum învia nădejdea pe care o credea înmormântată acolo pentru totdeauna.
— Dacă n-aş ţine la dumneata, adăugă ea şi o podidiră lacrimile, dacă nu te-aş cunoaşte cum te cunosc…
Şi sentimentul pe care-l crezuse stins se trezea din ce în ce mai mult la viaţă, prindea putere şi punea stăpânire pe inima lui Levin.
— Da, acum am priceput totul, urmă Daria Alexandrovna. Dumneata nu poţi să înţelegi. Voi, bărbaţii, care sunteţi liberi şi alegeţi pe cine doriţi, ştiţi limpede pe cine iubiţi. Dar o fată în aşteptare, ruşinoasă, cu sfiiciunea sa de fecioară, care vă vede pe voi, bărbaţii, din depărtare… trebuie să creadă totul pe cuvânt şi uneori nu ştie nici ea singură ce simte şi nici ce să răspundă…
— Da, dacă nu-i spune inima nimic…
— Şi chiar dacă îi spune inima, gândeşte-te şi dumneata: voi, bărbaţii, dacă aveţi unele gânduri asupra unei fete, vă duceţi în casa ei, vă apropiaţi de dânsa, vă uitaţi bine şi

aşteptaţi să vedeţi dacă aţi găsit ceea ce vă place, şi pe urmă, când sunteţi convinşi că iubiţi, faceţi cererea în căsătorie…

— Nu e chiar aşa.

— Dar nu-i mai puţin adevărat că voi sunteţi aceia care faceţi cererea în căsătorie, şi n-o faceţi decât când dragostea voastră e coaptă, când între două fete care vă plac v-aţi hotărât pentru una. Fata nu e întrebată. Lumea vrea ca fata să aleagă singură, dar ea nu poate să aleagă şi răspunde numai: da, ori nu!

„Da, alegerea între mine şi Vronski”, se gândi Levin. Şi sentimentul de dragoste din sufletul său, care începuse să învie, pieri din nou, apăsându-i greu inima.

— Daria Alexandrovna, zise Levin. Aşa se alege o rochie sau mai ştiu eu ce târguială, nu însă dragostea. Alegerea s-a făcut. Cu atât mai bine… Lucrurile nu se mai pot întoarce.

— Ah, mândria şi iar mândria! Exclamă Daria Alexandrovna, dispreţuindu-l parcă pentru acest sentiment, mult inferior celui pe care-l cunosc numai femeile. Când ai cerut-o pe Kitty, ea era tocmai în situaţia de a nu putea răspunde. Şovăia. Şovăia între dumneata şi Vronski. Pe el îl vedea în fiecare zi, pe când pe dumneata nu te văzuse de mult. Să fi fost Kitty mai în vârstă, ar fi ştiut să aleagă… Eu, de pilda, în locul ei, n-aş fi stat la îndoială. N-am putut să-l sufăr niciodată pe Vronski şi am avut dreptate.

Levin îşi aduse aminte de răspunsul pe care i-l dăduse Kitty. Asta nu se poate… îi spusese ea.

— Daria Alexandrovna, rosti Levin cu răceală, sunt mişcat de încrederea pe care o ai în mine; cred însă că te înşeli. Fie că am ori nu dreptate, această mândrie, pe care o dispreţuieşti atât, face ca orice nădejde pentru mine în legătură cu sora dumitale să fie cu neputinţă, absolut cu neputinţă.

— Nu vreau să-ţi mai spun decât un singur lucru: înţelege că vorbesc despre sora mea, pe care o iubesc ca şi pe copiii

mei. Nu-ţi spun ca te-a iubit. Am vrut să-ţi spun numai că refuzul ei din clipa aceea nu dovedeşte nimic.

— Nu înţeleg! Izbucni Levin, sărind în sus. Dacă ai şti ce durere îmi pricinuieşti! Ca şi cum ţi-ar fi murit un copil şi cineva ţi-ar spune: ar fi fost aşa şi aşa… ar fi putut să trăiască… te-ai fi putut bucura de dânsul, dar copilul e mort, mort, mort…

— Ce om ciudat eşti! Îi răspunse ca cu un zâmbet trist, fără să ia în seamă tulburarea lui. Da, acum înţeleg din ce în ce mai bine, adăugă ea pe gânduri. Atunci n-ai să vii pe la noi după sosirea lui Kitty?

— Nu. N-am să vin. N-am să mă feresc, fireşte de Katerina Alexandrovna. Dar, pe cât voi putea, voi căuta s-o scutesc de neplăcerea prezenţei mele.

— Eşti ridicol, grozav de ridicol, repetă Daria Alexandrovna uitându-se în ochii săi cu duioşie. Ei bine, să zicem că n-am spus nimic. Ce cauţi aici, Tania? Spuse ea în franţuzeşte fetiţei care intrase.

— Mamă, unde-i lopăţica mea?

— Ţi-am vorbit franţuzeşte. Aşa să-mi răspunzi şi tu.

Fetiţa vru să spună, dar uitase cum se zice lopăţică în franţuzeşte. Mama îi suflă cuvântul; apoi îi explică, tot în franţuzeşte, unde să caute lopăţica. Asta îi displăcu lui Levin.

Nu se mai simţea aşa de bine ca înainte în casa Dariei Alexandrovna: nici copiii nu-i mai plăceau atât.

„De ce vorbeşte franţuzeşte cu copiii? Se gândi el. E atât de nefiresc şi de fals! Simt şi copiii. Îi învaţă franţuzeşte şi-i dezvaţă să fie sinceri” îşi zise el, fără să ştie că Daria Alexandrovna se gândise de o suta de ori la toate acestea şi totuşi, în dauna sincerităţii, nu găsise alt mijloc de a-şi învăţa copiii limbile străine.

— Dar unde te duci? Mai stai.

Levin rămase la ceai. Toată veselia însă îi pierise şi se simţea stingherit.

După ceai, Levin ieşi în vestibul şi porunci să-i înhame caii la trăsură; iar când se reîntoarse, o găsi pe Dolly supărată, schimbată la faţă şi cu lacrimi în ochi. Cât timp lipsise Levin, se petrecuse un incident care spulberase într-o clipă toată fericirea Dariei Alexandrovna din ziua aceea, ca şi mândria pentru copiii săi. Grişa şi Tania se luaseră la bătaie pentru o minge. Auzind ţipete în odaia copiilor, ea alergase acolo şi-i găsi într-o stare groaznică. Tania îl trăgea pe Grişa de păr; iar acesta, cu faţa schimonosită de răutate, o lovea cu pumnii pe unde nimerea. Când văzu ce se întâmplă, parcă se rupse ceva în inima ei. Îi păru că se întunecă viaţa. Îşi dădu seama că aceşti copii, cu care se mândrea atât, nu erau numai oi; nişte copii foarte obişnuiţi, ci şi nişte copii răi, prost-crescuţi, cu porniri brutale şi sălbatice.

Nu era în stare să vorbească şi să se gândească la altceva. Nu se putu stăpâni să nu-i povestească lui Levin durerea ei.

Văzând-o atât de nefericită, Levin se sili s-o mângâie, spunându-i că asta nu dovedeşte nimic rău, deoarece toţi copiii se bat. Dar, spunând aceasta, el se gândea: „Nu, eu n-am să mă strâmb şi n-am să vorbesc franţuzeşte cu copiii mei. Nici n-o să am astfel de copii. Nu trebuie să-i strici, să le urâţeşti caracterul; numai aşa poţi să ai copii buni. Da, eu o să am altfel de copii.”

După aceea îşi luă rămas bun şi plecă, iar Dolly nu-l mai reţinu.

XI.

Pe la mijlocul lui iulie se înfăţişă la Levin primarul satului de pe moşia surorii sale, care se afla la vreo douăzeci de verste depărtare de Pokrovskoie. Îi dădu raportul asupra gospodăriei şi a cositului. Venitul principal de pe moşia surorii îl dădeau nişte fâneţe inundabile. În alţi ani, fâneţele erau arendate de mujici la preţul de douăzeci de ruble deseatina. Când prelua administraţia moşiei, după ce cercetă fâneţele, Levin îşi dădu scama că ele valorau mai mult şi fixă arenda la douăzeci şi cinci de ruble deseatina. Oamenii nu dădură preţul acesta şi, după cum bănui Levin,

goniră şi pe alţi arendaşi. Atunci Konstantin Dmitrici se duse acolo şi hotărî ca fâneţele să fie cosite, parte cu braţe tocmite, parte – în dijmă. Mujicii se împotriviră prin toate mijloacele la această rânduiala nouă; dar sistemul prinse şi, chiar în primul an, fâneţele dădură un venit aproape îndoit. Împotrivirea mujicilor urmă şi în al treilea an, şi în ultimul an. Strânsul recoltei se făcea după cum hotărâse Levin. În anul acela, mujicii luaseră fâneţele în dijmă – o parte din trei; iar primarul venise acum să anunţe că fâneţele fuseseră cosite şi că, temându-se de ploaie, chemase contabilul, în faţa căruia se şi făcuse împărţeala. Clădiseră unsprezece stoguri pentru boieri. Din răspunsurile nelămurite la întrebarea cât fân dăduse fâneaţă de frunte, din graba primarului care împărţise fânul fără să întrebe şi, îndeobşte, din tonul mujicului, Levin înţelese că era ceva necurat la mijloc; de aceea se hotărî să plece el singur şi să cerceteze.

Ajunse de dimineaţă în sat şi-şi lăsă calul la un bătrân ce-i era prieten, bărbatul dădacei fratelui său. Se duse la prisaca unchiaşului, vrând să afle de la el amănunte despre cositul finului. Parmenâci, un moşneag arătos şi vorbăreţ, îl primi pe Levin cu bucurie. Îl duse prin gospodărie şi-i povesti toate amănuntele despre albine şi roitul din anul acela. Răspunse însă nelămurit şi în silă la întrebările lui Levin în legătură cu cositul. Asta întări şi mai mult bănuielile lui Levin. Konstantin Dmitrici se duse la fâneaţă şi cercetă stogurile, care nu păreau să aibă câte cincizeci de care fiecare. Ca să-i prindă pe mujici, Levin porunci să fie aduse numaidecât carele care transportaseră fânul şi, desfăcând un stog, să-l ducă la şură. Din stog nu ieşiră decât treizeci şi doua de care. Cu toate asigurările primarului că fânul fusese afânat şi că se mai aşezase în stoguri, cu toate jurămintele sale că totul se făcuse cinstit, Levin susţinu că, întrucât fânul fusese împărţit fără porunca lui, el nu-l putea primi ca având cincizeci de care la stog. După tratative îndelungate, se hotărî ca oamenii să

primească aceste unsprezece stoguri, socotite la cincizeci de care stogul, iar pentru partea boierului să se facă împărţeala din nou.

Tratativele şi împărţirea căpiţelor ţinură până la prânz. Când se împărţi până şi cea din urmă căpiţă de fân, Levin – după ce însărcina pe contabil să privegheze restul lucrărilor – se aşeză pe o căpiţă însemnată cu un par de răchită, admirând fâneaţa pe care furnicau oamenii.

La o cotitură a gârlei, după o baltă mică, un şir pestriţ de femei se mişca înaintea lui Levin, vorbind vesel cu glasuri răsunătoare. Greblau fânul risipit pe jos. Palele cenuşii se întindeau, şerpuitoare, pe otava verde-deschis. În urma femeilor veneau bărbaţii cu ţăpoaiele. Din poloage se ridicau căpiţe late, înalte, înfoiate… în stânga, pe locul cu fânul strâns, huruiau căruţele. Căpiţele, ridicate în nişte furcoaie uriaşe, erau încărcate pe căruţele ce nu se mai vedeau sub grămezile grele de fân mirositor care se lăsau până peste crupele cailor.

— Se strânge pe vreme frumoasă! Ce mândreţe de fân! Făcu bătrânul, care se aşezase lângă Levin. Ceai, nu fân. Parcă ar fi grăunţe şi le-ar mânca bobocii, aşa de repede pier! Adăuga moşul, arătând căpiţele care se încărcaţi. De azi-dimineaţă s-a cărat aproape jumătate. E cea din urmă, hai? Striga bătrânul către un flăcău care trecea pe dinaintea lor, stând în picioare pe scândura din faţă a căruţei şi scuturând capetele hăţurilor de cânepă.

— Cea de pe urmă tătucule! Răcni flăcăul, lăsând calul mai încet. Privi zâmbind spre o femeie veselă, rumenă, zâmbitoare şi ca, care şedea în căruţă pe aceeaşi scândura, apoi mână mai departe.

— Cine e? Feciorul dumicate? Îl întrebă Levin.

— Mezinul, răspunse bătrânul cu un zâmbet blajin.

— Frumos băiat!

— Nu-i urât!

— E însurat?

— Da. Din postul crăciunului merge pe al treilea an.

— Are copii?

— Ce copii? Un an de zile a făcut pe prostul, ba-i era şi ruşine, răspunse bătrânul. Straşnic fân! Curat ceai! Repetă moşul, vrând să schimbe vorba.

Levin se uită cu luare-aminte la Vanka Parmenov şi la nevastă-sa, care încărcau o căpiţă în apropierea lui. Ivan Parmenov stătea în căruţă. Lua, întindea şi bătucea maldăre uriaşe de fân, pe care tânăra lui gospodină, o frumuseţe de femeie, i le dădea la început cu braţele, pe urmă cu furca. Tânăra femeie lucra uşor, veselă şi sprintenă. Straturile groase şi îndesate de fân nu se luau dintr-o dată în furcă. Mai întâi îndrepta fânul, apoi înfigea furca şi, cu o mişcare sprintenă şi repede, îşi lăsa în furcă toată greutatea trupului dintr-o data; îndreptându-şi mijlocul încins cu o cingătoare roşie şi scoţându-şi înainte sânii tari de sub cămaşa-i albă, femeia schimba repede şi cu dibăcie mâinile pe furcă şi ridica fânul în sus, în căruţă. Ivan lucra repede, silindu-se pesemne să-şi scutească nevasta de orice muncă de prisos. Îşi deschidea larg braţele, apuca maldărul de fân dat de femeie şi-l desfăcea în pale în căruţă. După ce răsfiră ultimul braţ de fân cu grebla, femeia scutură pleava ce-i intrase după guler. Îşi îndreptă basmaua roşie, care-i lunecase pe fruntea albă, nearsă de soare, şi se vârî sub căruţă, ca s-o lege. Ivan o învăţa cum să lege frânghia de inima căruţei. Râse tare de ceva spus de ea. Chipurile amândurora vădeau o dragoste puternică, tinerească, abia trezită.

XII.

După ce legară fânul pe căruţă, Ivan sări şi luă de căpăstru un cal frumos, bine hrănit, iar muieruşca aruncă grebla în căruţă şi, cu paşi vioi, legănându-şi mâinile, se îndreptă spre celelalte femei, adunate laolaltă. Ieşind la drum, Ivan intră în convoiul celorlalte care. Cu greblele pe umeri, femeile – îmbrăcate în culori vii şi vorbind vesel, în gura mare – păşeau în urma căruţelor. Un glas aspru şi sălbatic de femeie începu un cântec, şi vreo cincizeci de

voci puternice, unele aspre, altele limpezi şi subţiri, luară iarăşi cântecul de la început.

Femeile se apropiau cântând. Lui Levin îi părea că un nor de tunete de veselie se abătea peste el. Norul înainta, învăluind nu numai pe Levin şi căpiţa pe care şedea, dar şi celelalte căpiţe, şi carele, şi toată fâneaţa cu câmpul din depărtare – totul se însufleţi şi începu să se legene în ritmul acestui cântec sălbatic şi nespus de vesel, cu strigături, fluierături şi chiote. Levin jinduia după această veselie sănătoasă şi ar fi vrut să ia şi el parte la ea, dar el nu ştia să-şi exprime astfel bucuria de a trăi şi nu putea decât să stea întins, să privească şi să asculte. După ce toată ceata pieri din văzui şi din auzul lui, se simţi cuprins de sentimentul apăsător al singurătăţii sale, al lenei trupeşti şi al înverşunării faţa de lumea asta.

Acei mujici cu care se certase aprig din pricina fânului, cei ce căutaseră să-l înşele sau, dacă nu, atunci el îi nedreptăţise, aceşti oameni îl salutau cu voie bună şi nu păreau să aibă necaz pe dânsul. Şi nu numai că n-aveau remuşcări, dar şi uitaseră că vroiseră să-l înşele. Totul se scufundase în valurile muncii vesele, obşteşti. Dumnezeu, care le-a dat ziua, le-a dat şi puterea de care aveau nevoie. Şi ziua, şi puterea erau închinate muncii: în ea se găsea şi răsplata. Dar pentru cine munceau? Care aveau să fie roadele muncii? Aceste gânduri erau pe planul al doilea şi n-aveau nici o însemnătate.

Levin admira adesea viaţa aceasta şi de multe ori fusese cuprins de un sentiment de invidie faţă de oamenii care duceau asemenea viaţă. Dar în ziua aceea, poate. sub impresia pe care i-o făcuse Ivan Parmenov şi tânăra lui nevastă, se gândi pentru întâia oară că de el atârna să-şi schimbe viaţa trândavă, artificiala şi egocentrică, atât de împovărătoare pentru dânsul, cu o viaţă de muncă, frumoasă, curata, obştească…

Bătrânul care şezuse în preajma lui se dusese de mult acasă. Toată lumea se risipise. Cei ce stăteau pe aproape

plecaseră pe la casele lor; cei veniţi de departe se pregăteau să mănânce şi să se culce pe câmp.

Neştiut de nimeni, Levin şedea mai departe, întins pe căpiţă, privind, ascultând, gândindu-se. Oamenii care rămaseră pe câmp nu dormiră aproape de loc în scurta noapte de vară. La început se auziră hohote şi vorbă veselă în timpul cinei, iar mai târziu cântece şi râsete.

Ziua aceea lungă de muncă nu le lăsase alte urme decât veselia. Către revărsatul zorilor, se liniştiră toate. Se auzeau numai zvonurile nopţii, nedomolitele broaşte de baltă şi caii care sforăiau pe otavă, în ceaţa ce se lăsase înainte de a se crăpa de ziuă. Dezmeticindu-se, Levin se ridică de pe căpiţă şi, uitându-se la stele, înţelese că trecuse noaptea.

„Atunci, ce să fac? Cum să pun la cale lucrurile?” se întreba Levin, încercând să-şi lămurească ceea ce gândise şi simţise în noaptea aceea aşa de scurtă. Acele gânduri şi simţiri se puteau împărţi în trei grupe.

Mai întâi era renunţarea ia viaţa lui de mai-nainte, la cunoştinţele sale fără folos, la cultura care nu-l ajuta la nimic. Această renunţare îi părea un lucru uşor, simplu şi nu-i aducea nici o părere de rău.

Alte gânduri şi idei priveau viaţa pe care dorea s-o trăiască de acum înainte. Îşi dădea seama cât de simplă, curată şi dreaptă avea să fie această viaţă, fiind încredinţat că avea să găsească în ea acea mulţumire, plină de linişte şi demnitate, pe care o căuta atât de dureros.

Al treilea grup de gânduri se învârtea în jurul întrebării: cum să facă trecerea de la viaţa dinainte la cea nouă? Nici aici nu vedea încă nimic limpede.

„Să mă însor? Să mă cufund în muncă? Să părăsesc Pokrovskoie? Să cumpăr pământ? Să intru într-o obşte? Să iau de nevastă o ţărancă? Cum să fac? Se întreba el din nou, fără să găsească răspuns. De altfel, n-am dormit toată noaptea şi nu mi-e capul limpede acum, îşi zise el. Am să văd mai pe urmă. Un lucru e sigur: noaptea asta mi-a

hotărât soarta. Toate visurile mele de altădată în legătură cu viaţa de familie sunt copilării. E cu totul altceva. Lucrurile sunt mult mai simple şi mai frumoase…” „Ce frumos el” gândi el, uitându-se deasupra capului său la nişte nouraşi albi, strălucitori, care se închegaseră şi luaseră forma unei ciudate scoici de sidef, în răscrucea cerului. „Ce minunat e totul în noaptea asta minunată! Când s-a putut forma scoica asta? Adineauri m-am uitat la cer. Nu era nimic, afară de două fâşii albe. Da. Tot aşa s-au transformat pe nesimţite şi gândurile mele asupra vieţii!”

Părăsi fineţea şi porni pe drumul mare, către sat. Se stârnise un vânticel. Cerul se făcu leşietic. Era clipa posomorâtă care vesteşte de obicei mijitul zorilor, apropiata izbândă a luminii asupra întunericului.

Zgribulit de frig, Levin mergea repede, cu ochii în pământ. „Vine o trăsură?” se gândi el, auzind nişte zurgălăi. Ridică privirea. La vreo patruzeci de paşi înaintea lui, pe drumul pe care mergea, venea un cupeu cu o ladă de bagaje la spate, tras de patru cai. Caii de la oişte se înghesuiau din pricina făgaşului; dar vizitiul priceput, care stătea pe capră într-o rână, ţinea oiştea pe făgaş, aşa că roţile lunecau pe drum neted.

Levin nu băgă de seamă decât acest lucru şi, fără să se gândească cine puteau fi călătorii, se uită în cupeu cu gândul aiurea.

Înăuntrul lui moţăia într-un colţ o bătrână, iar la fereastră şedea o fată, care pesemne că se trezise tocmai atunci şi-şi ţinea panglicile bonetei albe cu amândouă mâinile. Senină şi îngândurată, faţa ei oglindea o viaţă lăuntrică bogată şi complexă, necunoscută de Levin. Ea privea peste capul lui cum mijeau zorii.

Chiar în clipa când vedenia aceasta era să piară, doi ochi limpezi se uitară la el; fără îndoială, îl recunoscu, şi o expresie de uimire şi de bucurie îi lumină faţa.

Levin nu se putea înşela. Ochii aceştia erau unici pe lume. Unică pe pământ era şi fiinţa care întruchipa pentru el

toată lumina şi tot rostul vieţii sale. Era ea: Kitty. Levin înţelese că venea de la gară şi se ducea la Erguşovo.

Deodată, ceea ce-l tulburase în noaptea aceea fără somn se mistui ca un vis. Se mistuiră şi hotărârile pe care le luase. Îşi aminti cu dezgust gândul de a se însura cu o ţărancă. Numai acolo, în cupeul acela care se îndepărta repede şi care trecuse de cealaltă parte a drumului, numai acolo se găsea dezlegarea enigmei vieţii lui – enigmă care-l apăsa tot mai greu în timpul din urmă.

Ea se retrase de la geam. Zgomotul roţilor se stinse; numai zurgălăii se mai auzeau slab. Lătratul câinilor dădu de ştire că trăsura ieşea din sat. De. Jur împrejur nu mai rămaseră decât ogoarele pustii, satul din faţă şi el însuşi, singur şi străin de toate, păşind singuratic pe un drumeag părăsit.

Se uită la cer, nădăjduind să găsească scoica pe care o admirase şi care înfăţişa pentru el tot şirul gândurilor şi al sentimentelor din noaptea aceea. Dar pe cer nu mai era nimic care să aducă a scoică. Acolo, în tăriile de neatins, se săvârşise o tainică schimbare. Nu se mai vedea nici urmă de scoică. Era un covor neted de nouraşi, ca nişte miei, care se întindea pe o jumătate de cer şi se micşora mereu.

Firmamentul se făcu albastru şi se însenină, răspunzând privirii lui întrebătoare cu aceeaşi duioşie şi taină de nepătruns.

„Nu, îşi zise Levin, oricât de frumoasă ar fi viaţa aceasta simplă şi de munca, nu asta este soarta mea. O iubesc pe ea.”

XIII.

Afară de persoanele cele mai apropiate de Karenin, nimeni nu ştia că omul acesta, în aparenţă extrem de rece şi de chibzuit, avea o slăbiciune care nu corespundea de loc caracterului său rigid. Alexei Alexandrovici nu putea să audă şi să vadă, nepăsător, plângând un copil sau o femeie. Lacrimile îl zăpăceau şi-l făceau să-şi piardă cu totul raţiunea. Directorul de cabinet şi secretarul lui ştiau acest

lucru şi preveneau solicitatoarele ca nu cumva să plângă dacă vroiau să nu strice totul. „Se supără şi nu vă mai ascultă”, le spuneau ei. Într-adevăr, în asemenea cazuri, tulburarea pe care i-o pricinuiau lacrimile se manifesta printr-o mânie pripită. „Nu pot, nu pot face nimic. Vă rog să ieşiţi afară!” striga de obicei Alexei Alexandrovici în astfel de împrejurări.

La întoarcerea de la alergări, când Anna îi mărturisi legăturile sale cu Vronski şi, îndată după aceea, acoperindu-şi faţa cu mâinile începu să plângă. Alexei Alexandrovici, cu toată mânia împotrivă-i, se simţi adânc tulburat. Dându-şi însă seama că exteriorizarea acestui sentiment în aceea clipă ar fi fost cu totul nepotrivită, Karenin încercă să-şi stăpânească orice manifestare de viaţă. Şi de aceea nu făcu nici o mişcare şi nu se uită la dânsa. De acolo venea şi încremenirea funebră de pe faţa lui, care o uimi atât de mult pe Anna.

Când ajunseră acasă, Alexei Alexandrovici o ajută să coboare, şi, după o sforţare, îşi luă rămas bun de la ea cu obişnuita lui politeţe, rostind cuvinte care nu-l obligau la nimic, şi anume: că a doua zi avea să-i comunice hotărârea sa.

Vorbele Annei, care-i confirmau cele mai rele bănuieli, străpunseseră inima lui Alexei Alexandrovici. Această durere era sporita de sentimentul ciudat de milă fizică pentru ea – sentiment pricinuit de lacrimile sale. Dar când rămase singur în cupeu, el se simţi – spre marea lui mirare şi bucurie – eliberat cu desăvârşire atât de această milă cât şi de îndoielile şi de chinurile geloziei care-l hărţuiseră în vremea din urmă.

Încerca sentimentul omului care şi-a scos o măsea ce-l durea de mult. După o suferinţă groaznică şi după senzaţia că-i fusese extras din falcă ceva enorm, mai mare chiar decât capul, bolnavul simte dintr-o dată; fără să se încreadă încă în fericirea lui, că nu mai există ceea ce-i otrăvise atâta vreme viaţa, absorbindu-i toată atenţia. Poate din nou să

trăiască, să gândească şi să se intereseze şi de altceva decât de măseaua lui. Sentimentul acesta îl avea şi Alexei Alexandrovici. Fusese o durere stranie şi cumplită, dar trecuse. Simţea că poate iarăşi să trăiască fără a se gândi numai şi numai la soţia sa.

„O femeie stricată, necinstita, fără inimă, fără religie! Am ştiut şi am văzut totdeauna asta, cu toate că, fiindu-mi milă de dânsa, căutam să mă mint pe mine însumi”, gândi Karenin. Într-adevăr, i se părea că totdeauna îşi dăduse seama de asta. Îşi amintea amănunte din viaţa lor de odinioară, care mai înainte parcă n-aveau nimic rău. Acum însă aceste amănunte arătau limpede că Anna fusese totdeauna o femeie stricată. „Am greşit legându-mi viaţa de ea. Dar greşeala mea n-are nimic urât, de aceea nu pot fi nefericit. Ea e vinovată, nu eu, îşi zise el. Nu mai vreau să ştiu de dânsa. Ea nu mai există pentru mine…”

Ceea ce i se putea întâmpla ei, ca şi fiului 1or, faţă de care Karenin îşi schimbase de asemenea sentimentele ca şi faţă de Anna, încetă să-l mai preocupe. Singurul lucru care-l mai interesa acum era chestiunea cum să facă să se spele cât mai bine, cât mai cuviincios cât mai uşor şi prin urmare cât mai drept de noroiul cu care Anna îl împroşcase în căderea ei şi să păşească mai departe pe drumul lui de om activ, cinstit şi folositor societăţii, „Nu pot fi nefericit fiindcă o femeie vrednică de dispreţ are o purtare nelegiuită. Trebuie numai să găsesc cea mai bună ieşire din situaţia în care sunt pus. Şi am s-o găsesc, se gândi Karenin, posomorându-se din ce în ce mai mult. Nu sunt nici primul, nici ultimul.” Fără să mai vorbim de pildele istorice – începând cu Menelau reîmprospătat în memoria tuturor prin opereta Frumoasa Elena – prin mintea lui Alesei Alexandrovici trecu un întreg şir de cazuri curente de necredinţă a soţiilor faţă de bărbaţii lor din înalta societate. „Darialov, Poltavski, prinţul Karibanov, contele Paskudin, Dram… Da, până şi Dram, un om de treabă, atât de cinstit… Semionov, Ciaghin, Sigonin, şi-i aminti Alexei Alexandrovici.

E drept că aceasta îi face să pară în ochii lumii cam ridicoli. Eu însă n-am văzut în asta decât o nenorocire şi i-am compătimit totdeauna”, îşi zise Alexei Alexandrovici, deşi nu era adevărat. Nu simţise niciodată compătimire pentru asemenea nenorociri, ci dimpotrivă, cu cât mai dese erau pildele soţiilor care-şi înşelau bărbaţii, cu atât creştea mai mult întrânsul stima pentru el însuşi. „E o nenorocire care poate lovi pe oricine. O astfel de nenorocire m-a lovit şi pe mine. Totul e să îndur cât mai bine încercarea asta.” Şi Karenin începu să-şi depene în minte, până în cele mai mici amănunte, reacţiile oamenilor care fuseseră în aceeaşi situaţie ca şi el. „Darialov s-a bătut în duel…”

În tinereţe, duelul îl preocupase în chip deosebit pe Alexei Alexandrovici, tocmai fiindcă-i lipsea îndrăzneala fizică şi-şi dădea foarte bine scama de acest lucru. Nu se putea gândi fără groază, la un pistol îndreptat asupra lui. De altfel, nu pusese niciodată în viaţă mâna pe o armă. Groaza aceasta îl făcuse în tinereţe să se gândească adesea la duel şi să-şi pună problema ce ar face dacă ar fi în situaţia de a fi obligat să-şi rişte viaţa. Având succes şi creându-şi o situaţie sigură în lume, Karenin uitase de mult de acest sentiment. Totuşi, obişnuinţa sentimentului precumpăni. Teama de propria lui laşitate se dovedi şi acum atât de puternică, încât chibzui îndelung, din toate punctele de vedere, chestiunea, mergând cu gândul până la a accepta eventualitatea duelului, deşi ştia dinainte că nu se va bate în nici un caz.

„Nu încape nici o îndoială că societatea noastră e încă atât de sălbatică (nu ca în Anglia), încât foarte multă lume, printre care şi unii ale căror păreri Karenin le preţuia, ar privi un duel cu ochi buni. Dar care ar fi rezultatul? Să presupunem că-l provoc la duel, gândi el mai departe şi-şi reprezenta foarte viu noaptea de după provocare şi pistolul îndreptat spre dânsul. Se cutremură şi-şi dădu seama că n-are să facă asta niciodată. Să presupunem că-l provoc la duel. Să zicem că au să mă înveţe cum să trag, îşi urmă el

firul gândurilor. Mi se indică locul, apăs pe trăgaci, îşi zise el închizând ochii, şi-l omor…”

Alexei Alexandrovici îşi scutură capul ca să alunge aceste gânduri absurde. „Ce rost are să ucizi un om ca să-ţi limpezeşti atitudinea faţă de o soţie nelegiuita şi de un copil? Tot cu va trebui să hotărăsc ce am să fac cu ca. Dar dacă, ceea ce e mai probabil, eu voi fi ucis sau rănit? Eu, om nevinovat, o victimă – ucis sau rănit. Ar fi ceva şi mai absurd. Dar nu e numai atât: o provocare la duel din partea mea ar fi şi o faptă incorectă. Nu ştiu eu dinainte că prietenii mei nu mă vor lăsa pentru nimic în lume să mă bat în duel? Că ei nu vor îngădui ca viaţa unui bărbat de stat, folositor Rusiei, să fie pusă în primejdie? Şi ce s-ar întâmpla? Ar fi ca eu, ştiind dinainte că lucrurile nu vor ajunge niciodată într-un stadiu primejdios, să vreau numai să-mi atribui, prin această provocare, o aureolă falsă. Ar fi o incorectitudine, o făţărnicie, ar însemna să înşel pe alţii şi să mă înşel şi pe mine însumi. Un duel e de neconceput. De altminteri, nimeni nu se aşteaptă de la mine la un duel. Scopul meu este să-mi păstrez reputaţia de care am nevoie ca să-mi urmez, fără piedici, cariera.”

Activitatea publică, care şi înainte avusese în ochii lui Alexei Alexandrovici o mare însemnătate, căpăta cu acest prilej o importanţă şi mai mare.

După ce cumpăni şi respinse soluţia duelului, se gândi la divorţ – altă dezlegare aleasă de unii dintre soţii trădaţi. Amintindu-şi toate cazurile ştiute de divorţ (erau foarte multe şi în cea mai înaltă societate, pe care o cunoştea aşa de bine), Karenin nu găsi niciunul în care scopul divorţului să fi fost cel urmărit de dânsul. În aceste cazuri, bărbatul îşi ceda sau îşi vindea soţia necredincioasă şi în felul acesta tocmai vinovata, care ar fi trebuit să piardă dreptul la căsătorie, câştiga dreptul de a contracta un nou mariaj în aparenţă legitim, cu un alt soţ. Cât despre divorţul legal, acel care urmăreşte pedepsirea şi repudierea soţiei vinovate, Alexei Alexandrovici îşi dădea seama că nu putea

să-l ceară. Înţelegea că împrejurările complexe ale vieţii lui nu-i îngăduiau să dea în vileag dovezile brutale, cerute de lege, pentru a se dovedi vinovăţia soţiei. Simţea că rafinamentul moravurilor societăţii din care făcea parte nu admitea să facă uz de asemenea dovezi, chiar dacă erau pe deplin întemeiate, iar folosirea lor l-ar fi coborât în ochii opiniei publice mai mult pe el decât pe dânsa.

O încercare de divorţ n-ar fi putut duce decât la un proces scandalos, care ar fi fost numai un prilej de calomnie pentru duşmani şi de ştirbire a înaltei sale poziţii sociale. Scopul principal, adică limpezirea situaţiei cu cât mai puţine inconveniente, n-ar fi fost atins nici prin divorţ. Afară de aceasta, în caz de divorţ, ba chiar în cazul unei simple încercări de divorţ, era neîndoios că soţia ar fi rupt raporturile cu bărbatul său şi s-ar fi unit cu amantul. Iar în sufletul lui Alexei Alexandrovici, în ciuda unei totale şi dispreţuitoare nepăsări faţă de soţia sa, cum credea el, mai stăruia un sentiment: nu dorea ca Anna să se poată uni cu Vronski fără nici o piedică şi să tragă astfel un folos din nelegiuirea ei. Gândul acesta îl scotea atât de mult din fire pe Alexei Alexandrovici, încât, numai atingându-l în treacăt, gemu de durere, se ridică, îşi schimbă locul în cupeu, şi după aceea, posomorât, se căzni multă vreme să-şi înfăşoare picioarele osoase şi sensibile la frig într-un pled pufos.

„Pe lângă un divorţ formal, s-ar mai putea proceda – cum au făcut Karibanov, Paskudin şi Dram, omul cel cumsecade – la o separare de soţie”, se gândi el mai departe, după ce se mai potoli. Dar şi această măsură avea aceleaşi inconveniente: ruşinea, ca şi în cazul unui divorţ. Apoi – ceea ce era principalul – separarea o arunca pe Anna, ca şi un divorţ formal, în braţele lui Vronski. Nu. E cu neputinţă, cu neputinţă! Rosti Karenin cu glas tare, apucându-se iarăşi să-şi întoarcă pledul. Eu nu pot admite să fiu nefericit iar ea şi cu el să fie fericiţi.”

Sentimentul geloziei, care-l chinuise în perioada îndoielilor, i se risipise în clipa când cuvintele soţiei sale îi scoseseră, cu durere, măseaua. Dar în locul acestui sentiment crescuse un altul: dorinţa ca Anna nu numai să nu se poată bucura, ci să-şi primească pedeapsa pentru nelegiuirea ei. Alexei Alexandrovici, fără să-şi mărturisească acest sentiment, dorea în adâncul sufletului său ca Anna să sufere, fiindcă-i tulburase liniştea şi-i pătase onoarea. După ce se gândi din nou la condiţiile unui duel, la divorţ şi la separaţie, şi după ce le respinse încă o dată, Karenin se convinse că nu există decât o singură soluţie: s-o ţină lângă dânsul, ascunzând de ochii lumii cele întâmplate şi întrebuinţând toate măsurile de care dispunea pentru a rupe aceste legături şi, în primul rând – deşi nu vroia să şi-o mărturisească – pentru a o pedepsi. „Trebuie să-i aduc la cunoştinţă hotărârea mea: că, judecând greaua situaţie în care şi-a pus familia, orice altă soluţie ar fi mai rea pentru amândouă părţile decât un statu quo5 formal, că aş fi gata să respect această situaţie, sub stricta condiţie ca şi ca să-mi respecte voinţa, adică să pună capăt relaţiilor cu amantul.” Ca o întărire a acestei hotărâri, Alexei Alexandrovici – după ce o luă definitiv – mai adăugă un considerent important. „Numai printr-o astfel de hotărâre mă port după rânduiala religiei, se gândi el, numai prin această hotărâre nu-mi repudiez soţia vinovată, ci-i dau putinţa de a se îndrepta şi chiar, oricât de greu mi-ar veni, îmi închin o parte din puteri pentru reabilitarea şi salvarea ei.” Alexei Alexandrovici ştia că nu putea avea nici o înrâurire morală asupra soţiei sale şi că orice încercare de îndreptare n-ar avea alt rezultat decât o nouă minciună. Deşi în aceste clipe grele el nu se gândise să caute un sprijin în religie, acum – când hotărârea lui coincidea cu cerinţele religiei, credea el – această sancţiune religioasă îi dădea o deplină satisfacţie şi o oarecare linişte. Era mulţumit la gândul că, într-o chestiune atât de gravă, nimeni n-ar fi putut să spună că nu se purtase după

preceptele religiei, al cărei steag îl ţinuse totdeauna sus, în mijlocul răcelii şi nepăsării generale. Chibzuind şi la alte amănunte, Karenin nu înţelegea de ce raporturile dintre el şi soţia sa n-ar fi putut rămâne aproape neschimbate, ca şi înainte. Nu mai era în stare, fără îndoială, să-i poarte acelaşi respect; totuşi nu vedea de ce s-ar simţi el obligat să-şi strice viaţa şi să sufere, fiindcă Anna era o soţie rea şi necredincioasă. „Da, are să treacă timpul, care netezeşte toate, şi au să se restabilească între noi raporturile de odinioară, îşi zise Alexei Alexandrovici, adică au să se restabilească într-o anumită măsură, care să nu mai tulbure cursul vieţii mele. Ea trebuie să fie nefericită. Eu însă nu sunt vinovat şi nu se cade să sufăr.”

XIV.

Apropiindu-se de Petersburg, Alexei Alexandrovici nu numai că rămase definitiv la această hotărâre, dar compuse în minte şi scrisoarea pe care urma s-o trimită soţiei sale. Când intră în camera portarului, Karenin se uită la scrisorile şi la hârtiile venite de la minister şi porunci să-i fie aduse în birou.

— Pune să deshame şi să nu primeşti pe nimeni, răspunse el la o întrebare a portarului, accentuând cuvintele „să nu primeşti pe nimeni” cu oarecare mulţumire, semn al bunei sale dispoziţii.

Alexei Alexandrovici se plimbă de două ori prin birou şi se opri în faţa unei uriaşe mese de scris pe care feciorul aprinsese chiar atunci şase lumânări. Îşi trosni degetele şi se aşeză, căutând ceva printre piesele garniturii de birou. Cu coatele pe masă, Karenin îşi înclină uşor capul într-o parte, se gândi un minut şi începu să scrie fără a se opri. Îi scrise în franţuzeşte, fără să i se adreseze, de-a dreptul, cu numele ei, întrebuinţând pronumele vous6, mai puţin rece decât cuvântul corespunzător din limba rusă.

„Cu prilejul ultimei noastre discuţii, ţi-am exprimat intenţia de a-ţi comunica hotărârea ce voi lua în legătură cu obiectul acestei discuţii. După ce am chibzuit totul cu luare-

aminte, îmi îndeplinesc acum această făgăduială. Hotărârea mea este următoarea: Oricare ar fi fost purtarea dumitale, eu nu-mi recunosc dreptul să rup legăturile care ne unesc prin voinţa unei puteri de sus. O familie nu poate fi distrusă după capriciul, arbitrariul sau chiar după nelegiuirea unuia dintre soţi şi de aceea viaţa noastră trebuie să continue ca şi mai înainte. Aceasta este necesar pentru mine, pentru dumneata, pentru copilul nostru. Sunt absolut convins că te-ai căit, că te căieşti de faptul care mă obligă să-ţi trimit scrisoarea de faţă şi că-mi vei da tot concursul ca să smulgem din rădăcină pricina discordiei noastre şi să uităm trecutul. În caz contrar, îţi poţi închipui singură ce te aşteaptă pe dumneata şi pe fiul dumitale. Despre toate acestea, nădăjduiesc să putem vorbi personal mai amănunţit când ne vom întâlni. Deoarece sezonul de vară e pe sfârşite, te-aş ruga să te muţi la Petersburg cât mai repede, cel mai târziu până marţi. Vor fi date toate dispoziţiile necesare în legătură cu mutarea dumitale. Te rog să notezi că acord o deosebită importanţă îndeplinirii rugăminţii mele.

A. Karenin.

P. S. Alăturez banii de care ai putea avea nevoie pentru cheltuielile dumitale.”

Reciti scrisoarea şi rămase mulţumit mai ales de faptul că nu uitase să alăture banii. Nu cuprindea nici un cuvânt crud, nici o mustrare, dar nici îngăduinţă. (Scrisoarea era mai ales o punte de aur pentru o revenire. După ce o împături, o netezi cu un coupe-papier mare de fildeş masiv şi o vârî în plicul cu bani. Sună cu plăcerea pe care i-o trezea totdeauna contactul cu piesele garniturii lui de birou bine potrivite.

— Spune curierului s-o ducă mâine Annei Arkadievna, la Peterhof, porunci Karenin şi se ridică în picioare.

— Am înţeles, excelenţă. Să vă servesc ceaiul în birou?

Alexei Alexandrovici porunci să i se servească ceaiul în camera lui de lucru şi, învârtind în mână cuţitul masiv de

birou, se îndreptă spre un fotoliu lângă care erau pregătite o lampă şi o carte franţuzească despre tablele eugubine7. Deasupra fotoliului, într-o ramă aurită, atârna portretul oval al Annei, minunat executat de un pictor celebru. Karenin îl privi. Ochii ei nepătrunşi se uitau la el ironic şi sfidător, ca în seara ultimei lor explicaţii. Dantelele negre de pe cap, părul negru şi mâna albă, desăvârşită, cu degetele pline de inele – o admirabilă realizare a pictorului – totul îi dădea lui Alexei Alexandrovici o chinuitoare impresie de impertinenţă şi de sfidare. Privi ţintă câteva clipe portretul şi se cutremură, buzele îi tresăriră cu un fel de zgomot: „brr”, apoi întoarse capul în altă parte.

Se aşeză grăbit în fotoliu şi deschise cartea. Încercă să citească, dar îi era peste putinţă să-şi recapete interesul viu de mai înainte pentru inscripţiile eugubine. Se uita în carte, se gândea însă la altceva. Nu se gândea la soţia sa, ci la o complicaţie intervenită în vremea din urmă în activitatea lui publică şi care era atunci problema principală a slujbei sale. Simţea că pătrundea acum cu mintea mai ageră decât oricând în nodul acestei complicaţii. În capul lui se năştea – putea s-o spună fără să se înşele – un gând mare, care trebuia să descurce toată chestiunea, să-l înalţe în carieră, să lovească în duşmanii săi şi prin aceasta, fără îndoiala, să aducă cel mai mare folos ţării. De îndată ce feciorul aduse ceaiul şi ieşi din odaie, Alexei Alexandrovici se ridică şi se îndreptă spre birou. După ce puse în mijlocul biroului servieta cu lucrările curente, Karenin scoase din suport un creion, cu un zâmbet uşor, de om mulţumit de sine însuşi, şi se cufundă în lectura unui dosar încurcat pe care-l ceruse – cu privire la complicaţia în perspectivă. Iată despre ce era vorba. Trăsătura caracteristică a lui Alexei Alexandrovici, ca bărbat de stat, ce-l deosebea de ceilalţi şi făcea dintr-însul un slujbaş fără pereche şi care, în aceeaşi măsură cu ambiţia, stăruinţa, tactul, cinstea şi încrederea în sine, contribuise la succesul carierei sale, era dispreţul lui absolut pentru formalismul birocratic şi pentru

corespondenţa de prisos, redusă de dânsul la strictul necesar, ca să poată lua contact cât mai direct cu realitatea vie, realizând o economie de timp şi de bani. În memorabila şedinţă de la 2 iunie a consiliului se ridicase chestiunea irigării ogoarelor din gubernia Zaraiskaia, chestiune care depindea de ministerul lui Alexei Alexandrovici şi care era o pildă vădită de cheltuieli fără rost şi de formalism sterp. Karenin ştia că acest lucru era adevărat. Chestiunea irigării ogoarelor din gubernia Zaraiskaia data de pe vremea predecesorului său. Cu această chestiune se cheltuiseră şi se cheltuiau, într-adevăr, foarte mulţi bani fără nici un rost. Era limpede că afacerea asta n-avea să ducă la nici un rezultat.

Intrând în funcţiune la minister, Alexei Alexandrovici îşi dăduse numaidecât seama de acest lucru şi vroise să ia în mână afacerea cu pricina. Dar era la începutul carierei sale, când nu se simţea încă stăpân pe situaţie, şi înţelesese că această chestiune atingea prea multe interese şi ar fi fost o acţiune nesăbuită din partea lui ca să se ocupe de ea. Mai târziu, absorbit de alte probleme, Karenin o uitase pur şi simplu. Această afacere, de altfel ca multe altele, dura de la sine, în virtutea inerţiei. (Multă lume se hrănea de pe urma acestei afaceri şi îndeosebi o familie foarte onorabilă şi muzicală: toate fetele cântau din instrumente cu coarde. Alexei Alexandrovici cunoştea familia aceasta. Era chiar naşul uneia dintre fetele cele mai mari.) Ridicarea acestei chestiuni de către un ministru ostil – după părerea lui Alexei Alexandrovici – a fost un lucru necinstit, deoarece în fiecare minister erau astfel de afaceri, ba şi mai deocheate, de care însă nimeni nu se atingea, din anumite considerente funcţionăreşti. Acum însă, când i se aruncase mănuşa, Karenin o ridicase cu îndrăzneală şi ceruse numirea unei comisii speciale pentru studierea şi verificarea lucrărilor comisiei pentru irigarea ogoarelor din gubernia Zaraiskaia. În schimb, Alexei Alexandrovici se arătă şi el necruţător faţă de acei domni. Mai ceru numirea

unei comisii speciale şi în chestiunea organizării celor străini de neam8. Chestiunea din urmă fusese ridicată întâmplător în şedinţa de la 2 iunie a consiliului, fiind susţinută cu energic de Alexei Alexandrovici ca o problemă urgentă, din pricina stării de plâns a locuitorilor de altă origine. În consiliu, această problemă fusese un prilej de discuţii în contradictoriu între reprezentanţii diferitelor ministere. Ministerul ostil lui Alexei Alexandrovici susţinea că situaţia acestor locuitori era foarte înfloritoare şi că reorganizarea propusă le-ar putea atinge propăşirea, iar dacă se găseau şi lipsuri, ele nu izvorau decât din cauză că ministerul lui Alexei Alexandrovici nu lua măsurile legale. Acum, Karenin vroia să ceară: în primul rând, numirea unei noi comisii care să fie însărcinată cu cercetarea la faţa locului a situaţiei celor străini de neam; în al doilea rând, dacă s-ar constata că situaţia acestor locuitori este într-adevăr aşa după cum reiese din datele oficiale de care dispune consiliul, să se numească o altă comisie de studii pentru cercetarea pricinilor care au determinat starea de plâns a celor străini de neam, din punctele de vedere: a) poliţie, b) administrativ, e), economic, d) etnografic, e) material şi f) religios; în al treilea rând, să se ceară de la ministerul advers relaţii asupra măsurilor luate în ultimul deceniu, de acel departament pentru preîntâmpinarea condiţiilor vitrege în care se află cei străini de neam; în sfârşit, în al patrulea rând, să se ceară de la minister explicaţii asupra motivelor pentru care – după cum se vede din informaţiile primite de consiliu sub numerele 17 015 şi 18 308 din 5 decembrie 1863 şi 7 iunie 1864 – acesta a acţionat cu totul contrar spiritului legii fundamentale şi organice, volumul… art. 18 şi nota de la art. 36. Alexei Alexandrovici se îmbujora la faţă, făcând repede un rezumat al acestor idei. După ce scrise o coală de hârtie, el se ridică, sună şi trimise un bilet directorului său de cabinet să-i procure unele date necesare. După ce se ridică în picioare şi se plimbă prin birou, Karenin se mai uită o dată

la portret, se posomori şi zâmbi cu dispreţ. Mai citi ceva în cartea despre inscripţiile eugubine şi interesul pentru ele i se redeşteptă. La ora unsprezece se duse la culcare. Stând în pat, el îşi aduse aminte de întâmplarea cu soţia sa, dar toată situaţia îi apăru într-o lumină mai puţin întunecată.

XV.

Anna se împotrivea cu înverşunare când Vronski îi spunea că situaţia ei nu mai era de răbdat şi o îndemna să mărturisească totul bărbatului său, în adâncul sufletului ea simţea toată falsitatea şi necinstea în care trăia şi dorea cu toate puterile să găsească o ieşire. De aceea, în timp ce se întorcea cu soţul ei de la alergări, când într-o clipă de tulburare îi mărturisise totul, cu toată durerea simţită în acea clipă, ea avusese un sentiment de uşurare. De la plecarea soţului, Arma îşi spunea mereu că-i pare bine, că totul e limpede acum şi că cel puţin a scăpat de minciună şi de înşelăciune. Nu se îndoia de faptul că situaţia ei s-a clarificat o dată pentru totdeauna; şi chiar dacă avea să se înrăutăţească, în schimb n-avea să mai fie echivocă şi mincinoasă. Durerea pe care şi-o pricinuise sieşi şi bărbatului său, rostind cuvintele acelea, avea să fie răsplătită – gândea ea, prin limpezirea situaţiei lor. În aceeaşi seară, Anna se întâlni cu Vronski, dar nu-i povesti ce se petrecuse între dânsa şi soţ, deşi ar fi trebuit să-i spună, tocmai pentru a hotărî soarta lor.

Când se trezi a doua zi dimineaţă, în minte îi răsăriră mai întâi cuvintele pe care i le spusese soţului său şi cuvintele acestea i se părură atât de îngrozitoare, de stranii şi de brutale, încât nu mai putea înţelege cum de fusese în stare să le rostească.

Nici nu îndrăznea să se gândească la ce avea să se întâmple acum. Dar cuvintele fuseseră rostite, ia Alexei Alexandrovici plecase fără să spună nimic: „L-am văzut pe Vronski şi nu i-am spus. În clip, când era să plece, am vrut să-l chem înapoi şi să-i vorbesc, însă m-am răzgândit, fiindcă putea să-i parcă ciudat că nu i-am spus de la

început. De ce oare când am fost gata să-i vorbesc, am tăcut totuşi?” Drept răspuns la această întrebare, obrajii i se îmbujorară de ruşine. Înţelese ce o reţinuse. Pricepu că-i fusese ruşine. Situaţia care i se păruse limpede cu o seară mai înainte, i se înfăţişă dintr-o dată nu numai tulbure, dar extrem de încurcată, îi era frică de dezonoare – lucru la care nici nu se gândise mai înainte. Numai închipuindu-şi ceea ce avea să facă soţul ei, îi veniră în minte cele mai înfricoşătoare gânduri. Îi trecu prin cap că administratorul va veni din clipă în clipă s-o dea afară din casă şi că dezonoarea ei va fi cunoscută de întreaga lume. Se întreba unde are să se ducă atunci când va fi gonită din casă şi nu găsea răspuns.

Când se gândea la Vronski, i se părea că el n-o mai iubeşte ca mai-nainte, că ea e o povară pentru dânsul, că n-avea dreptul să se impună lui, şi simţea că-i este ostilă din pricina asta. I se părea că vorbele pe care le spusese soţului şi pe care şi le repeta mereu în minte, parcă le spusese în faţa tuturor şi toţi le auziseră. Nu îndrăznea să se uite în ochii celor din jurul ci. Nu îndrăznea să cheme fata din casă şi cu atât mai puţin să coboare ca să-şi vadă fiul şi guvernanta.

Fata care aştepta de mult la uşă intră nechemată în odaie. Anna se uită întrebător în ochii ci şi roşi, speriata. Fata îşi ceru iertare că intrase: i se păruse că o sunase. Aduse rochia şi un bilet. Biletul era de la Betsy, care-i reamintea că în cursul dimineţii Liza Merkalova şi baroneasa Stolz urmau să vină ia dânsa cu admiratorii lor, Kalujski şi bătrânul Stremov, la o partidă de crochet. „Vino să-i vezi cel puţin pentru studiul moravurilor. Te aştept”, isprăvea Betsy biletul.

Anna citi biletul şi oftă adânc:

— N-am nevoie de nimic, de nimic, spuse ea Annuşkăi, care muta de colo-colo flacoanele şi periile de pe masa de toaletă. Poţi să pleci. Mă îmbrac numaidecât şi ies. N-am nevoie de nimic, nimic.

Annuşka ieşi, dar Anna nu începu să se îmbrace, ci rămase în aceeaşi atitudine, cu capul şi cu mâinile lăsate în jos, cutremurându-se din când în când din tot trupul. Vroia să facă un gest, să rostească ceva, dar cădea iarăşi în amorţire. Repeta într-una: „Doamne, Dumnezeule! Doamne, Dumnezeule!”, însă nici „Doamne”, nici „Dumnezeule” nu aveau vreun sens pentru ea. Gândul de a apela la religie în situaţia ei – deşi nu se îndoise niciodată de religia în care fusese crescută – i se părea un lucru tot atât de absurd ca şi cum ar fi căutat ajutor la însuşi Alexei Alexandrovici. Ştia dinainte că ajutorul religiei ar fi fost cu putinţă numai cu condiţia renunţării la ceea ce dădea preţ vieţii sale. Nu numai că suferea, dar se simţea înspăimântată de noua stare sufletească, pe care n-o mai încercase. Simţea că în sufletul ei totul începe să se dedubleze, cum se dedublează uneori obiectele când ai ochii obosiţi, în unele momente nici nu mai ştia de ce se teme şi ce doreşte. Îi era frică şi nu mai ştia ce anume dorea: ceea ce fusese, ori ceea ce avea să fie?

„Vai de mine, ce să mă fac?” se gândi ea, simţind deodată o durere la tâmple. Când se dezmetici, îşi dădu seama că îşi apucase cu amândouă mâinile părul de la tâmple şi trăgea de el. Sari din pat şi începu să se plimbe prin odaie.

— Cafeaua e gata. Mamzel şi Serioja vă aşteaptă, zise Annuşka, reîntorcându-se şi găsind pe Anna în aceeaşi atitudine.

— Serioja? Ce e cu Serioja? Întrebă Anna, înviorându-se deodată şi amintindu-şi pentru întâia oară în dimineaţa aceea de existenţa copilului său.

— Mi se pare că a făcut o poznă, răspunse Annuşka zâmbind.

— Ce poznă?

— Aţi avut nişte piersici în odaia din colţ. Mi se pare că a mâncat una pe furiş.

Aducându-şi aminte de copilul său, Anna ieşi deodată din impasul în care se afla. Îşi aminti că înainte de toate era

mamă şi trăia numai pentru copil – comportare sinceră, dar pe care oarecum o exagera, şi pe care o avusese în toţi anii din urmă – şi se simţi mulţumită că în starea în care se afla avea un punct de sprijin independent de bărbatul său şi de Vronski. Punctul de sprijin era fiul. În orice împrejurare s-ar fi găsit, ea nu-şi putea părăsi copilul. Chiar dacă soţul său ar face-o de ruşine şi ar goni-o din casă, chiar dacă Vronski s-ar înstrăina de dânsa şi şi-ar relua libertatea (aici se gândi iarăşi cu ciuda şi cu mustrare la el), ea nu şi-ar părăsi copilul pentru nimic în lume. Avea un scop în viaţă, trebuia să lupte, da, să lupte pentru a asigura situaţia băiatului, ca să nu-i fie luat. Trebuia să găsească o cale cât mai repede cu putinţă, înainte de a i-l fi luat. Trebuia să-şi ia fiul şi să plece. Era singurul lucru pe care-l avea de făcut, şi pentru asta trebuia să se liniştească şi să iasă din această stare chinuitoare. Şi gândul de a întreprinde ceva în legătură directă cu băiatul ei, de a pleca numaidecât undeva cu dânsul îi dădu liniştea cuvenită.

Se îmbrăcă repede, coborî şi, cu paşi hotărâţi, intră în salonul unde o aşteptau de obicei Serioja şi cu guvernanta la cafea. Îmbrăcat în alb, Serioja stătea lângă masă, sub oglindă, şi meşterea ceva cu nişte flori aduse de el, stând cu spatele încovoiat, cu fruntea în jos, cu o expresie de atenţie încordată, pe care Anna o cunoştea şi care-l făcea să semene cu tatăl său.

Guvernanta avea un aer foarte sever. Serioja scoase un strigăt ascuţit: „A, mama!”, cum făcea deseori, şi se opri, nehotărât dacă să se ducă la dânsa şi să-i dea bună ziua, lăsând florile, sau să isprăvească cununa şi să meargă cu florile.

După ce-i spuse buna dimineaţa, guvernanta începu o lungă şi amănunţită poveste despre vina lui Serioja, dar Anna n-o asculta. Se întreba dacă s-o ia şi pe dânsa, ori nu, cu ea. „Nu. N-am s-o iau, hotărî ea. Am să plec singură cu băiatul.”

— E foarte urât din partea ta, zise Anna şi, punându-şi mâna pe umărul copilului, aruncă asupra-i nu o privire aspră, ci una sfioasă, care-l zăpăci şi-l bucură; apoi îl sărută. Lasă-ne singuri, spuse ea guvernantei mirate şi, fără să-şi ia mâna de pe umărul copilului, se aşeză la masa pe care se servise cafeaua.

— Mamă! Eu… eu… n-am… bâlbâi Serioja, silindu-se să înţeleagă după expresia ei ce-l aştepta din pricina piersicii.

— Serioja, începu Anna după ce guvernanta ieşi din odaie, ai făcut un lucru urât. Dar nu-i aşa că n-ai să mai faci? Mă iubeşti?

Simţi că-i vin lacrimi în ochi. „S-ar putea să nu-l iubesc?” se întrebă ea, încercând să-i pătrundă privirea speriată şi în acelaşi timp fericită. „Oare s-ar putea să fie de partea tatălui său, să mă condamne? S-ar putea oare să n-aibă milă de mine?” O podidiră lacrimile şi, ca să şi le ascundă, se ridică repede şi porni aproape în fugă pe terasă.

După ploile torenţiale din ultimele zile, se făcuse o vreme rece şi senină. În ciuda soarelui strălucitor care se strecura printre frunzele spălate de ploi, văzduhul era rece.

Anna se înfiora de frig şi de spaima care o cuprinsese cu o noua putere când ieşise la aer curat.

— Du-te, du-te la Mariette, spuse ca lui Serioja, care venise după dânsa, şi începu să se plimbe pe rogojina de pe terasă. „S-ar putea oare să nu mă ierte, să nu înţeleagă că e o fatalitate în toate acestea?” se întrebă ca.

Oprindu-se şi privind vârful unui plop care se legaţia în bătaia vântului, cu frunzele împrospătate de ploaie, cu străluciri vii în soarele rece, Anna înţelese că nimeni n-o va ierta, că toată lumea va fi acum necruţătoare faţă de dânsa, ca şi cerul acesta, ca şi verdeaţa asta. Simţi din nou cum i se dedubla sufletul. „Nu trebuie, nu trebuie să mă gândesc, îşi zise ea. Trebuie să mă pregătesc. Dar încotro? Şi când? Pe cine să iau cu mine? Ah, da, să plec la Moscova, cu trenul de seară – Annuşka, Serioja şi lucrurile strict necesare. Dar mai întâi să le scriu amândurora.” Intră repede în casă, se

duse în budoarul ei, se aşează la masă şi scrise soţului său: „După cele întâmplate, nu mai pot rămâne în casa dumitale. Plec şi iau băiatul cu mine. Nu cunosc legile, şi de aceea nu ştiu căruia din părinţi îi va rămâne copilul. Îl iau însă cu mine, fiindcă nu pot trăi fără el. Fii mărinimos şi lasă-mi-l mie.”

Până aici, Anna scrise repede şi firesc. Dar apelul ia mărinimia lui, pe care nu i-o recunoştea, ca şi nevoia de a încheia scrisoarea cu ceva înduioşător o făcură să se oprească.

„Nu pot vorbi despre vina mea şi despre mustrările de conştiinţă, fiindcă…”

Se opri din nou, negăsind o legătură între gândurile sale. „Nu, se gândi ca, n-am să mai adaug nimic.”

Rupse scrisoarea, o transcrise, înlăturând aluzia la mărinimia lui, şi o lipi.

Acum trebuia să-i scrie lui Vronski. „I-am mărturisit soţului meu”, începu Anna şi rămase multă vreme nemişcată, nefiind în stare să meargă mai departe. Acest început era atât de brutal, atât de lipsit de feminitate! „Dar, la urma urmei, ce aş putea scrie?” se întrebă ea. Se îmbujora din nou de ruşine, îşi aduse aminte de calmul lui, şi un sentiment de ciudă împotrivă-i o făcu să rupă în bucăţele scrisoarea începută. „Mai bine nimic”, îşi zise ea şi, după ce închise mapa, se duse sus, anunţă guvernanta şi slugile că pleacă în aceeaşi zi la Moscova şi începu numaidecât să-şi facă bagajele.

XVI.

Rândaşii, grădinarii şi feciorii umblau prin toate odăile vilei, scoţând lucrurile. Dulapurile şi scrinurile erau deschise. De două ori se duseseră să cumpere frânghii de la prăvălie. Pe jos zăceau hârtii şi ziare. Doua cufere, mai multe geamantane şi pleduri legate aşteptau în antreu. Un cupeu şi două birji se aflau la scară. Anna, care îşi uitase în timpul lucrului tulburarea, era în budoar, unde, în picioare înaintea mesei îşi pregătea sacul de voiaj, când Annuşka îi

atrase atenţia asupra zgomotului unei trăsuri care se apropia. Anna se uită pe fereastră şi văzu la scară pe curierul lui Alexei Alexandrovici, care suna la uşa din faţă.

— Du-te de vezi ce vrea, îi spuse Anna şi se aşează liniştită într-un jeţ, rezemându-şi mâinile pe genunchi gata la orice. Un fecior aduse un plic gros, cu adresa scrisă de mâna lui Alexei Alexandrovici.

— Curierul are poruncă să aducă răspuns, zise feciorul.

— Bine, răspunse Anna şi, îndată ce ieşi omul, rupse cu degete tremurătoare plicul. Un pachet de bilete de bancă neîndoite, prinse cu banderolă, căzu din plic. Anna scoase scrisoarea şi începu s-o citească de la sfârşit. „Vor fi date toate dispoziţiile necesare în legătură cu mutarea… acord o deosebită importanţă îndeplinirii rugăminţii mele”, citi ea. Ochii îi fugeau mai departe, înapoi. Citi totul. Apoi reciti scrisoarea în întregime, de la început. După ce isprăvi, o cuprinseră nişte fiori de gheaţă şi simţi că asupra capului i se abătuse o groaznică nenorocire, la care nu se aşteptase.

Anna, care în dimineaţa aceleiaşi zile se căise că făcuse mărturisiri soţului său şi nu dorea decât un singur lucru: ca vorbele acelea să nu fi fost spuse, acum, când scrisoarea îi îndeplinea dorinţa anulând cuvintele rostite, simţea că acest lucru e mai îngrozitor decât orice şi-ar fi putut închipui.

„Are dreptate, are dreptate! Îşi zise ea. Fireşte că are totdeauna dreptate; e creştin, mărinimos! Da, e un om josnic şi mârşav; dar afară de mine, nimeni nu înţelege şi nu va înţelege lucrul ăsta, iar eu nu-l pot da în vileag. Lumea spune că e un om religios, moral, cinstit şi inteligent. Lumea însă n-a văzut ceea ce am văzut eu. Ea nu ştie că mi-a înăbuşit viaţa timp de opt ani, că a sugrumat tot ce era viu în mine. Nu s-a gândit o singura dată că sunt o femeie vie, care are nevoie de dragoste. Lumea nu ştie că el mă jignea la fiecare pas şi rămânea încântat de sine. Oare nu m-am străduit din toate puterile să-mi găsesc un ţel în viaţă? Oare n-am încercat să-l iubesc şi, neizbutind, n-am trecut toată

dragostea mea asupra copilului? Dar a venit un timp când am înţeles că nu mă mai puteam înşela pe mine însămi, că sunt o femeie vie şi că nu-s vinovată că Dumnezeu m-a făcut aşa cum sunt, că trebuie să trăiesc şi să am parte de dragoste. Şi acum? Să mă fi ucis pe mine, să-l fi ucis pe dânsul, aş fi putut să îndur, aş fi putut să iert; dar nu, el…” „Cum de n-am ghicit ce va face? Că va face ceea ce-i dictează firea lui josnică? Dreptatea va rămâne de partea lui; iar pe mine, care sunt pierdută, are să mă scufunde şi mai adânc”. „Îţi poţi închipui singură ce te aşteaptă pe dumneata şi pe fiul dumitale”. Îşi aminti ea cuvintele din scrisoare. „Mă ameninţă că-mi va lua copilul. Legea lor stupidă admite probabil asta. Dar parcă nu ştiu de ce-mi spune toate acestea? Nu crede nici în iubirea mea pentru copil şi dispreţuieşte (aşa cum a ironizat totdeauna), da, dispreţuieşte acest sentiment al meu. Ştie însă că n-am să-mi părăsesc copilul, că nu-l pot părăsi, că fără el nu există pentru mine viaţă nici alături de acela pe care-l iubesc şi că, părăsindu-mi copilul şi fugind de la dânsul, m-aş purta ca femeia cea mai josnică şi mai ticăloasă – ştie asta şi ştie că nu sunt în stare s-o fac.” „Viaţa noastră trebuie să continue ca şi mai înainte”, îşi aminti Anna altă frază din scrisoare. „Viaţa noastră fusese şi mai înainte un chin, iar în ultimul timp ajunsese groaznică. Dar ce va fi de acum încolo? El ştie acum totul, ştie că nu pot regreta că respir şi iubesc. Ştie că din asta nu poate ieşi decât minciună şi înşelătorie, simte însă nevoia să mă chinuiască mai departe – îl cunosc. Ştiu că înoată în minciună şi se simte bine în ea ca peştele în apă. Dar nu, n-am să-i fac plăcerea asta, am să-i rup păienjenişul de minciuni în care vrea să mă prindă. Fie ce-o fi! Orice e mai bine decât minciuna şi înşelătoria!” „Dar cum? Doamne, Dumnezeule! A mai fost. Vreodată o femeie atât de nenorocită ca mine?” „Ba am s-o rup, am s-o rup!” izbucni ea şi se ridică brusc în picioare, stăpânindu-şi lacrimile. Se duse la birou, ca să facă altă scrisoare. Simţea însă în adâncul sufletului că nu va fi în stare să rupă nimic,

că nu va fi în stare să scape din situaţia de mai înainte, oricât de falsă şi de incorectă ar fi fost această situaţie.

Se aşeză la birou; dar în loc să scrie, îşi puse mâinile pe masă, îşi culcă fruntea pe ele şi izbucni în plâns, cu suspine care-i cutremurau tot pieptul, cum plâng copiii. Îşi plângea visul sfărâmat pentru totdeauna, acel vis al unei situaţii limpezi şi cinstite. Ştia de pe acum că totul va rămâne ca şi mai înainte, ba chiar mult mai rău decât până atunci. Simţea ca locul pe care-l avea în societate şi care în dimineaţa aceea i se păruse atât de neînsemnat, îi era totuşi scump. Îşi dădea seama că nu va fi în stare să-l schimbe cu starea ruşinoasă a femeii care-şi leapădă bărbatul şi copilul şi se uneşte cu amantul. Simţea în sfârşit că, orice ar face, nu ca va fi cea mai tare. Nu va cunoaşte niciodată libertatea dragostei. Va rămâne pentru totdeauna o soţie nelegiuită, ameninţată veşnic să fie prinsă – o soţie care-şi înşela bărbatul ca să aibă legături ruşinoase cu un om străin şi independent, a cărui viaţă n-o poate împărtăşi. Ştia că aşa va fi. Şi soarta sa îi părea atât de îngrozitoare, încât nici nu-şi putea închipui sfârşitul. Plângea numai fără să se poată stăpâni, întocmai ca un copil pedepsit.

Zgomotul paşilor feciorului o făcu să-şi vină în fire. Ascunzându-şi de dânsul faţa, ea se prefăcu, că scrie.

— Curierul cere răspuns, spuse feciorul.

— Cere răspuns? A, da! Să mai aştepte. Am să sun. „Ce-aş putea să-i scriu? Se gândi ca. Ce pot hotărî singură? Ce ştiu cu? Ce vreau? Pe cine iubesc?” simţi din nou că sufletul începe să i se dedubleze. Speriată de acest lucru, se agăţă de cel dintâi pretext ivit, care ar putea s-o facă să uite. „Trebuie să-l văd pe Alexei (aşa-i spunea ea în gând lui Vronski). Numai el poate să-mi spună ce am de făcut. Să mă duc la Betsy, poate o să-l văd acolo”, se gândi ea, uitând cu desăvârşire că în ajun îi spusese că nu se va duce la prinţesa Tverskaia, iar Vronski îi răspunsese că, în cazul acesta, nu se va duce nici el. Anna se apropie de birou şi

scrise soţului ei: „Am primit scrisoarea dumitale. A.” Apoi sună şi o dădu feciorului.

— Nu mai plecăm, spuse ea Annuşkăi, care intrase între timp în odaie.

— Nu mai plecăm de loc?

— De loc! Dar lăsaţi bagajele împachetate până mâine şi opriţi cupeul. Mă duc la prinţesă.

— Ce rochie să vă pregătesc?

XVII.

Jucătorii partidei de crochet la care prinţesa Tverskaia o poftise pe Anna erau două doamne cu admiratorii lor. Aceste două doamne erau cele mai reprezentative figuri ale unui cerc nou şi select din Petersburg, supranumit – ca o imitaţie a unei imitaţii – les sept merveilles du monde9. Aceste doamne făceau parte din lumea cea mai mare, dar o lume care era ostilă cercului frecventat de Anna. Afară de aceasta, bătrânul Stremov, unul dintre oamenii cu trecere din Petersburg, admiratorul Lizei Merkalova, era la serviciu duşmanul lui Alexei Alexandrovici. De aceea Anna nu vroise să primească invitaţia, iar aluziile din biletul prinţesei Tverskaia priveau tocmai refuzul ei. Acum însă, Anna, în speranţa de a se întâlni cu Vronski, se hotărî să se ducă.

Sosi la prinţesa Tverskaia înaintea celorlalţi invitaţi.

Tocmai când intră Anna, feciorul lui Vronski, care semăna, cu un gentilom cu favoriţii săi frumoşi pieptănaţi, intra şi el. Feciorul se opri lângă uşă, şi scoţându-şi şapca, o lăsă să treacă înainte. Anna îl recunoscu şi abia atunci îşi aduse aminte că Vronski spusese în ajun că nu vine. Trimisese probabil un bilet să se scuze.

În timp ce-şi scotea pardesiul în antreu, Anna auzi cum feciorul, care vorbea cu „r” tot ca un gentilom, rosti: „De la domnul conte pentru doamna prinţesă”, şi înmână un bilet. Ar fi vrut să întrebe unde-i stăpânul. Ar fi vrut să se întoarcă şi să-i trimită o scrisoare, rugându-l să vină sau să se ducă ea la dânsul. Nu putea face însă niciunul din aceste trei lucruri. Se şi auzeau sunetele soneriei care-i anunţau

sosirea, iar feciorul prinţesei Tverskaia se vedea din profil în uşa deschisă, aşteptând ca Anna să treacă în odăile interioare.

— Doamna prinţesă e în grădină. Vă anunţăm numaidecât. Nu doriţi să poftiţi în grădină? O întrebă alt fecior, din camera de alături.

Aceeaşi stare, de nehotărâre şi de tulburare, ca şi acasă, o urmărea şi aici, poate încă şi mai puternic, deoarece nu putea întreprinde nimic, nu putea să-l vadă pe Vronski, ci trebuia să rămână aici, într-o societate ce-i era străină şi atât de opusă ca dispoziţie stării sale sufleteşti. Dar Anna ştia că rochia pe care o pusese îi vine de minune şi nu era atât de singură în acest mediu obişnuit pentru ea, în această atmosferă solemnă de trândăvie, care o făcea să se simtă mai bine decât acasă. Nu trebuia să se gândească la ce avea de făcut. Totul se desfăşura de la sine. Văzând-o pe Betsy, care venea s-o întâmpine, într-o rochie albă de-o eleganţă desăvârşită, Anna îi zâmbi, ca de obicei. Prinţesa Tverskaia era însoţită de Tuşkevici şi de o rudă, o domnişoară care spre marea fericire a părinţilor săi provinciali, îşi petrecea vara la această prinţesă vestită.

Anna avea, pesemne, o expresie deosebită şi lucrul acesta nu-i scăpă lui Betsy, care i-o şi remarcă.

— Am dormit prost, îi explică Anna, urmărind din ochi pe un lacheu care venea spre ele şi care, după cum bănuia ea, aducea biletul lui Vronski.

— Ce bine îmi pare că ai venit, zise Betsy. Sunt obosită şi tocmai vroiam să beau o ceaşcă de ceai înainte de a veni musafirii. Ar fi nimerit, spuse prinţesa lui Tuşkevici, să încerci împreună cu Maşa terenul de crochet, e acolo unde-i tunsă iarba. Vom avea timp să ne deschidem inima la ceai, we'll have a cosy chat10, nu-i aşa? Urmă ea zâmbind către Anna şi strângându-i mina în care ţinea umbrela.

— Mai ales că nu pot să stau mult. Trebuie să mă duc neapărat la bătrâna Wrede. I-am făgăduit de atâtea ori, răspunse Anna, pentru care minciuna, străină firii sale,

ajunsese nu numai simplă şi firească în societate, dar îi făcea chiar plăcere.

Nu-şi dădea seama de ce spusese această minciună, la care nici nu se gândise cu o clipă mai înainte. Poate numai din pricină că, fiind absent Vronski, trebuia să-şi asigure libertatea şi să încerce a-l vedea într-un chip sau altul. Dar n-ar fi putut explica de ce rostise tocmai numele bătrânei domnişoare de onoare Wrede, la care nimic n-o obliga să se ducă mai degrabă decât la alţii. Totuşi, după cum se văzu mai târziu, Anna n-ar fi putut născoci un alt mijloc mai bun, oricâtă osteneală şi-ar fi dat, pentru a se întâlni cu Vronski.

— Nu, nu te las pentru nimic în lume, zise Betsy, privind-o cu luare-aminte drept în faţă. Crede-mă că m-aş supăra dacă nu mi-ai fi dragă. Parcă te-ai teme să nu te compromiţi în societatea mea. Serveşte-ne, te rog, ceaiul, în salonul cel mic, porunci ea feciorului, închizând pe jumătate ochii, aşa cum făcea totdeauna când vorbea cu slugile. Luă biletul adus de lacheu şi îl citi. Alexei nous fait faux bond11, spuse Betsy. Îmi scrie că nu poate veni, adăugă ca pe un ton atât de firesc şi de simplu, ca şi cum nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că Vronski ar putea însemna în ochii Annei altceva decât un oarecare jucător de crochet.

Anna era sigură că Betsy ştia totul. Dar, ascultând-o cum vorbea faţă de dânsa despre Vronski, ea credea totdeauna, în prima clipă, că nu ştie nimic.

— A! Făcu nepăsătoare Anna, ca şi cum vestea aceasta ar fi interesat-o prea puţin, şi adaugă zâmbind: Cum ar putea societatea dumitale să compromită pe cineva? Păstrarea tainei, ascunsă sub jocul cuvintelor, avea un mare farmec pentru Anna, de altfel ca pentru toate femeile. O încânta nu atât nevoia de a ascunde, nici scopul pentru care se ascundea, cât însuşi faptul de a tăinui. Nu pot să fiu mai catolică decât papa, urmă ea. Stremov şi Liza Merkalova sunt crema societăţii. Pe lângă asta, ei sunt primiţi pretutindeni. Iar eu, Anna puse un deosebit accent pe

cuvântul eu, n-am fost niciodată severă sau neîngăduitoare. La drept vorbind, n-am timp.

— Poate nu vrei să-l vezi pe Stremov?! Lasă-l pe el şi pe Alexei Alexandrovici să-şi rupă lăncile la consiliu. Asta nu ne priveşte. În societate însă e cel mai plăcut om din câţi cunosc – şi un pasionat jucător de crochet. Ai să vezi. Şi în ciuda rolului său ridicol de bătrân adorator al Lizei, să vezi cu cât duh se descurcă. E un om delicios. Dar pe Sapho Stolz n-o cunoşti? E un tip nou, cu totul nou.

Pe când Betsy spunea toate acestea, după privirea-i veselă şi inteligentă, Anna înţelese că prietena ei ghicise în parte situaţia şi că punea ceva la cale. Ele se aflau într-un mic budoar.

— Dar trebuie să-i scriu lui Alexei. Betsy se aşează la masă, scrise câteva rânduri şi vârî biletul în plic. Îi scriu să vină la prânz. Îmi rămâne la masă o doamnă fără cavaler. Vezi dacă am fost destul de convingătoare. Iartă-mă, am să te las o clipă singură. Lipeşte, te rog, plicul şi expediază-l, îi spuse Betsy din uşă. Trebuie să dau unele dispoziţii.

Fără să stea nici o clipă pe gânduri, Anna se aşează la masa unde se afla biletul lui Betsy, pe care nu-l citi. Adăugă numai în josul lui: „Trebuie să te văd negreşit. Vino în grădina lui Wrede. Am să fiu acolo la ora şase.” Lipi plicul. După ce reveni, Betsy expedie biletul de faţă cu Anna.

La ceaiul care se servi pe o măsuţă cu rotiţe în salonul răcoros, se înfiripă între cele două femei a cosy chat, până la sosirea invitaţilor, după cum făgăduise prinţesa Tverskaia. Judecară pe cei aşteptaţi şi se opriră la Liza Merkalova.

— E foarte drăguţă. Totdeauna mi-a fost simpatica, zise Anna.

— Şi ai dreptate. E nebună după dumneata. Ieri, după alergări, a venit la mine. Îi părea grozav de rău că nu te-a găsit. Spunea că eşti o adevărată eroină de roman, şi că – dacă ar fi bărbat – ar face o mie de nebunii pentru dumneata. Iar Stremov i-a spus că le face şi aşa.

— Dar spune-mi te rog, un lucru pe care nu l-am putut înţelege niciodată, spuse Anna după o scurtă pauză şi pe un ton care arata că nu era o întrebare anala, ci o interesa în adevăr ceea ce întreba. Spune-mi, te rog, ce relaţii sunt între ea şi prinţul Kalujski, zis şi Mişka? Îi întâlnesc rar. Ce e între ei?

Betsy zâmbi numai din ochi şi o privi cu luare-aminte.

— E un gen nou, răspunse Betsy, pe care l-au adoptat toţi, de a-şi face de cap. Dar e fel şi fel de-a îndeplini acest lucru.

— Bine, bine, dar ce relaţii sunt între ea şi Kalujski?

Betsy izbucni pe neaşteptate în râs, veselă şi nestăpânită – ceea ce i se întâmpla rar.

— Calci pe urmele prinţesei Meahkaia. E o întrebare d'enfant terrible, pe care mi-o pui dumneata, şi se vedea că Betsy vroia să se stăpânească, dar nu putea. Se porni pe un râs nebunesc, ca toţi oamenii care râd rar. Trebuie să-i întrebăm pe ei, spuse ea râzând cu lacrimi.

— Dumneata râzi, zise Anna, molipsindu-se fără voie de râsul prietenei, dar n-am fost niciodată în stare să pricep rolul soţului în toată afacerea asta.

— Soţul? Soţul Lizei Merkalova îi duce pledurile după dânsa şi e gata oricând s-o servească. Dar ce se ascunde sub asta, nimeni nu vrea să ştie. În societatea bună nu se vorbeşte despre unele amănunte ale toaletei şi nici gândul nu stăruie asupra lor. Aşa e şi aici.

— Te duci la serbarea lui Rolandaki? O întrebă Anna, ca să schimbe vorba.

— Nu cred, răspunse Betsy şi, fără să-şi privească prietena, începu să umple cu ceai aromat nişte ceşti mici, străvezii. După ce împinse o ceaşcă spre Anna, Betsy scoase o ţigară şi, punând-o într-un ţigaret de argint, şi-o aprinse. Vezi dumneata, sunt într-o situaţie fericită, adăugă Betsy fără să mai râdă, luând ceaşca în mâna. Te înţeleg pe dumneata şi o înţeleg şi pe Liza. Ea e una dintre acele firi naive care, ca şi copiii, nu-i dau seama ce e bine şi ce e rău. Cel puţin nu şi-a dat seama când era foarte tânără. Astăzi

însă ştie că această atitudine o prinde bine şi o păstrează cu tot dinadinsul mai departe, urmă ea cu un surâs fin. Totuşi, asta o prinde. Vezi dumneata, un lucru poate fi privit în mai multe feluri: dacă-l iei în tragic, poate fi prefăcut într-un chin, dar poate fi luat şi simplu, aşa cum vine, şi chiar cu veselie. Dumneata, poate, iei toate lucrurile prea în serios.

— Cum aş dori să cunosc pe alţii, aşa cum mă cunosc pe mine însămi, spuse Anna, serioasă şi îngândurată. Oare sunt mai rea decât altele, ori mai bună? Cred că sunt mai rea.

— Eşti un copil teribil, un copil teribil! Repetă Betsy. Dar iată-i şi pe ei.

XVIII.

Se auziră paşi, un glas de bărbat, apoi unul de femeie, râsete şi, în sfârşit, intrară musafirii aşteptaţi: Sapho Stolz şi un tânăr exuberant de sănătate, numit Vaska. Se vedea că-i priiseră fripturile de vacă în sânge, trufele şi vinul de Bourgogne, care erau hrana lui obişnuită. Vaska se înclină înaintea doamnelor şi le privi, însă numai o clipă. Intră după Sapho în salon şi trecu în urma ei, ca şi cum ar fi fost legat de ea. Nu-şi lua de la dânsa privirile strălucitoare, de parcă ar fi vrut s-o mănânce din ochi… Sapho Stolz era o blondă cu ochii negri. Intră cu paşi mici şi energici în pantofi cu tocuri înalte şi strânse mâna doamnelor, cu putere, ca un bărbat.

Anna nu se întâlnise încă niciodată cu această nouă celebritate. Rămase uimită de frumuseţea ei, de excentricitatea toaletei, cât şi de îndrăzneala manierelor sale. Pieptănătura-i era o adevărată clădărie de păr natural şi de păr fals de nuanţă aurie, aşa încât capul îi părea de egală mărime cu bustul ei suplu, proeminent şi foarte decoltat în faţă. Era atât de impetuoasă în mişcări, încât la fiecare pas i se contura sub rochie forma genunchilor şi a coapselor. Te întrebai fără să vrei: unde anume se isprăveşte, în acest munte de mătăsuri de la spate, trupul ei

adevărat, mic şi zvelt, atât de decoltat în partea de sus şi atât de ascuns în partea de jos?

Betsy se grăbi s-o prezinte Armei.

— Închipuiţi-vă, era cât pe-aci să călcăm doi soldaţi, începu să povestească Sapho, clipind din ochi, zâmbind şi potrivindu-şi din mers trena rochiei, pe care şi-o aruncase dintr-o dată prea mult într-o parte. Veneam cu Vaska… Ah, da… domniile voastre nu vă cunoaşteţi. Sapho prezentă pe tânăr cu numele lui de familie şi, roşind, râse sonor de greşeala ei de a-l fi numit „Vaska” faţă de o doamnă necunoscută.

Vaska se mai înclină o dată în faţa Annei, fără să spună un cuvânt. Apoi întorcându-se către Sapho:

— Ai pierdut rămăşagul. Am sosit înainte. Te rog să achiţi datoria.

Sapho râse cu şi mai mare poftă.

— Doar n-ai vrea să-ţi plătesc pe loc, răspunse Sapho.

— Indiferent. Primesc şi mai târziu.

— Bine, bine! Ah, dar…! Spuse deodată Sapho, întorcându-se către gazdă. Vai, ce uitucă sunt… V-am adus un musafir. Iată-l!

Tânărul musafir neaşteptat, pe care-l adusese Sapho şi de care uitase, era o persoană atât de însemnată, încât, deşi era foarte tânăr, amândouă doamnele se ridicară în picioare ca să-l întâmpine.

Era un nou admirator al lui Sapho, care, ca şi Vaska, se ţinea ca legat cu o aţă de dânsa.

Puţin după aceea sosiră prinţul Kalujski şi Liza Merkalova împreună cu Stremov. Liza Merkalova era brună şi slabă, cu o figură languroasă de orientală şi cu nişte ochi splendizi, enigmatici, după spusele lumii. Rochia ei în tonuri închise (care stârni pe dată admiraţia Annei) se armoniza minunat cu genul său de frumuseţe. Pe cât de vioaie şi hotărâtă era Sapho, pe atât de molatică şi de placidă se înfăţişa Liza.

Dar Liza, după gustul Annei, părea mult mai atrăgătoare. Betsy îi spusese Annei că Liza făcea pe copilul neştiutor.

Dar cum o văzu, Karenina îşi dădu seama că nu era drept. Avea în adevăr ceva instinctiv şi naiv femeia asta, frumoasă şi blinda, deşi stricată. Se distingea, de altminteri, prin aceleaşi apucături ca şi Sapho. O urmau, ca şi pe Sapho, doi admiratori, unul tânăr şi altul bătrân, legaţi cu aţă parcă de dânsa şi care o sorbeau din ochi. Poseda însă într-însa ceva care o ridica deasupra celor ce o înconjurau: acel ceva care deosebeşte scânteierea unui autentic briliant de strălucirea imitaţiilor de sticlă. Scânteierea asta radia din ochii săi splendizi şi, în adevăr, enigmatici. Privirea obosită, şi totodată pătimaşă, a acestor ochi cu cearcăne te uimea prin desăvârşita-i sinceritate. Cine se uita în ochii aceia putea crede că o cunoaşte până în fundul sufletului şi, cunoscând-o, nu se putea să n-o iubeşti. Când. O văzu pe Anna, chipul i se lumină dintr-o dată de un zâmbet bucuros.

— Ah ce bine-mi pare că te văd! Zise ca, apropiindu-se de Anna. Ieri, la alergări, tocmai când vroiam să vin la dumneata, plecaseşi. Ţineam aşa de mult să te văd, mai ales ieri. A fost ceva îngrozitor, nu-i aşa? Adăugă Liza, aruncând spre Anna o privire care-i dezvăluia parcă tot sufletul.

— Da. N-aş fi crezut ca alergările să dea asemenea emoţii, răspunse Anna roşind.

În aceeaşi clipă, toată lumea se ridică pentru a se duce în grădină.

— Eu nu mă duc, rosti Liza cu un zâmbet, aşezându-se lângă Anna. Nu te duci nici dumneata, nu-i aşa? Ce plăcere să joci crochet?

— Dar… mie-mi place, răspunse Anna.

— Spune-mi, cum faci de nu te plictiseşti? Numai privindu-te mă simt mai veselă. Dumneata trăieşti, pe când eu mă plictisesc.

— Dumneata să te plictiseşti? Casa dumitale trece drept una dintre cele mai vesele din Petersburg, adăugă Anna.

— Poate că cei ce nu sunt în cercul nostru se plictisesc şi mai mult; noi însă nu petrecem – şi mai ales eu. Mor de urât.

Sapho aprinse o ţigară şi se duse în grădină împreună cu cei doi tineri. Betsy şi Stremov rămaseră la ceai.

— Cum se poate să-ţi fie urât? Întrebă Betsy. Sapho spune că ieri a fost mare veselie la voi.

— Vai, ce plictiseală a fost! Răspunse Liza Merkalova. Au venit cu toţii la mine după alergări. Aceleaşi şi aceleaşi figuri şi mereu acelaşi lucru. Au stat toată seara tolăniţi pe divane. Ce veselie găseşti dumneata în asta? Dar ce faci dumneata ca să nu te plictiseşti? O întrebă iarăşi pe Arma. Când mă uit la dumneata, îmi spun: uite o femeie care poate fi fericită ori nenorocită, dar care nu se plictiseşte, învaţă-mă şi pe mine cum faci.

— Nu fac nimic, răspunse Anna, îmbujorându-se la faţă din pricina acestor întrebări insistente.

— E sistemul cel mai bun, interveni Stremov în discuţie.

Stremov era un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, încă bine, foarte urât, însă cu o figură interesantă şi inteligentă. Liza Merkalova îi era nepoată după soţie. Îşi petrecea în compania ei aproape toate ceasurile libere. Întâlnind pe Anna Karenina, Stremov – adversar în serviciu al lui Alexei Alexandrovici – căuta să fie, ca om inteligent şi de societate, cât mai amabil cu soţia duşmanului sau.

— A nu face nimic, repetă Stremov cu un zâmbet fin, e sistemul cel mai bun. De câte ori nu ţi-am spus, urmă el, adresându-se Lizei Merkalova, că un mijloc de a nu te plictisi este să nu te gândeşti că ţi-ar putea fi urât. Ducă cum nu trebuie să te temi că n-ai să adormi, daca ţi-e frică de insomnie. Tocmai asta ţi-a spus şi Anna Arkadievna.

— Aş fi fost foarte încântată să fi spus-o eu, deoarece e un lucru, nu numai inteligent, dar şi adevărat, zise Anna surâzând.

— Dar spuneţi-mi: de ce nu pot oamenii să adoarmă şi de ce nu-i chip să nu te plictiseşti?

— Ca să adormi, trebuie să munceşti. Şi ca să te distrezi, trebuie de asemenea să munceşti.

— De ce să muncesc, dacă nimeni n-are nevoie de munca mea? Iar ca să mă prefac anume – nici nu ştiu şi nici nu vreau.

— Eşti incorigibilă! Exclamă Stremov fără s-o privească şi se întoarse din nou spre Anna.

Întâlnindu-se rar cu Karenina, Stremov nu-i putu spune decât banalităţi. O întrebă, de pildă, când se mută la Petersburg şi-i vorbi despre iubirea contesei Lidia Ivanovna pentru dânsa, dar se vedea bine că doreşte din toată inima să-i fie pe plac, manifestându-şi respectul său faţă de dânsa, ba şi ceva mai mult.

Tuşkevici intră anunţând că toată lumea aşteaptă pe jucătorii de crochet.

— Nu. Nu pleca, te rog, stărui Liza Merkalova, auzind că Anna vrea să plece.

Stremov insistă şi el, spunându-i:

— Ar fi un contrast prea izbitor între societatea aceasta şi cea a bătrânei Wrede. Ei îi veţi oferi numai un prilej de bârfeală, pe când aici treziţi cu totul alte sentimente; cele mai frumoase şi contrare bârfelii, adăugă curtenitor Stremov.

Anna stătu o clipă pe gânduri, nehotărâtă. Cuvintele măgulitoare ale acestui om inteligent, simpatia copilărească şi naivă pe care o manifesta Liza Merkalova pentru ea, acest mediu monden familiar – totul era uşor aici, pe când ceea ce o aştepta se anunţa aşa de greu! De aceea cumpăni o clipă nehotărâtă: să mai rămână? Să mai amine clipa grea a explicaţiei? Dar gândindu-se la ceea ce o aştepta acasă, singură, daca nu va lua nici o hotărâre şi amintindu-şi de gestul acela îngrozitor chiar şi în amintire, când se apucase cu amândouă mâinile de păr, Anna îşi luă rămas bun şi plecă.

XIX.

În ciuda vieţii sale mondene şi aparent uşuratice, Vronski era un om care nu putea suferi dezordinea, în tinereţe, când fusese încă în Corpul Pajilor, avusese o dată

încurcături băneşti şi, cerând bani cu împrumut, simţise înjosirea unui refuz; de atunci nu se mai lăsase târât într-o asemenea situaţie.

Ca să-şi ţină mereu treburile în ordine, după împrejurări – mai des sau mai rar – Vronski căuta să rămână singur de vreo cinci ori pe an şi-şi punea afacerile la punct. Numea această operaţie „a face socoteala” sau faire la lessive12.

A doua zi după alergări, Vronski se sculă târziu, nu se mai bărbieri şi nu făcu baie. Se îmbrăcă cu tunica şi, întinzând pe masă bani, facturi şi scrisori, se puse pe lucru. Ştiind că în astfel de cazuri Vronski era rău dispus, Petriţki – de îndată ce se trezi şi-şi văzu camaradul la birou – se îmbrăcă încetişor şi plecă fără să-l tulbure.

Orice om în a cărui viaţă se ivesc unele complicaţii îşi închipuie fără să vrea că numai lui i se întâmplă asta, că numai el este în stare să facă faţă la asemenea greutăţi şi nu se gândeşte. Că şi ceilalţi oameni pot avea încurcături tot atât de mari ca acelea prin care trece el. Aşa îşi închipuia şi Vronski.

El credea cu mândrie, şi nu fără temei, că oricare altul în asemenea împrejurări grele s-ar fi încurcat de mult şi s-ar fi dus de râpă. Simţea că era tocmai timpul să-şi facă socotelile şi să-şi limpezească situaţia, ca să nu se încurce.

Se apucă mai întâi de chestiunile băneşti – ca fiind treaba cea mai uşoară.

După ce trecu pe o coală de hârtie, cu scrisul său mărunt, toate datoriile, făcu adunarea şi găsi că datorează şaptesprezece mii şi câteva sute de ruble. Lăsă sutele la o parte, ca să capete o cifră rotundă.

Îşi numără banii şi se uită în carnetul lui de cont curent. Văzu că mai are 1800 de ruble. Nu prevedea încasări până la Anul Nou.

După ce reciti lista datoriilor, o transcrise, împărţindu-şi datoriile în trei categorii. Din prima categorie făceau parte datoriile pe care trebuia să le plătească îndată sau, în orice caz, pentru a căror achitare urma să aibă banii pregătiţi, ca

la cerere să nu întârzie nici o clipă; ele se ridicau la aproape 4000 de ruble: 1500 de ruble pentru cal şi 2500 de ruble garanţie pentru Venevski, un tânăr camarad, care pierduse suma aceasta – câştigată de un măsluitor, fiind de faţă şi Vronski. Acesta voise să plătească banii pe loc (îi avea la el), dar Venevski şi Iaşvin stăruiseră să plătească ei, şi nu Vronski, deoarece el nici nu jucase. Toate erau bune, însă Vronski ştia că în această afacere murdară, la care luase parte numai prin faptul că garantase pentru Venevski, trebuia totuşi să aibă aceste 2500 de ruble, ca să le poată arunca la nevoie în obrazul escrocului, fără să mai stea de vorbă cu dânsul. Prin urmare, pentru prima categorie, şi cea mai importantă, trebuia să aibă 4000 de ruble.

Categoria a doua, care se urca la suma de 8000 de ruble, cuprindea datorii mai puţin importante. Erau datorii mai ales în legătură cu grajdul, la furnizorul de ovăz şi de fân, la jochei, la un curelar etc. La această categorie trebuia de asemenea să repartizeze vreo 2000 de ruble, ca să fie cu totul liniştit.

Cea din urmă categorie de datorii – la magazine, hoteluri şi la croitor – erau datorii care puteau să mai aştepte, încât nici nu se gândea la ele.

Îi trebuiau aşadar cel puţin 6000 de ruble pentru aceste plăţi, iar el n-avea decât 1800.

Pentru un om cu un venit de 100 000 de ruble, cum era apreciată averea lui, asemenea datorii nu păreau apăsătoare; dar în realitate el nu dispunea, nici pe departe, de aceste 100 000 de ruble.

Uriaşa avere părintească, care aducea un venit anual de 200 000 de ruble, era indiviză între fraţi.

Când fratele său cel mai mare, înglodat în datorii, se căsătorise cu prinţesa Varea Cirkova, fată de decembrist, lipsită de orice avere, Alexei îi cedase tot venitul de pe moşiile tatălui său, oprindu-şi numai 25 000 de ruble pe an. Alexei spusese atunci fratelui său că această sumă de 25 000 de ruble îi va ajunge până când se va însura – ceea ce,

probabil, nu avea să se întâmple niciodată – şi fratele său, însurat de curând, care comanda unul dintre regimentele cele mai pretenţioase, trebuise să primească darul.

Maică-sa, care poseda avere personală, îi mai dădea lui Alexei vreo 20 000 de ruble pe an, afară de cele 25 000 de ruble ce şi le rezervase dânsul şi pe care le cheltuia până la ultimul ban.

În vremea din urmă, maică-sa se certase cu el din pricina legăturii cu Anna şi a plecării sale de la Moscova şi nu-i mai trimitea bani.

În felul acesta, obişnuit să aibă un venit la 45 000 de ruble pe an, şi neprimind în anul acela decât 25 000, Vronski se găsea foarte strâmtorat. Nu putea cere bani mamei sale ca să iasă din încurcătură. Ultima ei scrisoare, primită în ajun, îl supărase în chip deosebit; maică-sa îi dădea a înţelege că era dispusă să facă cele mai mari sacrificii pentru a-l ajuta să înainteze cu succes în carieră şi în societate, dacă se hotăra, bineînţeles, să nu mai scandalizeze lumea bună prin purtarea lui. Dorinţa mamei sale de a-l cumpăra îl jigni până în adâncul sufletului şi îl depărta încă şi mai mult de dânsa.

Nu-şi putea retrage cuvântul mărinimos dat fratelui său, deşi întrevedea acum, nelămurit, în viitor unele întâmplări neprevăzute în legătură cu Anna, şi-şi dădea seama că acest cuvânt mărinimos fusese dat cu uşurinţă şi că s-ar putea întâmpla ca şi el, deşi necăsătorit, să aibă nevoie de întreaga sumă de 100 000 de ruble. Însă nu mai putea da înapoi. Gândindu-se la cumnata sa, Varea cea bună şi drăguţă, care-i reamintea la fiecare prilej că nu-i uitase generozitatea pe care i-o preţuia, înţelese imposibilitatea de a-şi retrage darul. Îi era tot atât de imposibil ca, de pildă, să lovească o femeie, să fure sau să mintă.

Nu exista decât o singură soluţie, de care se agăţă fără pic de şovăială: să ia bani de la un cămătar, vreo zece mii de ruble – ceea ce n-ar fi fost greu, să-şi reducă în general cheltuielile şi să-şi vândă caii de curse.

Hotărând acest lucru, Vronski scrise numaidecât un bilet lui Rolandaki, care îi făcuse de mai multe ori propuneri să-i cumpere caii.

Trimise pe urmă după englez şi după cămătar şi împărţi pe conturi banii pe oare-i avea.

După ce isprăvi cu aceste treburi, el compuse un răspuns rece şi tăios la scrisoarea mamei sale; apoi scoase din buzunar biletele de la Anna, le reciti, le arse şi, aducându-şi aminte de discuţia avuta cu ea în ajun, căzu pe gânduri.

XX.

Vronski îşi orânduise viaţa în chip fericit; îşi întocmise un cod personal de reguli de viaţă care stabileau limpede şi indiscutabil ceea ce se cădea şi ceea ce nu se cădea să facă. Acest cod, ce-i drept, cuprindea, un cerc foarte restrâns de comportări; dar, în schimb, ele eraţi strict definite. Cum nu avusese prilejul să iasă din cercul acestor reguli, în orice împrejurare se găsea, el nu şovăia nici o clipă, ştia totdeauna ce avea de făcut. Aceste reguli stabileau în mod categoric că datoriile de la jocul de cărţi trebuie plătite, fie şi unui măsluitor, iar datoria de la croitor putea să mai aştepte, că minciuna nepermisă faţă de bărbaţi este îngăduită faţă de femei, că nu se cade să înşeli pe nimeni, afară de soţi… că poţi să insulţi, însă nu trebuie să ierţi nici cea mai mică jignire, şi aşa mai departe. Regulile acestea puteau îi lipsite de logică, rele, dar nu mai erau discutate, şi respectându-le, Vronski se simţea liniştit şi putea să-şi ţină capul sus. Numai în vremea din urmă, din pricina legăturilor sale cu Anna, Alexei începuse să-şi dea seama că acest cod de reguli nu prevedea absolut toate cazurile şi că se întrezăreau în viitor greutăţi şi îndoieli în care nu mai găsea firul conducător.

Raporturile lui actuale cu Anna şi cu bărbatul său îi apăreau simple şi clare. Se găseau limpede şi precis definite în codul de reguli după care se conducea.

Anna era o femeie cinstită, care-i dăruise dragostea. El o iubea şi o privea ca pe o femeie vrednică de acelaşi respect

ca şi o soţie legitimă, dacă nu chiar de un respect şi mai adânc. Mai bine şi-ar fi tăiat limba decât să-şi îngăduie un cuvânt sau o aluzie care s-o jignească sau s-o lipsească de respectul cuvenit unei femei.

Raporturile sale cu societatea erau de asemenea limpezi. Toată lumea putea să-i cunoască legătura sau să i-o bănuiască, dar nimeni nu trebuia să aibă îndrăzneala de a vorbi de ca. Lotuşi, dacă aceasta s-ar fi întâmplat, Vronski ar fi fost gata să închidă gura acelora care ar fi vorbit, făcându-i să respecte cinstea femeii pe care o dezonorase.

Raporturile lui cu bărbatul Annei erau şi mai clare. Din clipa în care Anna se îndrăgostise de dânsul, Vronski era convins că numai el avea asupră-i drepturi imprescriptibile, soţul nemaifiind decât un personaj inutil, care-l stingherea. Acest om se găsea fără îndoială într-o situaţie neplăcută. Dar ce putea face? Singurul drept pe care i-l recunoştea soţului era cel de a-i cere satisfacţie cu arma în mână – ceea ce Vronski ar fi fost dispus să accepte numaidecât.

În vremea din urmă se stabiliseră între el şi Anna raporturi noi, care-l îngrijorau prin caracterul lor nelămurit. Abia în ajun Anna îl anunţase că era însărcinată. Simţi că ştirea aceasta, precum şi ceea ce aştepta Anna de la dânsul îl obligau să ia o hotărâre, care nu-şi găsea soluţia în codul lui personal de reguli după care se conducea în viaţă. Fusese luat, într-adevăr, prin surprindere. În prima clipă, când Anna îi vorbise despre starea ei, inima îl îndemnase să-i ceară a-şi părăsi bărbatul. Îi şi spusese acest lucru. Dar acum, chibzuind la rece ceea ce făcuse, Alexei, îşi dădu limpede seama că ar fi fost mai bine să nu fi făcut asta. În acelaşi timp, mărturisindu-şi-o sie însuşi, el se temea să nu descopere că acesta era un gând egoist.

„Dacă i-am spus să-şi părăsească bărbatul, asta înseamnă să-şi unească viaţa cu a mea. Sunt oare pregătit? Cum s-o iau acum, când n-am bani? Să zicem că mi-aş face rost… Dar cum s-o iau dacă sunt în slujbă? Dacă i-am spus-o însă,

trebuie să fiu gata s-o şi fac, adică să caut bani şi să-mi dau demisia.”

Căzu pe gânduri. Întrebarea – să-şi dea ori să nu-şi dea demisia – îi aduse în minte o altă preocupare, secretă, cunoscută numai de el însuşi, poate principala preocupare a întregii lui vieţi, cu toate că nu şi-o arăta.

Ambiţia era un vechi vis al copilăriei şi al tinereţii sale – un vis pe care nu şi-l mărturisea, dar care era atât de puternic, încât şi acum patima aceasta putea intra în luptă cu dragostea lui. Primii săi paşi în societate şi la slujbă îi fuseseră norocoşi. Însă acum doi ani făcuse o greşeală gravă. În dorinţa de a-şi manifesta independenţa şi de a creşte în ochii celorlalţi, el refuzase o situaţie care i se propusese, nădăjduind că acest refuz îl va face şi mai preţuit. Fusese însă prea încrezut. Nimeni nu se mai ocupa de dânsul. Aşa că, vrând-nevrând, rămase cu reputaţia de om independent. Se purta în această situaţie cu multă fineţe şi cuminţenie, ca şi cum n-ar fi fost supărat pe nimeni, nu s-ar fi socotit nedreptăţit şi ar fi dorit numai să fie lăsat în pace, să petreacă în voie. În realitate, de un an, de când plecase la Moscova, nu mai petrecea de loc. Îşi dădea seama că această situaţie de om independent, care ar putea face orice, dar nu vrea, începe să se schimbe, că mulţi sunt înclinaţi să creadă că într-adevăr nu era în stare de mai mult, ca un băiat cinstit şi bun, făcut pentru o viaţă de petreceri. Legăturile sale cu Karenina, care făcuseră atâta vâlvă şi atrăseseră asupra sa atenţia generală, dându-i o nouă strălucire, potoliseră pentru câtva timp viermele ambiţiei care-l rodea. Dar acum o săptămână viermele acesta se deşteptase cu o nouă putere. Un camarad din copilărie, anume Serpuhovski, din acelaşi cerc şi din aceeaşi societate cu dânsul, coleg la Corpul Pajilor, din aceeaşi promoţie, fiind rivalul său de clasă, la gimnastică, la pozne şi la visuri ambiţioase, se întorsese din Asia Centrala, unde fusese înaintat cu două grade şi primise o decoraţie care se acorda foarte rar unor generali atât de tineri.

De îndată ce Serpuhovski sosi la Petersburg, începu să se vorbească despre el ca despre o nouă stea. De mărimea întâi, în plină ascensiune. De o seamă cu Vronski, coleg de şcoală cu dânsul, Serpuhovski era general şi aştepta o numire care putea să aibă înrâurire relativ la mersul treburilor statului. Iar Vronski, deşi om independent, strălucit şi iubit de o femeie încântătoare, nu era decât un căpitan, căruia i se lăsase libertatea să fie independent cât o pofti. „Nu-l invidiez, bineînţeles, şi nici nu-l pot invidia pe Serpuhovski. Dar ascensiunea lui arată că trebuie să-ţi aştepţi timpul. Cariera unui om ca mine poate fi făcută foarte repede. Acum trei ani, Serpuhovski se afla în aceeaşi situaţie ca şi mine. Dându-mi demisia, mi-aş arde corăbiile. Rămânând în slujbă, nu pierd nimic Ea singură a spus că nu vrea să-şi schimbe situaţia. Iar eu, având dragostea ei, nu pot să-l invidiez pe Serpuhovski.” Răsucindu-şi cu gesturi încete mustăţile, Vronski se ridică de la masă şi începu să se plimbe prin odaie. Ochii săi aveau o strălucire deosebită. Se găsea într-o stare de energie, calm şi de voie bună, pe care o simţea totdeauna după ce-şi limpezea situaţia. Totul era curat şi limpede, ca şi după socotelile de altădată. Se bărbieri, făcu o baie rece, se îmbrăcă şi ieşi.

XXI

— Am venit să te iau, zise Petriţki. Spălatul rufelor tale a ţinut de astă dată mult. Ei? Ai isprăvit?

— Am isprăvit, răspunse Vronski, zâmbind numai din ochi şi răsucindu-şi vârful mustăţilor cu atâta grijă, ca şi cum orice mişcare prea îndrăzneaţă şi repede ar fi putut strica rânduiala pe care o făcuse în treburile sale.

— După socoteli, pari totdeauna ca ieşit din baie, adăugă Petriţki. Vin de la Griţka (aşa îl numeau pe comandantul regimentului). Eşti aşteptat.

Vronski nu răspunse şi-şi privi camaradul, gândindu-se în altă parte.

— Ce muzică se aude? Întrebă Vronski după ce ascultă sunetele fanfarei care executa polci şi valsuri. Ce

sărbătoare o fi fiind?

— A venit Serpuhovski!

— Ah, făcu Vronski. N-am ştiut. Zâmbetul din ochii săi străluci şi mai vioi. Deoarece luase hotărârea lăuntrică de a-şi jertfi ambiţia pentru fericirea pe care i-o dădea dragostea, alegând rolul acesta, nu-l mai putea invidia pe Serpuhovski şi nici nu mai putea fi supărat pe dânsul, fiindcă nu venise mai întâi la el când sosise la regiment. Serpuhovski îi era bun prieten şi-i părea bine să-l vadă.

— Aşa? Îmi pare foarte bine.

Demin, comandantul regimentului, locuia într-o casă mare, boierească. Toată societatea se afla pe terasa vastă de jos. În curte, nişte cântăreţi îmbrăcaţi în tunici de vară, adunaţi în jurul unui butoi de. Votcă, atraseră în primul rând atenţia lui Vronski, apoi comandantul, cu înfăţişarea lui de om chipeş şi voios. Urcat pe prima treaptă a terasei, comandantul, cu un glas ce acoperea sunetele fanfarei care cânta un cadril de Offenbach, dădea ordine şi făcea semne unor soldaţi care stăteau mai deoparte. Un grup de soldaţi, un sergent şi câţiva subofiţeri se apropiară de terasă o dată cu Vronski. Comandantul regimentului se întoarse la masă, luă un pahar şi rosti urarea:

— În sănătatea fostului nostru camarad şi a viteazului general, prinţul Serpuhovski. Ura!

Serpuhovski ieşi zâmbind, cu paharul în mână, după comandantul regimentului.

— Tot întinereşti, Bondarenko, spuse el unui sergent rumen, bine legat, reangajat, care se afla în faţa lui.

Vronski nu-l văzuse pe Serpuhovski de trei ani. Acesta se maturizase, îşi lăsase favoriţi, însă rămăsese tot atât de zvelt şi admirai la dânsul nu atât frumuseţea-i virila, cât blândeţea şi nobleţea figurii şi a ţinutei sale. Singura schimbare observată de Vronski la dânsul era această blinda şi statornică seninătate ce radiază de obicei din feţele oamenilor care au dobândit succese şi sunt siguri că acest lucru este recunoscut de toată lumea. Vronski mai

văzuse şi la alţii această expresie pe care o recunoscu numaidecât la Serpuhovski.

Coborând scara, Serpuhovski îl văzu pe Vronski. Un zâmbet de bucurie îi lumină faţa; îi făcu un semn cu capul de jos în sus, ridicând paharul, şi-l salută, arătându-i totodată prin acest gest că nu poate să nu se ducă mai întâi la sergentul care, în poziţie de drepţi, îşi şi pregătise buzele pentru sărutare.

— Uite-l şi pe el! Strigă comandantul regimentului. Şi Iaşvin spunea că eşti prost dispus!

Serpuhovski sărută buzele umede şi fragede ale chipeşului sergent; apoi, ştergându-şi gura cu batista, se îndreptă spre Vronski.

— Dacă ai şti ce bine-mi pare! Zise Serpuhovski, strângându-i mâna şi luându-l la o parte.

— Ocupă-te de el! Strigă comandantul regimentului către Iaşvin, arătându-l pe Vronski. După aceea coborî la soldaţi.

— De ce n-ai venit ieri la alergări? Credeam că am să te văd acolo, îl întrebă Vronski, cercetându-l cu privirea pe Serpuhovski.

— Am fost, dar am sosit târziu. Iartă-mă o clipă, adăugă el şi, întorcându-se către un adjutant: Dă ordin, te rog, să se împartă la oameni din partea mea…

Scoase repede din portvizit trei hârtii de câte o sută de ruble şi i le dădu, roşind.

— Vronski! Vrei să mănânci ceva sau să bei? Îl întrebă Iaşvin. Ascultă, băiete, adu aici o gustare pentru domnul conte. Poftim, bea asta deocamdată.

Cheful se prelungi până târziu la comandantul regimentului.

Băură cumplit. Îl purtară pe braţe pe Serpuhovski; legănându-l şi săltându-l în sus. Îl purtară pe sus şi pe comandant. După aceea comandantul dansă cu Petriţki în faţa cântăreţilor. Mai târziu comandantul, oarecum obosit, se aşeză pe o bancă din curte şi începu să demonstreze lui. Iaşvin superioritatea Rusiei faţă de Prusia, mai ales în

atacurile de cavalerie. Cheful se domoli pentru scurt timp. Serpuhovski intră în casă şi se duse la cabinetul de toaletă ca să se spele pe mâini. Îl găsi acolo pe Vronski; acesta se spăla cu apă rece. Îşi scosese tunica, îşi pusese capul sub robinet şi-şi freca cu mâinile capul şi ceafa care se înroşi sub apa rece. După ce se răcori, Vronski se aşează lângă Serpuhovski pe un divănaş şi între ei se înfiripă o discuţie foarte interesantă pentru amândoi.

— Am auzit mereu veşti despre tine de la soţia mea, îi spuse Serpuhovski. Îmi pare bine că v-aţi văzut adesea.

— E prietenă cu Varea. Sunt singurele doamne din Petersburg pe care le întâlnesc cu plăcere, zise Vronski, zâmbind. Surâdea, fiindcă prevedea subiectul plăcut spre care se îndrepta convorbirea.

— Singurele? Îl întrebă Serpuhovski, zâmbind şi el.

— Şi eu am avut veşti despre tine, dar nu numai de la soţia ta, răspunse Vronski, înlăturând aluzia cu o severă expresie a figurii. Succesele tale m-au bucurat mult, dar nu m-au mirat. Mă aşteptam şi la mai mult.

Serpuhovski surâse. Această părere despre dânsul îi făcea desigur plăcere şi nu socotea că trebuia s-o ascundă.

— La drept vorbind, eu mă aşteptam, dimpotrivă, la mai puţin. Dar îmi pare bine, îmi pare foarte bine. Sunt ambiţios. Asta e slăbiciunea mea, recunosc.

— Poate n-ai fi recunoscut, dacă n-ai fi avut atâta succes, adăugă Vronski.

— Nu cred, răspunse Serpuhovski, zâmbind din nou. Nu spun că altfel viaţa n-ar merita să fie trăită, însă ar fi plictisitoare. Desigur, poate că mă înşel, dar mi se pare că am unele aptitudini pentru sfera de activitate pe care mi-am ales-o şi că în mâinile mele puterea – oricare ar fi ea, dacă aş avea-o – ar fi mai rodnică decât în mâinile multora dintre aceia pe care-i cunosc, urmă el, înseninat de conştiinţa succesului său. De aceea, cu cât mă apropii mai mult de putere, cu atât sunt mai mulţumit.

— Poate asta ţi se potriveşte ţie, dar nu tuturor. Am crezut şi eu acelaşi lucru. Acum însă văd şi îmi dau seama că mai sunt şi alte lucruri în viaţă, mărturisi Vronski.

— Aşa da, aşa da! Spuse Serpuhovski râzând. Începusem vorba cu ceea ce am auzit despre tine, despre refuzul tău… Te-am aprobat, bineînţeles. Dar totul depinde de felul de a proceda. Cred că acest act a fost bun, dar nu l-ai făcut cum trebuia.

— Ce s-a făcut s-a făcut! Ştii că nu-mi reneg niciodată faptele. Afară de asta, mă simt foarte bine.

— Foarte bine… deocamdată. Tu n-ai să te mulţumeşti cu atât. Cu fratele tău e altceva. E un copil drăguţ, ca şi gazda noastră. Îl auzi! Adăugă el, ascultând strigătele de „ura”. Se distrează, dar pe tine asta nu te satisface.

— Nici nu spun că mă satisface.

— Şi afară de asta, e nevoie de oameni ca tine.

— Cine are nevoie?

— Cine? Societatea. Rusia are nevoie de oameni, de un partid, altfel totul se duce de râpă.

— Cum adică? Partidul lui Bertenev împotriva comuniştilor ruşi?

— Nu, răspunse Serpuhovski, făcând o schimă de ciudă că e bănuit de o asemenea prostie. Tout ça c'est une blague! 13 Aşa a fost şi va fi totdeauna. Nici nu există comunişti. Intriganţii simt totdeauna nevoia să născocească un partid dăunător şi periculos. Poveste veche! E nevoie, dimpotrivă, de un partid puternic al oamenilor independenţi, ca tine şi ca mine.

— Dar de ce? Şi Vronski numi câteva persoane care deţineau puterea. Aceştia nu sunt şi ei independenţi?

— Nu, dacă n-ar fi decât fiindcă n-au, sau n-au avut din naştere o independenţă materială. N-au avut un nume. N-au trăit, ca noi, aproape de soare, îi poţi cumpăra cu bani sau cu vorbe bune. De aceea, ca să se menţină, ei trebuie să-şi născocească o orientare. Propagă o idee sau un curent, în care nici ei înşişi nu cred şi care pot fi rele.

Ideologia asta nu e decât un mijloc ca să capete gratuit o casă şi o anumită leafă. Cela n'est pas plus fin que ça14, când îi vezi dedesubturile. Poate că sunt mai rău şi mai prost decât dânşii, deşi nu văd de ce aş fi mai rău. Avem însă o singură superioritate indiscutabilă: suntem mai greu de cumpărat. Astăzi, mai mult decât oricând, se simte nevoia unor astfel de oameni.

Vronski îl asculta cu luare-aminte; dar nu-l interesa atât conţinutul propriu-zis al cuvintelor, cât ţinta vederilor prietenului său, care se şi gândea să se lupte împotriva puterii în sânul căreia avea, de pe acum, simpatii şi antipatii, pe când pentru dânsul, Vronski, în chestiunile de serviciu totul se mărginea la interesele escadronului său. Îşi dădea seama de forţa pe care o avea Serpuhovski datorită indiscutabilei capacităţi de a chibzui şi a înţelege lucrurile, pe lângă inteligenţa şi darul cuvântului – calităţi ce se întâlneau atât de rar în mediul lui. Şi în ciuda sentimentul său de ruşine, Alexei simţi că-l invidiază.

— Totuşi, pentru asta îmi lipseşte ceva esenţial: dorinţa de putere, răspunse Vronski. Am avut-o, însă mi-a trecut.

— Iartă-mă, dar nu e adevărat, protestă Serpuhovski, surâzând.

— Ba-i adevărat, ba-i adevărat… acum, cel puţin ca să fiu sincer, adăugă Vronski.

— Că e adevărat acum, se poate, dar acest acum nu va ţine mereu.

— Poate, răspunse Vronski.

— Tu spui poate, urmă Serpuhovski, ghicindu-i parcă gândurile. Eu însă îţi spun: cu siguranţa. De aceea şi ţineam să te văd. Ai procedat bine, înţeleg, dar nu trebuie să te încăpăţânezi. Nu-ţi cer decât carte blanche15. Nu fac pe protectorul… în definitiv, de ce nu te-aş proteja? Tu de câte ori nu m-ai protejat? Cred ca prietenia noastră e mai presus de asta. Da, adăugă el, surâzându-i cu o duioşie aproape feminină, dă-mi carte blanche, retrage-te de la regiment şi am să-ţi deschid drumul pe nesimţite.

— Dar înţelege-mă că nu-mi trebuie nimic, zise Vronski. Nu doresc decât ca totul să rămână aşa cum este.

Serpuhovski se ridică şi se opri înaintea lui.

— Ai spus că doreşti ca totul să rămână aşa cum este. Înţeleg ce vrei să spui, dar ascultă-mă: suntem de o seamă. Poate că, numeric, ai cunoscut mai multe femei decât mine. Zâmbetul şi gesturile lui Serpuhovski vroiau parcă să-l prevină pe Vronski să nu se teamă că el îi va atinge punctul sensibil, fie chiar şi cu delicateţe şi cu toată grija. Dar eu sunt un om însurat şi crede-mă că (după cum a spus cineva), cunoscând numai pe soţia ta, pe care o iubeşti, cunoşti mai bine femeia decât dacă ai fi avut mii de femei.

— Venim numaidecât! Strigă Vronski unui ofiţer care se uitase în odaie şi-i chemase la comandantul regimentului.

Vronski vroia să-l asculte până la sfârşit şi să afle ce-i va spune.

— Iată părerea mea: femeile sunt principala piatră de încercare în activitatea unui bărbat. E greu să iubeşti o femeie şi să realizezi ceva în acelaşi timp. De aceea, nu e decât un singur remediu pentru a iubi fără să fii împiedicat de la lucru, şi anume: căsătoria. Cum să-ţi lămuresc ceea ce cred, urmă el, căruia-i plăceau comparaţiile, stai, stai puţin. Da, nu poţi să duci un fardeau16 şi în acelaşi timp să faci ceva cu mâinile, decât dacă acest fardeau ţi-e legat de spinare, adică atunci când eşti însurat. Am simţit asta după ce m-am căsătorit. Mi s-au eliberat dintr-o dată mâinile. Dacă, dimpotrivă, necăsătorit, tragi după tine acest fardeau, mâinile îţi sunt prinse şi nu mai poţi face nimic. Uită-te la Mazankov şi la Krupov. Şi-au compromis cariera din pricina femeilor.

— Dar ce fel de femei! Spuse Vronski, aducându-şi aminte de franţuzoaica şi de artista care aveau legături cu cei doi bărbaţi.

— Cu cât femeia are o poziţie mai înaltă în societate, cu atât e mai primejdios. Înseamnă că nu mai tragi fardeau-ul cu mâinile, ci că-l smulgi de la un altul.

— Tu n-ai iubit niciodată! Rosti Vronski încet, privind înainte, cu gândul la Anna.

— Poate, gândeşte-te însă la ce ţi-am spus. Şi încă ceva: femeile sunt mai materialiste decât bărbaţii. Noi avem o concepţie înaltă a dragostei, pe când ele sunt mai totdeauna terre-a-terre17. Îndată, îndată! Spuse Serpuhovski unui fecior care tocmai intrase. Dar acesta nu venise să-l cheme din nou, cum crezuse el, ci aducea un bilet lui Vronski.

— Vi l-a adus un om de la prinţesa Tverskaia.

Vronski deschise plicul şi se îmbujora.

— M-a apucat durerea de cap. Mă duc acasă, îi spuse el lui Serpuhovski.

— Atunci, la revedere. Îmi dai carte blanche?

— Vorbim noi mai târziu. Am să te revăd la Petersburg.

XXII.

Trecuse de ora cinci. Ca să nu întârzie şi nevrând a folosi caii săi, cunoscuţi de toată lumea, Vronski se urcă în cupeul-birjă al lui Iaşvin şi porunci vizitiului să mâne cât mai repede. Cupeul cu patru locuri era încăpător. Vronski se aşeză într-un colţ, îşi întinse picioarele pe banca din faţă şi căzu pe gânduri.

Gândul nedesluşit că şi-a orânduit treburile sale, amintirea prieteniei şi a măgulirilor lui Serpuhovski, care-l socotea drept un om necesar ţării, şi mai cu scamă aşteptarea întâlnirii la care mergea – toate acestea se contopeau într-o expresie generala a bucuriei de a trăi. Şi sentimentul acesta era atât de viu, încât Vronski zâmbi fără voie. Îşi lăsă picioarele în jos, puse un picior peste genunchiul celuilalt şi, luându-l în mâna, îşi pipăi pulpa elastică, la care se lovise în ajun căzând cu calul; apoi, lăsându-se pe spătar, răsuflă adânc de câteva ori.

„Ce bine, ce bine-i să trăieşti!” gândea el. De multe ori simţise această bucurie fizică, dar niciodată parcă atât de intens şi deplin ca acum. Îi plăcea să simtă până şi uşoara durere din piciorul lui vânjos. Senzaţia muşchilor pieptului

său în timpul respiraţiei îi făcea plăcere. Aceeaşi zi senină şi rece de august, care adusese atâta deznădejde în sufletul Annei, îl stimula pe Vronski, îi părea înviorătoare, îi răcorea faţa şi gâtul, înfierbântate după spălatul cu apă rece. Mirosul briantinei de pe mustăţile sale îngrijite i se părea deosebit de plăcut în aerul proaspăt. Tot ce vedea pe fereastra cupeului, în aerul curat şi rece, în lumina ştearsă a asfinţitului, îi dădea aceeaşi impresie de prospeţime, voioşie şi vigoare, pe care o simţea şi în el însuşi. Acoperişurile caselor care sclipeau sub razele asfinţitului, gardurile şi colţurile clădirilor ce se reliefau puternic, trecătorii şi trăsurile întâlnite când şi când, verdeaţa neclintită a copacilor şi a ierburilor, câmpul cu cuiburi de cartofi, umbrele piezişe aruncate de case şi de copaci, de tufişuri şi chiar de cuiburile cartofilor – totul alcătuia un peisaj frumos, care părea abia ieşit din mâna pictorului şi dat cu lac.

— Mână mai iute! Mână! Îndemnă Vronski pe vizitiu, scoţând capul pe fereastră. Luă apoi o hârtie de trei ruble din buzunar şi o întinse vizitiului, care tocmai întorcea capul. Mâna vizitiului pipăi ceva lângă felinar. Se auzi un şuierat de bici – şi cupeul începu să înainteze repede pe şoseaua netedă.

„Nu-mi trebuie nimic în afară de fericirea asta, gândi Vronski, cu ochii aţintiţi la butonul de os al soneriei dintre ferestre şi cu gândul la Anna, pe care o vedea în închipuire aşa cum era ultima oară când o întâlnise. Cu cât trece timpul, cu atât o iubesc mai mult. Iată şi grădina vilei puse de stat la dispoziţia doamnei Wrede. Unde-o fi ea? Unde e? De ce mi-o fi dat întâlnire aici şi de ce mi-a scris pe biletul lui Betsy?” se gândi el abia acum. Dar nu mai avu timp de gândit. Opri cupeul înainte de a ajunge la alee şi, deschizând portiţa, sări din mers. Porni pe aleea care ducea spre casă. Nu era nimeni pe alee. Dar, uitându-se spre dreapta, Vronski o văzu pe Anna. Avea faţa acoperită cu un voal. O recunoscu numai decât după umbletul său

caracteristic, linia umerilor şt după felul de a-şi ţine capul; parcă-i trecu un curent electric prin trup şi, cu un val de bucurie, o nouă putere îi stăpâni întreaga fiinţă; era conştient de fiecare mişcare, de la jocul elastic al picioarelor până la respiraţia plămânilor, iar pe buzele fierbinţi simţea ca o gâdilătura.

Apropiindu-se de dânsul, Anna îi strânse cu putere mâna.

— Nu te superi că te-am chemat? Trebuia neapărat să te văd, îi spuse ea. Linia serioasă şi severă a buzelor ei, sub voal, îi schimbă deodată starea sufletească.

— Să mă supăr, eu? Dar cum ai venit? Unde te duci?

— N-are importanţă, răspunse Anna, punându-şi mâna pe mâna lui. Vino! Trebuie să-ţi vorbesc.

Vronski înţelese că se întâmplase ceva şi că întâlnirea aceasta n-avea. Să-i aducă nici o bucurie. În faţa ei, el nu mai avea nici o voinţă. Nu cunoştea motivele îngrijorării „sale; simţea însă că aceeaşi înfrigurare îl cuprindea şi pe dânsul.

— Ce s-a întâmplat? Ce-i? O întrebă el, strângându-i cotul cu braţul şi căutând să-i citească gândurile pe faţă.

Anna făcu câţiva paşi în tăcere, adunându-şi puterile; apoi se opri pe neaşteptate.

— Nu ţi-am spus aseară, începu Anna, răsuflând repede şi din greu, că, pe când mă întorceam acasă cu Alexei Alexandrovici, i-am mărturisit totul… i-am spus că nu mai pot rămâne soţia lui şi că… i-am spus totul.

Vronski o asculta, înclinându-şi fără voie tot trupul, vrând parcă să-i uşureze greutatea situaţiei. Dar de îndată ce Anna isprăvi, el îşi îndreptă spinarea, Iar faţa-i căpătă o expresie aspră, de mândrie.

— Da, da… e mai bine aşa… de o mie de ori mai bine! Îmi dau seama cât de greu ţi-a fost.

Dar Anna nu-i asculta cuvintele. Cerca să-i citească gândurile după expresia feţei. Nu putea şti că expresia feţei sale se datora primului gând care-i venise lui Vronski, şi anume că duelul era acum inevitabil. Annei nu-i trecuse

niciodată prin minte ideea duelului. De aceea ea îşi explică cu totul altfel trecătoarea lui expresie de asprime.

De la primirea scrisorii lui Karenin, ea simţise în adâncul inimii sale că totul va rămâne ca în trecut, că nu va fi în stare să-şi sacrifice situaţia în lume, să-şi lepede copilul şi să plece cu amantul. Dimineaţa pe care şi-o petrecuse la prinţesa Tverskaia îi întărise şi mai mult această credinţă. Totuşi, întâlnirea aceasta avea pentru dânsa o importanţă extraordinară. Anna nădăjduia că vor găsi soluţia care le va schimba viaţa şi o va salva.

Dacă Vronski, auzind ştirea, i-ar fi spus hotărât, eu patimă şi fără pic de şovăire: „Lasă totul şi fugi cu mine", Anna şi-ar fi părăsit copilul şi ar fi plecat cu dânsul. Dar vestea nu avu asupră-i efectul aşteptat. Vronski părea numai oarecum jignit.

— Nu mi-a fost greu de loc. Lucrurile s-au desfăşurat de la sine, rosti Anna enervată. Poftim…

Anna scoase din mănuşă scrisoarea soţului.

— Înţeleg, înţeleg, o întrerupse Vronski, luând scrisoarea fără s-o citească şi căutând s-o liniştească. Am dorit şi am cerut un singur lucru: să pui capăt acestei situaţii, ca să-mi pot închina viaţa fericirii tale.

— De ce mi-o spui? Îl întrebă Anna. Crezi că mă îndoiesc? Dacă m-aş fi îndoit…

— Cine vine? Întrebă deodată Vronski, arătând spre două doamne care se îndreptau spre ei. Poate ne cunosc.

Porni repede pe o alee laterală, trăgând pe Anna după dânsul.

— Ah, mi-e totuna! Răspunse Anna. Buzele îi tremurau. Lui Vronski i se păru că ochii ei îl priveau prin voal cu o stranie răutate. Ascultă. E vorba de altceva. De sentimentele tale nu mă pot îndoi. Dar uite ce-mi scrie. Citeşte. Anna se opri din nou.

Ca şi în prima clipă când primise vestea rupturii dintre Anna şi bărbatul său, Vronski, citind scrisoarea, se lăsă iarăşi cuprins de impresia firească pe care i-o pricinuia

atitudinea lui faţă de soţul înşelat. Ţinând scrisoarea în mână, Vronski se gândea fără voie la provocarea la duel, pe care o va găsi probabil acasă chiar în ziua aceea sau a doua zi. Îşi închipuia şi duelul, şi cum va trage el în aer şi va sta neclintit în faţa pistolului pe care-l va îndrepta asupra lui soţul ofensat, cu aceeaşi expresie rece şi mândră care-i stăruia acum pe figură, în aceeaşi clipă,. Vronski îşi aduse aminte de cuvintele pe care i le spusese mai adineauri Serpuhovski şi la care se gândise el însuşi în dimineaţa aceea, şi anume: că ar li mai bine să rămână cu mâinile libere. Ştia că nu-i putea împărtăşi gândul acesta.

După ce citi scrisoarea; Alexei ridică ochii spre ca, dar privirea lui era lipsită de hotărâre. Anna înţelese numaidecât că Vronski avusese timp să se gândească şi că orice i-ar spune el acum nu va fi gândul lui întreg. Înţelese că i se năruise ultima nădejde. Nu răspunsese aşteptărilor ei.

— Vezi ce fel de om e, rosti Anna cu glas tremurător. El…

— Iartă-mă, mie însă îmi pare bine, o întrerupse Vronski. Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă îi isprăvesc, adăugă el, implorând-o cu privirea să-l lase a-şi explica cuvintele. Îmi pare bine, fiindcă situaţia nu poate rămâne în nici un caz aşa cum crede el…

— De ce nu? Îl întrebă Anna, stăpânindu-şi lacrimile, şi se vedea că nu mai dădea nici o importanţă celor ce urma să-i spună. Simţea că soarta sa fusese hotărâtă.

Vronski vru să spună că în urma duelului care, după dânsul, era de neînlăturat, situaţia nu mai putea rămâne aceeaşi, dar spuse altceva.

— Lucrurile nu mai pot rămâne aşa. Nădăjduiesc că acum ai să-l părăseşti. Nădăjduiesc (Vronski se încurcă şi roşi) că ai să-mi dai voie să am eu grija să organizez viaţa noastră. Mâine… urmă el.

Anna însă nu-l lăsă să isprăvească.

— Dar copilul? Izbucni ea. Tu nu vezi ce scrie? Ar trebui să-l părăsesc – ceea ce nu pot şi nici nu vreau.

— Pentru numele lui Dumnezeu, ce e mai bine? Să-ţi părăseşti copilul, sau să rămâi în situaţia asta înjositoare?

— Înjositoare pentru cine?

— Pentru toţi, şi în primul rând pentru tine.

— Spui „înjositoare”! Nu spune asta. Acest cuvânt n-are sens pentru mine, rosti Anna cu glas tremurător. Nu putea îndura acum să-l audă spunând neadevăruri. În afară de dragostea lui nu-i mai rămăsese nimic şi ea vroia să-l iubească. Înţelege că totul s-a schimbat în viaţa mea din ziua când m-am îndrăgostit de tine. Nu mai am decât un singur lucru – dragostea ta. Dacă îmi rămâne dragostea ta, neschimbată, atunci mă simt atât de sus şi atât de stăpână pe mine, încât nimic nu mă poate atinge. Sunt mândră de situaţia mea, fiindcă… sunt mândră… da, mândră. Nu izbuti să sfârşească fraza. Lacrimi de ruşine şi de deznădejde îi sugrumară glasul. Se opri şi izbucni în hohote de plâns.

Vronski simţi ca şi lui i se ridică un nod în gât. Ceva îi gâdila nările – şi pentru întâia oară în viaţă fu gata să plângă. N-ar fi putut spune însă ce anume îl înduioşase într-atât. Îi era milă de dânsa şi simţea că nu poate s-o ajute. Şi totodată ştia că el era vinovat de nenorocirea ei… că săvârşise o faptă rea.

— Crezi că divorţul ar fi imposibil? O întrebă Alexei cu glas slab. Fără să răspundă, Anna clătină din cap. N-ai putea să-ţi iei copilul şi totuşi să-ţi părăseşti soţul?

— Da. Dar toate acestea depind de el. Acum trebuie să mă întorc la dânsul, rosti Anna rece.

Presimţirea că totul va rămâne ca mai înainte n-o înşelase.

— Marţi voi fi la Petersburg şi atunci vom lua o hotărâre.

— Bine, spuse Anna, să nu mai vorbim de asta. Cupeul Annei pe care-l trimisese înapoi, spunând vizitiului la ce oră să vină după dânsa, trase în faţa grilajului grădinii doamnei Wrede; Anna îşi luă rămas bun şi plecă acasă.

XXIII.

Luni avea loc obişnuita şedinţă a comisiei de la 2 iunie. Alexei Alexandrovici intră în sala de şedinţe, dădu bună ziua

membrilor şi preşedintelui şi, ca de obicei, se aşează la locul său şi-şi lăsă mâna pe hârtiile ce i se pregătiseră. Printre hârtiile acestea erau şi referatele necesare şi rezumatul declaraţiei pe care urma s-o facă. De fapt, lui nu-i trebuiau referatele, pentru că ţinea minte tot şi n-avea nevoie de nimic care să-i ajute memoria! Ştia că atunci când va veni timpul şi când va vedea în faţa lui chipul adversarului, care zadarnic va căuta să pară nepăsător, cuvântarea lui va curge de la sine mai uşor decât dacă s-ar fi pregătit. Îşi dădea seama că ceea ce va spune în cuvântarea sa era atât de însemnat, încât fiecare cuvânt va cântări greu. Între timp, ascultând Un raport obişnuit, Alexei Alexandrovici avea un aer foarte nevinovat şi inofensiv. Privindu-l pe acest om cu capul puţin aplecat într-o parte, cu o înfăţişare obosită, ale cărui mâini albe, cu vine umflate, pipăiau delicat, cu degete lungi, cele două margini ale coalei albe de hârtie din faţa lui – nimeni nu şi-ar fi închipuit că peste câteva clipe el va rosti cuvinte care vor stârni o furtună îngrozitoare şi vor face pe membrii comisiei să strige, întrerupându-se unii pe alţii, iar pe preşedinte să ceară respectarea ordinii.

Când se sfârşi raportul, Alexei Alexandrovici anunţă cu glasul său liniştit şi piţigăiat că are de făcut unele consideraţii cu privire la organizarea celor străini de neam. Atenţia tuturor se îndreptă spre dânsul. Karenin îşi drese glasul şi.

— Fără să-şi privească adversarul, ci alegându-şi, aşa cum făcea totdeauna când ţinea cuvântări, prima persoană din faţa lui, de data asta un bătrânel mărunt şi paşnic, care n-avea niciodată vreo părere în comisie – începu să-şi expună consideraţiile.

Când Karenin ajunse la legea fundamentală şi organică, adversarul sări în sus şi izbucni în protestări.

Stremov, care era de asemeni membru în comisie, simţindu-se vizat, dădu şi el să se dezvinovăţească, într-un cuvânt, avu loc o şedinţă furtunoasă.

Dar Alexei Alexandrovici triumfă. I se primi propunerea. Se numiră trei comisii noi. Iar a doua zi, într-un cunoscut cerc din Petersburg, nu se vorbi decât de această şedinţă. Izbânda lui Karenin era mai mare decât se aşteptase.

A doua zi dimineaţă, marţi, Alexei Alexandrovici, trezindu-se, îşi aduse aminte cu plăcere de victoria din ajun şi nu-şi putu stăpâni un zâmbet, deşi ar fi vrut să pară nepăsător, când şeful cancelariei sale, care vroia să-l măgulească, îi povesti zvonurile, ajunse până la el, despre cele petrecute în comisie. Lucrând cu şeful cancelariei, Alexei Alexandrovici uitase cu totul că era marţi, adică ziua hotărâtă pentru sosirea Annei Arkadievna. De aceea, rămase mirat şi chiar neplăcut surprins când feciorul veni să-i anunţe sosirea ei.

Anna sosise la Petersburg dis-de-dimineaţă. În urma telegramei sale, un cupeu fusese trimis la gară. Alexei Alexandrovici ar fi trebuit deci să ştie despre venirea ei, dar n-o întâmpină la sosire. I se spuse că nu ieşise încă şi că lucrează cu şeful cancelariei. Anna porunci să i se comunice soţului său că sosise, apoi trecu în budoar şi începu să-şi despacheteze lucrurile, aşteptând să vină Alexei Alexandrovici la dânsa. Dar trecu un ceas şi soţul nu veni. Se duse în sala de mâncare, sub pretext că trebuie să dea dispoziţii şi vorbi dinadins tare, ca să-i atragă atenţia. Karenin însă nu ieşi, deşi ea îl auzi conducând pe şeful cancelariei până la uşa biroului. Ştia că Alexei Alexandrovici va pleca peste scurt timp la slujbă, ca de obicei, şi vroia să-l vadă înainte de plecare, ca să hotărască împreună raporturile lor viitoare.

Se plimbă prin salon, apoi se duse hotărâtă la dânsul. Când intră Anna în birou, Alexei Alexandrovici, îmbrăcat în uniformă, fără îndoială gata de plecare, stătea la o măsuţă, cu coatele rezemate, privind trist în faţa lui. Anna îl văzu mai înainte ca el s-o observe şi înţelese că Alexei Alexandrovici se gândea la dânsa.

Văzând-o, el vru să se ridice, dar se răzgândi; chipul i se îmbujora – ceea ce Anna nu văzuse niciodată la dânsul, apoi se ridică repede – şi se duse spre ea. Ca să nu-i întâlnească privirea, se uita mai sus, la fruntea şi la pieptănătura ei. Se apropie de dânsa, o luă de mână şi o rugă să se aşeze.

— Îmi pare foarte bine că ai venit, zise Karenin, aşezându-se lângă ea; vru să mai adauge ceva, dar se opri. Deschise de câteva ori gura, însă nu scoase nici un cuvânt. Anna, care se pregătise pentru această întâlnire şi venise gata să-l dispreţuiască şi să-l acuze, acum nu ştia nici ca ce să-i spună şi-i era milă de dânsul. Această tăcere ţinu destul de mult.

— Serioja e sănătos? O întrebă el în sfârşit şi, fără să aştepte răspuns, adăugă: Astăzi nu iau masa acasă. Trebuie să plec numaidecât.

— Vroiam să plec la Moscova, spuse Anna.

— Nu, ai făcut foarte, foarte bine că ai venit, răspunse Karenin şi tăcu din nou.

Dându-şi seama că soţul său nu era în stare să-i vorbească, începu ca:

— Alexei Alexandrovici, zise ea, scrutându-l şi neluându-şi ochii de la privirea lui aţintită asupra pieptănăturii sale. Sunt o femeie vinovată, o femeie rea… rămân însă ceea ce am fost, cum ţi-am mărturisit atunci, şi am venit să-ţi spun că nu pot schimba nimic.

— Nici nu-ţi cer aşa ceva, izbucni Karenin, privind-o dintr-o dată hotărât şi cu ură drept în ochi. Bănuiam asta. Sub influenţa mâniei, el îşi recăpătase deodată toate facultăţile. Dar după cum ţi-am spus atunci şi după cum ţi-am scris, urmă el cu glas ascuţit şi tăios, îţi repet şi acum că nu sunt obligat să ştiu acest lucru. Îl ignorez. Nu toate soţiile sunt aşa de amabile ca dumneata, ca să se grăbească a comunica soţilor o veste atât de plăcută. Accentuă într-un mod deosebit cuvântul „plăcută”. Voi ignora totul atât timp cât lumea nu va şti nimic, cât timp numele meu nu va fi dezonorat. De aceea te previn că raporturile noastre

trebuie să rămână aceleaşi ca totdeauna. Numai în cazul când dumneata te-ai compromite, aş fi nevoit să iau măsuri pentru a-mi apăra onoarea.

— Dar raporturile noastre nu pot rămâne aceleaşi ca înainte, rosti Anna sfios, privindu-l speriată.

Când Anna îi văzu iarăşi gesturile liniştite şi-i auzi vocea stridentă şi ironică, dezgustul îi birui mila de mai înainte. Îi era teamă, dar vroia cu orice preţ să-şi lămurească situaţia.

— Nu pot să fiu soţia dumitale, de vreme ce… urmă ea.

Karenin râse răutăcios şi rece.

— Felul de viaţă pe care ţi l-ai ales se răsfrânge probabil şi asupra ideilor dumitale. Dar respectul şi dispreţul pe care le simt faţă de dumneata, vreau să spun, respect prea mult trecutul dumitale şi dispreţuiesc prea mult prezentul, ar trebui să împiedice ca vorbele mele să poată fi interpretate în felul în care le-ai luat dumneata.

Anna oftă şi-şi lăsă capul în jos.

— De altfel, nu înţeleg un lucru, urmă el, înfierbântându-se. Cum se face că dumneata, care n-ai avut nici un scrupul să-ţi informezi cu atâta brutalitate soţul despre necredinţa dumitale, ai deodată atâtea scrupule în ceea ce priveşte îndeplinirea îndatoririlor dumitale de soţie…!

— Alexei Alexandrovici, ce ceri de la mine?

— Cer să nu-l mai văd aici pe acest om şi ca dumneata să te porţi în aşa fel, încât nici lumea, nici slugile să nu te poată învinui… Vreau să nu-l mai vezi. Mi se pare că nu-ţi cer mult. În schimb, ai să te bucuri de toate drepturile unei soţii cinstite, fără a fi constrânsă să-i îndeplineşti îndatoririle. Asta e tot ce am avut să-ţi spun. Dar e timpul să plec. Nu iau masa acasă.

Karenin se ridică şi se îndreptă spre uşă. Anna se sculă şi ca. Înclinându-se în tăcere, Alexei Alexandrovici o lăsă să treacă înainte.

XXIV.

Noaptea petrecută de Levin pe căpiţă nu rămase fără urmări pentru dânsul. Treburile moşiei pe care o

gospodărea pierdură în ochii săi orice interes. Cu toată recolta îmbelşugată. Levin nu întâmpinase niciodată, sau cel puţin aşa i se părea, atâtea neizbânzi şi hărţuieli cu mujicii, ca în anul acela. Acum înţelegea foarte bine pricina acestor neizbânzi şi a acestor duşmănii. Încântarea simţită de el la munca efectivă cu palmele, care adusese o apropiere între el şi mujici, faptul că jinduia soarta şi viaţa lor, dorinţa de a le îmbrăţişa traiul, dorinţa atât de fierbinte, încât în noaptea petrecută pe căpiţă se preschimbase din vis în hotărâre, la îndeplinirea căreia se gândise până în cele mai mici amănunte – toate acestea îi schimbară atât de mult părerile, despre gospodăria lui, încât acum nu mai putea simţi interesul de mai înainte şi nu putea să nu-şi dea seama că ceva supărător intervenise în atitudinea lui faţă de lucrători şi că de aceasta depindea bunul mers al lucrurilor.

Cirezile de vaci selecţionate, de soiul Pavei, tot pământul îngrăşat şi arat cu plugul, nouă ogoare de aceeaşi mărime, înconjurate de răchitiş, nouăzeci de deseatine de pământ gunoit, arat adânc, semănătorile care lucrează în rânduri, şi aşa mai departe – toate acestea ar fi fost minunate, dacă ar fi muncit singur sau cu nişte tovarăşi care să-i împărtăşească vederile. Dar acum Levin îşi dădea foarte bine seama (lucrarea lui despre agricultură, în care elementul principal trebuia să fie muncitorul, îl ajutase mult în această privinţă) că gospodăria pe care o făcea nu era decât o luptă aprigă şi stăruitoare între dânsul şi muncitori – luptă în care, de o parte, şi anume de partea lui, era o veşnică şi încordată năzuinţă de a preface totul după un model, socotit drept cel mai bun, iar de cealaltă parte – rânduiala obişnuită a lucrurilor. Şi vedea că în lupta aceasta, în ciuda celei mai mari încordări de forţe din partea lui şi fără nici o sforţare, ba chiar fără vreun gând rău din partea celorlalţi, se ajungea numai la rezultatul că gospodăria nu făcea nici un pas înainte, că se prăpădeau degeaba scule şi vite minunate şi se secătuia pământul.

Lucrul principal nu era numai faptul că energia întrebuinţată în acest scop se irosea zadarnic, ci şi împrejurarea că nu putea să nu vadă acum, când i se dezvăluise rostul gospodăriei proprii, micimea scopului său slujit de această energie. De fapt, care era lupta? El se străduia pentru fiecare gologan (şi nu putea să nu se străduiască, deoarece, dacă şi-ar fi slăbit strădania, n-ar fi avut bani ca să plătească muncitorii), pe când ei căutau numai să lucreze în linişte şi cu plăcere, adică după cum erau deprinşi. Interesul lui era ca fiecare lucrător să muncească cât mai mult şi în acelaşi timp să umble cu băgare de seamă şi să aibă grijă a nu strica vânturătorile, grapele cu cai, maşinile de treier, făcând totul cu socoteală. Lucrătorul însă ar fi vrut să muncească în condiţii cât mai plăcute, cu popasuri, mai ales fără griji, în uitare de sine, fără să-şi pună mintea la încercare.

În vara aceea, Levin îşi dădea seama de lucrul acesta la fiecare pas când, trimiţând oameni să cosească trifoi pentru fân în locurile cele mai proaste

— Năpădite de iarbă şi de pelin şi care nu erau bune de sămânţă – ei coseau la rând locurile cele mai bune de sămânţă şi spuneau că aşa le poruncise logofătul, îl mângâiau, în schimb, asigurându-l că va ieşi un fân minunat. Dar Levin ştia că lucrurile se întâmplaseră astfel, fiindcă locurile acelea se coseau mai uşor. Trimitea o maşină de întors fânul cosit; dar maşina se strica chiar după cele dintâi rânduri, fiindcă mujicului îi era urât să şadă pe capră sub nişte aripi care se învârteau deasupra lui. Oamenii îi spuneau: „N-aveţi nici o grijă. Femeile îl întorc cât aţi clipi.” Plugurile, aşa cum erau folosite, nu slujeau la nimic, fiindcă lucrătorului nu-i venea în cap să coboare cuţitul ridicat în sus şi, pornind plugul, chinuia caii şi strica pământul. Iar ei îl rugau şi atunci să nu se neliniştească. Caii scăpau în grâu, pentru că nimeni nu vroia să fie paznic de noapte. Iar când – cu toate că el le interzisese categoric – lucrătorii făceau cu schimbul paza de noapte, adormeau,

pentru că munciseră toată ziua. Aşa se întâmplă cu Vanka; acesta se căi de păcatul săvârşit, spunând: „Faceţi ce vreţi cu mine!” Trei viţele din cele mai frumoase se îmbolnăviră, fiindcă li se dăduse drumul, neadăpate, pe o otavă de trifoi. Ţăranii nu vroiră să creadă în ruptul capului că vitele se umflaseră din pricina trifoiului şi, drept mângâiere, îi povesteau că la un vecin căzuseră o sută douăsprezece vite în trei zile. Toate acestea se petreceau nu fiindcă cineva ar fi dorit să-i facă rău lui Levin sau gospodăriei sale. Ştia, dimpotrivă, că toţi îl iubeau şi-l socoteau ca un boier simplu (ceea ce era cea mai mare laudă). Toate acestea se întâmplau numai fiindcă oamenii vroiau să lucreze fără griji, cu voie bună. Interesele sale le erau nu numai străine şi de neînţeles, dar în mod fatal opuse intereselor celor mai îndreptăţite ale lor. Levin era nemulţumit încă mai de mult de felul cum îşi purta el însuşi gospodăria. Vedea că luntrea sa se dă la fund, dar nu găsea şi nici nu căuta spărtura, minţindu-se poate într-adins. Acum însă nu se mai putea minţi pe sine. Gospodăria pe care o conducea nu numai că nu-l mai interesa, ci îl şi dezgusta şi nu se mai putea ocupa de ea.

Se mai adăuga prezenţa, la treizeci de kilometri, a lui Kitty Scerbaţkaia, pe care dorea s-o vadă, dar nu se putea hotărî. Deşi Daria Alexandrovna îl poftise când fusese pe la dânsa şi-i sugerase ideea să vină pentru a cere din nou mâna surorii sale care, după cum lăsase Dolly să se înţeleagă, acum ar primi. Deşi el, când a revăzut-o pe Kitty, a înţeles că nu încetase s-o iubească, totuşi nu se putea duce la familia Oblonski, ştiind că acolo era ea. Faptul că o ceruse în căsătorie şi fusese respins punea între dânşii o barieră de netrecut. „Nu pot s-o rog a fi soţia mea numai fiindcă n-a putut să se mărite cu omul pe care l-a vrut”, îşi zicea el. Gândul acesta îi trezea un sentiment de răceală şi de ostilitate faţă de dânsa. „N-aş fi în stare să-i vorbesc fără un sentiment de mustrare ori s-o privesc fără mânie. Iar Kitty m-ar urî încă şi mai mult – ceea ce ar fi foarte firesc. Afară de asta, cum m-aş putea duce la ei, după cele ce mi-a spus Daria Alexandrovna? Cum aş putea oare să mă prefac că nu ştiu ceea ce mi-a vorbit? Şi n-ar însemna că îi vizitez din mărinimie, ca s-o iert şi să mă milostivesc? Eu să apar în faţa ei în rolul aceluia care iartă şi vrea s-o onoreze cu dragostea lui! De ce mi-a spus asta Daria Alexandrovna? Aş fi putut-o întâlni din întâmplare. Şi atunci totul s-ar fi lămurit de la sine. Dar acum e cu neputinţă, cu neputinţă!”

Daria Alexandrovna îi trimise un bilet, cerându-i o şa de damă pentru Kitty. „Mi s-a spus că ai o şa, îi scrise Dolly. Nădăjduiesc că ai să ne-o aduci chiar dumneata.”

Levin nu putu îndura aşa ceva. Cum a fost în stare o femeie deşteaptă şi delicată să-şi înjosească astfel sora? Scrise vreo zece bilete, le rupse pe toate şi trimise şaua fără nici un cuvânt de răspuns. Cum să scrie că va veni, când nu se putea duce? Să fi spus, pe de altă parte, că nu va veni fiindcă îl împiedică ceva sau fiindcă pleacă, ar fi fost încă şi mai rău. Trimise şaua fără un cuvânt de răspuns, cu senzaţia că făcuse ceva ruşinos.

Chiar a doua zi, după ce încredinţa logofătului toată gospodăria de care se dezgustase, Levin plecă într-un judeţ

îndepărtat, la un prieten al său, Sviajski – în apropierea moşiei căruia erau nişte bălţi minunate cu becaţine – şi care-i scrisese nu demult, rugându-l să-şi îndeplinească vechea făgăduială de a-l vizita. Bălţile cu becaţine din judeţul Surovski îl ispiteau de mult pe Levin, care tot amânase această călătorie din pricina treburilor gospodăreşti. Era mulţumit acum că pleca – îndepărtându-se de vecinătatea familiei Şcerbaţki, dar mai cu seamă de gospodăria lui – şi încă la vânătoare, care era pentru dânsul cea mai bună mângâiere în toate necazurile.

XXV.

Judeţul Surovski n-avea nici cale ferată, nici drum de poştă. Levin porni într-acolo cu trăsura lui.

La jumătatea drumului se opri la un mujic bogat, ca să dea de mâncare cailor. Un, bătrân chel, dar încă verde, cu o barbă lată, roşie, încărunţită în dreptul obrajilor, deschise poarta, lipindu-se de stâlp, ca să lase loc troicii a intra în curte. După ce arătă vizitiului un loc sub un şopron în bătătura cea nouă, curată şi îngrijită, cu urme de buşteni arşi, bătrânul îl pofti pe Levin în casă. O femeie tânără, curat îmbrăcată, cu picioarele goale vârâte în galoşi, spăla duşumeaua într-o tindă proaspăt durată, aplecându-şi trupul. Speriată de câinele care intrase după Levin, dădu un ţipăt; dar aflând că prepelicarul nu muşcă, râse numaidecât de spaima ei. Braţul său drept cu mâneca suflecată arăta lui Levin uşa de la casa cea mare: apoi, aplecându-se, femeia îşi ascunse din nou faţa frumoasă şi spălă mai departe podelele.

— Să pun samovarul? Întrebă ea.

— Fii atât de bună.

Casa cea mare, era o odaie încăpătoare, cu sobă olandeză şi cu un perete despărţitor. Sub icoane se afla o masă vopsită în mai multe culori, o laviţă şi două scaune. La intrare se găsea un dulăpior cu vase. Obloanele erau trase în jos, şi în toată casa se aflau foarte puţine muşte. Totul era aşa de curat, încât Levin avu grijă ca Laska lui, care fugise

pe drum şi se bălăcise prin băltoace, să nu păteze duşumeaua. Îi arătă un loc în colţ, lângă uşă. După ce privi odaia, Levin ieşi în curtea de din dos. Femeia cea frumoasă cu galoşi trecu repede înaintea lui după apă, la fântână, legănându-şi găleţile goale pe cobiliţă.

— Dă-i mai repede! Strigă voios bătrânul după dânsa şi se apropie de Levin. Vă duceţi la Nikolai Ivanovici Sviajski, nu-i aşa? Şi dumnealui trage la noi, începu el, vorbăreţ, sprijinindu-se cu cotul de parmaclâcul scării.

În timp ce bătrânul povestea cum îl cunoscuse pe Sviajski, poarta scârţâi din nou şi câţiva lucrători, întorşi de la câmp cu pluguri de lemn şi cu grape, intrară în bătătură. Caii care trăgeau plugurile şi grapele erau voinici şi bine hrăniţi. Doi tineri, pesemne ai casei, purtau cămăşi de stambă şi şepci; ceilalţi doi, în cămăşi de cânepă – unul tânăr, altul în vârstă – erau argaţi cu simbrie. Bătrânul se depărta de scară, se duse la cai şi prinse a-i deshăma.

— Ce au arat? Îl întrebă Levin.

— Au prăşit cartofi. Avem şi noi o ţârâ de pământ. Nu mai pune calul jugănit la ham, Fedot, leagă-l lângă troică. Să înhămăm alt cal.

— Ascultă, tătuţă, am spus să faci rost de nişte fiare de plug. Le-ai adus? Îl întrebă un flăcău înalt şi zdravăn, se vede feciorul bătrânului

— Uite-le colo… în sanie, răspunse unchiaşul învălătucind hăţurile luate de pe cai şi aruncându-le la pământ. Potriveşte-le până ne punem la masă.

Tinerica nurlie intră în tindă cu găleţile pline, care-i încovoiau umerii. Ca din pământ răsăriră câteva femei, unele tinere şi frumoase, altele în puterea vârstei, câteva bătrâne şi urâte, cu copii şi fără copii.

Burlanul samovarului începu să pufăie. Cei ai casei şi argaţii, după ce isprăviră treaba la cai, se duseră la masă. Levin îşi scoase merindele din trăsură şi pofti pe bătrân la ceai.

— Eu l-am şi băut azi, zise gazda, primind cu vădită plăcere invitaţia. Doar ca să vă ţin de urât.

La ceai, Levin află toată povestea gospodăriei moşneagului. Acum zece ani, unchiaşul luase în arenda de la o moşiereasă o sută douăzeci de deseatine de pământ, pe care le şi cumpărase anul trecut, şi arendase încă trei sute de deseatine de la un moşier vecin. O parte din pământul acesta, partea cea mai proastă, bătrânul o subarenda. Cultiva singur, împreună cu familia lui şi cu cei doi lucrători năimiţi, vreo patruzeci de deseatine. Moşul se plângea că treburile îi mergeau prost. Levin însă înţelese că se plângea numai de ochii lumii şi că, de fapt, gospodăria lui propăşea. Dacă i-ar fi mers rău, n-ar fi cumpărat pământ cu o sută cinci ruble deseatina, nu şi-ar fi însurat trei feciori şi un nepot, nu şi-ar fi ridicat de două ori casele care arseseră, făcându-le din ce în ce mai arătoase.

În ciuda vorbelor, se vedea că unchiaşul se mândreşte, şi pe drept cuvânt, cu bunăstarea sa, cu feciorii, nepotul, nurorile, cu caii şi cu vacile lui, dar mai ales cu propăşirea gospodăriei sale.

Din convorbirea lor, Levin văzu că bătrânul nu se fereşte de inovaţii. Cultiva mulţi cartofi. În drum, în preajma satului, Levin văzuse cartofii moşului: li se scutura floarea şi dădeau în legat, pe când ceilalţi abia înfloriseră.

Ogorul hotărât pentru cartofi îl lucra cu un plug de fier împrumutat de la curtea moşierului. Semăna şi grâu. Pe Levin îl uimi mai ales un amănunt, şi anume că bătrânul plivea secara şi dădea plivitura la cai. Văzând cum se iroseşte nutreţul acesta minunat, de câte ori nu vroise Levin să-l strângă! Nu izbutise însă niciodată. Mujicul putea s-o facă şi nu ştia cum să laude mai mult nutreţul acesta.

— Tot n-au ce face femeile, scot grămezile la drum şi vine căruţa de le ia.

— Însă la noi, moşierii, munca cu lucrătorii tocmiţi merge prost, zise Levin întinzându-i un pahar de ceai.

— Mulţumesc, răspunse moşul, luând paharul, dar refuzând zahărul, căci îi mai rămăsese o bucăţică din care muşca. Cum poţi s-o scoţi la capăt cu lucrătorii? Adăugă el. Te duci de râpă. Uitaţi-vă la Sviajski. Ştim ce pământ are – unt, nu altceva. Şi nici dumnealui nu se prea laudă cu recolta. Lipsă de supraveghere!

— Dar dumneata cum de te împaci cu lucrătorii?

— Apoi asta-i treabă ţărănească. Toate le facem singuri. Dacă-i leneş careva – afară cu el! Ne descurcăm şi cu ai noştri.

— Tătuţă, Finoghen cere dohot pentru căruţă, zise femeia cu galoşi intrând în odaie.

— Aşa-i povestea, boierule! Încheie bătrânul ridicându-se şi, după ce-şi făcu pe îndelete semnul crucii, mulţumi lui Levin şi ieşi.

Ducându-se în odaia din dos ca să-şi cheme vizitiul, Levin văzu pe toţi bărbaţii la masă. Femeile, în picioare, îi serveau. Feciorul cel tânăr şi voinic, cu gura plină de caşă, povestea ceva de haz. Toţi râdeau cu hohote, plini de voie bună, şi mai ales femeia cu galoşi, care turna ciorbă în strachină.

Se prea poate că frumosul chip al femeii cu galoşi ajutase mult la impresia de bunăstare pe care o făcuse asupra lui Levin gospodăria asta. Această impresie era însă atât de puternică, încât el nu se putea desface de ea.

Tot drumul, de la bătrân şi până la Sviajski, Levin se întorcea mereu cu gândul la gospodăria asta, ca şi cum ar fi fost ceva acolo de care trebuia neapărat să ţină seamă.

XXVI.

Sviajski era mareşal al nobilimii din judeţul său. Cu cinci ani mai în vârstă decât Levin, el se însurase de mult. În casa lui trăia şi o cumnată tânără, pentru care Levin avea o mare simpatie. Ştia că Sviajski şi cu nevastă-sa doreau mult s-o mărite cu dânsul. Era sigur de asta, cum sunt siguri toţi tinerii aşa-numiţi candidaţi la însurătoare. Totuşi, n-ar fi îndrăznit să spună nimănui acest lucru. Ştia de asemenea

că deşi vroia să se însoare şi deşi această fată drăguţă ar fi fost, după toate probabilităţile, o soţie minunată, nu s-ar fi putut căsători cu dânsa, chiar dacă n-ar fi fost îndrăgostit de Kitty, după cum n-ar fi fost în stare să se înalţe la cer. Acest gând îi otrăvea plăcerea pe care nădăjduia s-o aibă în timpul vizitei lui la Sviajski.

Primind scrisoarea lui Sviajski şi invitaţia la vânătoare, Levin se gândise numaidecât la lucrul acesta. Totuşi, Konstantin Dmitrici îşi zise că planurile acestea ale lui Sviajski nu erau decât o presupunere neîntemeiată a lui şi se hotărî să plece. Afară de aceasta, el vroia să se încerce pe sine însuşi, revăzând-o mai de aproape pe cumnata lui Sviajski; îl atrăgea şi viaţa casnică a lui Sviajski, care era foarte plăcută, şi mai ales îl interesa însuşi prietenul său, tipul cel mai pozitiv al unui militant de zemstva din câţi cunoştea el.

Sviajski era unul dintre oamenii pe care Levin nu i-a putut înţelege niciodată, oameni ale căror idei despre viaţă – foarte consecvente de altfel, dar totdeauna împrumutate de la alţii – se desfăşoară pe un anumit făgaş, în timp ce acţiunile lor – bineînţeles cât se poate de hotărâte şi de categorice – merg pe un alt făgaş, în afara acestor idei şi aproape totdeauna ciocnindu-se cap în cap cu ele.

Sviajski era un om cu idei extrem de liberale. Dispreţuia protipendada şi socotea pe cei mai mulţi nobili ca fiind nişte tainici susţinători ai iobăgiei, dar care numai de teamă nu se manifestau pe faţă; privea Rusia drept o ţară pierdută, ca Turcia, de pildă, şi găsea guvernul rus atât de prost, încât nici nu-şi dădea osteneală să-i critice în mod serios acţiunile. Totuşi, acest om era un funcţionar conştiincios şi un mareşal al nobilimii model; iar când pleca la drum, îşi punea totdeauna chipiul cu cocardă şi cu bandă roşie. Credea că nu se poate trăi cumsecade decât în străinătate, unde se ducea ori de câte ori putea, ceea ce nu-l împiedica să aibă în Rusia o gospodărie foarte întinsă, perfecţionată, şi să urmărească cu cel mai viu interes tot ce se petrecea în

ţară. Din punctul de vedere al evoluţiei, Sviajski era de părere că mujicul rus se află pe treapta de tranziţie dintre maimuţă şi om; cu toate astea, la alegerile pentru zemstvă, strângea cu cea mai mare plăcere mâna mujicilor şi le asculta păsurile. Nu credea în Dumnezeu, dar se îngrijea foarte mult de îmbunătăţirea vieţii clerului, iar la reducerea numărului parohiilor stăruise în chip deosebit să se păstreze biserica din satul său.

În problema femeii, Sviajski era printre extremiştii care cereau deplina libertate a femeilor şi mai ales dreptul lor la muncă. Ducea însă cu soţia o viaţă patriarhală atât de plăcută, încât toată lumea admira armonia deplină a căsniciei lor, deşi n-aveau copii. Orânduise viaţa soţiei sale în aşa fel, încât aceasta să n-aibă nimic alt de făcut decât să se îngrijească, sub conducerea lui, cum să-şi petreacă vremea cât mai frumos şi cât mai vesel.

Dacă n-ar fi fost în firea lui Levin de a căuta totdeauna partea frumoasă din caracterul oamenilor, caracterul lui Sviajski nu i-ar fi dat nici o bătaie de cap, nu l-ar fi făcut să-şi pună nici o întrebare. Şi-ar fi spus: E un prost sau o secătură, şi atâta tot. Dar Levin nu-l putea socoti prost, fiindcă Sviajski era fără îndoială nu numai foarte inteligent, dar şi un om extrem de instruit, care-şi purta erudiţia cu nespusă modestie. Nu exista nici un domeniu care să-i fie străin. Nu-şi arăta însă cunoştinţele decât atunci când era nevoit. Cu atât mai puţin l-ar fi putut privi ca pe o secătură, deoarece Sviajski era, fără îndoială, un om cinstit, bun şi inteligent, care desfăşura în permanenţă, cu însufleţire şi cu voie bună, o activitate foarte preţuită de toată lumea şi care nu făcuse desigur, niciodată, vreun rău nimănui.

Levin încerca zadarnic să-l înţeleagă. Sviajski şi viaţa lui erau pentru dânsul o enigmă vie.

Erau prieteni buni; de aceea Levin îşi îngăduia să-l descoasă pe Sviajski, ca să pătrundă sensul vederilor sale asupra vieţii, dar nu izbutea niciodată. Ori de câte ori încerca să pătrundă dincolo de încăperile din mintea lui

Sviajski, ale căror uşi erau deschise pentru toţi, Konstantin Dmitrici observa că acesta se cam încurca; privirea lui Sviajski vădea o spaimă abia zărită, de parcă se temea ca Levin să nu-l înţeleagă cumva, şi de aceea i se împotrivea binevoitor şi cu voioşie.

Acum, când gospodăria îl dezamăgise, Levin simţea o mare plăcere să-l vadă pe Sviajski. Fără să mai vorbim de faptul că aceşti porumbei fericiţi, mulţumiţi de ei înşişi şi de toată lumea, precum şi cuibul lor bine orânduit, îi aduceau o înviorare – Levin vroia acum, când se simţea atât de nemulţumit de propriul său trai, să descopere la Sviajski secretul care-i dădea seninătatea, hotărârea şi voioşia în viaţă.

Afară de aceasta, Levin ştia că va întâlni la Sviajski moşieri din împrejurimi. Şi acum îl interesa mult să discute şi să asculte discuţiile despre agricultură, recoltă, despre tocmirea muncitorilor etc.

— Discuţii care, după cum ştia şi el, erau socotite ca fiind de prost-gust, dar care în acest moment îi păreau singurele importante. „Poate că asta n-a avut importanţă pe vremea iobăgiei sau n-are importanţă în Anglia. Într-adevăr, în amândouă cazurile condiţiile fiind clare, ele n-au nevoie să fie puse la punct. Dar la noi, acum, când totul s-a răsturnat şi abia se aşază din nou, chestiunea cum se vor orândui aceste condiţii este singura problemă importantă pentru Rusia”, gândea Levin.

Împotriva aşteptărilor sale, vânătoarea fu slabă. Balta secase şi becaţine aproape nu erau de loc. Levin umblă toată ziua şi abia aduse trei bucăţi. Aduse în schimb, ca totdeauna de la vânat, o cumplită poftă de mâncare, o excelentă dispoziţie – sufleteasca şi o stare de excitaţie intelectuală, care însoţea totdeauna la dânsul marile eforturi fizice. La vânat, când ai fi zis că nu se gândeşte la nimic, Levin îşi aminti iarăşi şi iarăşi de bătrânul ţăran cu familia lui. Gândul acesta cerea parcă de la el dezlegarea unei probleme.

Seara, la ceai, veniră doi moşieri într-o chestiune de tutelă şi se încinse o discuţie foarte interesantă, aşa cum dorise Levin.

Acesta stătea la masă lângă gazdă şi vorbea cu ea şi cu soră-sa, aşezată în faţa lui. Stăpâna casei era o femeie scundă, cu părul bălai şi faţa rotundă, luminată toată de gropiţe şi de zâmbete. Levin căuta să dezlege cu ajutorul acesteia enigma pe care o reprezenta pentru dânsul bărbatul ei. N-avea însă deplină libertate de spirit, fiindcă se simţea stingherit. Era stingherit din pricină că în faţa lui şedea cumnata lui Sviajski, gătită într-o rochie cu un decolteu pătrat, pe care părea s-o fi pus anume în cinstea lui. Şi acest decolteu pătrat, cu toate că pieptul ei era foarte alb şi frumos, ori poate tocmai de aceea, îi răpea lui Levin libertatea de gândire. Îşi închipuia, poate greşit, că acest decolteu era un semn de cochetărie în faţa lui, şi nu-şi îngăduia să-l privească, nici să întoarcă ochii spre el. Această rochie decoltată, din pricina intenţiei presupuse de dânsul, îi dădea remuşcări. I se părea că înşală, că ar trebui să se explice, dar n-avea cum; de aceea roşea mereu şi se simţea tulburat şi stingherit. Cu încetul, tulburarea lui cuprinse şi pe drăgălaşa cumnată. Stăpâna casei părea că nu vede nimic din toate acestea şi căuta s-o atragă în conversaţie.

— Dumneata spui, urmă gazda convorbirea începută că tot ce este rusesc nu-l poate interesa pe bărbatul meu. Dimpotrivă. Îi place în străinătate, dar nu e niciodată aşa de vesel ca aici. În ţară se simte în apele lui. Are atâta treabă! El stăpâneşte darul de a se interesa de orice. Ah! N-ai fost la şcoala noastră?

— Am văzut-o… E casa aceea acoperită cu iederă?

— Da. E opera Nastiei, zise gazda, arătând spre soră-sa.

— Dumneata înveţi singură copiii? O întrebă Levin, încercând să ocolească cu privirea decolteul, simţind însă că oriunde şi-ar fi aruncat ochii, tot peste el ar fi dat.

— Da, le-am dat lecţii şi le mai dau şi acum, dar avem o învăţătoare foarte bună. Am introdus şi gimnastica.

— Nu. Mulţumesc. Nu mai vreau ceai, spuse Levin; şi, cu toate că-şi dădea seama că face o impoliteţe, roşi şi se ridică în picioare, nemaifiind în stare să continue convorbirea. Aud o discuţie foarte interesantă, adăugă el şi trecu la celălalt capăt al mesei, unde se afla stăpânul casei cu cei doi moşieri.

Sviajski şedea cu cotul sprijinit de masă; cu o mână îşi învârtea ceaşca, iar cu cealaltă îşi apuca barba în pumn, şi-o ducea la nas şi iarăşi îi dădea drumul adulmecând-o parcă. Se uita ţintă, cu ochii negri şi strălucitori, la un moşier cu mustăţi albe, care vorbea cu aprindere, şi părea să facă haz de vorbele acestuia. Moşierul se plângea de ţărani. Levin îşi dădea foarte bine seama că Sviajski ar fi putut răspunde uşor la văicărelile moşierului, că ar fi putut da peste cap toată argumentarea acestuia, dar că, ţinând seamă de funcţia sa, stăpânul casei nu putea da acest răspuns şi trebuia să se mărginească să asculte cuvântarea comică a moşierului – ceea ce făcea nu fără oarecare plăcere.

Moşierul cu mustăţile albe era, se vede, un înveterat susţinător al iobăgiei, un proprietar pătimaş, care trăia mereu la ţară. Levin vedea aceste semne atât în îmbrăcămintea lui – o redingotă demodată, jerpelită, cum nu se mai purta şi, vădit, pe care o punea rar – cât şi în ochii săi inteligenţi şi posomorâţi, în graiul bine legat, în tonu-i poruncitor, care-i venea dintr-o veche obişnuinţă, şi în gesturile autoritare ale mâinilor sale mari, frumoase şi arse de soare, cu o verighetă din cele vechi pe inelar.

XXVII

— Dacă nu mi-ar părea rău de munca mea, de timpul şi de banii cheltuiţi… aş lăsa totul baltă, aş vinde şi aş pleca, cum a făcut Nikolai Ivanovici, să ascult opereta Frumoasa Elena, spunea moşierul cu un zâmbet plăcut, care-i lumina faţa de bătrân inteligent.

— Totuşi, nu laşi nimic baltă, spuse Nikolai Ivanovici Sviajski. Asta înseamnă că ai socotelile dumitale.

— Socoteala mea e una singură: stau în casa mea, nu cumpăr şi nu iau cu chirie nimic, şi tot trag nădejde că oamenii au să se cuminţească. Dacă ai şti ce se petrece la ţară! Numai beţie şi desfrâu! Toţi şi-au împărţit avutul. Nici tu căluţ, nici tu văcuţă. Crapă de foame şi, dacă-i tocmeşti la lucru, îţi fac numai pozne… ba se duc şi cu jalba în proţap la judecătorul de pace.

— Dar poţi să te plângi şi dumneata judecătorului de pace, zise Sviajski.

— Să mă plâng? Eu? Pentru nimic în lume! Ar ieşi atâtea vorbe, că nici n-aş şti cum s-o scot la capăt. Nu mai departe decât la fabrica mea: oamenii au luat aconturi şi pe-aici le-a fost drumul… Ce credeţi că le-a făcut judecătorul de pace? I-a achitat. Numai judecătorul de plasă şi primarul dacă mai fac puţină rânduială! Primarul îi ciomăgeşte ca pe vremuri. Dacă n-ar mai fi asta, ai da dracului totul şi ţi-ai lua lumea-n cap!

Moşierul vroia probabil să-l necăjească pe Sviajski; dar acesta nu numai că nu se supăra, ci dimpotrivă se distra.

— Noi însă ne purtăm gospodăria fără astfel de măsuri, zise Sviajski zâmbind. Eu, Levin, el, şi-l arătă pe celălalt moşier.

— Da, lui Mihail Petrovici îi merge, dar ia întreabă-l cum? Asta-i gospodărie raţională? Adăugă moşierul, făcând paradă, după cum se vedea, de cuvântul „raţional”.

— Am o gospodărie simplă, răspunse Mihail Petrovici, mulţumesc lui Dumnezeu. Gospodăria mea de atâta-i bună: să strângă bani pentru dările de toamnă. Vin mujicii: „Tătucule, părintele nostru, ajută-ne!” sunt doar oamenii tăi, vecinii tăi, ţi-e milă de ei! Îi împrumuţi să-şi plătească birul pe primul trimestru, dar le spui: „Băieţi, ţineţi minte că v-am ajutat, să nu uitaţi să m-ajutaţi şi voi la nevoie, când oi semăna ovăz, la cositul fânului, la secerat…” Şi te înţelegi

câţi oameni să-ţi dea de fiecare casă. Dar sunt printre ei, într-adevăr, şi oameni fără ruşine.

Cunoscând de mult aceste obiceiuri patriarhale, Levin schimbă o privire cu Sviajski şi, întrerupându-l pe Mihail Petrovici, se întoarse din nou către moşierul cu mustăţile albe:

— Dar după părerea dumitale, cum trebuie să-ţi porţi acum gospodăria?

— Cum poţi s-o porţi dacă nu tot ca Mihail Petrovici: să dai mujicilor pământul în dijmă sau în arendă. Asta se poate. Numai că în felul ăsta se distruge avuţia ţării. Acolo unde pe vremea iobăgiei, când se făcea gospodărie bună, pământul producea nouă la unu – dat în parte, va produce de azi înainte trei la unu. Emanciparea a dus Rusia de râpă!

Sviajski se uită la Levin cu ochi zâmbitori şi chiar îi făcu un semn ironic, abia zărit. Lui Levin, însă, cuvintele moşierului nu i se părură caraghioase. Le înţelegea mai bine decât îl înţelegea pe Sviajski. Multe lucruri spuse de moşier ca să demonstreze de ce emanciparea dusese Rusia de râpă îi părură foarte adevărate, noi pentru dânsul şi indiscutabile. Se vedea că moşierul îşi expunea ideile lui personale – ceea ce se întâmplă atât de rar – idei la care ajunsese nu din dorinţa de a da de lucru unei minţi inactive, ci idei izvorâte din experienţa sa, dezvoltate în singurătatea de la ţară şi studiate din toate punctele de vedere.

— Vedeţi dumneavoastră, spunea el, vrând probabil să arate că nu e lipsit de cultură. Progresul nu se realizează decât prin putere. Luaţi reformele lui Petru, ale Ecaterinei şi ale lui Alexandru. Luaţi istoria Europei, mai ales în ceea ce priveşte progresul în agricultură. Până şi cartoful a fost introdus la noi cu forţa. Nici cu plugul de lemn nu s-a arat de când lumea. A fost introdus, poate, pe vremea apanajelor acordate cnejilor; în orice caz, însă, cu forţa. Pe când acum, în zilele noastre, noi, moşierii, nu mai avem, ca pe vremea iobăgiei, gospodării perfecţionate. Uscătorile, vânturătorile, căratul gunoaielor, uneltele – totul a fost introdus prin

puterea noastră. La început, mujicii s-au împotrivit, dar pe urmă ne-au imitat. Acum însă, după desfiinţarea iobăgiei, ni s-a luat puterea; iar gospodăriile noastre, care se aflau la un nivel ridicat, trebuie să se coboare la starea cea mai primitivă, sălbatică. Aşa văd eu lucrurile.

— Dar de ce? Îl întrebă Sviajski. Dacă e vorba de o gospodărie raţională, poţi s-o porţi cu lucrători năimiţi.

— Nemaiavând autoritatea deplină, cu cine s-o port? Ia spune-mi!

„Am ajuns la forţa de muncă, elementul de căpetenie în agricultură”, se gândi Levin.

— Cu lucrătorii.

— Lucrătorii nu vor să muncească cumsecade şi nu vor să folosească unelte perfecţionate. Lucrătorul nostru nu ştie decât să se îmbete ca un porc şi să strice tot ce-i dai pe mână; îţi omoară caii, îţi rupe hamurile bune, îţi schimbă roata cu şină şi o bea, îţi bagă cuiul oiştii în maşina de treier, ca să ţi-o strice. I-e silă de tot ce nu e croit după capul lui. De aceea a şi scăzut nivelul general al agriculturii. Pământul e căzut în paragină, năpădit de pelin sau împărţit la mujici. Acolo unde dădea un milion de bănicioare nu mai dă azi decât câteva sute de mii. Avuţia obştească a scăzut. Dacă s-ar fi făcut acelaşi lucru, însă cu socoteală…

Începu să-şi dezvolte un plan de eliberare a ţăranilor, care ar fi înlăturat toate neajunsurile.

Pe Levin nu-l interesa asta; iar când isprăvi moşierul, el reveni la prima idee şi spuse de-a dreptul lui Sviajski, încercând să-l oblige să-şi exprime părerea adevărată în această privinţă:

— E foarte adevărat că nivelul gospodăriei scade la noi şi că, din pricina raporturilor noastre actuale cu ţăranii, e cu neputinţă să ai o gospodărie raţională productivă.

— Nu cred asta, răspunse Sviajski, de astă dată serios. Văd numai că nu suntem în stare să ne purtăm gospodăria; cât despre gospodăria noastră din timpul iobăgiei, nu numai că nu era la un nivel prea ridicat, ci dimpotrivă, la unul foarte

scăzut. N-aveam nici maşini, nici vite de muncă bune şi nici o adevărată administraţie. Noi nu ştim nici să ne ţinem socotelile, întrebaţi pe oricare gospodar: nu ştie ce este rentabil şi ce nu este rentabil.

— Contabilitate italiană, spuse ironic moşierul. Oricum ai ţine socotelile, dacă ţăranii îţi strică totul, nu-ţi rămâne nici un câştig.

— De ce să-ţi strice? O maşină de treierat proastă, ca morişca dumitale rusească, ţi-o strică; dar maşina mea cu aburi nu mi-o strică. Un căluţ rusesc, de neam prost – pe care trebuie să-l tragi de coadă – ţi-l dă gata, dar ia să aduci perşeroni sau cel puţin cai de povară! Pe ăştia nu ţi-i dă gata. Şi aşa cu toate! Trebuie să ridicăm cât mai mult nivelul agriculturii.

— Însă ai cu ce, Nicolai Ivanâci? Dumneata stai bine, dar eu? Ţine-ţi băiatul la universitate, da pe cei mici la liceu! Eu n-am de unde să-mi cumpăr perşeroni.

— De asta sunt bănci.

— Ca să-ţi scoată la mezat cel de pe urmă petic de pământ? Îţi foarte mulţumesc.

— Nu sunt de părere că trebuie şi că putem ridica nivelul agriculturii, zise Levin. Eu mă ocup cu agricultura, am şi mijloace, dar nu pot face nimic. Nu ştiu cui folosesc băncile. Eu, cel puţin, la orice am investit bani în agricultură, n-am avut decât pierderi. Cu vitele – pierdere, cu maşinile – pierdere!

— Aşa e, întări moşierul cel cu mustăţile albe, râzând mulţumit.

— Şi nu sunt singurul, adăugă Levin, Mă gândesc la toţi gospodarii care-şi exploatează moşiile în mod raţional. Toţi, cu rare excepţii, lucrează în pierdere. Ei, spune şi dumneata, moşia dumitale ţi-a dat câştig bun? Îl întrebă pe Sviajski şi prinse numaidecât în privirea lui acea fulgerare de spaimă, pe care o zărea ori de câte ori vroia să treacă dincolo de camerele de primire din mintea prietenului său.

Afară de aceasta, întrebarea lui Levin nu prea era de bună-credinţă. Amfitrioana îi spusese mai înainte, la ceai, că în vara aceea aduseseră de la Moscova un neamţ priceput la contabilitate, care în schimbul unui onorar de cinci sute de ruble le făcuse socotelile moşiei şi găsise că ea aduce o pierdere de trei mii şi ceva de ruble. Nu-şi amintea anume cât, dar neamţul socotise până la un sfert de copeică.

Când auzi de venitul gospodăriei lui Sviajski, moşierul zâmbi, ştiind probabil ce câştig putea avea vecinul său, mareşalul nobilimii.

— Poate că nu e cine ştie ce câştig, răspunse Sviajski. Asta dovedeşte numai că sunt sau prost gospodar, sau că învestesc din capital ca să-mi crească după aceea.

— Ah, renta! Izbucni Levin, mânios. Poate că renta exista în Europa, unde pământul se îmbunătăţeşte datorită muncii depuse. La noi, însă, pământul ajunge tot mai prost prin munca depusă, care se mărgineşte la arat. Prin urmare, nu există rentă.

— Cum nu există rentă? Doar e o lege.

— Atunci suntem în afara legii. Cuvântul rentă nu ne explică nimic, ci dimpotrivă ne încurcă. Dar ia spune-mi, te rog, care poate fi teoria rentei…

— Doriţi lapte bătut? Maşa, trimite-ne aici lapte bătut sau puţină zmeură, spuse Sviajski soţiei sale. Anul ăsta zmeura a ţinut mult de tot.

Sviajski se sculă în cea mai bună dispoziţie şi se îndepărtă, crezând pesemne că discuţia se isprăvise, dar pentru Levin ea tocmai începea.

Lipsit de partener, Levin urmă convorbirea cu moşierul, încercând să-l convingă că toate greutăţile veneau de acolo că proprietarii nu vroiau să cunoască însuşirile şi caracterul lucrătorului. Moşierul însă, ca omul care gândeşte original şi în singurătate, înţelegea anevoie ideile altora şi ţinea foarte mult la ideile sale. Susţinea că mujicul rus e un porc şi se complace în murdărie. Iar ca să-l scoţi din starea asta e nevoie de putere; şi noi n-o avem. Trebuie o bâtă, noi însă

am ajuns atât de liberali, încât am înlocuit dintr-o dată bâta milenară prin nişte avocaţi şi prin închisoare, datorită cărora aceşti mujici nevrednici şi puturoşi sunt hrăniţi cu supă bună şi li se socoteşte şi volumul de aer trebuincios!

— De ce crezi dumneata, zise Levin, încercând să revină la chestiune, că nu s-ar putea stabili astfel de raporturi cu forţa de muncă, încât munca să ajungă rentabilă?

— Aşa ceva n-are să se întâmple niciodată cu poporul rus. N-avem destulă autoritate, răspunse moşierul.

— Dar ce raporturi noi s-ar mai putea găsi? Întrebă Sviajski, după ce-şi bău laptele bătut şi-şi aprinse o ţigară, apropiindu-se din nou de musafiri. Toate raporturile posibile cu forţa de muncă sunt precizate şi studiate, adăugă el. Rămăşiţele barbariei, comunitatea primitivă cu răspunderea ei obştească se destramă de la sine. Iobăgia a fost desfiinţată. Rămâne numai munca liberă, ale cărei forme sunt precizate şi puse la punct. Trebuie să le primim. Argat, lucrător cu ziua, fermier – n-ai cum să ieşi din asta.

— Însă Europa e nemulţumită de aceste forme.

— Fie, e nemulţumită, caută alte forme şi desigur că are să le găsească.

— Acelaşi lucru spun şi eu, răspunse Levin. De ce să nu căutăm şi noi?

— E ca şi cum ai încerca să inventezi metode noi de a construi căi ferate, când ele sunt inventate de mult.

— Dar dacă nu ni se potrivesc, dacă sunt proaste? Întrebă Levin.

Konstantin Dmitrici prinse din nou o tresărire de spaimă în ochii lui Sviajski.

— Asta-i! Să ne fudulim! Noi am găsit ceea ce căuta Europa. Cunosc toate astea. Dar, iartă-mă, dumneata ştii tot ce s-a făcut în Europa în chestiunea organizării muncitorilor?

— Nu, ştiu prea puţin.

— Chestiunea asta preocupă astăzi cele mai luminate minţi din Europa. Campania Schulze-Delitysch18. Pe urmă toată

literatura asta uriaşă în problema muncitorească, având cea mai liberală atitudine las-sallianã… Organizaţia din Mulhausen e un fapt realizat, pe care-l cunoşti probabil.

— Da, dar foarte vag.

— Nu. Spui numai aşa. Cunoşti desigur toate astea tot atât de bine ca şi mine. Nu sunt profesor de sociologie, bineînţeles, dar mă interesează. Dacă te interesează cumva şi pe dumneata, ocupă-te de problemele astea.

— Dar la ce concluzii au ajuns?

— Iartă-mă, te rog…

Cei doi moşieri se ridicară în picioare; iar Sviajski, oprindu-l iarăşi pe Levin în neplăcuta-i încercare de a arunca priviri dincolo de camerele de primire din mintea lui, se duse să-şi petreacă musafirii.

XXVIII.

În seara aceea, Levin se plictisi de moarte cu doamnele. Îl frământa mai mult ca oricând gândul că nemulţumirea lui în privinţa gospodăriei sale nu era numai un caz personal, ci reprezenta o stare generală din Rusia, iar crearea unor condiţii în care lucrătorii să muncească ca la mujicul unde se oprise în drumu-i spre Sviajski nu era un vis, ci o problemă care trebuia rezolvată. Dezlegarea acestei probleme grele nu-i părea un lucru de neînvins şi simţea că trebuie să încerce a o rezolva.

Levin spuse noapte bună doamnelor şi le făgădui să rămână şi pe a doua zi, ca să meargă împreună călare pentru a vedea o interesantă surpare de teren într-o pădure a statului. Înainte de a se duce la culcare, Konstantin Dmitrici intră în biroul gazdei, ca să ia cărţile despre problema muncitorească, pe care i le propusese Sviajski.

Biroul acestuia era o cameră foarte mare, plină de dulapuri cu cărţi. Se aflau acolo două mese: un birou masiv în mijlocul odăii şi o masă rotundă, pe care erau aşezate în formă de stea, împrejurul lămpii, ultimele numere de ziare şi de reviste în diferite limbi. Lângă birou se găsea un

dulăpior cu sertare şi etichete aurii, pentru fel de fel de dosare.

Sviajski scoase cărţile şi se aşează într-un balansoar.

— La ce te uiţi? Îl întrebă el pe Levin, care se oprise lângă masa cea rotundă, răsfoind revistele. Ah, da. E acolo un articol interesant, zise Sviajski despre revista pe care o ţinea Levin în mână. S-a constatat, urmă el cu însufleţire, plin de voioşie, că principalul vinovat al împărţirii Poloniei n-a fost Frederic. S-a constatat…

Şi Sviajski îi expuse pe scurt, cu claritatea lui obişnuită, această nouă teorie, atât de importantă şi de interesantă.

Deşi era preocupat mai ales de problema agrară, ascultându-l pe Sviajski, Levin se întreba: „Oare ce-o fi în mintea lui? Şi de ce-l interesează împărţirea Poloniei?”

Când Sviajski isprăvi, Levin îl întrebă, fără voie: „Ei, şi ce e cu asta?” Nu era nimic mai mult. Îl interesase articolul şi atâta tot. Şi Sviajski nu-l lămuri şi nici nu se simţi obligat să-i dea vreo lămurire.

— Moşierul cel mânios m-a interesat foarte mult, zise Levin oftând. E deştept. A spus multe lucruri adevărate.

— Vezi-ţi de treabă! E un partizan ascuns şi înveterat al iobăgiei, ca toţi ceilalţi, răspunse Sviajski.

— Pe care-i conduci dumneata ca mareşal al nobilimii…

— Numai că-i conduc în altă parte, spuse Sviajski râzând.

— Mă interesează un lucru, urmă Levin. El are dreptate când spune că treburile noastre, adică gospodăriile raţionale, nu merg. Merg numai gospodăriile cu camătă, ca aceea a moşierului care face pe omul cuminte, sau cele mai simple. Cine e vinovat de asta?

— Se înţelege că noi înşine. Dar nu e adevărat că nu merg. La Vasileikov merge…

— Fabrica…

— Nu ştiu ce te miră? La noi poporul se află la un nivel atât de scăzut de dezvoltare materială şi morală, încât nu-i de mirare că se împotriveşte la tot ce-i este străin. În Europa, gospodăria raţională merge, fiindcă poporul e

instruit. Prin urmare, la noi trebuie să instruim poporul – asta este!

— Dar cum să instruieşti poporul?

— Ca să instruieşti poporul îţi trebuie trei lucruri: şcoli, şcoli şi iar şcoli.

— Ai spus chiar dumneata că poporul se află la un nivel scăzut de dezvoltare materială. Atunci, la ce i-ar folosi şcoala?

— Ştii, dumneata îmi aminteşti o anecdotă despre sfaturile date unui bolnav: „Ce-ar fi să încerci un purgativ?” „A luat, dar i-a făcut mai rău.” „Încercaţi nişte lipitori.” „Am încercat şi i-a fost şi mai rău.” „Atunci nu vă mai rămâne decât să vă rugaţi lui Dumnezeu.” „Am făcut-o şi pe asta, dar i-a fost încă şi mai rău.” Eu vorbesc de economie politică, iar dumneata spui: e şi mai rău. Îţi vorbesc de socialism – e şi mai rău… de instrucţiune – e încă şi mai rău.

— Dar la ce-ar putea folosi şcolile?

— Vor da poporului cerinţe noi.

— Iată ce n-am înţeles niciodată! Răspunse Levin înflăcărându-se. Cum pot şcolile să îmbunătăţească starea materială a poporului? Dumneata spui că şcolile şi ştiinţa de carte le vor da cerinţe noi. Cu atât mai rău, fiindcă poporul nu va fi în stare să şi le satisfacă. Niciodată nu mi-a intrat în cap cum ar putea ţăranul să-şi îmbunătăţească starea materială dacă va şti adunarea, scăderea şi catehismul? Alaltăseară am întâlnit o femeie cu un copil de ţâţă. Am întrebat-o: „Unde te duci?” Mi-a răspuns: „Am fost la o babă: băiatul plânge într-una. L-am dus să mi-l lecuiască.” Am întrebat-o: „Ce-i face baba?” „Pune copilaşul pe stinghii în poiată, între găini, şi-l descântă.”

— Ei, vezi… singur spui. Ca femeia să nu-şi mai ducă băiatul ca să-l pună baba pe stinghii, pentru asta avem nevoie de… zise Sviajski râzând voios.

— A, nu! Răspunse Levin cu ciudă. Leacul acesta, după mine, are analogie cu tratarea poporului cu şcoli. Poporul e sărac şi incult. Ne dăm seama de asta întocmai ca şi femeia

care vede boala copilului, fiindcă plânge. Dar nu înţeleg la ce ar ajuta şcolile împotriva sărăciei şi a inculturii, după cum nu înţeleg la ce ar ajuta unui copil bolnav stinghiile şi găinile. Poporul trebuie ajutat ca să scape de sărăcie.

— Cel puţin în privinţa asta te apropii de Spencer, care nu-ţi place de loc. Şi după părerea lui cultura nu poate fi decât o urmare a bunăstării materiale şi a comodităţii de trai, a unor băi dese, după expresia lui, dar nu a ştiinţei de a citi şi a socoti…

— Îmi pare foarte bine sau, dimpotrivă, foarte rău că mă potrivesc cu Spencer. Numai că ştiu de mult asta. Şcolile, deocamdată, nu ajută la nimic. Ar ajuta o organizare economică astfel întocmită, ca poporul să se îmbogăţească şi să aibă mai mult timp liber. Atunci vor fi şi şcoli.

— Totuşi învăţământul este azi obligator în toată Europa.

— Dar dumneata eşti de acord cu Spencer în această privinţă? Îl întrebă Levin.

O expresie de spaimă fulgeră în ochii lui Sviajski. Răspunse zâmbind:

— Ei, dar cazul cu copilul care urlă e extraordinar! L-ai auzit chiar dumneata?

Levin îşi dădu seama că nu va putea găsi niciodată vreo legătură între viaţa şi principiile acestui om. Discuta probabil din plăcerea discuţiei şi-i era indiferent la ce concluzii ajungea; îi era neplăcut numai ca argumentaţia lui să fie împinsă într-un impas; numai şi numai de lucrul ăsta se temea şi se ferea de el, schimbând îndată vorba, trecând la un subiect distractiv, vesel…

Levin era adânc tulburat de impresiile acestei zile, începând cu mujicul la care poposise la jumătatea drumului şi care-i lăsase o impresie atât de puternică, încât influenţase toate gândurile sale din cursul zilei. Apoi simpaticul Sviajski, cu ideile pe care le enunţa pentru alţii şi cu principii de viaţă desigur altele – deşi ascunse lui Levin – după care trăia, ceea ce nu-l stingherea; şi, ca mulţi alţii, conducea opinia publică cu ajutorul unor idei cu totul

străine lui. Şi moşierul acela veşnic mânios care, după Levin, avea perfectă dreptate în judecăţile sale trase din experienţa aspră a vieţii, deşi îl găsea nedrept şi prea pornit împotriva unei clase întregi, cea mai bună clasă din Rusia. În sfârşit, propria lui nemulţumire în conducerea gospodăriei sale şi nădejdea nelămurită că va găsi un leac acestei stări de lucruri. Toate acestea se contopeau într-un sentiment de adâncă tulburare lăuntrică şi de aşteptare a unei apropiate dezlegări.

Rămas singur în odaia pregătită pentru dânsul, culcat într-un pat cu somieră, care-l sălta pe neaşteptate la fiecare mişcare a trupului, Levin nu putu să adoarmă multă vreme. Nimic din discuţiile cu Sviajski nu-l interesase, deşi acesta spusese multe lucruri inteligente; în schimb, argumentele moşierului îi reveneau mereu în minte şi se gândea la răspunsurile pe care ar fi trebuit să le dea.

„Da. Ar fi trebuit să-i spun aşa: Dumneata crezi că agricultura noastră nu merge, fiindcă mujicul urăşte toate perfecţionările, care trebuiesc introduse cu forţa. Dacă agricultura n-ar fi mers de loc fără aceste perfecţionări, dumneata ai fi avut dreptate. Totuşi, ea merge, însă merge numai acolo unde lucrătorul munceşte după cum e deprins, ca la bătrânul la care am poposit venind încoace. Nemulţumirea noastră comună în ce priveşte agricultura arată că vinovaţi suntem noi, nu lucrătorii. De mult muncim după capul nostru, europeneşte, fără să ne gândim la însuşirile lucrătorilor. A venit timpul să ţinem seamă de această forţă de muncă şi să nu ne bizuim pe forţa unui lucrător ideal, ci pe aceea a mujicului rus, cu instinctele sale, şi să ne organizăm gospodăria potrivit cu aceasta.” „închipuieşte-ţi, ar fi trebuit să-i spun că dumneata îţi porţi gospodăria ca şi bătrânul acela. Ai găsit mijlocul să cointeresezi pe lucrători la rodul muncii lor şi ai găsit, în materie de perfecţionări, o soluţie acceptată de toţi. Atunci vei obţine şi dumneata de două şi de trei ori mai mult decât în trecut, fără să-ţi secătuieşti pământul. Împarte-ţi venitul

pe din două. Dă lucrătorilor jumătate. Diferenţa care-ţi va rămâne va fi mai mare decât ceea ce câştigi acum, iar lucrătorii vor avea mult mai mult decât înainte. Ca să izbuteşti, însă, trebuie să coborî nivelul gospodăriei şi să cointeresezi pe lucrători la rodul acesteia. Cum s-o faci, asta e o problemă de amănunt. Dar nu încape îndoială că s-ar putea face."

Gândul acesta îl tulbură adânc. Nu dormi jumătate din noapte, chibzuind până în cele mai mici amănunte înfăptuirea ideii sale. N-avusese de gând să plece a doua zi; dar, în clipa aceea, se hotărî să plece dis-de-dimineaţă. Afară de aceasta, cumnata gazdei – cu decolteul rochiei sale – îi stârnea un fel de sentiment de ruşine şi de căinţă, ca şi cum el ar fi săvârşit o faptă rea. Dar mai cu seamă trebuia să plece fără zăbavă, ca să aibă când propune mujicilor noul proiect, înainte de însămânţările de toamnă, care urmau să se facă pe noile temeiuri. Hotărî să aşeze pe baze noi toată gospodăria lui de până atunci.

XXIX.

Levin întâmpină multe greutăţi în îndeplinirea planului său. Se zbătu însă din răsputeri şi izbuti să facă, dacă nu întocmai ceea ce dorea, cel puţin atât cât să poată crede, fără să se înşele singur, că acţiunea aceasta merită osteneala lui. Una din cele mai mari greutăţi sta-n faptul că gospodăria era pornită şi nu se mai putea opri ca să ia totul de la capăt, ci lucrurile trebuiau drese din mers.

În aceeaşi seară, când Levin ajunse acasă şi împărtăşi logofătului planurile sale, acesta încuviinţă cu o vădită plăcere partea din cuvântare în care stăpânul arăta că tot ceea ce făcuse până atunci fusese fără rost şi nerentabil. Logofătul spuse chiar că el susţinuse de mult acest lucru, dar că nimeni nu-l luase în seamă. În ceea ce priveşte propunerea făcută de Levin ca toţi muncitorii să participe ca asociaţi la întreaga gospodărire a moşiei, logofătul se arătă mâhnit şi, fără să-şi dea anume părerea, spuse numaidecât că a doua zi dimineaţa trebuiau căraţi şi cei din

urmă snopi de secară şi că trebuia întors pământul. Levin îşi dădu seama că acum nu era încă timpul potrivit pentru a vorbi despre aceste schimbări.

Intrând în vorbă cu mujicii şi propunându-le să le dea pământ în condiţii noi, Levin se lovi de aceeaşi greutate: mujicii erau prea prinşi de munca obişnuită a zilei, ca să aibă vreme să se gândească la foloasele şi la ponoasele unei noi organizări.

Numai un mujic nătâng, Ivan, îngrijitorul vitelor, parcă înţelese mai bine propunerea lui Levin de a lua parte – împreună cu familia – la câştigurile aduse de fermă şi încuviinţă în totul planul acesta. Când însă Levin începu să-i arate foloasele de mai târziu, pe chipul lui Ivan se oglindiră spaima şi părerea de rău că nu poate urmări spusele sale până la capăt. Omul îşi găsi repede treburi care nu sufereau amânare: luă o furcă şi se apucă să pună fân într-o boxă, să aducă apă sau să scoată bălegar.

Altă greutate sta în neîncrederea tenace a ţăranilor, care presupuneau că moşierul nu putea să urmărească alt scop decât de a-i jecmăni cât mai mult. Erau adânc încredinţaţi că adevăratul scop al moşierului (orice li s-ar fi spus) era ascuns în dosul acestor vorbe. Ei înşişi, arătându-şi părerile, vorbeau multe, dar nu-şi dădeau niciodată pe faţă adevăratul lor gând. Afară de aceasta (Levin înţelegea că moşierul cel mânios avea dreptate), ţăranii puneau ca prima condiţie pentru orice înţelegere: să nu fie siliţi a se folosi de vreo metodă agricolă nouă sau de vreo unealtă nouă. Ţăranii, deşi recunoşteau că plugul de fier ară mai bine şi că maşina lucrează mai repede, găseau totuşi mii de pricini ca să arate de ce nu se puteau folosi nici de una, nici de alta. Deşi era încredinţat că trebuia să scoboare nivelul gospodăriei, lui Levin îi părea rău să renunţe la perfecţionări, ale căror foloase erau atât de vădite. Cu toate aceste greutăţi, el îşi impuse punctul său de vedere, şi la începutul toamnei lucrurile erau puse la cale sau, cel puţin, aşa i se părea lui.

Levin se gândise întâi să-şi dea toată gospodăria, aşa cum se găsea, mujicilor, argaţilor şi logofătului, pe baza unor noi condiţii de tovărăşie. Se convinse însă în foarte scurt timp că acest lucru era cu neputinţă. Atunci hotărî să-şi împartă moşia în câteva părţi: ferma cu vitele, livada, grădina de zarzavat, fâneţele şi ogoarele, urmând ca fiecare să fie o întreprindere deosebită. Ivan cel nătâng, îngrijitorul vitelor, care – după cum credea Levin – înţelesese chestiunea mai bine decât toţi ceilalţi, îşi găsi tovarăşi mai ales printre membrii familiei sale şi se făcu asociat la ferma de vite.

Câmpul din fund, care rămăsese de opt ani pârloagă, a fost luat în noile condiţii de şase familii ţărăneşti sub conducerea unui teslar deştept numit Feodor Rezunov. Iar mujicul Şuraev luă, în aceleaşi condiţii, toate grădinile de zarzavat.

Restul moşiei rămase ca în trecut; dar cele trei exploatări, care constituiau începutul noii sale organizări, îi dădeau mult de lucru lui Levin.

E drept că la fermă treaba nu mergea mai bine decât înainte. Ivan era cu totul împotriva grajdurilor încălzite pentru vaci şi a untului scos din frişca, susţinând că, la frig, vaca are nevoie de mai puţin nutreţ şi că untul din smântână e mai spornic. Apoi, el îşi cerea leafa, ca şi înainte, nevrând să înţeleagă că banii primiţi nu erau leafă, ci un avans asupra părţii lui de câştig.

E drept că asociaţia lui Feodor Rezunov nu ara de două ori pământul pentru însămânţări, după învoiala făcută, spunând că timpul era prea scurt. Deşi noile condiţii de muncă fuseseră bine stabilite, membrii acestei tovărăşii nu socoteau pământul drept un bun comun, ci ca luat în dijmă şi nu o dată mujicii din tovărăşie, şi însuşi Rezunov îi spuneau lui Levin: „Dacă aţi fi primit bănişori pentru pământul ăsta, dumneavoastră aţi fi avut linişte, iar noi am fi scăpat de griji”. Pe lângă aceasta, mujicii tărăgănau prin felurite tertipuri construirea unui grajd de vite şi a unei şuri

pe pământul acela, după cum se învoiseră, şi intrară tot aşa în iarnă.

E drept că Şuraev încercase să împartă la mujici în loturi mici, grădinile de zarzavat luate de el, înţelegând cu totul greşit, sau, mai curând, prefăcându-se că a înţeles greşit, condiţiile în care primise pământul.

E drept că de câte ori stătea de vorbă cu mujicii şi le explica foloasele întreprinderii lor comune, Levin îşi dădea seama că aceştia îi ascultau numai mlădierile glasului, neclintiţi în hotărârea lor că, orice le-ar spune boierul, totul e să nu se lase traşi pe sfoară. Simţea acest lucru mai ales când vorbea cu Rezunov, mujicul cel mai deştept, şi prindea jocul ochilor săi, care arătau limpede o ironie faţă de Levin, precum şi convingerea fermă ca, dacă unul dintr-înşii va fi înşelat, acesta nu va fi în nici un caz el, Rezunov.

Cu toate acestea, Levin era destul de mulţumit de mersul treburilor şi se gândea că totul e să ţină cu stricteţe socotelile şi să stăruiască în planurile sale, ca să poată dovedi mai târziu ţăranilor foloasele unei astfel de organizări, şi atunci treburile vor merge de la sine.

Problemele acestea şi treburile restului gospodăriei rămase în seama lui, la care se adăuga şi lucrul la cartea sa îl prinseră pe Levin într-atât în timpul verii, încât aproape, nici nu se duse la vânat. Află la sfârşitul lui august, de la omul care aduse înapoi şaua, că familia Oblonski plecase la Moscova. Făcând nepoliteţea de a nu răspunde la scrisoarea Dariei Alexandrovna, lucru de care nu-şi putea aminti fără să roşească de ruşine, el îşi dădea seama că tăiase astfel toate punţile şi că nu se mai putea duce la dânşii. Tot aşa de prost se purtase şi cu Sviajski, plecând fără să-şi ia rămas bun. Şi era hotărât să nu mai calce pe la el. Acum îi era totuna. Problema relativă la reorganizarea gospodăriei sale îl preocupa cum nu-l preocupase până atunci nimic în viaţă. Reciti cărţile pe care i le dăduse Sviajski, ba comandă şi altele, a căror lipsă o simţea. Reciti despre acelaşi subiect tratate de economie politică şi de

doctrină socialistă şi – după cum se aşteptase – nu găsi nimic în legătură cu acţiunea întreprinsă de dânsul. În cărţile de economie politică, de pildă la Mill, pe care-l studiase în primul rând cu multă râvnă, nădăjduind mereu să găsească dezlegarea problemelor ce-l preocupau, găsi numai legi deduse din situaţia economică a Europei; dar nu putea să înţeleagă nici în ruptul capului de ce aceste legi, inaplicabile în Rusia, erau socotite legi generale. Întâlnea acelaşi lucru şi în cărţile de doctrină socialistă. Nu găsea acolo decât fantezii minunate, dar inaplicabile, de care se pasionase încă de pe vremea când era student, sau corective aduse situaţiei din Europa, fără nici o legătură cu agricultura din Rusia.

Economia politică spunea că legile după care s-a dezvoltat şi se dezvoltă bogăţia Europei sunt legi generale şi incontestabile. Doctrina socialistă susţinea că o dezvoltare potrivit acestor legi duce la ruină. Niciuna, nici alta nu numai că nu dădeau un răspuns, dar nici cea mai mică îndrumare după care să se ia Levin precum şi toţi mujicii şi proprietarii de pământ ruşi, ca să ştie ce să facă cu milioanele lor de braţe şi deseatine de pământ, pentru ca acestea să fie cât mai productive pentru bunăstarea generală.

O dată pornit pe treaba asta, Levin reciti conştiincios tot ce privea problemele care-l frământau şi chiar hotărî să plece la toamnă în străinătate pentru a studia problema şi la faţa locului, ca să nu i se mai întâmple ce păţise adesea: cum începea să înţeleagă gândul interlocutorului şi să-şi expună şi el părerea, i se spunea deodată: „Dar Kaufmann, dar Jones, dar Dubois, dar Micelli? Nu i-ai citit? Citeşte-i. Au studiat temeinic problema asta.”

Vedea acum foarte limpede că nici Kaufmann, nici Micelli n-aveau ce să-i spună. Ştia ceea ce vroise să ştie. Vedea că Rusia are un pământ foarte bun şi muncitori admirabili şi că în unele cazuri, ca la mujicul la care se oprise în drum spre Sviajski, muncitorii şi pământul produc mult. În majoritatea

cazurilor însă, când capitalul intră în funcţiune, ca în Europa, se produce puţin. Aceasta se întâmplă numai din pricină că muncitorii înţeleg să lucreze şi lucrează bine numai după o metodă a lor. Împotrivirea lor la noile sisteme nu era întâmplătoare, ci îşi avea obârşia în obiceiurile adânc înrădăcinate în spiritul poporului. Credea că poporul rus, care avea chemarea să populeze şi să lucreze nesfârşite întinderi libere, respecta, în mod conştient, până la ocuparea tuturor terenurilor, anume metode cerute de asemenea împrejurări, şi care nu sunt chiar aşa de proaste cum se crede de obicei. Vroia să dovedească teoretic acest lucru în cartea sa, iar practic – în gospodăria lui.

XXX.

La sfârşitul lui septembrie fu adusă lemnăria pentru clădirea grajdului pe pământul dat tovărăşiei de ţărani, se vându untul de vacă şi se împărţiră beneficiile. În practică, treburile gospodăriei mergeau minunat sau, cel puţin, aşa i se părea lui Levin. Ca să pună însă la punct teoretic chestiunea şi să-şi sfârşească lucrarea care, după cum visa, trebuia să revoluţioneze economia politică, dacă nu chiar s-o desfiinţeze, punând bazele unei noi ştiinţe cu privire la legăturile dintre popor şi pământ, Konstantin Dmitrici urma să facă o călătorie în străinătate şi să studieze la faţa locului ceea ce se înfăptuise în această direcţie şi să găsească dovezi convingătoare că tot ceea ce se făcuse acolo nu era bine întemeiat. Aştepta numai predarea grâului ca să primească banii şi să plece peste graniţă. Se porniră însă ploile, care împiedicară strângerea grânelor şi a cartofilor rămaşi pe câmp, ba chiar toate muncile, până şi predarea griului. Drumurile erau desfundate. Apele mari luaseră două mori. Vremea se strica din ce în ce.

În dimineaţa de 30 septembrie ieşi soarele. Nădăjduind că vremea se va schimba, Levin începu să se pregătească serios de drum. Porunci să se încarce grâul, trimise logofătul la negustor după bani şi se duse pe moşie, ca să dea ultimele dispoziţii înainte de plecare.

După ce-şi isprăvi toate treburile, către seară, ud leoarcă de ploaia care se strecurase sub gulerul mantalei de piele şi până în carâmbii cizmelor – dar în cea mai vioaie şi însufleţită stare sufletească – Levin luă drumul spre casă.

Vremea se stricase şi mai tare; măzărichea şfichiuia dureros calul şi-l făcea să se ferească într-o parte şi să-şi scuture mereu urechile şi capul.

Dar Levin se simţea bine cu gluga în cap şi se uita vesel în jur: ba la şuvoaiele tulburi de apă care curgeau repede prin făgaşuri, ba la picăturile de ploaie atârnate de crengile dezgolite, când la pata albă de măzăriche netopită de pe scândurile unui pod, când la frunzele de ulm pline de sevă încă, aşternute în straturi groase la picioarele copacilor despuiaţi. Şi cu toate că natura din juru-i era mohorâtă, el se simţea nespus de voios. Convorbirea avută cu mujicii din satul de la margine îi dovedise că aceştia începuseră să se deprindă cu noile învoieli.

Un rândaş bătrân, la care intrase ca să se usuce, părea să încuviinţeze planul lui Konstantin Dmitrici şi se arătă doritor să intre şi el în noua tovărăşie de cumpărare de vite.

„Trebuie numai să merg cu stăruinţă spre ţelul meu şi-l voi atinge, se gândi Levin. Ai la ce munci. Ai pentru ce te trudi. Nu-i vorba de o chestiune personală, ci de binele obştesc. Toată agricultura, dar mai ales situaţia întregului popor trebuie să se schimbe în întregime. În locul sărăciei – bogăţie generală, îndestulare; în locul vrajbei – armonie şi comunitate de interese. Într-un cuvânt, va fi o revoluţie fără sânge, o revoluţie uriaşă – la început în cercul restrâns al judeţului nostru, pe urmă în gubernie, în Rusia, în lumea întreagă, căci o idee dreaptă nu poate să nu dea roade. Da, ăsta e un scop pentru care face să munceşti. Şi n-are a face că tocmai eu, Kostea Levin, fac asta – acel care s-a dus la bal cu cravată neagră, pe care l-a respins domnişoara Şcerbaţkaia şi care, în sinea lui, se socoate atât de umil şi de neînsemnat! Sunt convins că şi Franklin se simţea la început neînsemnat şi n-avea prea mare încredere în

puterile sale creatoare. Asta n-are nici o importanţă! A avut şi el poate o Agafie Mihailovna a lui, căreia îi împărtăşea toate planurile.”

Cu astfel de gânduri, Levin se apropie pe înnoptate de casă.

Logofătul, care fusese la negustor, se înapoiase şi adusese o parte din banii de pe grâu. Se făcuse înţelegerea cu arendaşul. Pe drum, logofătul aflase că pretutindeni grâul rămăsese pe câmp, aşa că cele o sută şaizeci de căpiţe ale sale erau o nimica toată pe lângă ceea ce rămăsese la alţii.

După masă, Levin se aşează în fotoliu, ca de obicei, cu o carte în mână şi, citind, se gândea mai departe la călătoria plănuită în legătură cu lucrarea lui – cartea pe care o scria. Toată însemnătatea acţiunii sale i se înfăţişa, în ziua aceea, cu o deosebită limpezime, şi ideile se închegau de la sine în minte, în fraze care-i exprimau cu claritate miezul gândirii. „Trebuie să notez ideile acestea, se gândi Levin. „Le voi folosi pentru o scurtă introducere care, mai înainte, mi se părea de prisos.” Se ridică în picioare cu gândul să se ducă în birou. Laska se scula şi ea de la picioarele sale şi, întinzându-se, se uită la dânsul, întrebându-l parcă încotro să pornească. Dar Levin n-avu timp să scrie, fiindcă veniră vătăşeii. Ieşi în antreu să stea de vorbă cu ei.

După ce dădu porunci cu privire la muncile de a doua zi şi după ce primi pe toţi mujicii care aveau treabă cu dânsul, Konstantin Dmitrici intră în birou şi se aşează la lucru. Laska se culcă sub masă. Agafia Mihailovna, cu un ciorap în mână, se aciui la locul său obişnuit.

După ce scrise câtva timp, îşi aminti deodată dureros de viu de Kitty, de refuzul ei şi de ultima lor întâlnire. Se ridică şi începu să se plimbe prin odaie.

— De ce te frământi? Îl întrebă Agafia Mihailovna. De ce stai acasă? Du-te la băi, în ţări calde, cum aveai de gând.

— Plec poimâine, Agafia Mihailovna. Trebuie să-mi isprăvesc treburile.

— Ce treburi? Puţin ai dat până acum mujicilor? Ştii ce se spune? Pe boierul nostru are să-l răsplătească pesemne ţarul pentru asta. E în adevăr ciudat: de ce te îngrijeşti atâta de mujici?

— Nu mă îngrijesc de ei, o fac pentru mine. Agafia Mihailovna cunoştea până în cele mai mici amănunte toate planurile economice ale lui Levin. Konstantin Dmitrici îi expunea adesea ideile lui cu toate amănuntele, discuta de multe ori cu dânsa, care nu se împăca totdeauna cu planurile sale. Acum însă ea înţelese pe dos spusele lui Levin.

— Se înţelege că mai întâi trebuie să te îngrijeşti de suflet, rosti Agafia Mihailovna oftând. Uite la Parfen Denisâci, cu toate că nu era ştiutor de carte, dar cum a murit el, să dea Dumnezeu să moară orice om, povesti ea despre un argat din curte, mort de curând. S-a spovedit şi s-a împărtăşit…

— Nu mă gândesc la aşa ceva, răspunse Levin. Zic că fac asta în folosul meu. Trag foloase mai mari, dacă mujicii lucrează mai bine.

— Orice ai zice, dacă omul e leneş, bate apa în piuă. Cine are obraz, munceşte, iar cine nu, n-ai ce-i face!

— Dar chiar dumneata mi-ai spus că Ivan are acum mai multă grijă de vite.

— Îţi spun una şi bună, încheie Agafia Mihailovna, nu la întâmplare, desigur, ci dintr-o adâncă şi veche convingere. Trebuie să te însori. Asta e!

Cuvintele Agafiei Mihailovna, care-i aminteau tocmai propriile-i gânduri de adineauri, îl umplură de amărăciune şi-l jigniră. Se posomorî şi se aşeză iarăşi la lucru, fără să-i răspundă, repetându-şi tot ce gândea despre însemnătatea lucrării sale. Din când în când auzea cum ţăcăne andreaua Agafiei Minailovna în tăcerea odăii, şi aceleaşi gânduri pe care voia să le alunge îi frământau mintea, făcându-l din nou să se încrunte.

La ora nouă se auzi un clinchet de clopoţei şi huruitul năbuşit al unei trăsuri care se legăna înotând prin noroi.

— Uite, ţi-au venit musafiri. N-are să-ţi mai fie urât, zise Agafia Mihailovna, ridicându-se şi îndreptându-se spre uşă.

Dar Levin i-o luă înainte. Lucrul nu mai mergea; orice musafir era binevenit pentru dânsul.

XXXI.

Coborând în goană scara până la jumătate, Konstantin Dmitrici auzi în antreu o tuse cunoscută; o prinse însă nelămurit, din pricina zgomotului paşilor săi şi nădăjdui că s-a înşelat. Văzu pe urmă întregul trup, lung, osos, aşa de cunoscut, că mi se mai putea îndoi; dar tot mai nădăjduia să se fi înşelat, atât se temea să recunoască în acel bărbat înalt, care tuşea în timp ce-şi scotea blana, pe fratele său Nikolai.

Levin îşi iubea fratele, însă traiul împreună cu dânsul era totdeauna un adevărat chin. Iar acum, din pricina gândurilor care-l frământau şi răscolit de cuvintele Agafiei Mihailovna, se găsea într-o stare sufletească tulbure şi încurcată: de aceea apropiata revedere cu fratele său îi părea deosebit de trudnică. În locul unui musafir vesel, sănătos şi străin, care l-ar fi putut scoate din starea lui de tulburare sufletească, după cum se aştepta, trebuia să-şi revadă fratele, care-l cunoştea până în fundul sufletului, şi-l va sili să-şi dezvăluie cele mai tainice gânduri, să-i spună tot ce are pe inimă, adică tocmai ceea ce nu vroia el cu nici un chip.

Mânios pe sine însuşi pentru acest sentiment urât, Konstantin coborî în fugă în antreu. Dar cum îşi văzu fratele de aproape, sentimentul de dezamăgire se preschimbă în milă. Oricât de îngrozitoare ar fi fost înfăţişarea fratelui său Nikolai mai înainte, acum însă el era aşa de dărâmat şi cu puterile sleite din pricina slăbiciunii şi a bolii, că nu mai rămăsese decât cu pielea şi oasele.

Stătea în picioare în antreu şi, desfăcându-şi fularul din jurul gâtului slab şi lung, surâdea ciudat de jalnic.

Văzându-i zâmbetul smerit şi supus, Levin simţi un nod în gât.

— Uite-mă, am venit la tine, îl salută Nikolai cu glasul stins, fără să-şi ia ochii nici o clipă de la fratele său. De mult vroiam să vin, dar tot nu mă simţeam bine. Acum m-am înzdrăvenit cu totul, adăugă Nikolai, ştergându-şi barba cu palmele sale mari şi slabe.

— Da, da! Răspunse Levin şi o spaimă şi mal mare îl cuprinse când, sărutându-şi fratele, simţi cu buzele uscăciunea pielii acestuia şi-i văzu de aproape ochii mari lucind straniu.

Cu câteva săptămâni mai înainte, Levin scrisese fratelui său că, după vânzarea unei mici părţi de pământ, rămasă indiviză până atunci, Nikolai avea să-şi primească acum partea lui, vreo două mii de ruble.

Nikolai spuse că venise după banii aceştia; dar, mai ales, să-şi revadă cuibul şi să atingă pământul natal, ca să prindă, ca vitejii din poveste, puteri noi pentru viitoarea lui activitate. Cu toate că Nikolai părea şi mai adus de spate decât înainte şi de o slăbiciune de speriat faţă de statura lui, mişcările sale erau repezi şi vijelioase ca totdeauna. Levin îl conduse în birou.

Fratele îşi schimbă hainele cu o deosebită grijă – ceea ce nu se întâmpla altădată – îşi pieptănă părul rar şi aspru şi se urcă la odăile de sus, zâmbind.

Era într-o stare sufletească foarte prietenoasă şi veselă, aşa cum şi-l amintea Levin adesea din copilărie. Vorbi fără răutate până şi despre Serghei Ivanovici. Când o văzu pe Agafia Mihailovna, Nikolai glumi cu dânsa şi o întrebă despre unele slugi bătrâne. Ştirea morţii lui Parfen Denisâci îl impresiona în chip neplăcut. O umbră de spaimă îi trecu pe faţă, însă îşi reveni numaidecât.

— Era doar bătrân, zise Nikolai şi schimbă vorba. Aşadar, am să stau la tine o lună, două… şi pe urmă plec la Moscova, unde Meahkov mi-a făgăduit un post, aşa că am să intru în serviciu. Acum am să-mi orânduiesc viaţa cu totul altfel, urmă el. Ştii că m-am descotorosit de femeia aceea?

— De Maria Nikolaevna? Cum aşa? De ce?

— Ah, era o femeie rea! Mi-a făcut multe necazuri.

Nu povesti însă ce anume necazuri îi făcuse. Nu putea să spună că o gonise pe Maria Nikolaevna fiindcă-i dădea ceaiul prea slab şi, mai cu seamă, fiindcă îl îngrijea ca pe un bolnav.

— Pe lângă asta, vreau să-mi schimb cu totul viaţa. Se înţelege că am făcut prostii, ca toată lumea. Dar averea e lucrul cel mai puţin însemnat. Nu-mi pare rău după ea. Numai să fiu sănătos! Acum, slavă Domnului, m-am întremat.

Levin îl asculta şi se frământa să găsească un cuvânt de răspuns; dar nu ştia ce. Nikolai simţi pesemne acest lucru şi începu să-l întrebe despre treburile sale. Levin era bucuros să vorbească despre el însuşi, fiindcă putea răspunde fără să se prefacă, îi povesti ce planuri avea şi ce încercări făcuse pentru realizarea lor.

Nikolai îl asculta, însă parcă nu-l interesa ce-i spunea Levin.

Aceşti doi oameni erau atât de înrudiţi şi de apropiaţi sufleteşte, încât cel mai mic gest, ba chiar şi tonul vocii lor le spunea mai mult decât tot ce-ar fi putut rosti prin cuvinte.

Pe amândoi îi stăpânea acum un singur gând: boala şi apropiata moarte a lui Nikolai, gând care copleşea toate celelalte lucruri. Dar niciunul, nici celălalt nu îndrăzneau să vorbească despre asta. De aceea, din tot ce-şi vorbeau, nimic nu exprima ceea ce simţeau ei înşişi.

Niciodată nu fusese Levin mai bucuros că se sfârşea seara şi că trebuia să se ducă la culcare. Niciodată, nici faţă de un străin, nici la o vizită oficială, nu fusese atât de nenatural şi de fals ca în seara aceea. Conştiinţa acestei lipse de naturaleţe, deşi îl întrista adânc, îl făcea şi mai nefiresc. Sfâşiat de milă pentru fratele său iubit pe care-l vedea în pragul morţii, trebuia să-l asculte şi să vorbească cu dânsul despre planurile acestuia de viitor.

Fiind umezeală în aer şi deoarece în casă nu făcuse foc decât într-o singură odaie, Levin îşi culcă fratele în iatacul său, după un perete despărţitor.

Nicolai se culcă şi, fie că dormea, fie că nu dormea, se zvârcolea în pat ca orice bolnav, tuşea şi, când nu putea să expectoreze, bodogănea ceva. Uneori, când ofta adânc, spunea: „Of, Doamne!” Alteori, când îl înăbuşea tuşea, izbucnea cu ciudă: „Ei, drăcia dracului!” Ascultându-l, Levin nu putu să adoarmă mult timp. Îi veneau fel de fel de gânduri; toate însă se învârteau în jurul aceluiaşi punct: moartea.

Moartea, inevitabilul sfârşit a tot ce există, i se înfăţişă pentru întâia dată cu o putere de nebiruit. Moartea era aici – cuibărită în fratele său iubit care gemea prin somn şi chema din obişnuinţă când pe Dumnezeu, când pe dracul – moartea fiind mai aproape de dânsul decât crezuse până acum. Era şi în ei înşuşi. O simţea. Dacă nu azi – mâine… dacă nu mâine – peste treizeci de ani… Nu e totuna? Dar ce reprezenta această moarte de neînlăturat, Levin nu numai că nu ştia şi nu se gândise vreodată, însă nici nu putea şi nici nu îndrăznea să se întrebe.

„Muncesc, urmăresc un ţel, dar am uitat că totul se va sfârşi, că totul duce spre moarte.”

Levin şedea pe pat în întuneric, gheboşat, ţinându-şi genunchii cu mâinile. În încordarea gândirii, îşi stăpânea răsuflarea şi medita. Cu cât îşi încorda mai mult mintea cu atât Konstantin Dmitrici vedea mai limpede că în concepţia sa de viaţă uitase într-adevăr şi trecuse cu vederea acest amănunt: moartea, de neînlăturat, care va veni să pună capăt la toate. Aşa că nici nu face să-ţi dai osteneală a începe ceva! Da, este îngrozitor, dar aşa este.

„Cu toate acestea, eu sunt încă viu. Ce-i de făcut acum? Ce-i de făcut?” se întreba Konstantin Dmitrici, deznădăjduit.

Aprinse lumânarea, se sculă cu băgare de seamă şi se duse la oglindă. Începu să-şi cerceteze faţa şi părul; avea fire albe la tâmple. Deschise gura; măselele din fund

începuseră să i se strice. Îşi dezgoli braţele vânjoase – erau, ce-i drept, puternice. Însă Nikolinka, fratele său, care respira acum cu ce-i mai rămăsese din plămâni, avusese şi el un trup sănătos. Şi deodată îşi aduse aminte cum se culcau împreună când erau copii şi nu aşteptau decât ca Feodor Bogdanâci să iasă pe uşă ca să se bată cu pernele şi să râdă din toată inima… încât nici frica de Feodor Bogdanâci nu putea opri această bucurie de a trăi care se revărsa dintr-înşii în izbucniri de veselie. „Iar acum, acest piept scofâlcit şi gol… şi eu, care nu ştiu nici ce-i cu mine, nici ce mă aşteaptă…”

— Chî, chî! Ei, drăcia dracului! Ce te tot foieşti? De ce nu dormi? Se auzi glasul fratelui său.

— Nu ştiu. Am insomnie.

— Ba eu am dormit foarte bine. Nu mai transpir. Pune mâna pe cămaşă. Aşa-i că nu-i udă?

Levin îi pipăi cămaşa, apoi trecu în dosul peretelui despărţitor şi stinse lumânarea, dar încă mult timp nu putu să adoarmă. Abia îşi găsise o soluţie a problemei de a trăi şi iată că se ivise o nouă problemă, fără dezlegare: aceea a morţii.

„Da, moare… va muri la primăvară… cum să-l ajut? Ce-i pot spune? Ce ştiu eu? Eu, care uitasem chiar că trebuie să mori!”

XXXII.

Levin observase încă mai demult că tocmai acei oameni care te stingheresc printr-o îngăduinţă şi o supunere excesivă, nu trece mult, şi ajung să se poarte de nu le mai poţi răbda pretenţiile şi nazurile. Presimţea că aşa avea să se întâmple şi cu fratele său! Într-adevăr, blândeţea lui Nikolai nu ţinu mult timp. Chiar de a doua zi dimineaţă, Nikolai se arătă arţăgos şi începu să sâcâie pe fratele său, atingându-l în punctele cele mai sensibile.

Levin se simţea vinovat şi nu putea îndrepta lucrurile, îşi dădea seama că dacă amândoi nu s-ar fi prefăcut, ci – cum se spune – şi-ar fi deschis sufletele, împărtăşindu-şi ceea ce

gândeau şi simţeau de fapt – ei s-ar fi uitat numai unul în ochii celuilalt şi Konstantin i-ar fi spus atât: „Ai să mori, ai să mori, ai să mori!” Iar Nikolai i-ar fi răspuns: „Ştiu că am să mor, dar mă tem, mă tem, mă tem”. N-ar fi avut ce să mai adauge, dacă şi-ar fi vorbit deschis. Aşa însă nu era de trăit. Konstantin se străduia să facă ceea ce încercase toată viaţa şi nu izbutise, dar ceea ce foarte multă lume – după observaţiile sale – ştia să facă… lucru fără de care nu-i chip de trăit: se silea să nu spună ceea ce gândea. Simţea însă mereu că fratele său îşi dădea seama şi se enerva.

A treia zi, Nikolai îşi îndemnă fratele să-şi expună din nou planul pe care el începu nu numai să-l condamne, dar să-l şi confunde intenţionat cu comunismul.

— N-ai făcut decât să iei ideile altora, le-ai denaturat şi vrei să le aplici acolo unde nu se potrivesc.

— Dacă-ţi spun că asta n-are nici o legătură cu comunismul! Ei neagă dreptul de proprietate, capitalul, moştenirea, pe când eu nu sunt împotriva acestor stimulente principale; caut numai să reglementez munca. (Pe Levin îl dezgusta întrebuinţarea unor asemenea termeni; de când se pasionase însă pentru lucrarea lui, începuse să întrebuinţeze din ce în ce mai des cuvinte străine.)

— Asta-i! Ai luat ideea altuia, i-ai tăiat tot ceea ce-i făcea puterea şi vrei să mă convingi că-i ceva nou, adaugă Nikolai, sucindu-şi mânios gâtul legat cu cravată.

— Dar ideea mea n-are nimic comun…

— Acolo, urmă Nikolai Levin, cu ochii scânteietori de răutate, zâmbind ironic, acolo găseşti cel puţin farmecul geometric al clarităţii şi al certitudinii. Poate e o utopie. Dar să admitem că poţi face tabula rasa tot trecutul: nu-i proprietate, nu-i familie, dar munca se reglementează. La tine însă nu-i nimic…

— De ce confunzi? N-am fost niciodată comunist.

— Parcă eu am fost, dar cred că comunismul e prematur; are însă logică şi viitor, ca şi creştinismul din primele

veacuri.

— Iar părerea mea este că forţa de muncă trebuie privită dintr-un punct de vedere identic cu cercetarea ştiinţelor naturii, adică trebuie studiată, se cuvine să i se recunoască proprietăţile şi…

— Dar nu e de loc nevoie de aşa ceva. Forţa asta îşi găseşte singură un anumit fel de activitate, potrivit gradului său de dezvoltare. Pretutindeni au fost robi, apoi métayers19. Avem şi noi muncă în dijmă, arendă, muncă de argat… Ce mai vrei?

Deodată Levin se aprinse la aceste cuvinte – deoarece se temea în fundul sufletului să n-aibă cumva dreptate fratele său, învinuindu-l că vroia să aleagă o cale de mijloc între comunism şi formele actuale de lucru, şi că aceasta nu va izbuti.

— Caut metode ca munca să fie productivă, atât pentru mine, cât şi pentru lucrători. Vreau să întemeiez… rosti Levin cu căldură.

— Nu vrei să întemeiezi nimic. Ca totdeauna, vrei să faci pe originalul. Vrei să arăţi că nu exploatezi mujicul pur şi simplu, ci că-l exploatezi cu idei.

— Ei, dacă tu crezi aşa, lasă-mă-n pace! Răspunse Levin şi simţi un muşchi al obrazului stâng zbătându-i-se nestăpânit.

— N-ai avut şi nici nu ai convingeri. Vrei numai să-ţi satisfaci amorul-propriu.

— Foarte bine! Lasă-mă-n pace!

— Te şi las. Trebuia s-o fac de mult. Du-te dracului! Îmi pare foarte rău că am venit.

Oricât s-a silit pe urmă Levin să-şi potolească fratele, Nikolai nu vroia să ştie de nimic. Spunea că e mult mai bine să se despartă. Şi Konstantin îşi dădu seama că fratele său nu-şi mai putea îndura viaţa.

Nikolai îşi isprăvise pregătirile de plecare când Konstantin veni la dânsul şi-l rugă pe un ton oarecum constrâns să-l ierte dacă-l jignise cu ceva.

— Ah, eşti mărinimos! Făcu Nikolai zâmbind. Dacă ţii numaidecât să ai dreptate, am să-ţi fac plăcerea asta. Ai dreptate. Totuşi plec în clipa plecării, Nikolai îl sărută şi-i spuse, privindu-l deodată drept în ochi, şi privirea lui era ciudată şi gravă:

— Dar, Kostea, să nu mi-o iei în nume de rău, şi glasul îi tremura.

Erau singurele cuvinte rostite cu sinceritate. Levin înţelese ce vroiau să spună aceste vorbe: „Vezi şi ştii că sunt pe moarte, poate n-o să ne mai vedem niciodată”. Înţelese – şi lacrimi îi izbucniră din ochi. Îşi sărută încă o dată fratele, dar nu-i putu spune nimic şi nici nu ştia ce să-i spună.

A treia zi după despărţirea de fratele său, plecă şi Levin în străinătate. Întâlnindu-se în tren cu Şcerbaţki, un văr al lui Kitty, acesta fu impresionat de aerul său posomorât.

— Ce-i cu tine? Îl întrebă Şcerbaţki.

— Nimic. E puţină bucurie pe lumea asta.

— Cum puţină? În loc să te duci undeva la Mulhouse, vino cu mine la Paris. Ai să vezi ce veselie e acolo.

— Nu. Eu am isprăvit. E timpul să mor.

— Asta-i bună! Izbucni Şcerbaţki râzând. Eu abia mă pregătesc să încep a trăi.

— Aşa credeam şi eu nu demult. Dar acum ştiu că am să mor curând.

Levin spunea ceea ce gândea de fapt în ultimul timp. Nu vedea în faţa lui decât moartea sau un pas spre ea şi de aceea se dăruia cu totul acţiunii începute de dânsul. Trebuia să-şi folosească într-un fel viaţa, în aşteptarea morţii. Pretutindeni nu vedea decât întuneric. Singurul fir conducător în bezna din juru-i era această operă de reformă înjghebată de el şi se agăţă de ea cu toate puterile sale.

PARTEA A PATRA.

I

Soţii Karenin locuiau mai departe sub acelaşi acoperământ, se vedeau în fiecare zi, dar erau cu totul

străini unul de altul. Alexei Alexandrovici hotărâse să-şi vadă zilnic soţia, ca să nu dea slugilor prilej de vorbe, dar se ferea să ia masa acasă. Vronski nu venea niciodată în casa lui Alexei Alexandrovici; Anna îl întâlnea însă în afară şi soţul său ştia asta.

Era o situaţie chinuitoare pentru tustrei. Niciunul dintre ei n-ar fi putut-o răbda nici o singură zi, să nu fi nădăjduit într-o schimbare, să n-o fi socotit ca o perioadă dureroasă şi grea, dar trecătoare. Alexei Alexandrovici aştepta ca patima asta să treacă, aşa cum trec toate, ca lumea s-o uite, iar numele lui să rămână nepătat. Anna, care purta toată vina acestei situaţii şi care se chinuia cel mai mult, o îndura, fiind adânc încredinţată că totul se va limpezi în scurt timp. Nu ştia ce anume va lămuri situaţia, dar nu se îndoia că se apropie deznodământul – şi asta cât de curând. Supunându-i-se fără voie, Vronski aştepta şi el ceva, în afară de voinţa lui, care va dezlega şi înlătura toate greutăţile.

În mijlocul iernii, Vronski petrecu o săptămână foarte plictisitoare. Fusese ataşat pe lângă un prinţ străin sosit la Petersburg şi trebuise să-i arate curiozităţile cele mai de seamă ale oraşului. I se încredinţase această misiune lui Vronski, datorită înfăţişării sale distinse, ţinutei impecabile, purtării domne, curtenitoare şi obişnuinţei sale de a frecventa cea mai înaltă societate. Această însărcinare însă îi păru grea. Prinţul nu vroia să scape nimic din lucrurile despre care ar fi putut fi întrebat, o dată întors la el acasă, dacă le-a văzut în Rusia. Şi mai ales vroia să se bucure din plin de plăcerile ruseşti. Vronski era dator să-l conducă peste tot: dimineaţa se duceau să vadă monumentele de seamă, iar seara gustau din plăcerile ruseşti. Prinţul se bucura de o sănătate neobişnuită chiar pentru un prinţ. Prin gimnastică şi o igienă perfectă a trupului ajunsese să poată face faţă tuturor exceselor de plăceri şi să rămână proaspăt ca un castravete olandez, mare, verde şi lucios. Prinţul călătorea mult şi era de părere că unul dintre principalele avantaje ale căilor de comunicaţie actuale era

uşurinţa cu care puteai gusta plăcerile specifice din fiecare ţară. Fusese în Spania, unde făcuse serenade şi se împrietenise cu o spaniolă care cânta din mandolină. Împuşcase în Elveţia o capră neagră. În Anglia, îmbrăcat într-un frac roşu, sărise peste multe garduri şi împuşcase, în urma unei prinsori, două sute de fazani. Vizitase în Turcia un harem. Călătorise în India pe un elefant şi vroia să guste acum, în Rusia, plăcerile specific ruseşti.

Vronski, în calitate de mare maestru al ceremoniilor ataşat pe lângă prinţ, alcătuia cu greu programul plăcerilor ruseşti oferite prinţului: trăpaşii şi blinclele, vânătorile de urşi, troicile, ţiganii şi chefurile cu spargerea veselei după obiceiul rusesc. Prinţul îşi însuşise cu nespusă uşurinţă spiritul rusesc: spărgea tăvi încărcate cu veselă, îşi culca pe genunchi câte o ţigancă şi părea să întrebe dacă nu mai erau şi alte plăceri ruseşti de gustat, sau asta era tot?

De fapt, dintre toate plăcerile ruseşti, prinţul prefera actriţele franţuzoaice, baletul şi şampania cu pecete albă. Vronski era deprins cu prinţii. Dar, fie din pricină că el însuşi se schimbase în ultima vreme, fie din cauză că trebuia să-şi petreacă tot timpul cu prinţul, săptămâna aceea îi păruse neînchipuit de grea. În toată săptămâna aceea încercase mereu un sentiment asemănător aceluia pe care l-ar avea un om silit să trăiască pe lângă un nebun primejdios, căruia i-ar fi frică de acest nebun şi totodată, din pricina apropierii lor, s-ar teme şi pentru propria-i minte. Vronski simţea neîncetat nevoia de a nu părăsi nici o clipă tonul oficial respectat riguros, ca să nu fie jignit, căci – spre surprinderea lui – prinţul se purta dispreţuitor tocmai cu persoanele care se dădeau peste cap ca să-i organizeze petreceri ruseşti. Părerile sale despre femeile ruse, pe care prinţul le privea cu o deosebită atenţie, îl făcură pe Vronski, nu numai o dată, să roşească de indignare. Dar motivul principal pentru care tovărăşia prinţului îi părea lui Vronski o povară era faptul că, fără voie, el se vedea întrânsul pe sine însuşi. Şi ceea ce vedea în această oglindă nu-i

măgulea amorul-propriu: vedea un om foarte mărginit, foarte încrezut, foarte sănătos, foarte îngrijit şi nimic mai mult. Era într-adevăr un „gentleman”; Vronski nu putea tăgădui acest lucru. Se purta cu demnitate şi fără linguşire faţă de superiori, nestingherit şi simplu în raporturile cu egalii şi binevoitor, cu o nuanţă de dispreţ, faţă de inferiori. Vronski se purta la fel şi socotea asta drept un merit. Însă în relaţiile cu prinţul, Vronski îi era inferior, iar tonul lui de binevoitor dispreţ, purtarea faţă de dânsul îl revoltau.

„Un bou tâmp! Oare şi eu sunt ca el?” se gândea Vronski.

În orice caz, a şaptea zi, când îşi luă rămas bun de la prinţ înainte de plecarea acestuia la Moscova şi primi mulţumiri, Vronski se simţi foarte fericit că scăpa din această situaţie jenantă şi de această oglindă neplăcută.

Se despărţiră la gară, înapoindu-se de la o vânătoare de urşi, după o noapte de dovezi strălucite ale vitejiei ruseşti.

II.

Când se întoarse acasă, Vronski găsi un bilet de la Anna. Îi scria: „Sunt bolnavă şi nefericită. Nu pot să ies, dar nici nu mai pot îndura să nu te văd. Vino diseară. La şapte, Alexei Alexandrovici se duce la un consiliu, unde rămâne până la zece”. După ce se gândi o clipă la ciudăţenia faptului că Anna îl chema la dânsa, cu toată interdicţia formală a soţului ei de a-l primi acasă, Vronski hotărî să se ducă.

În iarna aceea fusese înaintat colonel, se retrăsese de la regiment şi locuia singur. După ce luă o gustare, se întinse pe divan, şi peste câteva minute gândurile i se împăienjeniră. Scenele scandaloase la care asistase în zilele din urmă se amestecară în mintea lui cu chipul Annei şi cu cel al unui mujic care avusese un rol însemnat la vânătoarea de urşi din ajun. Până la urmă adormi. Se trezi pe întuneric, tremurând de spaimă, şi aprinse în grabă o lumânare. „Dar ce s-a întâmplat? Ce a fost? Ce grozăvie am visat? Da, da. Era acel mujic, dacă nu mă înşel – mic, murdar, cu barba încâlcită – stătea aplecat şi făcea nu ştiu ce, când deodată a început să rostească nişte cuvinte

ciudate în franţuzeşte. N-am visat nimic altceva, îşi zise el. Dar de ce a fost aşa de penibil?” îşi amintea iarăşi de mujic şi de neînţelesele cuvinte franţuzeşti pe care le rostise acesta, şi un fior rece de groază îi trecu prin tot trupul.

„Ce prostii!” gândi el şi se uită la ceas.

Era opt şi jumătate. Sună feciorul, se îmbrăcă repede şi ieşi, uitând cu totul de vis, necăjit numai că întârziase. În timp ce se apropia cu sania de casa lui Karenin, se uită la ceas şi văzu că era nouă fără zece.

La scară era tras un cupeu înalt şi îngust, cu doi cai suri. Recunoscu numaidecât cupeul Annei. „Se pregătea să vină la mine, gândi el. Ar fi fost mai bine. Nu-mi face plăcere să intru în casa asta. Dar n-are a face, nu mă pot ascunde”, îşi zise el şi, cu atitudinea unui om deprins din copilărie să n-aibă de ce se ruşina, coborî din sanie şi se îndreptă spre intrare. Uşa se deschise, şi portarul, cu un pled pe braţ, chemă cupeul.

Vronski, neobişnuit să observe amănunte, băgă totuşi de seamă expresia de mirare cu care îl privise portarul. Chiar în uşă, Vronski aproape se ciocni piept în piept cu Alexei Alexandrovici.

O lampă de gaz aerian lumină faţa palidă şi slăbită a lui Karenin, sub pălăria-i neagră, şi o cravată alba care strălucea în contrast cu gulerul de biber al paltonului. Ochii neclintiţi şi şterşi ai lui Karenin se opriră asupra lui Vronski; acesta se înclină. Alexei Alexandrovici, mestecând parcă ceva în gură, duse mâna la pălărie şi trecu înainte. Vronski îl văzu pe Karenin cum se urcă în cupeu fără să întoarcă privirea, cum luă pe fereastră pledul şi binoclul, şi apoi dispăru.

Vronski intră în antreu. Avea sprâncenele încruntate, în ochii lui ardea o strălucire mândră şi răutăcioasă.

„Ce situaţie! Se gândi el. Dacă s-ar fi luptat, dacă şi-ar fi apărat onoarea, aş fi putut lua hotărâri, mi-aş fi putut arăta sentimentele, dar cu slăbiciunea şi josnicia lui ce pot face?

Sunt pus într-o postură de înşelător – ceea ce n-am vrut şi nici nu vreau să fiu.”

Gândurile sale se schimbaseră mult după explicaţia avută cu Anna în grădina doamnei Wrede. Supunându-se cu totul slăbiciunii Annei, care i se dădea toată şi nu aştepta de la dânsul decât să-i hotărască soarta, Vronski încetase de mult să mai creadă că legătura dintre ei s-ar putea desface, aşa cum îşi închipuise până atunci. Planurile sale ambiţioase erau din nou lăsate deoparte, activitatea lui încetă de a mai avea un ţel, şi Vronski se lăsă dus cu totul de sentimentul care îl lega din ce în ce mai strâns de Anna.

Auzi încă din antreu paşii ei care se îndepărtau… înţelese că Anna îl aştepta. Venise să asculte, iar acum se întorcea în salon.

— Ştii! Exclamă Anna văzându-l, şi la primul cuvânt lacrimi îi izbucniră din ochi. Ştii, dacă lucrurile merg tot aşa, atunci e cu neputinţă… cu neputinţă…

— Ce anume, draga mea?

— Ce? Te aştept şi mă chinuiesc de un ceas, poate două… Nu, n-am să mai fac Nu mă pot supăra pe tine. Probabil că n-ai putut. Nu, n-am să mai fac îşi puse mâinile pe umerii lui şi se uită îndelung la dânsul cu o privire adâncă, plină de dragoste, scrutându-l până în fundul sufletului. Îi privea chipul pentru tot timpul cât nu-l văzuse. La orice întâlnire a lor, Anna contopea într-o singură imagine chipul lui, aşa cum şi-l închipuia (incomparabil mai frumos decât în realitate), cu faţa lui, aşa cum era într-adevăr.

III

— L-ai întâlnit? Întrebă Anna, după ce se aşezară la masă sub lampă. Asta-i pedeapsa fiindcă ai întârziat.

— Dar ce s-a întâmplat? Trebuia să fie la consiliu.

— A fost, s-a întors şi a plecat iar undeva. Dar nu-i nimic Să nu mai vorbim de asta! Unde-ai fost? Tot cu prinţul?

Anna cunoştea toate amănuntele vieţii sale. El vru să-i spună că nu dormise toată noaptea şi că-l furase somnul; însă privindu-i faţa înduioşată şi fericită, lui Vronski îi fu

ruşine şi îi spuse că fusese nevoit să se ducă pentru a da raportul despre plecarea prinţului.

— Dar acum s-a isprăvit? A plecat?

— S-a isprăvit, slavă Domnului! N-ai să mă crezi cât de nesuferită mi-a fost toată săptămâna asta.

— Adică de ce? Doar asta-i viaţa obişnuită a bărbaţilor tineri, zise Anna, încruntându-şi sprâncenele şi luându-şi lucrul de mână de pe masă. Apoi, fără să se uite la dânsul, trase croşetul care se agăţase în ghem.

— M-am lăsat de mult de viaţa asta, răspunse Vronski, surprins de schimbarea de expresie de pe faţa ei şi căutând să înţeleagă de ce. Recunosc, urmă el, arătându-şi într-un zâmbet dinţii albi, puternici, că în săptămâna care a trecut, privind viaţa asta, am avut impresia că mă văd într-o oglindă… şi nu mi-a făcut plăcere.

Anna ţinea lucrul în mâini, dar nu croşeta. Se uita numai la el cu o privire stranie, strălucitoare, neprietenoasă.

— Liza a trecut azi-dimineaţă pe la mine; ea nu se teme să mă viziteze, în ciuda contesei Lidia Ivanovna. Mi-a povestit despre serata voastră atenianã. Ce dezgustător!

— Tocmai vroiam să-ţi spun…

Anna îl întrerupse:

— Era şi Thérese, pe care o cunoşteai mai de mult?

— Vroiam să-ţi spun…

— Ce groaznici sunteţi voi, bărbaţii! Cum credeţi că o femeie poate uita aşa ceva, adăugă Anna, înflăcărându-se din ce în ce mai mult şi dezvăluind astfel pricina enervării sale. Mai ales o femeie care nu-ţi poate cunoaşte viaţa. Ce ştiu eu? Adăugă ea. Numai ceea ce-mi spui tu. Dar de unde pot şti că mi-ai spus adevărul?!

— Anna, mă jigneşti. Nu mă crezi? Nu ţi-am spus că n-am nici un gând pe care să nu ţi-l împărtăşesc?

— Ba da, răspunse ea, încercând să-şi înăbuşe gelozia. Dacă ai şti însă ce greu îmi vine! Te cred, te cred… Dar ce-ai vrut să spui?

El însă nu-şi putu aminti numaidecât ceea ce vroise să spună. Accesele acestea de gelozie, care o apucau din ce în ce mai des în vremea din urmă, îl îngrozeau şi-i dădeau o răceală faţă de Anna, oricât s-ar fi silit s-o ascundă, deşi ştia că pricina geloziei era tocmai dragostea ei pentru dânsul. De câte ori îşi spusese că dragostea aceasta este fericirea lui! Şi iată că Anna îl iubea cum poate iubi o femeie care a jertfit totul pentru dragostea sa, şi cu toate acestea el era mult mai departe de fericire decât atunci când plecase după dânsa de la Moscova. Atunci, Vronski se socotea nenorocit, dar fericirea era înaintea lui.

Acum însă el îşi dădea seama că fericirea cea mai mare rămăsese în urmă. Anna era cu totul alta de cum fusese la început. Se schimbase moralmente şi chiar fiziceşte; se îngrăşase; iar în clipa când vorbi despre actriţă, o expresie de răutate îi schimonosi faţa. Vronski se uita la ea ca un om care priveşte o floare ruptă de el, veştejită, în care de-abia recunoştea frumuseţea pentru care o răpise şi o făcuse să piară. Înţelegea că atunci când dragostea lui era în plină putere ar fi putut – poate – să şi-o smulgă din inimă; acum însă, când i se părea că n-o mai iubeşte, el ştia că legătura dintre dânşii nu mai putea fi ruptă.

— Ei, spune, ce-ai vrut să-mi povesteşti despre prinţ? L-am alungat, am alungat „diavolul”, adăugă Anna (aşa numeau între ei gelozia Annei). Ei, ce-ai început să-mi povesteşti despre prinţ? De ce nu ţi-a fost plăcut?

— Uf, a fost ceva insuportabil! Începu Vronski, căutând să-şi prindă firul scăpat al gândurilor. Prinţul te dezamăgeşte când îl cunoşti mai de aproape. Dacă ar fi să-l definesc, l-aş asemui cu un, animal foarte bine hrănit, unul din exemplarele care iau premiul întâi la expoziţii, şi atâta tot! Adăugă el cu necaz, ceea ce o intrigă pe Anna.

— Dar de ce? Se miră ea. Totuşi e un om instruit, care a văzut multe.

— Instrucţiunea lui e cu totul specială. Am impresia că dacă e instruit, este numai ca să capete dreptul de a

dispreţui cultura, aşa cum dispreţuiesc aceştia totul, afară de plăcerile animalice.

— Dar vă atrag pe voi toţi aceste plăceri animalice. Şi Vronski surprinse din nou privirea ei posomorită, care se ferea de dânsul.

— De ce-l aperi atâta? O întrebă el zâmbind.

— Nu-l apăr. Mi-e totuna. Cred însă că, dacă ţie însuţi nu ţi-ar fi plăcut aceste distracţii, ai fi putut să nu iei parte, dar mărturiseşte că ţi-a făcut plăcere s-o priveşti pe Thérese în costumul Evei…

— Iar, iar a venit „diavolul”! Zâmbi Vronski, luând mâna pe care Anna o pusese pe masă şi sărutându-i-o.

— Aşa e, dar asta-i peste puterile mele. Nu ştii cât m-am chinuit aşteptându-te! Cred că nu sunt geloasă. Nu sunt geloasă. Te cred când eşti aici, cu mine; când eşti departe însă şi-ţi duci singur această viaţă neînţeleasă pentru mine…

Anna îşi feri privirea. Scoase în sfârşit croşetul înfipt în lucrul ei, lâna lunecă iute pe degetul arătător, şi ochiurile albe, strălucitoare la lumina lămpii începură să se înşire vertiginos, în ritmul febril al mâinii gingaşe ce ieşea din mâneca brodată.

— Spune odată, cum a fost? Unde l-ai întâlnit pe Alexei Alexandrovici? Răsună deodată, nefiresc, glasul ei.

— Ne-am ciocnit în uşă.

— Şi te-a salutat aşa?

Anna îşi lungi faţa, închise pe jumătate ochii şi, schimbându-şi deodată expresia, îşi împreună mâinile. Pe chipul ei frumos se ivi o clipă întocmai aceeaşi expresie pe care o avusese Alexei Alexandrovici când îl salutase. Vronski zâmbi, iar Anna izbucni într-un râs vesel şi încântător, acel râs proaspăt, care era unul din farmecele sale cele mai mari.

— Nu-l înţeleg de loc, zise el. După mărturisirea ta, de la Peterhof, dacă ar fi rupt relaţiile cu tine, dacă m-ar fi

provocat la duel… Dar aşa, nu înţeleg cum poate suporta situaţia asta! Suferă. Se vede.

— El? Făcu Anna cu un zâmbet ironic. E perfect mulţumit.

— De ce ne chinuim tustrei, când totul ar putea fi atât de frumos?!

— Nu-i convine lui. Îi cunosc firea. E numai minciună… Dacă ar simţi ceva, cum ar putea trăi aşa cum trăieşte el cu mine? Nu înţelege nimic, nu simte nimic. Ce om cu simţire ar putea răbda să locuiască în aceeaşi casă cu soţia sa care a păcătuit? Ar putea vorbi cu ea? I-ar putea spune: tu?

Apoi, fără voie, îl imită din nou: „Tu, ma chere; tu, Anna!”

— Nu e bărbat, nu e un om, ci un manechin. Nimeni nu ştie, dar eu ştiu. Ah, să fi fost eu în locul lui, aş fi ucis de mult, aş fi sfâşiat în bucăţi o soţie ca mine, însă nu i-aş fi spus: „Tu, ma chere Anna!” Nu-i un om, e o maşină ministerială. Nu pricepe că eu sunt soţia ta, că el e un străin pentru mine, un om de prisos… Dar să nu mai vorbim de asta, să nu mai vorbim!

— N-ai dreptate, n-ai dreptate, draga mea, spuse Vronski, încercând s-o liniştească. Oricum, să nu mai vorbim de el. Spune-mi, ce-ai mai făcut? Ce-i cu tine? De ce boală suferi şi ce ţi-a spus doctorul?

Anna se uită la dânsul cu o veselie ironică. Îşi amintea, probabil, şi de alte trăsături caraghioase şi urâte ale soţului ei de care ar fi vrut să-şi bată joc.

Dar Vronski urmă:

— Eu nu cred să fie o boală. Cred că asta face parte din starea ta. Pe când aştepţi…?

Sclipirea ironică din ochii ei se stinse. Un alt zâmbet, care trăda un lucru neştiut de dânsul, şi o tristeţe potolită, luă locul expresiei de mai înainte.

— În curând, în curând. Spuneai că situaţia noastră e grea… că trebuie să-i punem capăt. Dacă ai şti cât mă apasă! Ce n-aş da să te pot iubi fără piedici, pe faţă! Nu m-aş frământa atâta şi nu te-aş chinui cu gelozia mea… în curând, totul se va dezlega, însă nu cum credem noi.

La gândul acesta, Anna se înduioşa atât de mult de sine însăşi, încât o podidiră lacrimile. Nu mai putu urma. Puse pe braţul lui Vronski mâna sa, care, în lumina lămpii, strălucea de inele şi de albă ce era.

— N-are să fie aşa cum credem noi. N-aş fi vrut să-ţi spun, dar m-ai silit. În curând, în curând se va sfârşi totul. Avem să ne liniştim cu toţii; nu ne vom mai chinui.

— Nu pricep, zise Vronski, înţelegând-o totuşi.

— M-ai întrebat: când? În curând, şi n-am să supravieţuiesc acestui lucru. Nu mă întrerupe! Anna vorbea foarte repede. Ştiu, ştiu sigur. O să mor şi-mi pare bine ca o să mor. Am să ma izbăvesc şi am să vă izbăvesc şi pe voi. Ochii i se umplură de lacrimi.

Vronski se aplecă asupra mâinii ei şi o acoperi de sărutări, căutând să-şi ascundă emoţia pe care nu şi-o putea stăpâni, deşi n-avea, desigur, nici un temei.

— De altminteri… e mai bine aşa, şopti Anna, strângându-i mâna cu putere. E singurul lucru care ne-a mai rămas.

Alexei îşi reveni şi ridică fruntea:

— Ce copilării! Ce absurdităţi spui!

— Ba e adevărat.

— Ce e adevărat?

— Că am să mor. Am avut un vis.

— Un vis? Repetă el şi-şi aminti numaidecât de mujicul din visul său.

— Da, un vis, răspunse ea. L-am avut mai demult. Se făcea că intrasem în fugă în odaia de culcare ca să iau ceva, sau să aflu ceva. Ştii cum se întâmplă în vis, adăugă ea îngrozită, deschizând ochii mari. Acolo, în colţ, era ceva.

— Ah, ce absurdităţi! Cum poţi să crezi…

Dar ea nu se lăsă întreruptă. Lucrul pe care-l povestea era prea important pentru dânsa.

— Şi acest ceva se întoarse: era un mujic cu barba încâlcita, un omuleţ mic şi înfiorător. Am vrut să fug, dar el s-a aplecat asupra unui sac, căutând ceva cu mâinile…

Anna arătă cum umbla omul cu mâinile în sac. O expresie de groază i se întipări pe faţă. Amintindu-şi de visul sau, Vronski simţi că aceeaşi groază îi umple şi sufletul lui.

— Scormonea cu mâinile şi spunea ceva în franţuzeşte foarte repede, şi graseind: „Il faut le battre le fer, le broyer, le pétrir…20" înspăimântată, am vrut să mă trezesc şi m-am deşteptat, dar tot în vis. Am început să mă întreb: ce-o fi însemnând asta? Kornei îmi spunea: „Ai să mori din facere, măicuţă, din facere". Atunci m-am deşteptat cu adevărat…

— Copilării! Absurdităţi! Izbucni el, dându-şi însă seama că nu avea nici o putere de convingere.

— Dar să nu mai vorbim de asta, încheie ea, sună, te rog, voi spune să ne aducă ceaiul. Mai stai puţin, acum nu mai avem mult de…

Dar ea se opri brusc. Expresia feţei sale se schimba dintr-o dată; groaza şi emoţia făcură loc unei expresii de calmă, gravă şi fericită atenţie. El nu putea înţelege pricina acestei schimbări. Anna simţise înlăuntrul său mişcarea unei vieţi noi.

IV.

După ce se întâlni cu Vronski în uşa casei sale, Alexei Alexandrovici se duse, cum îşi propusese, la Opera Italiană. Stătu două acte şi văzu pe toţi aceia de care avea nevoie.

Întors acasă, el se uită cu luare-aminte la cuier şi, observând că mantaua militară nu mai era acolo, intră ca de obicei în birou.

Dar, împotriva obiceiului, Karenin nu se culcă, ci se plimbă încoace şi încolo prin odaie până la trei noaptea. Mânia împotriva soţiei sale, care nu respectase buna-cuviinţă şi singura condiţie pe care i-o pusese el, aceea de a nu-şi primi amantul acasă, îl frământa. Anna nu respectase cerinţa lui; trebuia deci s-o pedepsească, să pună în execuţie hotărârea cu care o ameninţase: de a da divorţ şi de a-i lua copilul. Cunoştea toate greutăţile legate de această chestiune, dar era hotărât să se ţină de cuvânt, să-şi îndeplinească ameninţarea.

Contesa Lidia Ivanovna îi dăduse a înţelege că aceasta ar fi soluţia cea mai bună. În vremea din urmă, practica divorţurilor se perfecţionase într-atât, încât Alexei Alexandrovici întrevedea putinţa de a birui greutăţile de formă.

Afară de aceasta, cum o nenorocire nu vine niciodată singură, chestiunea organizării celor străini de neam şi aceea a irigării ogoarelor din gubernia Zaraiskaia îi pricinuiseră neplăceri atât de mari la serviciu, încât Karenin se afla în ultimul timp într-o stare de extremă enervare.

Nu dormi toată noaptea; şi mânia lui, sporind într-o progresie uriaşă, ajunse spre dimineaţă la limită. Se. Îmbrăcă în grabă şi de îndată ce află că Anna se sculase, intră la dânsa vrând parcă, s-ar spune, să-i ducă cupa plină de mânie, de teamă să nu se reverse peste margini şi să nu-şi piardă, o dată cu mânia, şi energia necesară explicaţiei cu soţia sa.

Anna, care credea că-şi cunoaşte aşa de bine bărbatul, rămase uimită de înfăţişarea lui, când intră la ea. Fruntea îi era încruntată şi ochii săi posomorâţi se uitau înainte, ferindu-se de privirea ei. Avea gura strânsă cu tărie şi cu dispreţ. Mersul şi mişcările sale trădau o hotărâre pe care ea nu i-o văzuse niciodată.

Alexei Alexandrovici se duse de-a dreptul la biroul ei, fără să-i dea bună ziua, luă cheile şi deschise sertarul.

— Ce vrei? Strigă Anna.

— Scrisorile amantului dumitale, răspunse Karenin.

— Nu sunt aici, zise ea, închizând sertarul.

După acest gest, Karenin înţelese că ghicise. Dându-i cu brutalitate mâna în lături, Alexei Alexandrovici apucă repede o servietă în care ştia că Anna îşi ţinea hârtiile cele mai importante. Ea vru să-i smulgă servieta, dar el o împinse la o parte.

— Stai jos! Am să-ţi vorbesc, începu Karenin, punându-şi servieta subsuoară şi strângând-o atât de tare cu cotul,

încât umărul i se ridică în sus.
Anna îl privea în tăcere, cu mirare şi teamă.
— Nu ţi-am spus că nu îngădui să-ţi primeşti amantul acasă?
— Trebuia să-l văd, ca…
Se opri, neştiind ce să născocească.
— Nu vreau să intru în amănuntele pentru care o femeie are nevoie să-şi vadă amantul.
Anna izbucni:
— Am vrut numai… numai… Brutalitatea lui o enervă şi-i dădu curaj. Nu vezi cât e de uşor pentru dumneata să mă jigneşti?
— Poţi să jigneşti un om cinstit şi o femeie cinstită. Dar să spui unui hoţ că e hoţ, asta nu e decât la constatation d'un fait21.
— N-am cunoscut până acum la dumneata această trăsătură nouă de cruzime.
— Dumneata numeşti cruzime faptul că un bărbat dă soţiei sale libertatea şi pavăza unui nume cinstit, cu singura condiţie să respecte buna-cuviinţă? Asta e cruzime?
— Ba e mai rău decât cruzime. E o ticăloşie, dacă vrei să ştii! Strigă Anna cu o răbufnire de răutate şi, sculându-se, vru să plece.
— Nu! Răcni Karenin cu glasul său piţigăiat, care se ridică acum cu o notă mai sus decât de obicei, îi apucă atât de puternic mâna în degetele lui mari, încât îi rămase la încheietură urma roşie a brăţării pe care i-o strânsese. O aşează cu sila la loc. E o ticăloşie? Dacă vrei să întrebuinţezi acest cuvânt, e o ticăloşie să-ţi lepezi bărbatul şi copilul pentru un amant şi să mănânci pâinea soţului!
Anna lăsă capul în jos. Nu numai că nu repetă ceea ce-i spusese ieri amantului, şi anume că el îi e soţ, iar bărbatul său e un om de prisos, dar nici nu se gândi la asta. Simţea toată dreptatea cuvintelor sale şi spuse numai atât:
— Nu poţi să judeci situaţia mea mai aspru decât o condamn eu însămi. Dar de ce-mi spui toate astea?

— De ce ţi le spun? De ce? Adăugă el tot atât de mânios. Ca să ştii că, întrucât nu mi-ai respectat hotărârea în ce priveşte păstrarea bunei-cuviinţe, am să iau măsuri ca să pun capăt acestei situaţii.

— În curând, în curând are să se sfârşească şi aşa, zise Anna.

La gândul unei morţi apropiate, dorită de ea acum, o podidiră iarăşi lacrimile.

— Are să se sfârşească mai repede decât ai plănuit cu amantul dumitale! Voi nu vreţi decât să vă satisfaceţi pofta animalică…

— Alexei Alexandrovici, nu fac apel la mărinimia dumitale, dar nu se cade să loveşti pe cel căzut.

— Da. Nu te gândeşti decât la dumneata. Dar de suferinţele omului care ţi-a fost soţ nu vrei să ştii. Nici nu-ţi pasă că i-ai distrus viaţa… că el a sufeli… sufeli… sutfelit.

Vorbea aşa de repede, încât se bâlbâia şi nu izbuti să rostească acest cuvânt. Rosti în cele din urmă sufelit.

Annei îi veni să râdă şi se ruşina numaidecât că găsise ceva de râs într-un astfel de moment. Pentru întâia oară ea îl înţelese, se transpuse în sufletul lui şi i se făcu milă de dânsul. Dar ce putea să spună sau să facă? Îşi lăsă capul în pământ şi tăcu. Tăcu şi el câteva clipe. Începu apoi să vorbească rece, cu glas mai puţin piţigăiat, accentuând cuvintele alese la întâmplare, care nu aveau nici o însemnătate deosebită.

— Am venit să-ţi spun… începu Karenin.

Anna îl privea. „Mi s-a părut, se gândi ea, amintindu-şi expresia feţei sale când se încurcase pronunţând sufelit. Oare poate simţi ceva un om cu ochi atât de spălăciţi, cu calmul ăsta suveran?”

— Eu nu pot schimba nimic, şopti Anna.

— Am venit să-ţi spun că mâine plec la Moscova şi că nu mă mai întorc în casa asta. Ai să afli hotărârea mea de la avocatul căruia am să-i încredinţez chestiunea divorţului.

Copilul are să stea la sora mea, îi spuse el, amintindu-şi cu o sforţare ceea ce vroise să-i spună despre copil.

— Mi-l iei pe Serioja numai ca să mă chinuieşti, zise ea, privindu-l pe sub sprâncene. Nu-l iubeşti… Lasă-mi-l pe Serioja!

— Da. Mi-am pierdut până şi iubirea pentru fiul meu, fiindcă dezgustul faţă de dumneata se revarsă şi asupra lui. Totuşi, am să ţi-l iau. Adio!

Karenin vru să plece, dar de data asta Anna îl reţinu.

— Alexei Alexandrovici, lasă-mi-l pe Serioja! Şopti Anna încă o dată. Altceva nu mai am ce să-ţi spun. Lasă-mi-l pe Serioja până la… Am să nasc în curând. Lasă-mi-l!

Alexei Alexandrovici se aprinse la faţă şi smulgându-şi mâna din mâna ei, ieşi tăcut din odaie.

V.

Când intră Alexei Alexandrovici, sala de aşteptare a vestitului avocat din Petersburg era plină. Trei doamne: una bătrână, alta tânără şi o negustorească, precum şi trei domni: un bancher neamţ cu inel în deget, un negustor cu barbă şi un slujbaş mânios, în uniformă şi cu cruce la gât, aşteptau probabil de mult. Doi secretari scriau la birouri, scârţâind din peniţe. Garniturile de birou – Alexei Alexandrovici era mare amator de asemenea lucruri – erau deosebit de frumoase şi Karenin nu se putu împiedica să le admire. Fără să se ridice şi închizându-şi pe jumătate ochii, unul dintre secretari întrebă rău dispus pe Alexei Alexandrovici:

— Ce doriţi?

— Am treabă cu domnul avocat.

— Domnul avocat e ocupat! Răspunse scurt secretarul, arătând cu tocul la cei ce aşteptau, şi continuă să scrie mai departe.

— N-ar putea să-şi facă timp? Întrebă Alexei Alexandrovici.

— N-are timp liber. Tot timpul e ocupat. Vă rog să aşteptaţi!

— Fiţi bun şi daţi-i cartea mea de vizită! Rosti cu demnitate Alexei Alexandrovici, văzându-se nevoit să-şi descopere identitatea.

Secretarul luă cartea de vizită şi, aruncând asupră-i o privire nemulţumită, ieşi din cameră.

În principiu, Alexei Alexandrovici era un partizan al justiţiei publice. Nu aproba însă în totul unele amănunte cu privire la aplicarea ei la noi, din punctul de vedere al prestigiului serviciilor superioare; le critica însă numai în măsura în care îşi îngăduia el să critice o instituţie sancţionată de puterea de sus. Toată viaţa şi-o petrecuse în activitatea administrativă. De aceea, când nu aproba ceva, dezaprobarea lui era atenuată prin faptul că el înţelegea că greşelile sunt lucruri fireşti şi cu putinţă de îndreptare, în orice chestiune. La noile instituţii judecătoreşti, Karenin critica locul de seamă acordat corpului avocaţilor. Nu avusese însă până acum de-a face cu avocaţii şi de aceea critica lui era pur teoretică; acum, însă, părerea lui era întărită prin neplăcuta impresie pe care o încercase în sala de aşteptare a avocatului.

— Vine numaidecât, anunţă secretarul.

Într-adevăr, peste două minute se iviră în uşă silueta deşirată a unui jurist bătrân, care avusese o consfătuire cu avocatul, şi în urmă avocatul însuşi.

Avocatul era un bărbat mărunt, îndesat şi chel, cu barba neagră-roşcată, sprâncene stufoase blonde şi cu fruntea bombată. Era gătit ca un mire, de la cravată şi lanţul dublu, până la ghetele de lac. Avea o figură deşteaptă de mujic, şi îmbrăcămintea lui de filfizon era de prost-gust.

— Poftiţi! Se înclină avocatul către Alexei Alexandrovici şi, posomorit, îl lăsă pe Karenin să treacă înainte; apoi închise uşa după dânsul.

— Nu doriţi să luaţi loc aici?

Arătă un fotoliu lângă biroul încărcat de hârtii, iar el însuşi se aşează solemn în fotoliul său, frecându-şi mâinile mici cu degete scurte, acoperite de peri albicioşi, şi aplecându-şi

capul într-o parte. Dar abia se aşezase, când o molie trecu în zbor pe deasupra biroului. Avocatul, cu o repeziciune neaşteptată, desfăcu mâinile, prinse molia şi-şi reluă atitudinea de la început.

— Înainte de a începe să vă vorbesc despre chestiunea mea, zise Alexei Alexandrovici, urmărind mirat cu ochii mişcarea avocatului, vreau să vă atrag atenţia că problema despre care am să vă vorbesc trebuie să rămână secretă.

Un zâmbet abia schiţat înfiora mustăţile roşcate, pleoştite, ale avocatului.

— N-aş fi putut să fiu avocat, dacă n-aş fi fost în stare să păstrez secretele ce mi se încredinţează. Dar, dacă doriţi o confirmare…

Alexei Alexandrovici îl privi drept în faţă şi văzu că ochii săi cenuşii şi inteligenţi râdeau, cunoscând parcă totul.

— Mă cunoaşteţi? Urmă Alexei Alexandrovici.

— Vă cunosc şi ştiu, ca orice rus – avocatul prinse încă o molie – şi activitatea domniei-voastre, atât de folositoare, răspunse avocatul, înclinându-se.

Alexei Alexandrovici oftă, adunându-şi puterile; apoi urmă, o dată hotărât, cu vocea-i piţigăiată, fără sfială, fără opriri şi accentuând unele cuvinte:

— Am nenorocirea, începu Alexei Alexandrovici, să fiu un soţ înşelat şi doresc să rup legal raporturile cu soţia mea, adică să mă despart, însă în aşa fel, ca copilul să nu rămână cu mama.

Ochii cenuşii ai avocatului se sileau să nu râdă, dar jucau înviorаţi de o bucurie nestăpânită. Alexei Alexandrovici observă la dânsul nu numai satisfacţia omului care pune mâna pe un proces mănos, ci şi un triumf şi o încântare. În ochii săi scăpară o strălucire asemănătoare cu scânteierea sinistră pe care o surprinsese şi în ochii soţiei sale.

— Doriţi concursul meu pentru obţinerea divorţului?

— Exact! Dar trebuie să vă previn, cu riscul de a abuza de atenţia domniei-voastre, că am venit să vă consult numai în prealabil. Doresc să divorţez, însă mai înainte de toate este

important pentru mine să ştiu sub ce formă este cu putinţă divorţul. Şi s-ar putea ca, în cazul când formele n-ar coincide cu cerinţele mele, să renunţ la un demers legal.

— Aşa e întotdeauna, zise avocatul. Acest lucru e oricând în căderea domniei-voastre.

Avocatul plecă ochii spre picioarele lui Alexei Alexandrovici, simţind că şi-ar putea jigni clientul prin expresia lui de nedomolită bucurie. Se uită la o molie care trecu pe sub nasul clientului. Mâna îi tresări. N-o prinse însă, din consideraţie pentru situaţia lui Alexei Alexandrovici.

— Deşi în linii generale, îmi sunt cunoscute legile noastre referitoare la această chestiune, adăugă Alexei Alexandrovici, totuşi aş vrea să aflu formele în care se rezolvă îndeobşte practic, asemenea chestiuni.

— Doriţi, răspunse avocatul, fără să-şi ridice ochii, însuşindu-şi cu plăcere tonul clientului, să vă arăt căile cu ajutorul cărora dorinţa domniei-voastre ar putea fi îndeplinită.

Văzând că Alexei Alexandrovici înclina capul în semn de aprobare, avocatul urmă, privindu-i din când în când faţa care se acoperise de pete roşii.

— După legile noastre, începu avocatul cu o uşoară nuanţă de dezaprobare la adresa legilor noastre, divorţul este posibil, după cum ştiţi, în următoarele cazuri… Aşteaptă! Se adresă el secretarului care vârî capul pe uşă. Se ridică totuşi, îi spuse câteva cuvinte şi se aşează din nou. În următoarele cazuri: defectele fizice ale soţilor, dispariţia fără urmă, timp de cinci ani, adăugă el, îndoind un deget scurt, acoperit cu păr; apoi adulterul (rosti acest cuvânt cu o vădită plăcere). Subîmpărţirile sunt următoarele (avocatul continuă să-şi îndoaie degetele groase, deşi cazurile şi subîmpărţirile, evident, nu puteau fi clasificate împreună): defectele fizice ale bărbatului sau ale soţiei, după aceea adulterul din partea bărbatului sau a soţiei. Întrucât îndoise toate degetele, el le dezdoi şi continuă:

acesta e punctul de vedere teoretic. Presupun că mi-aţi făcut onoarea de a vă fi adresat mie ca să vă indic o aplicare practică. De aceea, având în vedere antecedentele, trebuie să vă comunic că toate cazurile de divorţ se reduc la următoarele: defecte fizice nu exista, după cât înţeleg? Nici dispariţie?

Alexei Alexandrovici lăsă capul în jos în semn de încuviinţare.

— Se reduc la următoarele: adulterul unuia dintre soţi şi dovedirea vinovăţiei prin înţelegere reciprocă şi, în lipsa unei astfel de înţelegeri, prin dovedirea necredinţei. Trebuie să vă spun că ultimul caz se întâlneşte rar în practică, zise avocatul şi, aruncând pe furiş o privire lui Alexei Alexandrovici, tăcu întocmai ca un vânzător de pistoale care aşteaptă ca clientul să-şi aleagă revolverul după ce i-a descris avantajele a două sisteme diferite de arme.

Dar Alexei Alexandrovici tăcea. De aceea avocatul urmă:

— Sunt de părere că lucrul cel mai obişnuit, cel mai simplu şi cel mai raţional este adulterul prin înţelegere reciprocă. Nu mi-aş fi îngăduit să ma exprim astfel faţă de un om necultivat, adăugă avocatul, dar îmi închipui că dumneavoastră înţelegeţi aceste lucruri.

Alexei Alexandrovici era însă atât de tulburat, încât nu înţelese dintr-o dată raţiunea unui adulter prin înţelegere reciprocă şi-şi arătă nedumerirea printr-o privire. Avocatul însă îi veni numaidecât în ajutor:

— Oamenii nu mai pot trăi împreună, iată realitatea. Dacă amândoi sunt de acord în această privinţă, detaliile şi formalităţile nu mai contează. În acelaşi timp, asta-i soluţia cea mai simplă şi cea mai sigură.

Alexei Alexandrovici înţelese acum totul. Dar consideraţii de ordin religios îl împiedicau să accepte o asemenea soluţie.

— În cazul de faţă, soluţia asta n-are ce căuta, zise Karenin. O singură soluţie e cu putinţă: dovedirea

necredinţei confirmate prin scrisorile pe care le am.

Auzind de scrisori, avocatul îşi strânse buzele şi scoase un sunet subţirel de compătimire şi de dispreţ.

— Vedeţi dumneavoastră, începu avocatul, asemenea chestiuni se rezolvă, după cum ştiţi, de forurile duhovniceşti. Dar părinţii protopopi sunt amatori de cele mai mici amănunte în chestiuni de acest fel, continuă el cu un surâs care arăta o deplină înţelegere a gustului protopopilor. Fără îndoială că scrisorile pot însemna o oarecare confirmare. Dovezile însă trebuiesc obţinute direct, adică de la martori. În genere, dacă îmi veţi face onoarea să mă învredniciţi cu încrederea domniei-voastre, e mai bine să lăsaţi în seama mea alegerea mijloacelor de care ne vom folosi. Cine urmăreşte un scop admite şi mijloacele de a-l atinge.

— Dacă-i aşa… începu Alexei Alexandrovici, pălind dintr-o dată.

Dar în aceeaşi clipă avocatul se ridică şi se duse din nou la uşă, vorbind secretarului care-l întrerupsese.

— Spune-i că nu suntem la tarabă! Zise el şi se întoarse la Alexei Alexandrovici.

În timp ce se înapoia la locul său, avocatul mai prinse pe nesimţite o molie. „Ce o să se aleagă din ripsul meu de pe mobilă, la vară?” se gândi el, posomorându-se.

— Aşadar, aţi spus… zise avocatul.

— Am să vă comunic hotărârea mea în scris, răspunse Alexei Alexandrovici, ridicându-se, şi se sprijini de birou. Rămase câtva timp tăcut, apoi adăugă: Prin urmare, din spusele domniei-voastre pot trage concluzia că obţinerea divorţului este posibilă. V-aş mai ruga să-mi spuneţi şi condiţiile domniei-voastre.

— E posibil orice, dacă-mi daţi deplina libertate de acţiune, urmă avocatul fără să răspundă la întrebare. Pe când aş putea conta să primesc veşti de la domnia-voastră? Îl întrebă el, în timp ce se apropiau de uşă. Iar ochii îi străluceau ca şi ghetele de lac.

— Peste o săptămână. Şi v-aş ruga să fiţi bun a-mi comunica răspunsul domniei-voastre: dacă-mi luaţi procesul şi în ce condiţii.

— Prea bine.

Avocatul se înclină respectuos, făcu loc clientului, să iasă pe uşă şi, rămânând singur, se lăsă în voia bucuriei. Era aşa de vesel, încât – împotriva obiceiului său – făcu o reducere cucoanei care se tocmise cu el şi încetă de a mai prinde molii, hotărând la urma urmei să-şi îmbrace spre iarnă mobila cu catifea, ca la Sigonin.

VI.

Alexei Alexandrovici câştigase o izbândă strălucită în şedinţa comisiei de la 17 august, dar urmările acestei victorii îi subminară poziţia la minister. Noua comisie, însărcinată să cerceteze felul de trai al celor străini de neam, fusese constituită şi trimisă la faţa locului cu o neobişnuită repeziciune şi energie, fiind stimulată de Alexei Alexandrovici. Trei luni după aceasta, raportul era întocmit şi prezentat. Traiul acestor locuitori fusese cercetat din punct de vedere politic, administrativ, economic, etnografic, material şi religios. Toate întrebările primiseră răspunsuri perfect formulate şi care nu îngăduiau nici un dubiu, deoarece nu erau opera gândirii umane, mereu supusă greşelilor, ci opera activităţii administrative. Răspunsurile rezultau din date oficiale, din rapoartele guvernatorilor şi ale arhiereilor, întemeiate pe referatele autorităţilor judeţene şi ale protopopilor, care se întemeiaţi, la rândul lor, pe relatările administraţiilor de plasă şi ale preoţilor parohi. De aceea aceste răspunsuri erau indiscutabile.

Toate problemele, de pildă: de ce sunt recolte proaste, de ce se ţin locuitorii de credinţa lor etc., probleme care nu se dezleagă fără intervenţia aparatului de stat şi nu pot fi dezlegate de veacuri, căpătară o rezolvare limpede şi neîndoioasă. Dezlegarea era în favoarea lui Alexei Alexandrovici. Dar Stremov, simţindu-se atins în ultima şedinţă, adoptă, când se primiră rapoartele comisiunii, o

tactică la care Alexei Alexandrovici nu se aşteptase de loc. Atrăgând de partea sa pe câţiva membri din comisie, Stremov trecu dintr-o dată de partea lui Karenin şi nu numai că apără cu căldură aplicarea măsurilor propuse de Alexei Alexandrovici, dar mai propuse încă şi alte măsuri în acelaşi spirit, duse însă la extrem. Aceste măsuri, exagerate faţă de teza iniţială a lui Alexei Alexandrovici, au fost adoptate şi abia atunci s-a demascat tactica lui Stremov. Masurile, împinse la extrem, se dovediră dintr-o dată atât de absurde, încât şi oamenii de stat, şi opinia publică, şi doamnele din societate, şi ziarele le condamnară, iar indignarea stârnită împotriva acestor măsuri se revărsă şi asupra lui Alexei Alexandrovici, părintele lor.

Între timp, Stremov se dăduse la o parte, prefăcându-se că nu făcuse altceva decât să urmeze orbeşte planul lui Karenin şi că acum, când se văzu ce ieşise, el însuşi era surprins şi revoltat. Aceste împrejurări subminară moralul lui Alexei Alexandrovici. Totuşi, cu toată starea proastă a sănătăţii sale şi cu toate neplăcerile lui familiale, Karenin nu se dădu bătut. O sciziune se produse în comisie. O parte din membri, în frunte cu Stremov, îşi justificau greşeala prin faptul că s-ar fi încrezut în comisia de revizuire condusă de Alexei Alexandrovici, care prezentase raportul. Ei susţineau că raportul comisiei era plin de absurdităţi – numai hârtie stricată degeaba. Karenin, împreună cu un grup de oameni care vedeau primejdia unei astfel de atitudini revoluţionare faţă de acte, continuau să susţină datele prezentate de comisia de revizuire. Datorită acestei situaţii, atât în cercurile înalte, cât şi în societate chiar, vederile se încurcară. Deşi toată lumea se interesa de această problemă, nu mai putea să înţeleagă nimeni dacă străinii de neam o duceau într-adevăr prost şi se prăpădeau, sau dacă, dimpotrivă, erau într-o stare înfloritoare. Din pricina aceasta, cât şi a dispreţului căzut asupra lui provocat de necredinţa soţiei sale, situaţia lui Alexei Alexandrovici ajunsese foarte şubredă.

În această împrejurare, Karenin luă o hotărâre mare. Spre surprinderea comisiei, el anunţă că va cere încuviinţarea să se ducă personal la faţa locului, spre a cerceta chestiunea; apoi, primind aprobarea, Alexei Alexandrovici plecă spre acele gubernii îndepărtate.

Plecarea lui Karenin stârni mare vâlvă, cu atât mai mult, cu cât restituise în mod oficial, chiar înainte de plecare, cheltuielile de deplasare şi alocarea pentru doisprezece cai.

— Cred că e o faptă foarte nobilă, comentă acest lucru Betsy cu prinţesa Meahkaia. De ce să se dea bani pentru cai de poştă, când toată lumea ştie că acum sunt pretutindeni căi ferate?

Dar Prinţesa Meahkaia nu era de aceeaşi părere, ba chiar o enervă reflecţia prinţesei Tverskaia.

— Îţi vine uşor să vorbeşti când ai nu ştiu câte milioane, zise ea, dar eu sunt foarte bucuroasă când se duce bărbatul meu vara în inspecţii; e plăcut şi sănătos pentru el să călătorească, şi-mi dă şi mie bani cu care să-mi ţin trăsura şi vizitiul.

În drumul său spre guberniile îndepărtate, Alexei Alexandrovici se opri pentru trei zile la Moscova.

A doua zi după sosire, Karenin se duse în vizită la generalul-guvernator. La o răspântie, lângă ulicioara Gazetnaia, unde se înghesuiau totdeauna trăsurile mari şi birjele, Alexei Alexandrovici îşi auzi deodată numele strigat de un glas atât de puternic şi de vesel, încât nu putu să nu întoarcă privirea. Vesel, tânăr, strălucitor, purtând un palton scurt, la modă, cu o pălărie cu marginile înguste, de asemenea la modă, înclinată uşor pe o ureche, şi cu faţa luminată de un zâmbet care-i descoperea dinţii albi între buzele roşii – Stepan Arkadici stătea la marginea trotuarului şi-l striga cu atâta stăruinţă, că fu nevoit să se oprească. Oblonski ţinea o mână pe marginea ferestrei unui cupeu care se oprise în colţ, în care se zărea un cap de femeie cu o pălărie de catifea şi două căpşoare de copii, iar cu cealaltă mână făcea semne cumnatului său. Doamna

zâmbi cu un surâs bun şi dădu şi ea din mână. Era Dolly cu copiii.

Karenin nu vroia să vadă pe nimeni la Moscova şi cu atât mai puţin pe fratele soţiei sale. Ridică pălăria şi vru să-şi urmeze drumul, dar Stepan Arkadici făcu semn vizitiului să stea şi alergă spre Karenin prin zăpadă.

— Cum se poate să nu mă anunţi? Ai venit de mult? Am fost ieri la Dussot. Văd pe tablă: Karenin. Dar nici nu mi-a trecut prin minte că eşti tu, zise Stepan Arkadici, băgându-şi capul pe fereastra cupeului. Altfel aş fi intrat. Ce bine-mi pare că te văd! Adăugă el, lovindu-şi picioarele unul de altul, ca să scuture zăpada. Cum se poate să nu mă anunţi?! Repetă el.

— N-aveam când. Sunt foarte ocupat, răspunse rece Alexei Alexandrovici.

— Vino până la soţia mea! Ţine aşa de mult să te vadă!

Karenin îşi desfăcu pledul în care erau înfăşurate picioarele sale sensibile la frig şi, coborând din cupeu, se îndreptă prin zăpadă spre Daria Alexandrovna.

— Ce înseamnă asta, Alexei Alexandrovici? De ce ne ocoleşti aşa? Îl întrebă Dolly zâmbind.

— Am fost foarte ocupat. Îmi pare bine că te văd, zise Karenin pe un ton care dezminţea cuvintele sale. Cum o mai duci cu sănătatea?

— Dar ce mai face scumpa mea Anna?

Alexei Alexandrovici mârâi ceva şi vru să plece, dar Stepan Arkadici îl opri.

— Ştii ce să facem? Dolly, pofteşte-l pe mâine la masă! Să chemăm şi pe Koznâşev, şi pe Pesţov, ca să-l tratăm cu intelectualii moscoviţi.

— Vino, te rog! Zise Dolly. Te aşteptăm la cinci sau la şase, când vrei. Dar ce face scumpa mea Anna?

— E bine, mormăi Alexei Alexandrovici, posomorât. Mulţumesc!

Apoi Karenin se îndreptă spre cupeul său.

— Atunci vii? Îi strigă Dolly.

Alexei Alexandrovici spuse ceva, dar Dolly nu auzi nimic din pricina trăsurilor în mers.

— Trec mâine pe la tine! Îi răcni din urma Stepan Arkadici.

Alexei Alexandrovici se urcă în cupeu şi se înfundă în el, ca să nu vadă nimic şi nici să nu fie văzut.

— Un original, încheie Stepan Arkadici şi, după ce se uită la ceas, făcu un gest de adio, prietenos, dezmierdător, cu mâna către soţia şi copiii săi şi porni voiniceşte pe trotuar.

— Stiva, Stiva! Îl strigă Dolly roşind.

El întoarse capul.

— Trebuie să cumpăr paltoane pentru Grişa şi Tania. Dă-mi bani.

— Nu-i nevoie. Spune că trec eu să plătesc. Şi Stepan Arkadici dispăru, salutând voios din cap pe un cunoscut care trecea cu trăsura.

VII.

A doua zi era duminică. Stepan Arkadici intră la Teatrul Mare, la o repetiţie de balet şi oferi Masei Cibisova, o dansatoare drăguţă, angajată prin protecţia lui, perlele făgăduite în ajun. Între culise, el avu timp, în crepusculul diurn al teatrului, să-i sărute mutrişoara drăgălaşă, înseninată de darul primit. Pe lângă asta, trebuia să se înţeleagă cu dânsa asupra întâlnirii de după spectacol. Îi explică de ce nu poate veni la începutul baletului şi îi făgădui că va veni la ultimul act ca s-o invite la un supeu împreună. De la teatru, el trecu pe la Ohotnâi Riad şi alese singur peştele şi sparanghelul pentru prânz; iar la ora douăsprezece ajunse la Dussot, unde trebuia să vadă trei persoane care, spre norocul lui, locuiau la acelaşi hotel: pe Levin, reîntors de curând din străinătate şi care trăsese acolo, pe noul său şef, abia numit în acest post înalt, care inspecta Moscova, şi pe cumnatul Karenin, ca să-l aducă neapărat la dejun; lui Stepan Arkadici îi plăcea să mănânce bine, dar mai ales îi plăcea să dea câte o masă intimă, nu încărcată, însă cu mâncări delicate, băuturi fine şi invitaţi aleşi. Meniul dejunului era cu totul pe gustul lui: bibani

cumpăraţi vii, sparanghel – şi la piece de résistance22 – un roastbeef simplu, minunat, precum şi vinurile respective. Ca invitaţi urmau să vină Kitty şi Levin; apoi, ca să nu pară anume potrivit, o vară a gazdei şi tânărul Şcerbaţki, iar la piece de résistance era alcătuită din Serghei Koznâşev şi Alexei Alexandrovici. Serghei Ivanovici, moscovit şi filosof, iar Karenin – petersburghez şi mare politician. Mai invitase şi pe un vestit original, Pesţov – un „tânăr” extrem de fermecător de cincizeci de ani – om entuziast, liberal, vorbăreţ, muzician şi istoric, care trebuia să fie „sosul” sau „garnitura”, să facă legătura între Koznâşev şi Karenin, să-i stimuleze şi să-i stârnească la vorbă.

Rata a doua pentru pădure sosise de la negustor şi familia Oblonski nu cheltuise încă toţi banii. Dolly era foarte drăguţă şi bună în timpul din urmă. Gândul acestui prânz îl bucura pe Stepan Arkadici din toate punctele de vedere. Era într-o minunată stare sufletească. Numai două împrejurări erau oarecum neplăcute, dar acestea se înecau în marea de veselie care umplea sufletul lui Stepan Arkadici. Prima era atitudinea rece şi severă, de ieri, a lui Karenin, când se întâlnise cu el pe stradă; expresia feţei sale, faptul că nu venise la dânsul şi nici nu-i anunţase sosirea, Stepan Arkadici le puse în legătură cu unele bârfeli pe socoteala Annei şi a lui Vronski, care-i ajunseseră până la urechi, şi bănui că se petrecuse ceva grav între soţi.

A doua era faptul că noul şef, ca toţi şefii noi, avea reputaţia unui om teribil, care se scula la şase dimineaţa, muncea ca un cal şi cerca subalternilor săi să facă acelaşi lucru. Afară de aceasta, se zvonea că noul şef ar fi un adevărat urs în raporturile lui cu oamenii şi că ideile sale ar fi diametral opuse acelora pe care le avusese predecesorul său, ale cărui vederi le împărtăşise până atunci Stepan Arkadici. În ajun, Oblonski se dusese la slujbă în uniformă. Şeful fusese foarte drăguţ şi vorbise cu el cum ai vorbi cu o cunoştinţă veche, şi de aceea Stepan Arkadici se credea obligat să-i facă o vizită în redingotă. Gândul că noul şef ar

putea să nu-l primească bine îl neliniştea. Dar Stepan Arkadici simţea instinctiv că o să fie bine. „Oare nu suntem toţi oameni, nu suntem toţi păcătoşi? De ce ne-am căuta pricină şi ne-am duşmăni?” gândi el, intrând în hotel.

— Noroc, Vasili! Spuse el unui om de serviciu, cunoscut, trecând prin sală cu pălăria pe-o ureche. Ţi-ai lăsat favoriţi? Levin stă la numărul 7? Nu? Condu-mă, te rog. Şi întreabă dacă mă poate primi contele Anicikin (acesta era noul şef).

— Prea bine, răspunse Vasili cu un zâmbet. N-aţi mai fost de mult pe la noi.

— Am fost ieri, dar am intrat pe altă uşă. Aici e numărul 7?

Când intră, îl găsi pe Levin stând în mijlocul camerei cu un mujic din gubernia. Tver şi măsurând cu arşinul o blană de urs, încă proaspătă.

— Ah, l-aţi împuşcat? Strigă Stepan Arkadici. Frumos exemplar! E ursoaică? Noroc, Arhip!

Dădu mâna cu mujicul şi se aşeză pe un scaun, păstrându-şi paltonul şi pălăria.

— Dar scoate-ţi-le odată! Zise Levin, luându-i pălăria din cap.

— N-am când. Am venit numai pentru o clipă, răspunse Stepan Arkadici.

Îşi descheie paltonul; pe urmă şi-l scoase şi rămase nu mai puţin de o oră, vorbind cu Levin despre vânat şi despre alte chestiuni mai intime.

— Dar ia spune-mi, te rog, ce-ai făcut în străinătate? Unde ai fost? Îl întrebă Stepan Arkadici după ce plecă mujicul.

— Am fost în Germania, Prusia, Franţa, în Anglia, dar nu în capitale, ci în oraşe industriale, şi am văzut multe lucruri noi. Îmi pare bine că am fost peste graniţă.

— Da, îţi cunosc ideile cu privire la organizarea muncitorilor.

— Aici e cu totul altceva: în Rusia nu poate exista o problemă muncitorească. În Rusia totul stă în legătura dintre poporul muncitor şi pământ. Problema există şi acolo. Dar la ei e vorba de dres un lucru stricat, pe când la noi…

Stepan Arkadici îl asculta cu luare-aminte.

— Da, da! Încuviinţă el. Se prea poate să ai dreptate. Dar mă bucur că eşti bine dispus: umbli după urşi, munceşti şi te pasionezi. Şcerbaţki mi-a spus că s-a întâlnit cu tine. Erai mâhnit. Nu vorbeai decât de moarte…

— Ei, da, şi acum mă gândesc mereu la moarte, răspunse Levin. E adevărat că a sosit timpul să mor. Totul e zădărnicie. Drept să-ţi spun, îmi preţuiesc foarte mult ideile şi munca, dar de fapt gândeşte-te şi tu: toată lumea noastră nu-i decât o pătură subţire de mucegai care s-a întins pe o planetă minusculă. Când mă gândesc că ideile, faptele noastre – ceea ce credeam că se poate înfăptui măreţ… nu-s decât fire de nisip!

— Dragul meu, ăsta-i un cântec vechi de când lumea!

— O fi vechi; dar, ştii, când îţi dai bine seama de asta, totul ţi se pare neînsemnat. Dacă te gândeşti că azi-mâine ai să mori şi n-are să mai rămână nimic, atunci totul ţi se pare atât de neînsemnat! Eu îmi socot ideile foarte importante, dar ele sunt de fapt tot atât de neînsemnate, chiar dacă le-aş realiza, ca şi împuşcarea acestei ursoaice. Atunci îţi petreci viaţa luându-te cu vânatul, cu munca, numai ca să nu te gândeşti la moarte.

Ascultându-l pe Levin, Stepan Arkadici zâmbea uşor şi blând:

— Bineînţeles! Vezi că ai ajuns la părerea mea? Îţi mai aduci aminte cum ai tăbărât asupra mea fiindcă nu caut în viaţă decât plăceri? „O, moralistule, nu fi aşa de sever!”

— Şi totuşi viaţa are o parte frumoasă, şi anume… Levin se încurcă. Nu mai ştiu nici eu ce. Atâta ştiu: că avem să murim în curând.

— De ce în curând?

— Ştii ceva? Când te gândeşti la moarte, viaţa are mai puţin farmec, dar eşti mai liniştit.

— Dimpotrivă, trebuie să ştii a te bucura cât mai ai timp s-o faci. Dar acum trebuie să plec, zise Stepan Arkadici, ridicându-se pentru a zecea oară.

— Nu, mai stai! Făcu Levin, oprindu-l. Când ne mai vedem? Plec mâine.

— Ei, poftim, era să uit! Ştii de ce am venit? Să te rog să vii negreşit azi la mine la dejun. Are să fie şi fratele tău, şi cumnatul meu, Karenin.

— E aici? Răspunse Levin şi vru să întrebe de Kitty.

Auzise că la începutul iernii Kitty fusese la Petersburg, la sora ei măritată cu un diplomat, şi nu ştia dacă s-a întors, ori nu. Se răzgândi însă şi nu mai întreba nimic. „Are să vină, n-are să vină, mi-e totuna.”

— Vii?

— Bineînţeles!

— Atunci la ora cinci, în redingotă.

Stepan Arkadici se ridica şi se duse jos, la noul său şef. Instinctul nu-l înşelase. Noul şef, omul acela teribil, era cât se poate de sociabil şi binevoitor. Oblonski luă o gustare la dânsul şi zăbovi atât, încât abia pe la trei ajunse la Alexei Alexandrovici.

VIII.

După ce se întoarse de la biserică, Alexei Alexandrovici îşi petrecu toată dimineaţa acasă. Avea în dimineaţa aceea două lucruri de făcut: mai întâi să primească şi să trimită la Petersburg o delegaţie a celor străini de neam, care se găsea la Moscova. În al doilea rând, trebuia să scrie avocatului scrisoarea făgăduită. Această delegaţie, deşi chemată din iniţiativa lui, prezenta multe puncte slabe şi chiar primejdioase – aşa că era foarte mulţumit că o găsise la Moscova. Membrii delegaţiei n-aveau nici cea mai mică idee de rolul şi de îndatoririle lor. Erau încredinţaţi, în naivitatea lor, că misiunea delegaţiei se mărginea la expunerea nevoilor locale şi a adevăratelor stări de lucru, cerând sprijinul guvernului, şi nu înţelegeau de loc că unele declaraţii şi cereri veneau în sprijinul grupului ostil şi duceau de râpă toată chestiunea. Alexei Alexandrovici pierdu mult timp cu ei, le dădu un program scris, din care nu trebuiau să iasă; şi, după ce îi concedie, trimise la

Petersburg scrisori de recomandare pentru delegaţie. Principala lui colaboratoare în chestiunea aceasta trebuia să fie contesa Lidia Ivanovna. Era specialitatea ei să se ocupe de delegaţii. Nimeni nu ştia mai bine decât ea să le facă reclamă şi să le dea îndrumări bune. După ce isprăvi cu delegaţia, Karenin scrise şi avocatului. Îl împuternici fără nici o şovăială să procedeze cum va crede de cuviinţă. Vârî în plic şi trei bilete de ale lui Vronski, adresate Annei, pe care le găsise în servieta luată din sertar.

De când îşi părăsise casa cu gândul de a nu se mai întoarce în ea, de când fusese la avocat – singurul om căruia îi împărtăşise intenţia lui, dar mai ales de când prefăcuse această problemă a vieţii sale într-o chestiune de hârtii, el se deprinsese din ce în ce mai mult cu planul său şi vedea acum limpede putinţa de a-l realiza.

Tocmai lipise plicul adresat avocatului, când Karenin auzi glasul puternic al lui Stepan Arkadici. Acesta se certa cu servitorul lui Alexei Alexandrovici, cerându-i stăruitor să fie anunţat.

„Mi-e totuna, se gândi Karenin, şi cu atât mai bine: am să-i spun care e situaţia mea faţă de sora sa şi am să-i explic de ce nu pot lua masa la dânsul.”

— Poftească-l! Rosti el tare, strângându-şi hârtiile şi punându-le în mapă.

— Vezi că minţi? Domnul e acasă, se auzi glasul lui Stepan Arkadici mustrând pe feciorul care nu-l lăsa să intre. Scoţându-şi din mers paltonul, Oblonski intră în cameră. Îmi pare foarte bine că te-am găsit! Sper… începu vesel Stepan Arkadici.

— Nu pot veni! Îl întrerupse rece Alexei Alexandrovici, care rămăsese în picioare, fără să arate musafirului un scaun.

Alexei Alexandrovici avusese de gând să stabilească numaidecât cu dânsul raporturile rezervate, cuvenite faţă de fratele unei soţii împotriva căreia intentase proces de

divorţ. Nu prevăzuse însă oceanul de voie bună care se revărsa din sufletul lui Stepan Arkadici.

Oblonski îşi deschise larg ochii senini şi strălucitori.

— De ce nu poţi? Ce vrei să spui? Îl întrebă el nedumerit în franţuzeşte. Doar ai făgăduit. Toţi contăm pe tine.

— Vreau să spun că nu pot să vin la voi, fiindcă raporturile de familie care erau între noi trebuie să înceteze.

— Cum? Cum adică? De ce? Întrebă Stepan Arkadici zâmbind.

— Fiindcă am intentat proces de divorţ surorii dumitale, soţia mea. Am fost nevoit…

Dar Alexei Alexandrovici nici nu avu timp să isprăvească, deoarece Stepan Arkadici se purtă cu totul altfel de cum se aşteptase el. Acesta scoase un oftat şi, lăsându-se în fotoliu, strigă:

— Vai, Alexei Alexandrovici, ce spui?! Şi pe faţa lui Stepan Arkadici se arătă o expresie de suferinţă adâncă.

— Aşa e.

— Iartă-mă, dar nu pot, nu pot crede…

Karenin se aşeză, dându-şi seama că vorbele sale nu avuseseră efectul aşteptat, că va fi nevoit să dea explicaţii şi că, oricare ar fi fost aceste explicaţii, raporturile dintre el şi cumnatul său vor rămâne aceleaşi.

— Da, am fost pus în greaua situaţie de a fi nevoit să cer divorţ, zise Karenin.

— Alexei Alexandrovici, vreau să-ţi spun un singur lucru. Te cunosc ca pe un om admirabil şi drept. O socotesc pe Anna o femeie bună, superioară. Iartă-mă, dar nu-mi pot schimba părerea despre dânsa. De aceea, iartă-mă, dar nu pot crede aşa ceva. Aici trebuie să fie o neînţelegere.

— Dacă ar fi numai o neînţelegere!

— Te rog, pricep, îl întrerupse Stepan Arkadici. De bună seamă… Un singur lucru: nu trebuie să te grăbeşti. Nu trebuie, nu trebuie să te grăbeşti.

— Nu m-am grăbit, răspunse rece Alexei Alexandrovici. Dar într-o asemenea chestiune nu te poţi consulta cu

nimeni. Hotărârea mea e definitivă.
— Îngrozitor! Exclamă Stepan Arkadici, oftând din greu. Ştii ce aş face eu, Alexei Alexandrovici? Te rog din suflet, fă asta! Adăugă el. După câte am înţeles, nu e încă introdusă acţiunea. Înainte de a o intenta, stai de vorbă cu soţia mea. O iubeşte pe Anna ca pe o soră, te iubeşte şi pe tine. E o femeie cu mult bun-simţ. Pentru numele lui dumnezeu, stai de vorbă cu ea. Fă asta, în numele prieteniei noastre, te rog din suflet.
Alexei Alexandrovici căzu pe gânduri şi Stepan Arkadici se uită la el, plin de compătimire, fără să-i întrerupă tăcerea.
— Ai să treci pe la dânsa?
— Nu ştiu. De aceea n-am venit pe la voi. Îmi închipui că raporturile noastre trebuie să se schimbe.
— Adică de ce? Nu văd motivul. Dă-mi voie să cred că, afară de relaţiile noastre de rudenie, tu ai pentru mine, măcar în oarecare măsură, aceleaşi sentimente de prietenie pe care le-am avut şi eu totdeauna pentru tine… şi o sinceră consideraţie, adăugă Stepan Arkadici, strângându-i mâna. Chiar dacă cele mai rele presupuneri ale tale ar fi adevărate, eu încă nu mi-aş lua dreptul să judec o parte sau alta şi nu văd motivele pentru care raporturile noastre ar trebui să se schimbe. Dar acum fă asta: du-te la soţia mea.
— De altfel, privim lucrurile în mod deosebit, răspunse rece Alexei Alexandrovici. Dar să nu mai vorbim de asta.
— De ce să nu vii? Vino măcar azi la dejun. Soţia mea te aşteaptă. Te rog, vino! Şi, mai ales, vorbeşte cu ea. E o femeie superioară. Pentru numele lui Dumnezeu, te rog în genunchi!
— Dacă ţii atât de mult, am să vin, consimţi Karenin oftând.
Vrând să schimbe vorba, Karenin îl întrebă despre ceea ce-i interesa pe amândoi, şi anume: despre noul şef al lui Stepan Arkadici, un om încă tânăr, care primise pe neaşteptate un post atât de important.

Alexei Alexandrovici nu-l simpatizase nici înainte pe contele Anicikin şi nu împărtăşise niciodată părerile sale, iar acum nu-şi putea stăpâni un sentiment de oarecare animozitate împotriva acestuia – lucru de înţeles pentru un slujbaş care suferise o înfrângere în serviciu faţa de un altul înaintat în grad.

— Ei, l-ai văzut? Îl întrebă Alexei Alexandrovici cu un zâmbet veninos.

— Cum de nu! A fost ieri la noi la serviciu. Mi se pare că-i foarte priceput în slujba sa şi că e foarte activ.

— Bine, bine! Dar în ce direcţie e îndreptată activitatea lui? Ca să facă treabă, sau ca să schimbe ceea ce a fost făcut? Nenorocirea ţării noastre este administraţia asta cu prea multe hârtii şi forme, al cărei vrednic reprezentant este el.

— La drept vorbind, nu ştiu ce aş putea condamna la dânsul. Nu-i cunosc ideile, dar ştiu că e băiat bun, răspunse Stepan Arkadici. Vin chiar acum de la dânsul. Crede-mă, e băiat bun. Am luat o gustare împreună. L-am învăţat să facă băutura aceea, ştii – vin cu portocale. E grozav de răcoritoare. Mă mir că încă n-o cunoscuse. Straşnic i-a plăcut! Zău că e băiat de treabă!

Stepan Arkadici se uită la ceas:

— Vai, Dumnezeule, e trecut de ora patru şi trebuie să mai trag o fugă şi până la Dolgovuşin! Atunci, te rog, vino la dejun. Nici nu-ţi închipui cât ne-ai necăji, pe mine şi pe soţia mea, dacă n-ai veni.

Alexei Alexandrovici îl petrecu pe cumnatul său cu totul altfel de cum îl primise.

— Am făgăduit şi am să vin, răspunse el posac.

— Crede-mă că preţuiesc asta. Sper că n-are să-ţi pară rău, zise Stepan Arkadici zâmbind.

Îmbrăcându-se cu paltonul din mers, Oblonski atinse cu mâna, în treacăt, capul feciorului, şi ieşi râzând.

— La ora cinci şi, te rog, în redingotă! Mai strigă el, întorcându-se din uşă.

IX.

Trecuse de ora cinci. Când sosi amfitrionul, câţiva musafiri şi veniseră. Stepan Arkadici intră împreună cu Serghei Ivanovici Koznâşev şi cu Pesţov, care se întâlniseră lângă scară. Erau cei doi reprezentanţi principali ai intelectualităţii moscovite, cum le spunea Oblonski. Amândoi erau oameni respectaţi, atât pentru caracterul, cât şi pentru inteligenţa lor. Şi ei se preţuiau unul pe altul, deşi nu se înţelegeau aproape asupra nici unei chestiuni – nu fiindcă ar fi făcut parte din curente opuse, ci tocmai fiindcă erau din aceeaşi tabără (cel puţin asta era părerea adversarilor) şi fiecare îşi avea nuanţa lui proprie. Dar, fiindcă nimic nu e mai greu de împăcat decât deosebirile de nuanţe în discuţiile abstracte, ei nu numai că nu cădeau vreodată de acord, ci se deprinseseră de mult să se atace şi să se ironizeze reciproc pentru incorigibilele erori ale fiecăruia, însă fără vreo supărare.

Tocmai intrau pe uşă vorbind despre vreme, când Stepan Arkadici îi ajunse din urmă.

Prinţul Alexandr Dmitrievici, socrul lui Oblonski, tânărul Şcerbaţki, Turovţân, Kitty şi Karenin se şi aflau în salon.

Stepan Arkadici îşi dădu numaidecât seama că, fără el, lucrurile nu mergeau bine în salon. Daria Alexandrovna, în rochia ei de gală de mătase gri, îngrijorată din pricina copiilor, care trebuiau să ia masa singuri în odaia lor, şi fiindcă soţul său încă nu sosise, nu izbutise în lipsa lui să dezmorţească atmosfera ce domnea între invitaţi. Toţi şedeau ca fetele de popă în vizită (cum spunea bătrânul prinţ), întrebându-se ce căutau acolo şi scoţând cuvintele cu cleştele, numai ca să nu tacă. Nici jovialul Turovţân nu se simţea în apele lui. Zâmbetul buzelor lui groase, cu care întâmpină pe Stepan Arkadici, părea a spune: „Ce ţi-a venit să mă pui aici printre oameni deştepţi? Mi-ar conveni mai bine un chef la Château des fleurs!” Bătrânul prinţ şedea tăcut, uitându-se ponciş la Karenin cu ochii săi strălucitori. Stepan Arkadici ghici că prinţul şi pregătise o porecla

acestui bărbat de stat, în cinstea căruia, ca pentru o cegă, erau invitaţi musafirii. Kitty se uita la uşa, silindu-se din toate puterile să nu se îmbujoreze când va intra Konstantin Levin. Tânărul Şcerbaţki, care nu fusese prezentat lui Alexei Alexandrovici, încerca să arate că asta nu-l stinghereşte câtuşi de puţin. Numai Karenin purta frac şi cravată albă, după moda din Petersburg, când erau şi doamne la dejun. Uitându-se la el, Stepan Arkadici înţelese că Alexei Alexandrovici venise numai ca să se ţină de cuvânt şi că acest lucru constituia pentru dânsul o datorie neplăcută. Mai ales prezenţa lui Karenin îi îngheţase pe toţi până la sosirea lui Oblonski.

Intrând în salon, Stepan Arkadici se scuză că întârziase, spunând că fusese reţinut de prinţ, ţapul ispăşitor al tuturor întârzierilor şi absenţelor sale, şi într-o clipă îi făcu pe toţi să se simtă la largul lor. Apropie pe Alexei Alexandrovici de Serghei Koznâşev, sugerându-le drept subiect de discuţie problema rusificării Poloniei – temă de care se agăţară amândoi numaidecât, susţinuţi de Pesţov. Bătându-l pe umăr pe Turovţân, Oblonski îi şopti ceva hazliu la ureche şi-l aşează lângă Dolly şi bătrânul prinţ. Spuse lui Kitty că e foarte frumoasă în ziua aceea; îl prezentă pe Şcerbaţki lui Karenin. Cât ai bate din palme, Oblonski frământă acest aluat social în aşa fel, încât salonul îşi pierdu aspectul funebru şi conversaţia se însufleţi. Lipsea numai Konstantin Levin, dar şi întârzierea aceasta veni în ajutorul gazdei, căci Stepan Arkadici, intrând în sufragerie, văzu cu groază că sticlele de Porto şi Xeres fuseseră cumpărate de la Despres şi nu de la Levet. După ce dădu dispoziţii ca vizitiul să fie trimis cât mai repede la Levet, Oblonski se îndreptă din nou spre salon, în sufragerie îl întâlni pe Konstantin Levin.

— Am întârziat?

— Dar poţi tu să nu întârzii? Râse Oblonski, luându-l de braţ.

— E multă lume la tine? Cine e? Întrebă Levin, roşind şi scuturându-şi cu mănuşa zăpada de pe căciulă.

— Numai ai noştri. E şi Kitty. Vino să te prezint lui Karenin.

Cu tot liberalismul lui, Stepan Arkadici ştia că era măgulitor să-l cunoşti pe Karenin. Iată de ce el îşi trata prietenii cei mai buni cu această cunoştinţă. În clipa aceea însă, Konstantin Levin nu era în stare să simtă toată plăcerea noii cunoştinţe. N-o mai văzuse pe Kitty de la serata aceea neuitată, la care îl întâlnise pe Vronski, dacă nu socotim clipa când o zărise pe şosea. Deşi în fundul inimii era sigur că o va întâlni astăzi aici, el căutase să-şi păstreze libertatea de gândire, încercând să se convingă că nu ştia nimic. Acum însă, când auzi că se afla acolo şi Kitty, simţi deodată o bucurie atât de mare şi în acelaşi timp o spaimă încă şi mai intensă, că i se tăie răsuflarea şi nu mai putu rosti ceea ce vroise să spună.

„Oare cum… oare cum o fi? Aşa cum a fost înainte sau aşa cum am văzut-o în cupeu? Dar dacă Daria Alexandrovna a spus adevărul? Adică, de ce să nu fie adevărat?” se gândi el.

— Da, te rog să mă prezinţi lui Karenin, rosti cu greutate Konstantin Dmitrici şi, intrând în salon cu o deznădăjduită hotărâre, o văzu numaidecât pe Kitty.

Nu era nici ca înainte, nici ca în cupeu – era cu totul altfel.

Părea speriată, sfioasă, stingherită – şi de aceea încă şi mai fermecătoare. Îl văzu de cum intră în salon. Îl aştepta. Se bucură şi se tulbură într-atât de bucurie, încât pentru o clipă (când Levin se îndreptă spre gazdă şi se uită iarăşi la dânsa) şi el, şi Dolly, care observa totul, crezură că Kitty n-o să se poată stăpâni şi o să izbucnească în plâns. Kitty roşi, păli, roşi din nou şi încremeni în aşteptare; numai buzele îi tremurau uşor. Levin se duse la dânsa, se înclină şi-i întinse mâna, tăcut. Dacă n-ar fi fost tremurul uşor al buzelor şi umezeala ce-i sclipea în ochi, sporindu-le strălucirea, zâmbetul său ar fi fost aproape liniştit, când îi spuse:

— De când nu ne-am văzut! În timp ce mâna-i rece îi strânse mâna cu o hotărâre deznădăjduită.

— Dumneata nu m-ai văzut, dar eu te-am văzut, zise Levin, cu faţa luminată de un zâmbet de fericire. Te-am văzut când

te duceai de la gară la Erguşovo.
— Când? Îl întrebă ca mirată.
— Când te duceai la Erguşovo, răspunse el, simţind că se îneacă în fericirea ce-l copleşea. „Cum de am îndrăznit să mă îndoiesc de puritatea desăvârşită a acestei fiinţe înduioşătoare? Da, cred că e adevărat ceea ce mi-a spus Daria Alexandrovna”, gândi el.
Stepan Arkadici îl luă de braţ şi-l duse la Karenin:
— Daţi-mi voie să fac prezentările! Le spuse numele.
— Îmi pare bine că vă revăd, rosti rece Alexei Alexandrovici, strângând mâna lui Levin.
— Vă cunoaşteţi? Întrebă mirat Stepan Arkadici.
— Am călătorit împreună trei ore cu trenul, zise zâmbind Levin; dar ne-am despărţit intrigaţi, ca de la un bal mascat… cel puţin eu.
— Aşa? Poftiţi, vă rog! Îi îndemna Stepan Arkadici, arătând spre sala de mâncare.
Bărbaţii intrară în sufragerie şi se apropiară de masa cu aperitive, unde se găseau şase feluri de vodcă şi tot atâtea feluri de brânzeturi, cu cuţitaşe de argint şi fără cuţitaşe, felurite icre, scrumbii şi tot felul de conserve şi farfurii cu felii subţiri de franzeluţe franţuzeşti.
Stând în picioare lângă rachiurile aromate şi gustări, domnii începură să ia din ele, iar discuţia cu privire la rusificarea Poloniei, încinsă între Serghei Ivanovici Koznâşev, Karenin şi Pesţov, lâncezea în aşteptarea prânzului.
Pentru a pune capăt celei mai abstracte şi mai serioase discuţii, Serghei Ivanovici se pricepea ca nimeni altul să presare pe neaşteptate sare atică, schimbând astfel starea sufletească a interlocutorilor – ceea ce făcu şi acum.
Alexei Alexandrovici demonstra că rusificarea Poloniei n-ar putea fi îndeplinită decât conform unor principii de ordin superior, care urmau să fie introduse de administraţia rusă.
Pesţov susţinea că un popor nu poate asimila pe altul decât atunci când populaţia lui este mult mai densă decât a

celuilalt.

Koznâşev recunoştea amândouă punctele de vedere, însă cu unele rezerve. Ieşind din salon, ca să încheie discuţia, Koznâşev spusese zâmbind:

— De aceea, pentru rusificarea străinilor nu există decât un singur mijloc: să facem cât mai mulţi copii, în privinţa asta, fratele meu şi cu mine nu suntem la înălţime; dar dumneavoastră, oameni însuraţi, şi mai ales dumneata, Stepan Arkadici, vă purtaţi ca nişte adevăraţi patrioţi. Câţi copii ai? Îl întrebă Koznâşev pe stăpânul casei şi, zâmbindu-i cu veselie, îi întinse un păhăruţ.

Toată lumea începu să râdă, în frunte cu Stepan Arkadici, mai voios decât toţi.

— Adevărat! E cel mai bun mijloc, zise Oblonski, gustând nişte brânză şi turnându-şi un soi deosebit de votcă în păhăruţul care îi fusese întins. Discuţia se curmă astfel printr-o glumă. Brânza asta nu-i rea. Nu doriţi? Întrebă gazda. Mai faci încă gimnastică? Îl întrebă pe Levin, pipăindu-i cu mâna stânga muşchii braţului.

Levin zâmbi şi-şi încorda braţul. Sub degetele lui Stepan Arkadici se ridică o bulbucătură rotundă, ca de oţel, sub postavul subţire al redingotei.

— Ce biceps! Un adevărat Samson!

— Cred că trebuie o straşnică putere pentru vânătoarea de urşi, spuse Alexei Alexandrovici, care avea ideile cele mai vagi despre cinegetică; şi, luând brânză, o întinse pe o felie de pâine, care se rupse de subţire ce era.

Levin zâmbi.

— Nici o putere. Dimpotrivă, şi un copil poate ucide un urs, răspunse el, dându-se la o parte cu o uşoară înclinare în faţa doamnelor care, dimpreună cu stăpâna casei, se apropiau de masa eu aperitive.

— Am auzit că ai ucis un urs, spuse Kitty, căznindu-se să prindă cu furculiţa o ciupercă recalcitrantă şi lunecoasă, fluturându-şi dantelele mânecii, care lăsau să i se vadă braţul alb. Sunt urşi la dumneata la ţară? Adăugă ea,

privindu-l pe Levin dintr-o parte, cu căpşorul ci frumos şi zâmbitor întors spre dânsul.

Deşi nu era nimic deosebit în vorbele ei, pentru Levin, însă, fiecare sunet, fiecare mişcare a buzelor ei, a ochilor şi a mâinii căpăta o semnificaţie extraordinară. Păreau să cuprindă o rugă de iertare, încrederea întrânsul, o duioşie blinda şi sfioasă, făgăduinţă, nădejde şi dragoste, în care el nu putea să nu creadă şi care-l copleşeau de fericire.

— Nu. Am fost în gubernia Tver. La întoarcere, am întâlnit în tren pe cumnatul dumitale sau, mai bine zis, pe cumnatul cumnatului dumitale, răspunse Levin zâmbind. A fost o întâlnire comică.

Konstantin Dmitrici povesti cu haz cum – după ce nu dormise o noapte întreagă – năvălise, îmbrăcat cu un cojoc, în compartimentul lui Alexei Alexandrovici.

— Văzând cum sunt îmbrăcat, conductorul a vrut să mă dea afară. Atunci a trebuit să-l iau de sus. Şi dumneavoastră… adăugă Levin, uitându-i numele, către Karenin, la început aţi fost bucuros să mă scoateţi din vagon din pricina cojocului; dar pe urmă mi-aţi luat apărarea – lucru pentru care vă sunt foarte recunoscător.

— În general, dreptul călătorilor la alegerea locurilor este foarte neclar fixat, zise Alexei Alexandrovici, ştergându-şi cu batista vârful degetelor.

— Am văzut că eraţi plin de îndoială în privinţa mea, adăugă Levin, zâmbind cu bunăvoinţă. Atunci m-am hotărât să încep o discuţie savantă, ca să mi se ierte cojocul.

Continuând discuţia eu gazda, dar atent la ceea ce spunea fratele său, Serghei Ivanovici se uită la el cu coada ochiului. „Ce e cu dânsul astăzi? De unde şi-a luat ţinuta asta de cuceritor?” Nu ştia că Levin simţea că-i cresc aripi. Konstantin Dmitrici îşi dădea seama că Kitty îi asculta cuvintele şi că-i plăcea să-l audă, şi nu-l mai interesa nimic, afară de asta. Pentru Levin nu numai în odaia aceea, dar chiar în întreaga lume nu mai existau decât ea şi cu el. Avea impresia că se găsea la o înălţime ameţitoare, în timp ce

undeva, jos, departe, se zăreau toţi aceşti oameni simpatici şi cumsecade: Karenin, Oblonski şi restul lumii.

Liniştit, fără să pară c-o face anume, ca şi cum n-ar fi avut unde să-i aşeze, Stepan Arkadici îl puse pe Levin lângă Kitty.

— Uite, tu aşează-te aici! Îi spuse lui Konstantin Dmitrici.

Felurile de mâncare au fost tot atât de alese ca şi vesela de pe masă, de care Stepan Arkadici era mare amator. Supa Marie-Louise reuşise minunat; pateurile minuscule, care se topeau în gură, erau ireproşabile. Doi feciori şi Matvei, cu cravate albe, serveau mâncările şi vinurile cu îndemânare, repede şi fără zgomot. Din toate punctele de vedere – şi al celui spiritual – masa era foarte izbutită. Conversaţia, când generală, când parţială, nu lâncezea; iar la sfârşitul prânzului ajunse atât de însufleţită, încât bărbaţii se ridicară de la masă fără să-şi întrerupă vorba. Chiar şi Alexei Alexandrovici se învioră.

X.

Lui Pesţov îi plăcea să discute un lucru până la capăt. Nu se mulţumi cu ceea ce spuse Serghei Ivanovici, cu atât mai mult, cu cât simţi slăbiciunea argumentării sale.

— Nu m-am gândit niciodată numai la densitatea populaţiei, spuse Pesţov lui Alexei Alexandrovici, în timp ce se servea supa. M-am referit la mijloace, nu la principii.

— Mi se pare că e acelaşi lucru, răspunse încet şi molatic Alexei Alexandrovici. După părerea mea, numai un popor care se află la un nivel superior poate influenţa un alt popor, care…

— Tocmai asta e problema, îl întrerupse Pesţov cu glasul său de bas şi cu atâta foc, de parcă-şi punea tot sufletul în cele ce spunea. Dar ce se înţelege prin nivel superior? Englezii, francezii, nemţii? Ce popor se află la cel mai ridicat nivel? Care popor va deznaţionaliza pe celălalt? Vedem că Rinul a devenit francez, deşi nici nemţii nu sunt mai prejos! Strigă Pesţov. Aici trebuie să fie altă lege.

— Mi se pare că influenţa o exercită totdeauna adevărata cultură, zise Alexei Alexandrovici, ridicând uşor din sprâncene.

— Dar în ce putem vedea semnele adevăratei culturi? Întrebă Pesţov.

— Cred că semnele acestea sunt cunoscute, răspunse Alexei Alexandrovici.

— Sunt oare în adevăr cunoscute? Interveni Serghei Ivanovici cu un zâmbet fin. Astăzi nu se recunoaşte ca adevărată cultură decât cea clasică. Totuşi asistăm la dispute crâncene între cele două tabere şi nu se poate tăgădui că lagărul advers are argumente puternice în favoarea lui.

— Serghei Ivanovici, dumneata eşti pentru clasici. Doreşti vin negru? Îl întrebă Stepan Arkadici.

— Nu-mi exprim părerea nici pentru, nici contra, zise Serghei Ivanovici, surâzând cu îngăduinţă, ca şi cum ar fi vorbit cu un copil, şi-şi întinse paharul. Spun numai că amândouă părţile au argumente puternice, adăugă el, adresându-se lui Alexei Alexandrovici. Am şcoala clasică, însă în discuţia asta nu mă pot pronunţa categoric. Nu văd motivele convingătoare pentru care învăţământul clasic ar fi superior celui al ştiinţelor pozitive.

— Ştiinţele naturale au o influenţă tot atât de pedagogică şi de instructivă, interveni Pesţov. Luaţi astronomia, botanica, zoologia cu sistemul ei de legi generale…

— Nu pot fi cu totul de părerea asta, răspunse Alexei Alexandrovici. Aş crede că nu se poate nega că însuşi procesul de studiu cu privire la formele limbilor are o înrâurire deosebit de favorabilă asupra dezvoltării spirituale. Afară de asta, nu se poate tăgădui nici faptul că influenţa scriitorilor clasici este cât se poate de morală, pe când studiul ştiinţelor naturale se leagă, din nefericire, de teorii primejdioase şi false, care sunt plaga epocii noastre.

Serghei Ivanovici vru să spună ceva, dar Pesţov îl întrerupse cu vocea sa răsunătoare de bas. Începu să

demonstreze cu înflăcărare nedreptatea acestei păreri. Serghei Ivanovici îşi aşteptă liniştit cuvântul, pregătind de bună seamă o ripostă triumfătoare.

— Dar trebuie să recunoaştem, adăugă Serghei Ivanovici cu un surâs discret, întorcându-se spre Karenin, că e greu să cântăreşti exact toate avantajele şi dezavantajele unei culturi sau ale alteia. Cât despre a hotărî care este cea preferabilă, chestiunea n-ar fi fost dezlegată atât de repede şi sigur, dacă cultura clasică n-ar fi avut de partea sa avantajul pe care l-aţi pomenit acum, influenţa ei moralizatoare, disons le mot23 antinihilistă.

— Fără îndoială.

— Dacă n-ar fi existat acest avantaj al influenţei antinihiliste pe care o exercită cultura clasică, ne-am fi gândit mai mult şi am fi cântărit argumentele celor două părţi, adăugă Serghei Ivanovici cu un zâmbet fin. Am fi dat libertate şi unui curent şi celuilalt, dacă n-am socoti cultura clasică un soi de pilule împotriva nihilismului, pe care le prescriem cu bărbăţie pacienţilor noştri… Dar dacă n-au nici o putere tămăduitoare? Încheie Serghei Ivanovici, presărând din sarea-i atică.

Comparaţia cu pilulele, a lui Serghei Ivanovici, făcu pe toată lumea să râdă, măi ales pe Turovţân, care aştepta de la începutul discuţiei un prilej să se veselească, şi acum izbucni în sfârşit într-un râs comunicativ şi zgomotos.

Stepan Arcadici nu se înşelase poftind pe Pesţov. Cu el o conversaţie interesantă nu putea lâncezi nici o clipă.

Îndată ce Serghei Ivanovici încheie discuţia cu o glumă, Pesţov găsi o temă nouă.

— Nu pot fi de acord, zise Pesţov, nici măcar cu părerea că guvernul urmăreşte ţelul acesta. Guvernul este condus, evident, de consideraţii generale, de opinia publică, şi rămâne indiferent faţă de influenţa pe care o poate avea o măsură luată de el. De pildă, problema învăţământului feminin ar fi trebuit să fie socotită drept primejdioasă, guvernul înfiinţează însă cursuri şi universităţi pentru fete.

Astfel, conversaţia trecu la un subiect nou: învăţământul feminin.

Alexei Alexandrovici îşi exprimă părerea că învăţământul feminin e confundat de obicei cu problema emancipării femeii şi numai de aceea poate fi socotit primejdios.

— Ba dimpotrivă, eu cred că amândouă chestiunile sunt strâns legate, adăugă Pesţov. E un cerc vicios. Femeia e lipsită de drepturi din lipsă de cultură, iar lipsa de cultură îşi are obârşia în lipsa de drepturi. Nu trebuie să uităm că starea de robie a femeii este atât de înrădăcinată şi de veche, încât deseori nu vrem să vedem prăpastia care o desparte de noi.

— Ai spus „drepturi”, interveni Serghei Ivanovici prinzând o clipă de tăcere a lui Pesţov, adică dreptul de a ocupa locul de jurat, de membru şi de preşedinte al comitetului municipal, dreptul de a intra în serviciu, de a fi membru al parlamentului…?

— Fără îndoială.

— Dar dacă femeile ar putea în mod excepţional să ocupe asemenea funcţii, atunci mi se pare că ai întrebuinţat greşit cuvântul „drepturi”, ar fi fost mai potrivit să spui: datorii. Oricine va admite că, îndeplinind o funcţie oarecare: de jurat, membru al consiliului comunal, slujbaş la telegraf, îndeplinim o datorie. De aceea, ar fi mai exact să spui că femeile caută să câştige îndatoriri – ceea ce e perfect legitim. Nu pot decât să simpatizez pe femeile care doresc să-şi ajute bărbaţii în munca lor obştească.

— Foarte just, întări Alexei Alexandrovici. După părerea mea, chestiunea e dacă femeile sunt capabile să îndeplinească aceste îndatoriri.

— Vor fi probabil foarte capabile, interveni Stepan Arkadici, atunci când cultura se va răspândi printre ele. Vedem asta…

— Dar cum rămâne cu proverbul, întrebă prinţul, care asculta de mult discuţia, privind pe toţi cu ochii săi mici,

strălucitori şi ironici. Pot s-o spun faţă de fetele mele: păr lung, minte…

— Tot aşa s-a crezut şi despre negri până la emanciparea lor! Zise mânios Pesţov.

— Mi se pare ciudat însă faptul că femeile umblă după noi îndatoriri, spuse Serghei Ivanovici, când vedem, din nefericire, atât de des că bărbaţii caută să scape de ele.

— Datoriile sunt legate de drepturi: putere, bani, onoruri, şi tocmai asta caută femeile, adăugă Pesţov.

— Exact acelaşi lucru ca şi cum eu aş cere dreptul să fiu doică şi m-aş supăra că femeilor li se plăteşte şi mie nu, observă prinţul Şcerbaţki.

Turovţân izbucni în hohote de râs. Lui Serghei Ivanovici îi păru rău că nu spusese el asta. Până şi Alexei Alexandrovici zâmbi.

— Într-adevăr, dar bărbatul nu poate alăpta, spuse Pesţov, pe când femeia…

— Nu-i adevărat. Un englez şi-a alăptat copilul pe o corabie, povesti bătrânul prinţ, îngăduindu-şi această licenţă de limbaj faţă de fetele sale.

— Câţi englezi şi-au alăptat copiii, tot atâtea femei vor ajunge funcţionare, zise Serghei Ivanovici.

— Bine, bine, dar ce să facă o fată care n-are familie? Interveni Stepan Arkadici; aducându-şi aminte de domnişoara Cibisova, pe care o avusese tot timpul în vedere când dădea dreptate lui Pesţov şi-l susţinea.

— Dacă aţi cerceta bine istoria unei astfel de fete, aţi vedea că ea şi-a părăsit familia, sau familia surorii sale, unde şi-ar fi putut găsi o îndeletnicire femeiască se amestecă pe neaşteptate în discuţie Daria Alexandrovna enervată, bănuind pesemne la ce fată se gândeşte Stepan Arkadici.

— Dar noi apărăm un principiu, un ideal, spuse Pesţov cu glasul său sonor de bas. Femeia vrea să aibă dreptul de a fi independentă şi cultă, şi e stingherită şi apăsată de gândul că asta-i cu neputinţă.

— Şi eu sunt stingherit şi apăsat de gândul că nu sunt primit ca doică la orfelinat, zise din nou bătrânul prinţ, spre marea veselie a lui Ţurovţân care, de atâta râs, scăpă sparanghelul cu capătul cel mare în sos.

XI.

Toată lumea lua parte la conversaţia generală, afară de Kitty şi de Levin. La început, când se vorbise de influenţa exercitată de un popor asupra altuia, Konstantin Dmitrici gândi, fără să vrea, că ar avea şi el ceva de spus. Dar idei, care mai înainte i se păruseră foarte importante, îi fulgerau acum prin minte ca prin vis, fără să mai aibă pentru dânsul vreun interes. I se părea chiar ciudat că lumea se pasionează pentru asemenea lucruri de prisos. Pe Kitty ar fi trebuit de asemenea s-o intereseze discuţia despre drepturile şi învăţământul femeilor. De câte ori nu se gândise ea la aceste probleme, aducându-şi aminte de Varenka, prietena sa din străinătate, şi de greaua-i situaţie dependentă! De câte ori nu se gândise şi la ea însăşi, la viitorul său, dacă nu s-ar mărita! De câte ori nu discutase aprins cu sora sa despre aceleaşi lucruri! Acum însă problema asta n-o mai interesa câtuşi de puţin. Vorbea cu Levin, şi conversaţia lor era mai curând o tainică comuniune, care din clipa în clipă îi lega mai strâns, trezind într-înşii un sentiment de bucurie şi de teamă în faţa necunoscutului în care intrau.

La început, întrebat de Kitty cum se întâmplase s-o vadă anul trecut, Levin îi povesti că, venind de la cosit, pe şosea, o zărise în cupeu.

— Era dimineaţă, în revărsatul zorilor. Cred că abia te deşteptaseşi. Mama dumitale dormea într-un colţ. Era o dimineaţă minunată. Mergeam şi mă gândeam: „Cine vine oare în cupeul ăsta cu patru cai?” Erau nişte cai frumoşi, cu zurgălăi. Mi-ai fulgerat o clipă pe dinainte. Te-am văzut la fereastră. Şedeai uite aşa, şi ţineai cu mâinile panglicile bonetei. Erai adânc îngândurată, rosti el zâmbind. Mult aş da să ştiu la ce te gândeai atunci! Era ceva important?

„N-oi fi fost zburlită?” se gândi Kitty. Văzând însă zâmbetul entuziast, stârnit de aceste amănunte în amintirea lui, ea simţi că impresia pe care o făcuse fusese, dimpotrivă, foarte frumoasa. Roşi şi izbucni voioasă în râs:

— Zău că nu-mi aduc aminte!

— Straşnic mai râde Turovţân! Zise Levin, privindu-i ochii umezi şi trupul care i se cutremura.

— Îl cunoşti de mult? Îl întrebă Kitty.

— Cine nu-l cunoaşte?

— Ai spus asta ca şi cum l-ai socoti un om rău.

— Nu e rău, dar e un om de nimic.

— Nu-i adevărat! Să nu crezi una ca asta! Adăuga Kitty. Şi eu am avut o idee foarte proastă despre dânsul; dar e un om drăguţ şi de o bunătate rară. Are o inimă de aur.

— Cum i-ai putut cunoaşte inima?

— Suntem cei mai buni prieteni. Îl cunosc foarte bine. Iarna trecută, nu mult după ce… ai fost la noi, adăugă Kitty zâmbind cu un aer vinovat şi, în acelaşi timp, plin de încredere, toţi copiii lui Dolly se îmbolnăviseră de scarlatină. Turovţân a trecut într-o zi pe la ea. Şi, închipuie-ţi, urmă Kitty în şoaptă, i s-a făcut aşa milă de dânsa, încât a rămas acolo şi a ajutat-o să-şi îngrijească copiii. A stat trei săptămâni la ea şi a îngrijit de copii ca o dădacă. Îi povestesc lui Konstantin Dmitrici despre Turovţân, pe vremea scarlatinei, spuse Kitty surorii sale, aplecându-se spre dânsa.

— Într-adevăr, a fost extraordinar, e un om minunat! Adeveri Dolly, uitându-se cu un zâmbet la Turovţân, care-şi dădu seama că se vorbeşte de dânsul.

Levin se uită la Turovţân şi se miră cum nu-şi dăduse seama mai înainte de farmecul acestui om.

— Am greşit, am greşit. N-o să mai am niciodată păreri proaste despre oameni! Spuse el voios, exprimând cu sinceritate ceea ce simţea în clipa aceea.

XII.

În discuţia începută despre drepturile femeilor erau probleme delicate de dezbătut, faţă de doamne, cu privire la inegalitatea drepturilor în căsnicie. În timpul prânzului, Pesţov atinse de câteva ori aceste chestiuni, dar Serghei Ivanovici şi Stepan Arkadici le ocoliră cu băgare de seamă.

După ce se ridică lumea de la masă şi doamnele ieşiră din sufragerie, Pesţov – fără să le urmeze – începu să-i expună lui Alexei Alexandrovici cauza principală a acestei inegalităţi. După părerea lui, ea se datora faptului că necredinţa femeii şi necredinţa bărbatului nu sunt pedepsite la fel de lege şi nici de opinia publică.

Stepan Arkadici se apropie repede de Alexei Alexandrovici şi-i întinse o ţigară.

— Mulţumesc, nu fumez, răspunse calm Karenin; şi, dorind parcă într-adins să arate că nu se teme de această discuţie, îi spuse lui Pesţov cu un surâs rece: Cred că temeiurile unei astfel de păreri se află în însăşi esenţa lucrurilor, răspunse el şi vru să treacă în salon.

Dar Turovţân, înviorat de şampania băută şi aşteptând de mult un prilej să rupă tăcerea ce-l apăsa, întrebă pe neaşteptate pe Alexei Alexandrovici, musafirul de vază:

— Aţi auzit de Preacinikov? Vasea Preacinikov, spuse el cu uri zâmbet bun pe buzele-i umede şi roşii. Mi s-a povestit chiar astăzi. S-a bătut în duel cu Kvitski, la Tver, şi l-a ucis.

După cum ţi se pare totdeauna că te loveşti parcă într-adins tocmai în locul care te doare, tot aşa şi Stepan Arkadici simţea că în ziua aceea discuţia, ca un făcut, atingea mereu punctul sensibil al lui Alexei Alexandrovici. De aceea, el căută din nou să-şi scoată cumnatul din încurcătura, dar Alexei Alexandrovici întrebă curios:

— De ce s-a bătut Preacinikov?

— Din pricina soţiei. S-a purtat cavalereşte. L-a provocat la duel şi l-a ucis.

— Ah! Făcu nepăsător Alexei Alexandrovici şi, ridicând din sprâncene, trecu în salon.

— Ce bine îmi pare că ai venit! Îi spuse Dolly cu un zâmbet sfios, întâlnindu-l în salonul de trecere. Trebuie să-ţi vorbesc. Să stăm aici.

Cu aceeaşi expresie de nepăsare pe care i-o dădeau sprâncenele ridicate, Karenin se aşează lângă Daria Alexandrovna şi zâmbi în silă.

— Cu atât mai bucuros, zise Karenin, cu cât tocmai vroiam să-mi cer scuze şi să mă retrag. Plec mâine.

Dolly era absolut convinsă de nevinovăţia Armei. Simţea că păleşte. Buzele îi tremurau de mânie împotriva acestui om rece, nesimţitor, care avea de gând, cu atâta nepăsare să-i ducă la pieire prietena nevinovată.

— Alexei Alexandrovici, începu Dolly, privindu-l drept în ochi cu o deznădăjduită hotărâre. Te-am întrebat de Anna şi nu mi-ai răspuns. Ce mai face?

— Mi se pare că e sănătoasă, Daria Alexandrovna, răspunse Karenin fără să se uite la dânsa.

— Alexei Alexandrovici, te rog să mă ierţi… ştiu că n-am dreptul… dar eu o iubesc şi o respect pe Anna ca pe o soră. Te rog, te implor să-mi spui ce e între voi? Ce învinovăţiri îi aduci?

Alexei Alexandrovici făcu o schimă şi, aproape închizându-şi ochii, îşi lăsă capul în jos.

— Îmi închipui că soţul dumitale ţi-a comunicat motivele care mă fac să găsesc de cuviinţă a schimba raporturile dinainte dintre mine şi Anna Arkadievna, răspunse Karenin fără să o privească în ochi, dar aruncând fără voie o privire de nemulţumire spre tânărul Şcerbaţki, care tocmai trecea prin salon.

— Nu cred, nu cred… Nu pot să cred aşa ceva! Spuse Dolly, împreunându-şi cu putere mâinile slabe. Se ridică repede şi atingând cu mâna mâneca lui Alexei Alexandrovici: Aici suntem tulburaţi. Poftim, te rog, dincolo.

Emoţia lui Dolly se strecură şi în sufletul lui Alexei Alexandrovici, care se sculă şi o urmă supus în camera de

studiu a copiilor. Se aşezară la o masă acoperită cu o muşama scrijelită cu briceagul.

— Nu cred, nu pot să cred aşa ceva, începu iarăşi Dolly, căutându-i privirea care se ferea de ea.

— Cum să nu crezi în fapte, Daria Alexandrovna? Zise Karenin, accentuând cuvântul „fapte”.

— Dar ce-a făcut? Întrebă Dolly. Ce anume a făcut?

— Şi-a nesocotit îndatoririle şi şi-a înşelat bărbatul. Iată ce a făcut, răspunse Karenin.

— Nu, nu. Nu se poate! Nu, pentru numele lui Dumnezeu! E o eroare! Exclamă Dolly, ducându-şi mâinile la tâmple şi închizându-şi ochii.

Alexei Alexandrovici zâmbi rece, numai cu buzele, vrând să arate, şi ei şi sie însuşi, fermitatea convingerilor lui. Dar această apărare înflăcărată, deşi nu-l clinti în părerea lui, îi răsuci pumnalul în rană. De aceea urmă cu multă vioiciune:

— Ce eroare mai poate fi când însăşi soţia mărturiseşte bărbatului că cei opt ani de viaţa trăiţi împreună şi copilul sunt o eroare… şi că vrea să-şi reînceapă viaţa de la capăt, zise Karenin mânios, sfârâind pe nas.

— Anna şi păcatul… nu pot apropia aceste două noţiuni. Nu pot să cred.

— Daria Alexandrovna. Adăugă Karenin, privind de astă dată drept în faţă chipul bun şi tulburat al lui Dolly şi simţind că limba i se dezleagă fără voie. Ce n-aş da ca să mai fie cu putinţă vreo îndoială! Pe când aveam încă îndoieli, situaţia mea era desigur grea, dar mai puţin decât acum. Când mă îndoiam, aveam nădejde. Astăzi însă, nu mai am nici o nădejde şi totuşi mă îndoiesc de orice. Am atâtea bănuieli, încât am ajuns să-mi urăsc fiul. Uneori nici nu cred că e copilul meu. Sunt foarte nenorocit!

Nici nu era nevoie s-o spună. Daria Alexandrovna înţelese asta de cum se uită în ochii lui. I se făcu milă de dânsul şi încrederea în nevinovăţia prietenei sale i se clătină în suflet.

— Vai, e îngrozitor, îngrozitor! Dar e adevărat că te-ai hotărât să divorţezi?

— Am hotărât să iau o măsură extremă. Altceva nu mai e nimic de făcut.

— Nu mai e nimic de făcut, nu mai e nimic de făcut… repetă Dolly cu lacrimi în ochi. Şi totuşi mai e ceva de făcut!

— În astfel de dureri, ceea ce e mai groaznic este faptul că nu-ţi poţi purta crucea ca în orice altă durere – o pierdere, o moarte – ci trebuie să iei hotărâri, zise Karenin, ghicindu-i parcă gândurile. Trebuie neapărat să ieşi din situaţia umilitoare în care eşti pus. Nu se poate trăi în trei.

— Înţeleg, înţeleg asta foarte bine, răspunse Dolly, şi-şi lăsă capul în jos. Tăcu un răstimp, gândindu-se la ea însăşi şi la durerea ei conjugală. Deodată Dolly îşi ridică energic capul şi-şi împreună mâinile într-un gest de rugă: Dar ascultă! Eşti creştin. Gândeşte-te la ea. Ce are să facă dacă o părăseşti?

— M-am gândit, m-am gândit mult, Daria Alexandrovna, zise Alexei Alexandrovici. Obrajii i se acoperiră de pete roşii, iar ochii săi tulburi o priveau drept în faţă. Acum Dolly îl compătimea din adâncul sufletului. După ce ea singură mi-a mărturisit dezonoarea, am lăsat totul cum a fost, i-am dat putinţa să se îndrepte, am încercat s-o salvez! Urmarea? N-a îndeplinit cererea mea cea mai uşoară, aceea de a respecta buna-cuviinţă, urmă Karenin înfierbântându-se. Poţi să salvezi un om care nu vrea să piară, dar dacă firea îi este atât de stricată şi de desfrânată, încât însăşi pieirea îi apare ca o salvare, ce poţi să faci?

— Orice, afară de divorţ îi răspunse Daria Alexandrovna.

— Dar care e acest „orice”?

— Vai, asta e îngrozitor! O să ajungă femeia nimănui. Are să se piardă.

— Dar ce pot face eu? Întrebă Karenin ridicând din umeri şi din sprâncene. Amintirea ultimei greşeli făcute de soţia sa îl învenina într-atât, încât el deveni iarăşi rece, ea la începutul convorbirii. Îşi mulţumesc că-mi împărtăşeşti necazurile; dar trebuie să plec, adăugă el ridicându-se.

— Mai stai! Nu se cuvine s-o împingi la pieire. Aşteaptă să-ţi spun ceva despre mine însămi. M-am măritat şi bărbatul meu m-a înşelat. Într-un acces de mânie şi de gelozie, am vrut să părăsesc totul, am vrut chiar… Dar m-am dezmeticit. Cine crezi că m-a salvat? Anna. Şi, iaca, trăiesc; copiii cresc mari, bărbatul meu se întoarce la casa lui, îşi recunoaşte greşeala, e mai curat, mai bun, şi trăiesc… Eu l-am iertat. Trebuie să ierţi şi dumneata.

Alexei Alexandrovici o asculta, dar cuvintele ei nu-l impresionau. În suflet i se ridicase iarăşi mânia din ziua când se hotărâse să divorţeze. Scutură din cap şi urmă cu voce tare şi piţigăiată:

— Nu pot şi nu vreau să iert; ar fi nedrept. Am făcut totul pentru femeia asta, dar ea a călcat totul în picioare, ne-a umplut de noroi. Nu sunt om rău. N-am urât niciodată pe nimeni, dar pe ea o urăsc din toate puterile inimii mele şi nu pot s-o iert, fiindcă o urăsc prea mult pentru tot răul pe care mi l-a făcut! Rosti el cu lacrimi de mânie în glas.

— Iubiţi pe cei ce vă urăsc… şopti cu sfială Daria Alexandrovna.

Karenin zâmbi dispreţuitor. Ştia de mult acest precept, dar el nu putea fi aplicat în cazul său.

— Poţi să iubeşti pe cei ce te urăsc, dar să iubeşti pe acei pe care-i urăşti, asta-i peste putinţă. Iartă-mă că te-am necăjit. Fiecăruia îi ajunge partea lui de amărăciune!

Apoi, stăpânindu-se, Alexei Alexandrovici îşi luă liniştit rămas bun şi plecă.

XIII.

Când toată lumea se ridică de la masă, Levin vru s-o urmeze pe Kitty în salon; dar, temându-se să nu-i displacă printr-o atitudine prea stăruitoare, rămase în cercul bărbaţilor şi luă parte la conversaţia generală. Deşi nu se uita la Kitty, Konstantin Dmitrici îi simţea mişcările, privirile şi locul pe care-l ocupa ea în salon.

Fără cea mai mică sforţare, Levin îşi îndeplinea făgăduiala pe care i-o făcuse, de a avea totdeauna cele mai bune

gânduri despre aproapele său şi de a iubi pe toată lumea. Se vorbea despre obşte. Pesţov vedea aici un element nou, deosebit pe care-l numea element coral, de ansamblu. Levin nu dădea dreptate nici lui Pesţov, nici fratelui său, care, după obiceiul lui, recunoştea şi nu recunoştea însemnătatea obştei ruseşti dar discuta cu dânşii încercând numai să-i împace şi să le îndulcească obiecţiile. Nu-l interesa de loc ceea ce spunea el însuşi şi cu atât mai puţin ceea ce vorbeau ceilalţi; dorea numai ca toată lumea să fie mulţumită. Ştia acum un lucru: că o singură fiinţă avea însemnătate pentru el, aceea care fusese mai întâi acolo, în salon, şi după aceea se apropiase şi se oprise în dreptul uşii. Fără să-şi întoarcă ochii, îi simţea privirea şi surâsul îndreptate spre dânsul. Nu se putu stăpâni să nu se întoarcă. Kitty stătea în uşa cu Şcerbaţki şi-l privea.

— Credeam că te duci la pian, zise Konstantin Dmitrici, înaintând spre dânsa. Acesta e singurul lucru care-mi lipseşte la ţară: muzica.

— Nu. Veneam numai să te chemăm la noi, răspunse Kitty, răsplătindu-l cu un zâmbet ca un dar. Îţi mulţumesc că ai venit singur. Ce plăcere în discuţiile astea? Nu conving niciodată pe nimeni.

— Într-adevăr, răspunse Levin. De cele mai multe ori, discutăm cu înflăcărare tocmai fiindcă nu înţelegem ce vrea să demonstreze adversarul.

Asistând la discuţii lungi între oamenii cei mai inteligenţi, Levin observase adesea că, după sforţări uriaşe de logică, nenumărate subtilităţi şi mare risipă de cuvinte, participanţii la dezbateri ajungeau în sfârşit să recunoască singuri că ceea ce se străduiseră mult timp să-şi demonstreze unul altuia le era cunoscut de mult, încă de la începutul discuţiei; dar că, având preferinţe deosebite, nu vroiau să şi le dea pe faţa, ca să nu fie cumva învinşi în discuţie. El însuşi băgase de seamă că, uneori, în timpul dezbaterilor, prinzi gândul adversarului, rămâi deodată captivat şi-i dai dreptate. Dar, dacă recunoşti acest lucru,

atunci toate argumentele cad şi ajungi să spui contrariul celor ce ai vrut să dovedeşti. Altă dată, dimpotrivă, se întâmplă ca, expunându-ţi părerea întemeiată pe argumente serioase, formulate frumos şi sincer, adversarul tău să-ţi dea deodată dreptate şi să înceteze a te mai combate, fiindcă tocmai asta vroise să susţină şi el.

Kitty îşi încruntă fruntea, cercând să-i prindă gândul. Însă de îndată ce Levin începu să explice, Kitty pricepu numaidecât.

— Am înţeles: trebuie să ghiceşti ce susţine, ce-i place, şi atunci poţi…

Kitty îi descoperi în întregime gândul greoi formulat şi îl exprimă limpede. Levin zâmbi bucuros: atât de surprinzătoare i se părea trecerea aceasta de la beţia de cuvinte şi de la disputa întortocheată dintre Pesţov şi fratele său, la explicaţia laconică şi clară, aproape fără cuvinte, a celor mai complicate idei.

Şcerbaţki se îndepărta de dânşii, iar Kitty se apropie de o masă de joc întinsă, se aşeză şi începu să deseneze în creta nişte cercuri pe postavul verde, nou.

Amândoi reluară convorbirea din timpul prânzului despre libertatea şi ocupaţiile femeilor. Levin era de părerea Dariei Alexandrovna, că o fată nemăritată şi-ar putea găsi o îndeletnicire de femeie în familie, îşi întărea afirmaţia prin consideraţia că nici o familie nu se poate lipsi de o ajutoare, deoarece în fiecare familie, săracă sau bogată, sunt şi trebuie să fie dădace tocmite sau vreo ruda.

— Nu îi zise Kitty roşind, şi ochii săi cinstiţi îl priviră cu şi mai multă îndrăzneală. O fată poate fi într-o situaţie care să nu-i îngăduie a intra într-o familie fără să se simtă înjosită, pe când ea însăşi…

Konstantin Dmitrici îi înţelese aluzia:

— O, da! Zise el. Da, da. Da… ai dreptate, ai dreptate!

El înţelese tot ceea ce Pesţov încercase să demonstreze în timpul prânzului cu privire la libertatea femeilor, citind în inima lui Kitty teama de a rămâne nemăritată şi înjosită.

Intuia prin dragoste această temere de înjosire şi renunţă numaidecât la argumentele sale.

Se făcu tăcere. Kitty desena într-una cu creta pe masă. Ochii ei aveau o strălucire blânda. Supunându-se stării sale sufleteşti, Konstantin Dmitrici simţi în toată fiinţa lui încordarea fericirii care sporea mereu.

— Vai, am mâzgălit toată masa! Zise Kitty şi, lăsând creta, făcu o mişcare ca şi cum ar fi vrut să se ridice de pe scaun.

„Cum să rămân singur, fără dânsa?” se gândi Levin cu groază şi puse mâna pe cretă.

— Stai puţin, spuse el, aşezându-se la masă. Vroiam de mult să te întreb ceva.

O privi drept în ochii săi mângâietori, deşi cam speriaţi.

— Întreabă-mă, te rog.

— Uite! Urmă Levin şi scrise literele: c.m.r.; c.n.a.i. „n”. S. „n. a”? Fiecare literă fiind iniţiala unui cuvânt.

Aceste litere însemnau: Când mi-ai răspuns: cu neputinţa, asta însemna „niciodată” sau „numai atunci”? Părea cu neputinţă ca ea să poată înţelege această frază complicată; dar Levin o privea ca şi cum viaţa lui ar fi atârnat de descifrarea acestor cuvinte.

Kitty îl privi grav, apoi îşi sprijini în mână fruntea încruntată şi începu să citească. Îl privea din când în când, întrebându-l din ochi: „Oare asta e ceea ce cred eu?”

— Am înţeles, zise în sfârşit Kitty, roşind.

— Ce cuvânt e ăsta? O întrebă Levin, arătând litera „n”, care însemna „niciodată”.

— Cuvântul ăsta înseamnă „niciodată”, răspunse Kitty; dar nu e adevărat.

Levin şterse repede literele scrise, îi întinse creta şi se ridică în picioare. Kitty scrise: a.n.p.r.a.

Dolly, văzându-i pe amândoi, pe Kitty cu creta în mână privind pe Levin de jos în sus, cu un zâmbet sfios şi fericit, şi alături de ea frumoasa statură a lui Konstantin Dmitrici, aplecată asupra mesei, uitându-se cu ochii arzători aţintiţi

când la masă, când la ea, simţi că i se alină cu desăvârşite durerea pricinuită de convorbirea cu Alexei Alexandrovici.

Deodată, faţa lui Levin se lumină de fericire. Înţelesese. Cuvintele însemnau: „Atunci nu puteam răspunde altfel”. Îi aruncă o privire sfioasă, întrebătoare:

— Numai atunci?

— Da, răspunse zâmbetul ei.

— Dar a… Dar acum? O întrebă el.

— Citeşte! Am să scriu ceea ce aş dori… aş dori cel mai mult.

Kitty scrise literele iniţiale: n.d.a.p.u.ş.i.c.c.a.f. Aceasta însemna: Numai dacă ai putea uita şi ierta ceea ce a fost.

Konstantin Dmitrici apucă creta cu degetele încordate, tremurătoare şi, sfărâmând-o, scrise iniţialele următoarelor cuvinte: N-am ce uita şi ierta. N-am încetat să te iubesc.

Kitty îl privi cu un zâmbet încremenit pe buze.

— Am înţeles, rosti ca în şoaptă.

Levin se aşeză şi scrise o frază lungă. Kitty înţelese totul şi, fără să-l întrebe dacă pricepuse bine, luă creta şi răspunse numaidecât.

Konstantin Dmitrici se străduí îndelung să înţeleagă cele scrise de Kitty; întorcea mereu ochii spre dânsa. Parcă i s-ar fi întunecat mintea de fericire. Nu era în stare să ghicească în nici un fel vorbele scrise de ea. Înţelese însă din ochii ei frumoşi, strălucitori de fericire, tot ceea ce vroia să ştie. Scrise trei litere. Înainte de a le isprăvi, Kitty le citi, urmărindu-i mâna; le sfârşi în locul lui şi scrise răspunsul: „Da”.

— Jucaţi secrétaire? Îl întrebă bătrânul prinţ, apropiindu-se de dânşii. Hai să mergem, dacă vrei să ajungem la timp la teatru!

Levin se ridică şi o însoţi pe Kitty până la uşă.

În această convorbire ei îşi spuseseră totul. Kitty îi mărturisise că-l iubeşte şi că va vorbi cu tata) şi cu mama sa. Konstantin Dmitrici îi făgăduise că va trece a doua zi dimineaţă pe la ei.

XVI.

După plecarea lui Kitty, Levin – rămas singur – simţi o nelinişte atât de puternică şi o dorinţă atât de arzătoare de a ajunge mai repede a doua zi dimineaţă, când o va întâlni din nou şi-şi va uni viaţa pentru totdeauna cu dânsa, încât, aceste paisprezece ore pe care urma să le petreacă fără ea îl înspăimântau ca moartea. Simţea nevoia să aibă pe cineva aproape, să stea de vorbă, ca să nu rămână singur, să-şi amăgească într-un fel vremea. Stepan Arkadici i-ar fi fost cel mai plăcut tovarăş, dar se ducea la o serată, cum spunea el (de fapt, la un spectacol de balet). Levin avu timpul să-i spună numai că e fericit, că-l iubeşte şi că niciodată, niciodată nu va uita ceea ce făcuse pentru dânsul. Privirea şi zâmbetul lui Stepan Arkadici arătau lui Levin că sentimentul său era pe deplin înţeles.

— Ce zici? N-a venit timpul să mori? Îl întrebă Stepan Arkadici, strângând cu înduioşare mâna lui Levin.

— Nuuu!

Luându-şi rămas bun de la dânsul, Daria Alexandrovna părea să-l felicite, spunându-i:

— Dacă ai şti ce bine-mi pare că ai revăzut-o pe Kitty! Trebuie să preţuieşti vechile prietenii.

Dar aceste cuvinte ale Dariei Alexandrovna nu-i plăcură lui Levin. Dolly nu putea pricepe cât de înalte şi de inaccesibile erau pentru ea toate acestea. N-ar fi trebuit nici să îndrăznească a le pomeni măcar.

Levin îşi luă rămas bun de la gazde; dar, ca să nu rămână singur, se agăţă de fratele sau.

— Unde te duci?

— La o şedinţă.

— Merg şi eu. Se poate?

— De ce nu? Hai! Zise zâmbind Serghei Ivanovici. Dar ce e cu tine astăzi?

— Ce e cu mine? Sunt fericit! Îi răspunse Levin, lăsând în jos fereastra cupeului cu care mergeau. Nu ţi-e frig? Aici e

un aer înăbuşitor. Sunt fericit! De ce nu te-ai însurat până acum?

Serghei Ivanovici zâmbi.

— Îmi pare foarte bine. Am impresia ca e o fată dră… începu Serghei Ivanovici.

— Taci, taci, taci! Strigă Levin, apucându-i cu amândouă mâinile gulerul blănii şi acoperindu-i faţa. „E o fată drăguţă” erau nişte cuvinte atât de simple şi de pământeşti, care nu corespundeau de loc sentimentului său.

Serghei Ivanovici râse vesel – ceea ce i se întâmpla rar de tot.

— Totuşi, lasă-mă să-ţi spun că-mi pare foarte bine.

— Bine, dar mâine, mâine, atâta-ţi spun! Acum, nimic, nimic. Nici un cuvânt! Zise Levin şi, acoperindu-l încă o dată cu blana, adăuga: Te iubesc foarte mult! Pot să vin şi eu cu tine la şedinţă?

— Bineînţeles.

— Despre ce discutaţi astăzi? Îl întrebă Levin zâmbind într-una.

Intrară la şedinţă. Levin ascultă cum secretarul, bâlbâindu-se, citi un proces-verbal pe care, după cât se vedea, nu-l înţelegea nici el însuşi. Îşi dădea însa seama, după faţa lui, că secretarul era un om drăguţ, bun şi cumsecade. Asta reieşea din felul cum se încurca şi se zăpăcea citind procesul-verbal. Pe urma începură cuvântările. Se discută despre alocarea unor sume de bani şi despre instalarea unor conducte. Serghei Ivanovici atacă pe doi membri şi vorbi ceva fără de sfârşit, cu un aer victorios. Alt membru, după ce-şi nota ceva pe o hârtiuţă, se intimida la început, apoi îi răspunse foarte spiritual, deşi cam veninos. După aceea, Sviajski (era şi el acolo) vorbi de asemenea cu multă eleganţă şi distincţie. Levin, ascultându-i, înţelegea perfect că sumele alocate şi aceste conducte despre care vorbeau n-aveau mare importanţă pentru ei, că erau numai un prilej de a aduna pe aceşti oameni plăcuţi, care se înţelegeau de minune şi se simţeau bine împreună.

Pe Levin îl surprindea numai faptul că în ziua aceea parcă pătrundea până în adâncul sufletului fiecăruia şi după unele semne mărunte, fără însemnătate, pe care nu le băgase în seamă până atunci, vedea limpede că toţi erau nişte oameni foarte cumsecade. Dar mai ales în ziua aceea toţi îl iubeau nespus de mult pe Levin. Asta reieşea din felul cum vorbea toată lumea cu el, din privirile duioase şi pline de simpatie ale tuturor, până şi la cei ce nu-l cunoşteau.

— Ce zici! Eşti mulţumit? Îl întrebă Serghei Ivanovici.

— Foarte mulţumit. Nici nu mi-aş fi putut închipui că e atât de interesant! A fost foarte plăcut, foarte frumos!

Sviajski se apropie de Levin şi-l pofti la dânsul la ceai. Levin nu-şi mai putu aminti ce-l nemulţumise mai înainte la Sviajski. Ştia numai că era un om inteligent şi extraordinar de bun.

— Cu plăcere, răspunse Levin şi întrebă de soţia şi de cumnata lui.

Printr-o asociaţie ciudată de idei (fiindcă în imaginaţia sa gândul la cumnata lui Sviajski era legat de căsătorie), Levin îşi zise că nimănui nu părea mai nimerit să-şi destăinuiască fericirea decât soţiei şi cumnatei lui Sviajski: de aceea primi invitaţia cu bucurie.

Sviajski se interesă de treburile lui de la ţară, nevrând, ca de obicei, să creadă că s-ar putea găsi ceva în Rusia care nu se afla încă în Europa. În ziua aceea însă, lucrul acesta nu-l nemulţumi pe Levin. Dimpotrivă, înţelegea că Sviajski are dreptate şi că, la drept vorbind, toată problema aceasta era lipsită de orice însemnătate. Levin preţui delicateţea şi rezerva cu care Sviajski îşi exprimă punctul său de vedere. Doamnele casei Sviajski se arătară faţă de el extrem de drăguţe. Levin avea impresia că ele ştiu totul, îl simpatizează şi numai din delicateţe nu-i vorbesc despre acest lucru. Petrecu la ei o oră, două, trei discutând fel de fel de chestiuni, făcând mereu aluzii la singurul gând care-i umplea sufletul şi nici nu băgă de seamă că-i plictisea de moarte şi că ai casei vroiau de mult să se culce. Sviajski îl

însoţi căscând până în antreu, surprins de starea în care se afla prietenul său. Trecuse de ora unu noaptea. Levin se duse la hotel. Îl speria gândul că trebuia să petreacă singur, cu nerăbdarea sa, cele zece ore ce-i mai rămâneau. Omul de serviciu, care veghea, îi aprinse lumânările şi vru să iasă, dar Levin îl opri. Cameristul acesta, Egor, pe care Levin nici nu-l băgase în seamă mai înainte, îi părea acum un om deştept şi bun, mai ales un om bun la suflet.

— Ce zici, Egor? Îţi vine greu să nu dormi?

— Ce să fac? Aşa e meseria noastră. Dacă serveşti în case particulare eşti mai liniştit. În schimb, slujba asta e mai bănoasă.

Levin află că Egor are familie, trei băieţi şi o fată, pe care vroia s-o mărite cu un vânzător de la o prăvălie de hamuri.

Cu acest prilej, Levin îi împărtăşi părerea că în căsnicie lucrul principal este dragostea şi că, dacă există dragoste, e şi fericire, deoarece fericirea n-o afli decât în tine însuţi.

Egor îl asculta cu luare-aminte şi, după cât se vedea, înţelegea foarte bine ideea lui Levin; însă, drept confirmare, el făcu o observaţie cu totul neaşteptată, şi anume: că ori de câte ori avusese boieri buni, fusese totdeauna mulţumit de ei, după cum este şi acum foarte mulţumit de patronul său, deşi e francez. „E un om din cale-afară de bun”, se gândi Levin.

— Ascultă, Egor, când te-ai însurat ţi-ai iubit nevasta?

— Cum să nu, răspunse omul de serviciu.

Levin văzu că şi Egor se simţea cuprins de aceeaşi înfrigurare şi era gata să-i împărtăşească cele mai ascunse sentimente.

— Am avut şi eu o viaţă interesantă. De mic copii… începu Egor cu ochi strălucitori, molipsindu-se probabil de entuziasmul lui Levin, aşa cum te molipseşti de căscat.

Dar în aceeaşi clipă îl sună cineva. Egor ieşi, iar Levin rămase singur. Nu mâncase aproape nimic la prânz, refuzase ceaiul şi masa lui Sviajski, dar nici nu se putea gândi la mâncare. Deşi nu dormise toată noaptea trecută,

nici nu putea fi vorba de somn. În cameră era răcoare: el însă nu mai putea de căldură; deschise două ochiuri ale ferestrei şi se aşează pe masă, în faţa lor.

În dosul unui acoperiş plin de zăpada se vedea crucea, lucrată în fier şi prinsă în lanţuri, a unei biserici şi, ridicându-se deasupră-i, triunghiul constelaţiei Vizitiului cu steaua galbenă şi strălucitoare Capra. Levin se uita ba la cruce, ba la stea. Trăgea în piept aerul proaspăt şi geros care intra valuri-valuri în cameră şi urmărea ca în vis imaginile şi amintirile ce-i răsăreau în minte.

După ora trei, Levin auzi paşi pe sală şi scoase capul pe uşă. Era Miaskin, un cartofor pe care-l cunoştea şi care se întorcea atunci de la club. Mergea tuşind mereu, încruntat şi posomorât. „Bietul om, nenorocitul!” îşi zise Levin. Îi dădură lacrimile, de iubire şi de milă pentru omul acesta. Ar fi vrut să-i vorbească şi să-l mângâie. Dar, aducându-şi aminte că era numai în cămaşă, Konstantin Dmitrici se răzgândi şi se aşează din nou în faţa ferestrei, ca să se scalde în aerul rece şi să privească crucea aceea de o forma atât de minunată, plină de semnificaţie pentru dânsul, în tăcerea nopţii, precum şi steaua galbenă care se înălţa strălucind.

După ora şase, slugile începură să frece parchetul şi să facă zgomot. Prinseră să bată şi clopotele la o biserică, de utrenie. Levin era pătruns de frig. Închise fereastra, se spălă, se îmbrăca şi ieşi în stradă.

XV.

Străzile erau încă pustii când Levin porni spre casa familiei Şcerbaţki. Uşa de la intrarea principală era închisă. Totul dormea. Levin se întoarse la hotel şi comandă cafeaua. Servitorul de zi (nu mai era Egor) i-o aduse. Levin vru să intre în vorbă cu el, dar cineva sună şi servitorul ieşi. Konstantin Dmitrici încercă să guste cafeaua şi luă în gură o bucăţică de chiflă, dar nu putu s-o înghită; scuipă îmbucătura, îşi puse paltonul şi pomi din nou în oraş. Când ajunse pentru a doua oară în faţa casei familiei Şcerbaţki, trecuse de ora nouă. Lumea abia se sculase. Bucătarul

pleca după târguieli. Trebuia să aştepte cel puţin încă două ore.

Petrecuse toată noaptea şi întreaga dimineaţă într-o stare de completă inconştienţă, cu totul în afara condiţiilor vieţii materiale. Nu mâncase o zi încheiată, nu dormise două nopţi, stătuse câteva ceasuri dezbrăcat, în ger, şi nu numai că se simţea proaspăt şi sănătos, dar parcă descătuşat de robia trupească, stăpân pe toate puterile sale, în stare de a săvârşi faptele cele mai extraordinare, cum ar fi de pildă: să zboare ori să înlăture la un semn zidurile pe lângă care mergea. Ca să treacă timpul, rătăci pe străzi, uitându-se mereu la ceas şi privind în dreapta şi în stânga.

Cum văzu el atunci lucrurile, n-avea să le mai vadă niciodată în viaţă. Îl înduioşară în chip deosebit nişte copii care se duceau la şcoală, câţiva hulubi porumbaci care se lăsaseră de pe acoperiş pe trotuar şi nişte pâinişoare presărate cu făină, pe care le aşeza în vitrină o mână nevăzută. Pâinişoarele, porumbeii şi copiii aveau ceva magic. În aceeaşi clipă un băiat alergă spre un porumbel şi se uită zâmbind la Levin. Porumbelul fâlfâi din aripi şi se îndepărtă, sclipind în soare prin pulberea de zăpadă ce tremura în aer. Printr-o ferestruică veni o mireasmă de pâine caldă şi o mână aşează pâinişoarele. Toate acestea laolaltă erau atât de neobişnuit de frumoase, încât Levin începu să râdă şi să plângă de bucurie. După ce făcu un mare ocol pe ulicioara Gazetnaia şi pe Kislovka, Konstantin Dmitrici se întoarse iarăşi la hotel, îşi puse ceasornicul în faţă şi se aşează, aşteptând să se facă ora douăsprezece. În camera de alături cineva vorbea despre nişte maşini şi despre o înşelăciune, tuşind aşa cum se tuşeşte dimineaţa. Oamenii aceia nici nu-şi dădeau seama că acul ceasornicului se apropia de ora douăsprezece. În sfârşit, acul ajunse la amiază.

Levin ieşi în capul scării. Birjarii ştiau probabil totul. Îl înconjurară cu chipuri fericite, sfătuindu-se între dânşii: toţi voiau să-l ducă. Căutând să nu supere pe ceilalţi birjari şi

făgăduindu-le că-i va lua altă dată, se urcă într-una din trăsuri şi porunci birjarului să-l ducă la Şcerbaţki. Birjarul era un bărbat foarte frumos; gulerul alb al cămăşii, care ieşea de sub caftan, îi strângea ceafa vânjoasă şi roşie. Sania era înaltă, bine înjghebată – Levin n-avea să mai meargă niciodată cu o alta la fel – şi calul era foarte bun; se silea cât putea să meargă în goană, dar parcă abia se urnea din loc. Birjarul cunoştea casa familiei Şcerbaţki şi, arcuindu-şi braţele într-un anumit fel, în semn de respect faţă de muşteriu, făcu: „Ptru!” şi opri calul la scară. Portarul lui Şcerbaţki ştia desigur totul: se vedea după zâmbetul ochilor săi şi după felul cum spusese:

— Konstantin Dmitrici, n-aţi mai dat de mult pe la noi.

Nu numai că ştia totul, dar era fără îndoială încântat şi făcea sforţări să-şi ascundă bucuria. Privindu-i ochii bătrâni şi blânzi, Levin simţi un nou adaos la fericirea lui.

— S-au sculat?

— Poftiţi! Lăsaţi-o aici, îl rugă portarul zâmbind, Când Levin vru să se întoarcă după căciulă. Asta însemna ceva.

— La cine să vă anunţ? Întrebă un fecior.

Deşi tânăr, fercheş, de modă nouă, feciorul era un om foarte cumsecade şi desigur pricepuse şi el totul.

— Prinţesei… prinţului… tinerei prinţese… răspunse Levin.

Întâlni, cum intră, pe mademoiselle Linon. Trecea prin salon, cu buclele şi cu faţa strălucind de bucurie, îndată ce Levin intră în vorbă cu dânsa, un foşnet de rochii se auzi în dosul uşii: mademoiselle Linon dispăru din ochii lui, şi-l cuprinse o spaimă încântătoare în faţa fericirii care se apropia. Mademoiselle Linon se grăbi să iasă pe o altă uşă. În aceeaşi clipă, paşi uşori şi repezi lunecară pe parchet şi fericirea lui, viaţa lui, partea cea mai bună din el însuşi, ceea ce căutase şi aşteptase atâta vreme, se apropia acum de el. Nu mergea, ci părea dusă spre dânsul de o putere nevăzută.

El nu vedea decât ochii ei limpezi şi cinstiţi, speriaţi de aceeaşi bucurie a dragostei care-i umplea şi lui inima. Ochii aceştia luminoşi străluceau din ce în ce mai aproape, orbindu-l cu flacăra lor. Ea înainta până la dânsul şi-şi puse încet mâinile pe umerii săi.

Nu mai avea putere. Alergase spre el şi i se dăruia astfel toată, sfioasă şi fericită. Levin o îmbrăţişa şi buzele sale întâlniră gura ei întinsă spre el.

Nici Kitty nu închisese ochii noaptea întreagă şi-l aşteptase într-una toată dimineaţa. Mama şi tatăl ei, fericiţi de fericirea fiicei, consimţiră amândoi. Kitty îl aşteptase, vrând să fie ea cea dintâi care să-i vestească fericirea lor. Dorise să-l întâmpine singură. Se bucura la gândul acesta, dar se temea şi se ruşina, şi nu ştia cum va face. Auzindu-i paşii şi glasul, se ascunse în dosul uşii, aşteptând să plece mademoiselle Linon; apoi, fără să se mai gândească, fără să se mai întrebe, venise spre el…

— Să mergem la maman! Zise ea, luându-l de mână.

Mult timp Levin nu putu să spună nimic, nu fiindcă se temea să micşoreze prin vorbe intensitatea sentimentului său, ci fiindcă de câte ori vroia să spună ceva, simţea cum îl îneacă lacrimi de fericire. Îi luă mâna şi i-o sărută.

— Oare e adevărat? Zise el în sfârşit cu glas înăbuşit. Nu-mi vine să cred că tu mă iubeşti.

Kitty zâmbi la acest „tu” şi la sfiala din privirea lui.

— Da! Răspunse ea încet şi cu gravitate. Sunt atât de fericită!

Fără să-i lase mâna, Kitty intră împreună cu dânsul în salonul cel mic.

Văzându-i, prinţesa răsufla mai iute şi izbucni deodată în plâns, dar numaidecât începu să râdă şi, cu un pas energic, care îl surprinse pe Levin, veni în fugă la ei. Cuprinzând capul lui Levin, prinţesa îl sărută şi-i udă obrajii cu lacrimi.

— Va să zică s-a sfârşit. Îmi pare bine. S-o iubeşti… îmi pare bine… Kitty.

— Repede s-a făcut! Spuse bătrânul prinţ, încercând să pară nepăsător.

Dar Levin observă că prinţul avea ochii umezi în timp ce-i vorbea.

— Eu am dorit-o de mult şi totdeauna, urmă prinţul luându-l de mână pe Levin şi atrăgându-l spre el. Încă de atunci când fluşturatica asta îşi pusese în gând…

— Papa! Exclamă Kitty, şi-i astupă gura cu mâinile.

— Bine, nu mai spun nimic! Adăugă prinţul. Îmi pare foarte bi… Vai, cât sunt de prost…

O îmbrăţişă pe Kitty, îi sărută faţa, mâna, iarăşi faţa şi o binecuvântă.

Pe Levin îl cuprinse un nou sentiment de iubire pentru bătrânul prinţ, un om până mai ieri străin, când o văzu pe Kitty cum sărută îndelung şi cu duioşie mâna lui grasă.

XVI.

Prinţesa şedea într-un fotoliu şi zâmbea în tăcere. Prinţul se aşează lângă ea. Kitty stătea în picioare, lângă fotoliul tatălui său, fără să-i lase mâna. Toţi tăceau.

Prinţesa rupse tăcerea cea dintâi, întorcându-le gândurile şi sentimentele la viaţa reală. La început, aceasta le păru tuturor un lucru ciudat şi chiar supărător.

— Atunci, pe când nunta? Trebuie să-i binecuvântăm şi să anunţăm logodna. Şi căsătoria pe când? Cum crezi, Alexandr?

— Uite-l! Zise bătrânul prinţ, arătând spre Levin. El e personajul principal.

— Când? Întrebă Levin roşind. Mâine, dacă mă întrebaţi pe mine. Eu cred că astăzi să ne binecuvântaţi iar mâine să fie nunta.

— Lasă glumele, mon cher!

— Atunci peste o săptămâna.

— Parcă a înnebunit!

— Dar de ce nu?

— Cum se poate una ca asta? Răspunse mama zâmbind din pricina acestei grabe. Dar trusoul?

„Oare trebuie numaidecât trusou şi toate acestea? Îşi zise Levin îngrozit. De altfel, nici trusoul, nici binecuvântarea şi toate acestea… nu pot să-mi ştirbească fericirea. Nimic nu mi-o poate ştirbi!” Se uită la Kitty şi văzu că aluzia la trusou n-o supărase câtuşi de puţin. „Înseamnă că-i nevoie şi de asta”, se gândi el.

— Eu nu mă pricep la asta. N-am făcut decât să-mi arăt dorinţa, zise Konstantin Dmitrici, cerându-şi iertare.

— Hotărâm noi. Deocamdată trebuie să facem logodna şi să anunţăm nunta. Aşa rămâne.

Prinţesa se apropie de soţul ei, îl sărută şi vru să se îndepărteze; dar prinţul o opri, o îmbrăţişa şi o sărută duios de câteva ori, zâmbind ca un tânăr îndrăgostit. Bătrânii se tulburaseră probabil şi nu mai ştiau bine dacă ei erau din nou îndrăgostiţi, sau numai fata lor. După ce prinţul şi prinţesa ieşiră din odaie, Levin se apropie de logodnica lui şi o luă de mână. Era iarăşi stăpân pe sine şi putea să-i vorbească. Avea să-i spună multe. Rosti însă cu totul altceva decât ar fi trebuit.

— Am ştiut că va fi aşa. Nu îndrăzneam să nădăjduiesc; dar în fundul sufletului meu am fost totdeauna sigur de asta, adăugă el. Cred că era un lucru predestinat.

— Dar eu? Spuse Kitty. Chiar atunci… se opri, dar urmă, privindu-l hotărâtă cu ochii ei cinstiţi, chiar atunci când mi-am respins fericirea. Eu te-am iubit totdeauna numai pe dumneata, dar am fost răpită de o iluzie trecătoare. Vreau să te întreb… Poţi să uiţi asta?

— Poate că totul a fost spre mai bine. Dumneata trebuie să-mi ierţi mie multe. Trebuie să-ţi spun…

Era unul din lucrurile pe care hotărâse să i le mărturisească. Hotărâse să-i spună, chiar din primele zile, două lucruri, şi anume: că nu e aşa de curat ca ea şi că nu crede în Dumnezeu. Era ceva greu de mărturisit, dar Levin socotea că trebuie s-o facă.

— Nu, nu acum. Pe urmă, adăugă Konstantin Dmitrici.

— Bine, fie şi mai târziu. Dar să-mi spui neapărat. Nu mi-e frică de nimic. Trebuie să ştiu totul. Acum s-a sfârşit.

Levin preciza:

— S-a sfârşit… în sensul că al să mă iei oricum aş fi? N-ai să renunţi la mine? Nu?

— Nu, nu!

Mademoiselle Linon le întrerupse convorbirea. Veni cu un zâmbet duios, deşi prefăcut, să-şi felicite eleva preferată. Nu apucă să iasă, că veniră şi slugile s-o felicite. Pe urmă sosiră neamurile şi începu o zăpăceală fericită, din care Levin nu se dezmetici decât a doua zi după nuntă. Konstantin Dmitrici, deşi mereu stingherit şi plictisit, simţea că frigurile fericirii sporeau din ce în ce mai mult. Îşi dădea seama că n-avea idee de ce se cerea să facă; de aceea îndeplinea tot ceea ce i se spunea, şi asta îl făcea fericit, îşi spusese că logodna lui nu trebuia să semene întru nimic cu logodnele altora şi că obiceiurile tradiţionale ale logodnei i-ar strica fericirea lui deosebită; dar până la urmă făcea şi el ceea ce făceau toţi logodnicii, şi fericirea îi creştea şi era tot mai mare, fară pereche pe, lume.

— Hai să luăm acum nişte bomboane! Îi spunea mademoiselle Linon; şi el se ducea să cumpere bomboane.

— Îmi pare foarte bine, îl felicită Sviajski. Te sfătuiesc să iei florile de la Fomin.

— Trebuie şi flori?

Şi Levin se duse la Fomin.

Fratele său îi spuse că trebuie să împrumute bani, deoarece va avea o mulţime de cheltuieli, cadouri.

— Trebuie şi cadouri?

Şi Levin pornea în goana cailor la Fuld.

La cofetar, la Fomin, la Fuld, Levin vedea că e aşteptat, că toţi se bucurau şi erau încântaţi de fericirea lui, ca şi acei cu care avea de-a face în zilele acelea.

Şi, lucru extraordinar: nu numai toată lumea îl iubea, ci chiar şi acei pe care, mai înainte, îi socotea antipatici, reci şi indiferenţi, îl admirau acum, îl aprobau în toate, aveau o

atitudine duioasă şi delicată faţă de sentimentul său şi-i împărtăşeau părerea: că el putea fi socotit omul cel mai fericit de pe lume, deoarece logodnica sa era culmea perfecţiunii. Acelaşi lucru îl simţea şi Kitty. Când contesa Nordstone îşi îngăduise să facă o aluzie la faptul că dorise o partidă mai bună pentru Kitty, ea se aprinse într-atât şi-i dovedi cu atâta înflăcărare că nimeni pe lume nu se putea compara cu Levin, încât contesa trebui să recunoască acest lucru şi, din ziua aceea, îl întâmpina totdeauna pe Levin, faţă de Kitty, cu un zâmbet de mare admiraţie.

Explicaţia făgăduită de dânsul a fost singurul eveniment neplăcut din perioada aceea. Levin se sfătui cu bătrânul prinţ şi, primind dezlegare de la dânsul, înmână lui Kitty jurnalul său intim, unde erau notate toate chestiunile care-l chinuiau. Jurnalul acesta fusese scris anume pentru viitoarea lui logodnică, îl chinuiau două lucruri: lipsa lui de nevinovăţie şi necredinţa religioasă.

Mărturisirea necredinţei sale religioase trecu neobservată. Kitty era credincioasă şi nu se îndoise niciodată de adevărurile religiei, iar necredinţa lui aparentă n-o impresiona de loc. Îi cunoştea inima prin dragostea ei şi ştia că se găseşte în ea tot ce dorea. Nu-i păsa că această stare sufletească el o numea necredinţă.

Mărturisirea cealaltă însă îi pricinui lacrimi amare.

Levin îi înmână jurnalul după o îndelungată luptă lăuntrică. Ştia că între ei nu trebuie să existe secrete; de aceea, hotărâse să procedeze astfel, fără să se gândească ce efect ar putea avea acest lucru asupra ei. Şi abia într-o seară când, înainte de a se duce la teatru, intră în odaia ei şi îi văzu faţa drăgălaşă plânsă şi tristă din pricina ireparabilei dureri pricinuite de dânsul… abia atunci îşi dădu seama de prăpastia care se deschidea între ruşinosul lui trecut şi puritatea ei de porumbiţă. Se îngrozi de ceea ce făcuse.

— Ia-le, ia-le caietele astea îngrozitoare! Îi spuse Kitty, arătându-i caietele împrăştiate pe masa din faţa ei. De ce mi

le-ai dat? Totuşi e mai bine aşa, adăugă ea înduioşându-se în faţa chipului său deznădăjduit. Dar e îngrozitor, îngrozitor.

Levin îşi lăsă capul în pământ şi tăcu. Nu putea să rostească nimic.

— N-ai să mă ierţi? Şopti el.

— Ba da, te-am iertat, dar e un lucru groaznic!

Fericirea lui era însă aşa de mare, că această mărturisire nu i-o zdruncină, ci o întări cu încă o nuanţă. Kitty îl iertă. De atunci însă Levin se socoti şi mai puţin vrednic de dânsa, se închină şi mai adânc, sufleteşte, în faţa ei, şi-şi preţui şi mai mult nemeritata fericire.

XVII.

Alexei Alexandrovici se îndreptă spre singuratica lui cameră de hotel, rumegând fără să vrea în minte discuţiile din timpul dejunului şi de după prânz. Cuvintele Dariei Alexandrovna cu privire la iertare îl înciudaseră numai. Aplicarea moralei creştine la cazul său era o chestiune prea grea, care nu putea fi dezbătută cu uşurinţă şi pe care el o dezlegase de mult în mod negativ. Din tot ce se spusese, i se întipăriseră mai adânc în minte cuvintele lui Turovţân, omul mărginit, dar cumsecade: „S-a purtat cavalereşte. L-a provocat la duel şi l-a ucis.” Desigur că toată lumea aproba acest gest; şi n-o mărturiseau toţi numai din politeţe.

„De altfel, chestiunea asta e încheiată. N-am de ce să mă mai gândesc la ea”, îşi zise Alexei Alexandrovici. Gândindu-se numai la plecare şi la inspecţia în perspectivă, intră în camera lui şi întrebă pe portarul care-l condusese unde era valetul său. Portarul răspunse că valetul ieşise tocmai atunci. Alexei Alexandrovici porunci să i se aducă ceaiul, se aşeză la masă şi, luând ghidul lui Frum, începu să-şi alcătuiască itineranţii călătoriei.

— Aveţi două telegrame, spuse valetul, care tocmai se întoarse, intrând în cameră. Iertaţi-mă, excelenţă! Am plecat cu puţin mai înainte.

Alexei Alexandrovici luă telegramele şi le desfăcu. Prima îi vestea numirea lui Stremov tocmai în locul pe care îl râvnea Karenin. Aruncă depeşa şi, aprinzându-se la faţă, începu să se plimbe prin cameră. „Quos vuit perdere, dementat”24, gândi el, înţelegând prin „quos” persoanele care sprijiniseră această numire. Nu-i era ciudă că nu primise el postul, că fusese înlăturat, ci îi părea un lucru uimitor şi nu putea înţelege cum de nu-şi dăduse nimeni seama că un flecar şi un palavragiu ca Stremov se potrivea cel mai puţin pentru un asemenea post. Cum de n-au văzut că se compromit… că-şi scad prestigiul cu această numire!

„Trebuie să fie ceva asemănător”, îşi zise el cu necaz, desfăcând a doua depeşă. Era o telegramă de la soţia sa. Îi sări în ochi, în primul rând, iscălitura scrisă cu creionul albastru: „Anna”.

„Mor. Te rog, te implor, vino. Iertată, voi muri mai liniştită” citi Karenin.

Zâmbi cu dispreţ şi aruncă telegrama, convins la început că era numai o minciuna şi un şiretlic.

„Nu e înşelăciune în faţa căreia să se dea înapoi. Trebuie să nască. Poate că e o boală în legătură cu naşterea. Dar care e scopul lor? Să legitimez copilul, să mă compromită şi să zădărnicească divorţul, se gândi Karenin. Dar acolo scrie: mor…”

Reciti telegrama. Deodată, adevăratul înţeles al celor scrise îl izbi. „Dar dacă e adevărat? Îşi zise el. Dacă e adevărat că se căieşte sincer în clipa suferinţei şi în preajma morţii; iar eu, luând căinţa ei drept înşelăciune, refuz să mă duc? Din partea mea ar fi nu numai o cruzime, pentru care m-ar condamna toată lumea, dar şi o prostie.”

— Piotr, adu-mi o trăsură! Plec la Petersburg, spuse el feciorului său.

Hotărî să se ducă la Petersburg şi să-şi vadă soţia. Dacă boala era o minciună, el va tăcea şi va pleca. Dacă însă era în adevăr bolnavă pe moarte şi vroia să-l vadă înainte de a

închide ochii, o va ierta, în cazul că o va mai afla în viaţă; iar dacă va sosi prea târziu îşi va îndeplini ultima datorie.

După ce luă această hotărâre, Karenin nu se mai gândi în tot timpul drumului la ceea ce avea de făcut.

Cu senzaţia de oboseală şi de murdărie pe care ţi-o dă o noapte petrecută în tren, Alexei Alexandrovici mergea, prin ceaţa dimineţii, pe Nevski Prospekt şi se uita înaintea lui, fără să se gândească la ceea ce-l aştepta. Nu se putea gândi, fiindcă atunci nu mai putea goni din minte ideea că moartea ei ar dezlega deodată problema grelei sale situaţii. Brutari, prăvălii închise, birje de noapte, rândaşi care măturau trotuarul se perindau pe dinaintea ochilor săi. Karenin observa toate acestea, încercând să-şi înăbuşe gândul ce-l urmărea, să nu se gândească la ceea ce-l aştepta… ceea ce nu îndrăznea să dorească şi totuşi dorea. În sfârşit ajunse la intrarea casei sale. O birjă şi un cupeu cu un vizitiu care doimea pe capră se aflau în faţa casei. Intrând în vestibul, Alexei Alexandrovici îşi scoase parcă dintr-un colţ îndepărtat al creierului hotărârea sa rezumată astfel: „Dacă e înşelăciune, să arăt un dispreţ calm şi să plec. Dacă e adevărat, să respect regulile bunei-cuviinţe.”

Portarul deschise uşa chiar înainte ca Alexei Alexandrovici să fi sunat. Portarul Petrov, Kapitonâci, cum i se mai spunea, avea o înfăţişare ciudată în redingota sa veche, fără cravată şi în papuci.

— Ce e cu coniţa?

— A născut ieri cu bine.

Alexei Alexandrovici se opri şi păli. Abia atunci îşi dădu seama cu câtă tărie îi dorea moartea.

— Dar cu sănătatea cum o duce?

Kornei, îmbrăcat cu şorţul de dimineaţă, coborî în fugă scara.

— Îi e foarte rău, răspunse feciorul. Ieri a fost un consult de doctori. Şi acuma e un doctor aici.

— Ia bagajul! Porunci Alexei Alexandrovici şi, oarecum uşurat, aflând că nu era pierdută orice nădejde de moarte,

intră în antreu.

În cuier atârna o mantie militară. Alexei Alexandrovici o observă şi întrebă:

— Cine e aici?

— Doctorul, moaşa şi contele Vronski.

Karenin intră în celelalte odăi. În salon nu era nimeni. La zgomotul paşilor săi, moaşa, care purta o bonetă cu panglici violete, ieşi din budoarul Annei. Se apropie de Alexei Alexandrovici şi, cu familiaritatea, din preajma morţii, îl luă de braţ şi-l conduse în odaia de culcare.

— Slavă Domnului că aţi venit! Nu vorbeşte decât de dumneavoastră, zise moaşa.

— Aduceţi-mi gheaţă odată! Se auzi din dormitor glasul poruncitor al doctorului.

Alexei Alexandrovici intră în budoarul soţiei sale.

La biroul Annei şedea pe un scaun scund, întors într-o parte, Vronski, cu faţa ascunsă în mâini, şi plângea. Când auzi glasul medicului, Vronski sări în sus, îşi luă mâinile de pe faţă şi dădu cu ochii de Karenin. Văzându-l pe soţ, el se tulbură într-atât, încât se aşeză din nou şi-şi vârî capul între umeri, vrând parcă să intre în pământ. Apoi cu o mare sforţare de voinţă, se ridică şi zise:

— Moare. Doctorii spun că nu mai e nici o speranţă. Sunt cu totul în mâinile domniei-voastre. Dar vă rog să-mi daţi voie să rămân aici. De altfel, sunt la dispoziţia domniei voastre… sunt…

Când văzu lacrimile lui Vronski, Alexei Alexandrovici se simţi cuprins de acea sfâşiere lăuntrică pe care i-o pricinuiau suferinţele oamenilor. Întoarse capul şi, fără să asculte până la sfârşit cuvintele lui Vronski, porni repede spre uşă.

Din dormitor se auzea vocea Annei care vorbea. Era un glas vesel, plin de vioiciune, cu intonaţii clare. Alexei Alexandrovici intră în odaia de culcare şi se apropie de pat. Anna zăcea cu faţa întoarsă spre el. Îi ardeau obrajii, ochii îi străluceau. Mâinile ei mici şi albe, care ieşeau din mânecile

camisolei, se jucau cu colţul plapumei, frământându-l. Ai fi zis nu numai că e sănătoasă şi plină de frăgezime, dar că se află chiar în cea mai bună stare sufletească. Vorbea repede, sonor, cu intonaţii foarte exacte şi pline de însufleţire:

— De aceea, Alexei… vorbesc de Alexei Alexandrovici (ce soartă ciudată şi grozavă: amândoi se numesc Alexei, nu-i aşa?) Alexei nu m-ar fi refuzat. Eu aş fi uitat şi el m-ar fi iertat… Dar de ce nu vine? E bun. Nici el nu ştie cât e de bun. Ah, Doamne, ce plictiseală! Daţi-mi mai repede apă! Vai, asta are să facă rău fetiţei mele! Ei bine… tocmiţi-i o doică! Da, sunt de aceeaşi părere, ba chiar e mai bine. Are să vină. Are să sufere, văzând-o. Luaţi-o de aici!

— Anna Arkadievna! A sosit. Iată-l! Zise moaşa căutând să-i atragă atenţia asupra lui Alexei Alexandrovici.

— Vai, ce minciună! Urmă Anna, fără să-şi vadă soţul. Dar daţi-mi odată fetiţa, daţi-mi-o! Încă n-a sosit! Îmi spuneţi că n-are să mă ierte, fiindcă nu-l cunoaşteţi. Nu l-a cunoscut nimeni. Numai eu îl cunosc şi tot îmi vine greu. Trebuie să-i vedeţi ochii până-n fund. Serioja are ochii lui. De aceea nu-i pot privi. I-aţi dat lui Serioja să mănânce? Ştiu că uitaţi toate cele. El n-ar fi uitat. Trebuie să-l mutaţi pe Serioja în odaia din colţ şi să rugaţi pe Mariette să doarmă cu el.

Deodată Anna îşi strânse tot trupul, tăcu şi, speriată, aşteptându-se parcă la o lovitura, ridica mâinile în dreptul feţei, într-un gest de apărare: îşi văzuse bărbatul!

— Nu, nu. Zise ea. De el nu mi-e frică. Mi-e frică de moarte. Alexei, apropie-te de mine! Mă grăbesc, fiindcă n-am când. Nu mai am mult de trăit. O să am iarăşi febră şi n-o să mai înţeleg nimic. Dar acum înţeleg… înţeleg totul şi văd totul.

Faţa zbârcită a lui Alexei Alexandrovici căpătă o expresie de suferinţă. Îi luă mâna şi vru să-i spună ceva, dar nu putu să scoată nici un cuvânt. Buza de jos îi tremura. Se lupta să-şi stăpânească emoţia. Nu se uita la Anna decât din când în când. Ori de câte ori îşi ridica privirea spre ea, Karenin îi vedea ochii care-l priveau cu o duioşie supusă şi exaltată în acelaşi timp, aşa cum n-o văzuse niciodată în viaţă.

— Stai puţin, tu nu ştii. Staţi, staţi… Anna se opri, adunându-şi parcă gândurile. Da, începu ea, da, da, da! Uite ce vroiam să-ţi spun. Să nu te miri de mine. Sunt

aceeaşi… dar în mine mai este o femeie: mă tem de dânsa, căci s-a îndrăgostit de altul. Vroiam să te urăsc, dar nu puteam uita pe aceea care fusesem mai înainte. Cealaltă nu sunt eu. Acum sunt cu, cea adevărată, întreagă… Acum mor… ştiu că mor… întreabă-l pe dânsul. Simt de pe acum o greutate care mă apasă pe mâini, pe picioare, pe degete. Uită-te la degetele mele! O, ce enorme sunt! Dar toate acestea au să se sfârşească în curând… Am nevoie de un singur lucru: să mă ierţi, să mă ierţi cu adevărat. Sunt grozav de vinovată; dar dădaca îmi spunea că o sfântă mucenică, nu ştiu cum o chema, a fost şi mai rea. Am să plec la Roma. Acolo e pustiu. Atunci n-am să stingheresc pe nimeni. Am să iau numai pe Serioja… şi fetiţa… Nu! Tu nu mă poţi ierta. Ştiu că asta nu se poate ierta. Nu, nu. Pleacă! Tu eşti prea bun! Cu o mână fierbinte, ea îl ţinea de mână, iar cu cealaltă îl respingea.

Tulburarea sufletească a lui Alexei Alexandrovici sporea din ce în ce mai mult, până ajunse la culme, aşa că nu i se mai împotrivi. Înţelese într-o clipă că ceea ce socotise drept o tulburare sufletească era, dimpotrivă, o stare de beatitudine a inimii, care-i dădu dintr-o dată o fericire nouă, nemaiîncercată. Nu se gândea că legea creştină, pe care vroise s-o urmeze în tot cursul vieţii sale, îi poruncea să ierte şi să-şi iubească vrăjmaşii, dar un sentiment înviorător de iubire şi de iertare pentru duşmanii săi îi umplu sufletul. Stătea în genunchi, cu capul culcat pe cotul ei, care ardea ca focul prin camisol, şi plângea cu hohote, ca un copil.

Anna îi cuprinse capul, care începea să chelească, se aplecă spre dânsul şi-şi ridică ochii în sus cu o mândrie provocatoare:

— Uite-l! Ştiam eu! Şi acum, adio, adio! Iar au venit. De ce nu pleacă? Dar zvârliţi odată de pe mine blănile astea!

Medicul îi luă mâinile, o culcă încet pe pernă şi-i acoperi umerii. Supusă, Anna rămase culcată pe spate, privind înainte cu ochi scânteietori:

— Să ştii un lucru: am avut nevoie numai de iertare. Altceva nu mai vreau… Dar de ce nu vine şi el? Zise Anna, prin uşă, lui Vronski. Vino mai aproape, mai aproape! Dă-i mâna!

Vronski se apropie de marginea patului şi, văzând-o, îşi acoperi iarăşi faţa cu mâinile.

— Descoperă-ţi faţa! Uită-te la dânsul! E un sfânt, adăugă Anna. Dar descoperă-ţi, descoperă-ţi odată faţa! Urmă ea supărată. Alexei Alexandrovici, descoperă-i faţa! Vreau să-l văd.

Karenin luă mâinile lui Vronski şi i le trase în jos de pe faţa lui, îngrozitoare din pricina suferinţei şi a ruşinii întipărite pe ea.

— Dă-i mâna! Iată-l!

Alexei Alexandrovici îi întinse mâna, nemaiputându-şi stăpâni lacrimile care-i curgeau din ochi.

— Slavă Domnului, slavă Domnului, rosti Anna. Acum totul e gata. Numai să-mi mai întind puţin picioarele. Uite aşa, minunat! Cât de lipsite de gust sunt florile astea. Nici de departe nu aduc cu toporaşii, urmă ea, arătând spre tapetul de pe perete. Doamne, Doamne! Când are să se sfârşească? Daţi-mi morfină! Doctore, dă-mi odată morfină! Doamne, Doamne!

Şi Anna începu să se zvârcolească în pat.

Medicul casei şi ceilalţi medici spuneau că avea febră puerperală, care în nouăzeci şi nouă de cazuri dintr-o sută se sfârşesc cu moartea. În tot cursul zilei bolnava avu fierbinţeală, aiura şi zăcu aproape fără cunoştinţă. Spre miezul nopţii îşi pierdu complet cunoştinţa şi pulsul era slab de tot.

Deznodământul se aştepta din clipă în clipă.

Vronski se duse acasă, dar a doua zi dimineaţă veni să se intereseze de starea bolnavei. Întâlnindu-l în antreu, Alexei Alexandrovici îi spuse:

— Rămâi aici! Poate întreabă de dumneata, şi-l conduse singur în budoarul soţiei sale.

Spre dimineaţă, Anna intră iarăşi într-o stare de agitaţie şi de vioiciune. Gândurile şi vorbele ei curgeau repede. Apoi căzu din nou în inconştienţă. A treia zi, acelaşi lucru. Medicii le dădură speranţe.

În ziua aceea, Alexei Alexandrovici intră în budoarul unde se afla Vronski şi, după ce încuie uşa, se aşeză în faţa lui.

— Alexei Alexandrovici, începu Vronski, simţind că se apropie explicaţia. Nu pot să vorbesc, nu sunt în stare să înţeleg nimic. Ai milă de mine. Oricât de greu ţi-ar veni dumitale, situaţia mea, crede-mă, e şi mai groaznică.

Vru să se ridice în picioare, dar Alexei Alexandrovici îl apucă de mână şi-i spuse:

— Te rog să mă asculţi. E necesar. Trebuie să te lămuresc asupra sentimentelor care m-au condus şi mă vor conduce, ca să n-ai o părere greşită despre mine. Ştii că mă hotărâsem să divorţez şi am început chiar procesul. N-am să-ţi ascund că, înainte să intentez procesul, am şovăit mult şi am suferit. Mărturisesc că mă urmărea gândul să mă răzbun pe dumneata şi pe ea. Când am primit telegrama, am plecat încoace cu aceleaşi sentimente, ba mai mult – îi doream moartea! Dar… Karenin tăcu, şovăind dacă trebuie ori nu să-şi dea pe faţă sentimentul. Dar am văzut-o şi am iertat, iar fericirea iertării m-a făcut să-mi dau seama de datoria mea. Am iertat cu adevărat. Vreau să întind şi obrazul celălalt, vreau să-mi dau şi cămaşa, când mi se ia numai haina, şi mă rog lui Dumnezeu să, nu mă lipsească de fericirea iertării. Avea lacrimi în ochi. Privirea lui senină şi liniştită îl uimi pe Vronski. Iată care e situaţia mea. Poţi să mă târăşti în noroi, poţi să mă faci de râsul lumii, dar eu tot n-am s-o părăsesc, iar dumitale n-am să-ţi spun niciodată un cuvânt de mustrare, continuă Alexei Alexandrovici. Datoria mea îmi apare limpede: trebuie să rămân lângă dânsa şi voi rămâne. Dacă va dori să te vadă, te voi anunţa. Acum însă cred că e mai bine să te retragi.

Karenin se ridică în picioare; hohote de plâns îi curmară cuvintele. Vronski se sculă şi el, îndoit de mijloc, privindu-l

pe sub sprâncene. Nu înţelegea sentimentele lui Alexei Alexandrovici. Simţea însă că era în ele ceva superior, chiar inaccesibil lui, cu felul său de a vedea.

XVIII.

După discuţia cu Alexei Alexandrovici, Vronski ieşi din casa soţilor Karenin şi se opri la scară, amintindu-şi cu greu unde se află şi încotro trebuie să pornească, pe jos sau cu trăsura. Se simţea ruşinat, înjosit, vinovat şi lipsit de putinţa de a-şi spăla umilinţa. Se simţea zvârlit din făgaşul său, pe care mersese până atunci cu atâta mândrie, fără nici o piedică. Toate obiceiurile şi regulile vieţii sale, care i se păruseră până în ziua aceea inatacabile, se dovediseră dintr-o dată false şi vulnerabile. Soţul înşelat, pe care-l privise mai înainte ca pe o fiinţă vrednică de milă, ca pe o piedică întâmplătoare şi oarecum ridicolă în calea fericirii lui, fusese chemat de ea însăşi, şi ridicat pe culmi demne de invidiat. Şi acest soţ, aşezat atât de sus, nu se arătase rău, fals şi caraghios, ci bun, simplu şi nobil. Vronski nu putea să nu-şi dea seama de acest lucru. Rolurile se schimbaseră dintr-o dată. Vronski simţea superioritatea soţului şi propria-i înjosire, dreptatea soţului şi propria sa vină. Îşi dădea seama că soţul fusese mărinimos până şi în durerea lui, în timp ce el fusese josnic şi meschin în înşelăciunea sa. Dar conştiinţa propriei inferiorităţi faţă de omul pe care-l dispreţuise pe nedrept nu era decât o mică parte a durerii sale. Se simţea nespus de nefericit, fiindcă patima lui pentru Anna, care i se păruse că se răcise în timpul din urmă, ajunsese acum, când ştia că o pierde pentru totdeauna, mai puternică decât oricând. O cunoscuse toată în timpul bolii, îi cunoscuse inima şi i se păruse că n-o iubise destul până atunci. Dar acum, când o cunoscuse şi o iubea aşa cum merita să fie iubită, se simţea înjosit înaintea ei şi o pierdea pentru totdeauna, lăsându-i numai o amintire ruşinoasă. Scena ridicolă şi umilitoare, când Alexei Alexandrovici îi luase mâinile de pe faţa-i ruşinată, fusese

groaznică. Stătea pierdut pe scara casei la familia Karenin, neştiind ce să facă.

— Doriţi o birjă? Îl întrebă portarul.

— Da. O birjă.

Întorcându-se acasă (după trei nopţi nedormite, Vronski se întinse cu faţa în sus pe divan, fără să se dezbrace, îşi împreună mâinile şi le puse sub cap. Avea capul greu.

Imaginile, amintirile şi gândurile cele mai ciudate îi treceau prin minte una după alta, cu o repeziciune şi cu o claritate extraordinară: ba era un medicament pe care îl turna pentru bolnavă şi care se revărsa din linguriţă… ba mâinile albe ale moaşei… ba poziţia stranie a lui Alexei Alexandrovici, în genunchi, înaintea patului.

„Să adorm! Să uit!” îşi zise el, cu calmul şi încrederea omului sănătos, care ştie că, dacă-i obosit şi vrea să se culce, are să şi adoarmă numaidecât. Într-adevăr, gândurile începură să i se împăienjenească în cap şi simţi că se prăvale în hăul uitării. Valurile vieţii inconştiente începuseră să se împreune deasupra capului său când, deodată, se simţi zdruncinat ca de o puternica descărcare electrică şi tresări atât de violent, încât tot trupul îi săltă pe telurile divanului. Sprijinindu-se în mâini, speriat, Vronski se aruncă dintr-o săritură în genunchi. Avea ochii larg deschişi, ca şi cum nici n-ar fi dormit. Greutatea capului şi moliciunea membrelor îi dispăruseră ca prin farmec.

„Poţi să mă târăşti în noroi”, auzi el cuvintele lui Alexei Alexandrovici şi-l văzu înaintea ochilor. Văzu chipul Annei, obrajii aprinşi, ochii săi strălucitori care se uitau cu duioşie şi cu dragoste nu la dânsul, ci la Alexei Alexandrovici. I se păru că-şi vede propria faţă, stupidă şi caraghioasă, când Alexei Alexandrovici îi luase mâinile de pe obraji. Îşi întinse iarăşi picioarele, se trânti pe divan în poziţia de mai înainte şi închise ochii.

„Să dorm! Să dorm!” repeta în sinea lui Vronski; dar, cu ochii închişi, vedea şi mâi limpede figura Annei, aşa cum i se arătase în seara aceea neuitată, înainte de alegeri.

„Ce a fost atunci s-a dus şi n-o să se mai întoarcă. Ea vrea să şteargă asta din amintirea ei. Dar eu nu pot trăi fără toate acestea. Cum să ne împăcăm? Cum să ne împăcăm?” rosti el cu glas tare şi, inconştient, repeta mai departe aceste cuvinte. Aceasta repetare de cuvinte stăvilea năvala imaginilor şi amintirilor ce-i roiau în cap. Dar repetarea cuvintelor nu-i înfrână închipuirea mult timp. Clipele cele mai frumoase i se înfăţişară, una după alta, cu iuţeala fulgerului, o dată cu umilirea din acea zi. „Ia-ţi mâinile”, spunea glasul Annei. El îşi lăsa mâinile în jos şi-şi simţea expresia de ruşine şi de stupiditate de pe faţă.

Stătea mai departe culcat, căznindu-se să adoarmă, deşi pierduse nădejdea că va izbuti, şi repeta mereu în şoaptă cuvinte luate întâmplător dintr-o frază, căutând să împiedice astfel ivirea unor noi imagini, îşi asculta propriile cuvinte, repeta halucinant, într-o şoaptă stranie de nebun: „N-ai ştiut s-o preţuieşti, n-ai ştiut să te bucuri – n-ai ştiut s-o preţuieşti, n-ai ştiut să te bucuri”.

„Dar ce e asta? Nu cumva înnebunesc? Îşi zise Alexei. Poate. De altfel, de ce înnebuneşte omul, de ce se împuşcă?” îşi răspunse el şi, deschizând ochii, văzu cu mirare lângă capul lui o pernă brodată de cumnata sa, Varea. Pipăi ciucurii pernei şi încerca să-şi aducă aminte de Varea: când o văzuse ultima oară? Dar era un chin să se gândească la altceva. „Nu. Trebuie să dorm!” Trase perna mai aproape şi-şi lipi capul de ea. Dar trebuia să facă o sforţare ca să ţină ochii închişi. Se sculă dintr-un salt şi se aşează. „S-a sfârşit cu mine, îşi zise el. Trebuie să chibzuiesc ce-i de făcut. Ce-mi mai rămâne?” Şi străbătu repede, cu gândul, întreaga-i viaţă, afară de dragostea sa pentru Anna.

„Ambiţia? Serpuhovski? Societatea? Curtea?” Nu se putu opri la nimic. Toate acestea avuseseră un rost mai înainte; acum, însă, nu mai însemnau nimic. Se sculă de pe divan, îşi scoase haina îşi slăbi cureaua şi, descoperindu-şi pieptul păros ca să respire mai uşor, se plimbă prin odaie. „Aşa

înnebuneşte omul, repetă Alexei. Aşa se împuşcă… ca să scape de ruşine”, adăugă încet şi răspicat.

Se duse la uşă şi o închise; cu privirea fixă şi cu dinţii încleştaţi, se apropie de masă, luă revolverul; se uită la el, întoarse ţeava încărcată în jos şi căzu pe gânduri. Vreo două minute stătu nemişcat cu revolverul în mână, meditând cu capul plecat, cu o expresie de concentrare încordată a gândirii. „Bineînţeles”, hotărî Vronski, ca şi cum după matură şi lungă gândire ar fi ajuns la această încheiere logică. De fapt acest „bineînţeles” atât de convingător pentru dânsul nu era decât urmarea repetării aceloraşi amintiri şi imagini care se învolburau în cerc închis, de un ceas încoace, în mintea lui. Erau amintirile fericirii pe veci pierdute, gândul viitorului searbăd ce-l aştepta şi mai ales strivitoarea umilinţă suferită. Aceeaşi înlănţuire de idei şi de sentimente.

„Bineînţeles”, repetă el când gândul intră pentru a treia oară în acelaşi cerc închis al amintirilor şi al judecăţilor sale; apoi, apăsând revolverul în partea stângă a pieptului şi strângând cu putere mâna făcută deodată pumn, apăsă pe trăgaci. Nu auzi detunătura, dar o puternică izbitură în piept îl doborî la pământ. Vru să se prindă de colţul mesei, scăpă revolverul, se clătină şi se aşeză jos, privind mirat în juru-i. Nu-şi mai recunoştea odaia, uitându-se de jos în sus la picioarele curbe ale biroului, la coşul de hârtii, la blana de tigru.

Un servitor, care trecea prin salon cu paşi repezi şi scârţâind îl făcu să-şi vină în fire. Îşi încorda gândirea şi-şi dădu seama că e aşezat pe podea. Văzând sânge pe blana de tigru şi pe mână, el înţelese că se împuşcase.

— Ce prostie! N-am nimerit! Rosti el cu glas tare, umblând cu mâna după revolver.

Arma se afla lângă dânsul, dar el o căuta mai departe. Aplecându-se să caute în partea cealaltă, nu-şi mai putu ţine echilibrul şi se prăbuşi, sângerând.

Un servitor elegant, cu favoriţi, care se plânsese adesea cunoscuţilor săi că are nervii slabi, se sperie aşa de tare văzându-şi stăpânul întins jos, încât îl lăsă să-şi piardă sângele şi fugi după ajutor. Peste un ceas, Varea, cumnata lui, Vronski, veni însoţită de trei doctori, după care trimisese în toate părţile şi care sosiră în acelaşi timp. Cu ajutorul lor, ea îl culcă pe rănit în pat şi rămase lângă dânsul ca să-l îngrijească.

XIX.

Alexei Alexandrovici, când se hotărâse să-şi revadă soţia, nu prevăzuse împrejurarea că remuşcările ei vor fi sincere, că el o va ierta şi ea nu va muri. Această eroare, de care îşi dădu pe deplin seama după două luni de la întoarcerea sa de la Moscova, se datora nu numai lipsei lui de prevedere, ci şi faptului că nu-şi cunoscuse inima până în ziua în care îşi regăsise soţia pe moarte. La căpătâiul soţiei bolnave, Karenin se lăsase stăpânit, pentru întâia oară în viaţă, de sentimentul acela de compătimire duioasă pe care-l trezeau întrânsul suferinţele omeneşti şi de care se ruşinase până atunci ca de o slăbiciune dăunătoare. Mila pentru dânsa, remuşcările lui de a-i fi dorit moartea şi mai ales bucuria iertării – toate acestea îl făcură să simtă nu numai o alinare a suferinţelor, ci şi o liniate sufletească cum nu mai avusese niciodată. Înţelese deodată că ceea ce fusese izvorul suferinţelor sale se preschimbase într-un izvor de bucurie sufletească… iar ceea ce-i păruse de nedezlegat când condamna, mustra, şi ura îi părea acum simplu şi limpede de când iertase şi începuse să iubească.

Îşi iertase soţia. Îi era milă de ea pentru suferinţele şi remuşcările ei. Îl iertase şi pe Vronski. Îi era milă de el, mai ales după ce afla zvonurile despre actul lui deznădăjduit. Îi era milă şi de fiul său, mai mult decât înainte, şi se mustra fiindcă se ocupase prea puţin de dânsul. Iar pentru fetiţa nou-născută avea un sentiment deosebit, nu numai de milă, ci şi de duioşie. La început, mila îl făcuse să se îngrijească de fetiţa asta plăpândă, abia născută, care nu era fiica lui şi

care, uitată în timpul bolii maică-si, ar fi murit, fără îndoială, dacă n-ar fi avut el grijă de ea. Şi fără să-şi dea seama, Alexei Alexandrovici începu s-o iubească. Se ducea de câteva ori pe zi în odaia copilului şi stătea mult acolo, aşa încât doica şi dădaca, sfioase la început faţă de el, se deprinseră cu dânsul. Privea uneori câte o jumătate de ceas mutrişoara roşie, puhavă şi zbârcită a copilei adormite; umoarea mişcările frunţii încruntate şi ale mânuţelor grăsulii, cu pumnişorii strânşi, cu care îşi freca ochişorii şi năsucul. În clipele acelea, Alexei Alexandrovici se simţea deosebit de liniştit, împăcat cu sine însuşi, şi nu vedea în situaţia lui nimic neobişnuit, nimic care ar fi trebuit schimbat.

Dar, pe măsură ce trecea vremea, el înţelegea tot mai limpede că, oricât de firească ar fi fost pentru dânsul situaţia asta, lumea nu va îngădui să rămână aşa. Simţea că, în afară de blânda forţă spirituală care-i călăuzea sufletul, mai există o forţă brutala, încă mai puternică poate, care-i călăuzea viaţa, şi că această forţă nu-i va aduce liniştea smerită pe care o dorea. Îşi dădea seama că lumea îl privea cu o mirare întrebătoare, nu-l înţelegea şi aştepta ceva de la dânsul. Simţea mai ales lipsa de trăinicie şi de firesc a relaţiilor dintre el şi soţia sa.

După ce trecu înduioşarea trezită în ea de apropierea morţii, Alexei Alexandrovici începu să observe că Anna se temea de dânsul, că o apăsa prezenţa lui şi nu putea să-i privească în ochi. Părea că vrea să-i spună ceva, fără să se poată hotărî s-o facă; parcă presimţea şi ea că relaţiile lor actuale nu puteau să dureze şi aştepta ceva din partea lui.

La sfârşitul lunii februarie, fetiţa Annei, pe care o chema tot Anna, se îmbolnăvi. Alexei Alexandrovici fusese dimineaţa în odaia copilului şi, după ce porunci să se trimită după medic, se duse la minister. Cum îşi isprăvi treburile, Karenin se întoarse acasă; era peste ora trei. Intrând în antreu, el văzu un lacheu frumos, cu galoane şi cu e

pelerină scurtă de blană de urs, ţinând o capă albă de blană de dine american.

— Cine a venit? Întrebă Karenin.

— Prinţesa Elisaveta Feodorovna Tverskaia, răspunse lacheul zâmbind, după cum i se păru lui Alexei Alexandrovici.

În această perioadă grea, Karenin observase că toţi cunoscuţii din societate, mai cu seamă femeile, manifestau o simpatie deosebită pentru dânsul şi pentru soţia sa. Remarca la toţi aceşti cunoscuţi un fel de bucurie pe care şi-o ascundeau cu greu, acea bucurie pe care o surprinsese în ochii avocatului său, şi acum, în ochii lacheului. Toţi păreau încântaţi, parcă s-ar fi pus la cale o nuntă. Când se întâlnea cu vreun cunoscut, acesta îl întreba de sănătate, cu o veselie abia stăpânită.

Prezenţa prinţesei Tverskaia era neplăcută pentru el din pricina amintirilor legate de ea şi fiindcă îi fusese totdeauna antipatică. De aceea el intră de-a dreptul în odăile copiilor. În prima odaie, Serioja cu pieptul culcat pe masă şi cu picioarele pe scaun, desena îngânând ceva vesel. Englezoaica – în timpul bolii Annei, franţuzoaica fusese înlocuită – şedea lângă Serioja şi croşeta. Se ridică repede, făcu o reverenţă şi-l trase de mână pe Serioja.

Alexei Alexandrovici mângâie băiatul pe cap, răspunse la o întrebare a englezoaicei cu privire la sănătatea soţiei sale şi se interesă de ceea ce spusese medicul despre baby25.

— Doctorul a spus că nu e nimic grav. I-a prescris nişte băi.

— Dar fetiţa suferă încă, observă el, ascultând plânsul copilului din odaia de alături.

— Cred că doica nu face două parale, rosti cu hotărâre englezoaica.

— De ce crezi asta? O întrebă Karenin, oprindu-se în loc.

— Aşa s-a întâmplat şi la contesa Paul, domnule. Copilul era căutat de doctori şi când colo, nici mai mult, nici mai puţin, copilul era flămând. Doica n-avea lapte.

Alexei Alexandrovici căzu pe gânduri şi, după câteva clipe, trecu în camera cealaltă. Fetiţa stătea în braţele doicii, cu capul pe spate, zbătându-se. Nici nu vroia să se atingă de sânul rotund ce i se întindea şi nu contenea cu plânsul, în ciuda îndemnurilor doicii şi ale dădacei, aplecate asupra ei.

— Tot nu se simte mai bine? Întrebă Alexei Alexandrovici.

— E tare neliniştită, răspunse bătrâna dădacă în şoaptă.

— Miss Edwards crede că s-ar putea ca doica să nu aibă lapte, adăugă el.

— Şi eu cred, Alexei Alexandrovici.

— Atunci, de ce n-ai spus?

— Cui să spun? Anna Arkadievna e tot bolnavă, rosti dădaca supărată.

Aceasta era o veche slugă a casei, şi lui Alexei Alexandrovici i se păru că şi în aceste cuvinte simple era o aluzie la situaţia lui.

Copilul începu să ţipe şi mai tare, înecându-se şi horcăind. Dădaca se îndreptă spre copil, îl luă din braţele doicii şi se apucă să-l legene din mers.

— Trebuie să cerem doctorului s-o examineze pe doică, zise Alexei Alexandrovici.

Doica, o femeie sănătoasă la înfăţişare, dichisită, fie sperie că-şi va pierde slujba. Bombăni ceva printre dinţi şi, ascunzându-şi sânul abundent, zâmbi cu dispreţ faţă de bănuiala că n-ar avea lapte. Karenin văzu şi în acest surâs o ironie în legătură cu situaţia lui!

— Sărăcuţa de ea! Şopti dădaca, îndemnând fetiţa să tacă şi păşind mai departe prin odaie.

Alexei Alexandrovici se aşează pe un scaun, uitându-se mâhnit, cu o expresie de suferinţă, la femeia care se plimba încoace şi încolo.

În sfârşit, fetiţa se linişti. Dădaca o aşează în leagănul adânc, îi îndreptă perna şi se îndepărtă de lângă dânsa. Alexei Alexandrovici se sculă şi, călcând cu grijă în vârful picioarelor, se apropie de copil. Tăcu vreo câteva clipe, privind fetiţa cu aceeaşi mâhnire; deodată un zâmbet îi

descreţi fruntea, luminându-i faţa; apoi Karenin ieşi încet din odaie.

În sufragerie, sună şi porunci servitorului să trimită din nou după doctor. Era necăjit că soţia sa nu se îngrijea de acest copil fermecător şi nu-i venea să se ducă la dânsa în starea asta sufletească. Nu vroia s-o vadă nici pe prinţesa Betsy. Anna însă s-ar fi putut mira că soţul ei nu vine ca de obicei la dânsa. De aceea, făcând o sforţare, Karenin se îndreptă spre dormitor. Apropiindu-se de uşă, pe covorul moale, el auzi fără voie o convorbire pe care n-ar fi dorit s-o audă.

— Dacă n-ar fi fost hotărât să plece, aş fi înţeles refuzul dumitale şi al lui. Dar soţul dumitale trebuie să fie mai presus de asta, zise Betsy.

— Nu din pricina soţului meu am refuzat, ci pentru mine. Să nu mai vorbim, răspunse glasul emoţionat al Annei.

— Bine, bine. Dar, cum poţi să nu doreşti a-ţi lua rămas bun de la omul care s-a împuşcat din pricina dumitale…

— Tocmai de aceea nu vreau.

Alexei Alexandrovici se opri speriat, ca şi cum ar fi fost vinovat. Vru să se îndepărteze pe nesimţite. Se răzgândi însă, fiindcă aceasta ar fi fost ceva nedemn. Se întoarse din nou şi, tuşind, se îndreptă spre dormitor. Glasurile amuţiră. Karenin intră…

Într-un capot cenuşiu, cu părul negru tuns scurt, ea o perie deasă pe capul ei rotund, Anna şedea pe o canapea. Ca totdeauna când îşi vedea soţul, vioiciunea îi pieri dintr-o dată de pe faţă; îşi lăsă capul în jos, aruncând o privire îngrijorată spre Betsy.

Prinţesa Tverskaia era îmbrăcată după ultima modă. Purta o pălărie care parcă plutea deasupra capul ui ei, ca un abajur pe o lampă. Îmbrăcată într-o rochie care bătea într-un albastru-vânăt, eu dungi piezişe, de culoare vie, pe o parte a corsajului şi în partea cealaltă a fustei, Betsy şedea alături de Anna, ţinându-şi foarte drept bustul lung şi

subţire. Cu capul uşor înclinat într-o parte, ea privi pe Alexei Alexandrovici cu un zâmbet ironic.

— A! Făcu Betsy, mirându-se parcă. Îmi pare foarte bine că eşti acasă. Nu te mai arăţi nicăieri. Nu te-am văzut de când s-a îmbolnăvit Anna. Am aflat cum ai îngrijit-o. Da, eşti un soţ admirabil! Spuse Betsy cu un aer solemn şi totodată duios, ca şi cum ar fi distins pe Karenin cu ordinul generozităţii pentru purtarea lui faţă de soţie.

Alexei Alexandrovici se înclină rece şi, sărutând mâna Annei, se interesă de starea sănătăţii sale.

— Parcă mi-e mai bine, răspunse Anna, ferindu-se de privirea lui.

— Dar ai faţa îmbujorată ca de friguri, adăugă Karenin, accentuând cuvântul friguri.

— Am vorbit prea mult, zise Betsy. Văd că am fost egoistă, aşa că plec.

Prinţesa Tverskaia se ridică. Dar Anna, roşind deodată, o apucă repede de mână.

— Nu, te rog, mai rămâi! Trebuie să-ţi spun… nu ei, ci dumitale, spuse Anna, întorcându-se către Alexei Alexandrovici. Gâtul şi fruntea i se acoperiră de roşeaţă. Nu vreau şi nu pot avea nimic ascuns faţă de dumneata, urmă Anna.

Alexei Alexandrovici îşi trosni degetele şi-şi lăsa capul în jos.

— Betsy spunea că contele Vronski ar dori să ne vadă, ca să-şi ia rămas bun înainte de a pleca la Taşkent. Nu-şi privea soţul şi se vedea că se grăbea să spună tot, oricât de greu îi venea. I-am răspuns că nu-l pot primi.

— Draga mea, ai spus că asta atârnă de Alexei Alexandrovici, o corectă Betsy.

— Nu, nu. Nu-l pot primi. N-ar avea niciun… Anna se opri deodată… şi-şi privi întrebător soţul, care nu se uita la ea. Într-un cuvânt, nu vreau…

Alexei Alexandrovici se apropie şi vru să-i ia mâna.

Cel dintâi gest al Annei fu să-şi ferească mâna de mâna lui umedă, cu vine mari şi umflate, care o căuta; dar se stăpâni şi-i strânse mâna.

— Îţi mulţumesc foarte mult pentru încrederea dumitale, dar… rosti zăpăcit Karenin, dându-şi seama cu ciudă că gândurile sale îşi pierdeau limpezimea şi judecata faţă de prinţesa Tverskaia, care întruchipa pentru el acea forţă brutală ce-i stăpânea viaţa peste voinţa lui, împiedicându-l să se lase în voia sentimentului său de dragoste şi de iertare. Se opri, uitându-se la prinţesa Tverskaia.

— Atunci, rămâi cu bine, scumpa mea! Zise Betsy, ridicându-se. O sărută pe Anna şi ieşi din odaie. Karenin o însoţi. Alexei Alexandrovici, te cunosc ca pe un om cu adevărat generos, adăugă Betsy, oprindu-se în salonul mic şi strângându-i încă o dată mâna cu o deosebită putere. Sunt o străină pentru voi, dar o iubesc atât de mult pe Anna, şi pe dumneata te stimez atât, încât îmi îngădui un sfat. Primeşte-l. Alexei Vronski este cinstea personificată şi pleacă acum la Taşkent.

— Îţi mulţumesc, prinţesă, pentru simpatia şi sfaturile dumitale, dar numai soţia mea poate hotărî dacă-l va primi ori nu.

Karenin vorbi, ridicând cu demnitate sprâncenele ca de obicei. Se gândi însă numaidecât că, oricare ar fi cuvintele lui, demnitatea era incompatibilă cu situaţia sa actuală – ceea ce înţelese şi din zâmbetul stăpânit, ironic şi răutăcios cu care-l privise Betsy după fraza aceasta.

XX.

Alexei Alexandrovici se înclină în faţa lui Betsy în salonul cel mare şi se întoarse la soţia sa. Anna şedea culcată. Auzindu-i paşii, ea se aşează repede în poziţia de dinainte şi se uită la dânsul cu spaimă. Karenin îşi dădu seama că plânsese.

— Îţi sunt foarte recunoscător pentru încrederea pe care o ai în mine, repetă el cu blândeţe în ruseşte, fraza rostită în franţuzeşte faţă de Betsy şi se aşează lângă dânsa.

Când Karenin vorbea ruseşte şi o tutuia, acest „tu” o scotea din fire.

— Îţi sunt foarte recunoscător pentru hotărârea ta. Şi eu sunt de părere că, dacă contele Vronski pleacă, nu e nevoie să măi treacă pe aici. De altfel…

— Dar am spus o dată. De ce să mai repet? Îl întrerupse brusc Anna, cu o întărâtare pe care nu avu timpul să şi-o stăpânească.

„Nu e nevoie, se gândi ea, ca un bărbat să vină să-şi ia rămas bun de la femeia pe care o iubeşte, pentru care s-a pierdut, a vrut să moară şi care nu poate trăi fără el. Nu, nu e nevoie!”

Îşi strânse buzele şi-şi coborî ochii strălucitori asupra mâinilor cu vine umflate ale soţului său, pe care acesta şi le freca încet una de alta.

— Să nu mai vorbim niciodată de asta, adăugă ea mai liniştită.

— Te-am lăsat liberă să hotărăşti tu în chestiunea asta şi-mi pare foarte bine să văd… începu Alexei Alexandrovici.

— Că dorinţele noastre coincid, încheie Anna repede, enervată că el vorbeşte aşa de rar, când ea ştia dinainte tot ce va spune.

— Da, întări Karenin. De altfel, prinţesa Tverskaia se amestecă în chip cu totul nepotrivit în cele mai delicate chestiuni de familie. Mai ales ea…

— Nu cred nimic din cele ce se zvonesc pe socoteala ei, adăugă repede Anna. Ştiu atât, că Betsy ţine sincer la mine.

Alexei Alexandrovici oftă şi tăcu. Anna se juca, neliniştită, cu ciucurii halatului ei, privindu-şi bărbatul cu un chinuitor sentiment de dezgust fizic – sentiment pe care şi-l imputa, dar pe care nu-l putea birui. Nu mai dorea acum decât un singur lucru: să fie scutită de prezenţa lui.

— Am trimis adineauri după doctor, o anunţă Alexei Alexandrovici.

— Sunt sănătoasă. De ce să vină doctorul?

— Nu pentru tine. Micuţa plânge şi se spune că doica nu prea are lapte.

— De ce nu m-ai lăsat s-o alăptez când te-am implorat? Oricum (Karenin înţelese ce însemna acest „oricum”), e un copil şi au să-l omoare. Anna sună şi porunci să-i aducă fetiţa. Am cerut s-o alăptez, n-am fost lăsată, şi acum mi se fac mustrări.

— Nu-ţi fac nici o mustrare…

— Ba da, mă mustri. Dumnezeule! De ce n-am murit? Anna izbucni în hohote de plâns. Iartă-mă, sunt nervoasă, sunt nedreaptă, adăugă ea, venindu-şi în fire. Dar pleacă… „Nu, lucrurile nu mai pot merge aşa”, îşi zise hotărât Alexei Alexandrovici, ieşind de la soţia sa.

Niciodată nu i se înfăţişase atât de vădit ca acum neputinţă de a prelungi această stare de lucruri în ochii lumii, repulsia Annei faţă de el şi atotputernicia acelei stihii brutale şi misterioase, care, împotriva sentimentelor sale îi diriguia viaţa, îi călca voinţa şi îi poruncea să schimbe raporturile dintre el şi soţia sa.

Îşi dădea bine seama că toată lumea şi soţia sa îi cereau ceva, dar nu înţelegea bine ce anume.

Simţea că din pricina asta se isca în sufletul lui un sentiment de răutate, care-i tulbura liniştea şi nimicea meritul jertfei sale.

Se gândise că ar fi fost mai bine ca Anna să rupă legătura cu Vronski. Dar dacă opinia generală socotea acest lucru cu neputinţă, el era gata să tolereze din nou aceste relaţii, numai cu condiţia să nu cadă ruşinea pe capul copiilor, să nu-i ia de la el şi să nu-i zdruncine viaţa.

Oricât de rea ar fi fost soluţia aceasta, ea era totuşi mai bună decât o ruptură, care ar fi pus-o pe Anna într-o situaţie ruşinoasă şi fără ieşire; iar el ar fi pierdut tot ce-i era drag. Se simţea însă fără putere. Ştia dinainte că toată lumea e împotriva lui şi nu-l va lasă să facă ceea ce-i părea firesc şi frumos, ci-l va sili să facă ceea ce era rău, dar necesar, după părerea lor.

XXI.

Betsy tocmai vroia să iasă din salonul cel mare, când Stepan Arkadici, care abia venise de la Eliseev, unde sosiseră stridii proaspete, o întâlni în uşă.

— Ah, prinţesă! Ce întâlnire plăcută! Începu Oblonski. Am fost pe la dumneata.

— Întâlnire de o clipă, fiindcă plec, zise Betsy zâmbind în timp ce-şi trăgea mănuşa.

— Prinţesă, mai zăboveşte puţin cu pusul mănuşi. Dă-mi voie să-ţi sărut mânuţa! Dintre toate obiceiurile vechi care au revenit la modă, pentru sărutatul mâinii am cea mai mare recunoştinţa. Oblonski îi sărută mâna. Când ne mai vedem?

— Nu meriţi, răspunse Betsy râzând.

— Ba încă cum, fiindcă m-am făcut omul cel mai serios de pe lume. Nu numai că-mi văd de treburile mele de familie, dar chiar şi de ale altora, adăugă Stepan Arkadici cu o privire plină de înţeles.

— Ah! Îmi pare foarte bine! Răspunse Betsy, pricepând numaidecât că era vorba de Anna. Se întoarseră în salon şi se opriră într-un colţ.

— O omoară, îi suflă Betsy cu o şoaptă plină de convingere. E o situaţie imposibilă, imposibilă…

— Îmi pare foarte bine că eşti de părerea asta, urmă Stepan Arkadici, clătinând din cap cu o expresie de gravitate, suferinţă şi compătimire. Tocmai pentru asta am şi venit la Petersburg.

— Tot oraşul vorbeşte… zise Betsy. E o situaţie imposibilă. Anna se topeşte văzând cu ochii. El nu înţelege ca Anna e una dintre acele femei care nu pot glumi cu sentimentele lor. Una din două: ori să se hotărască să plece cu ea de aici, ori să divorţeze! Dar situaţia asta o înăbuşă.

— Da, da… exact… făcu Oblonski oftând. Tocmai de aceea am venit. De fapt, nu numai pentru asta… Am fost numit şambelan şi tot trebuia să vin pentru a mulţumi. Dar esenţialul este să pot limpezi chestiunea asta.

— Ei, să-ţi ajute Dumnezeu, îi ură Betsy.

După ce petrecu pe prinţesa Betsy până în vestibul, Stepan Arkadici îi mai sărută o dată mâna deasupra mănuşii, acolo unde bate pulsul, şi mai îndrugă nişte glume atât de indecente, încât Betsy nu ştia dacă trebuia să se supere ori să râdă; apoi Oblonski intră la Anna. O găsi în lacrimi.

Cu toată veselia care-i răbufnea din suflet, Stepan Arkadici trecu numaidecât în mod firesc la un ton de compasiune şi de poetică exaltare, care se potrivea cu starea ei sufletească. O întrebă de sănătate şi cum îşi petrecuse dimineaţa.

— Foarte, foarte prost. Şi ziua, şi dimineaţa, şi toate zilele din trecut şi din viitor, răspunse ea.

— Mi se pare că te laşi copleşită de tristeţe. Trebuie să te scuturi, se cuvine să priveşti viaţa drept în faţă. Ştiu că-ţi vine greu, dar…

— Se spune că unele femei iubesc pe bărbaţi chiar pentru viciile lor, începu deodată Anna. Eu îl urăsc pentru virtutea lui. Nu mai pot trăi cu dânsul. Înţelege-mă! Prezenţa lui fizică mă enervează, mă face să-mi ies din fire. Nu pot, nu mai pot trăi cu el. Ce să fac? Eram nefericită şi mă gândeam că mai nenorocită nu pot fi, însă niciodată nu mi-am putut închipui situaţia groaznică în care mă aflu acum. Gândeşte-te că, deşi ştiu că este un om bun, ad mirabil… eu, care nu ajung nici măcar la degetul lui cel mic, totuşi îl urăsc. Îl urăsc tocmai pentru generozitatea lui! Nu-mi rămâne decât…

Anna vru să pronunţe cuvântul: moartea, dar Stepan Arkadici n-o lăsă să sfârşească.

— Eşti bolnavă şi nervoasă, zise el. Crede-mă că exagerezi peste măsură. Nu e nimic în situaţia ta care să fie atât de grav.

Stepan Arkadici surâse. În faţa unei asemenea deznădejdi, nimeni afară de Stepan Arkadici n-ar fi îndrăznit să zâmbească (de teamă să nu pară brutal), dar el punea în

zâmbet atâta bunătate şi o delicateţe aproape feminină, încât zâmbetul lui nu jignea, ci uşura şi potolea. Cuvintele sale blânde şi liniştitoare, ca şi zâmbetul lui, aveau un efect calmant, uşurător, ca uleiul de migdale dulci. Anna simţi numaidecât acest lucru.

— Nu, Stiva, răspunse ea, sunt pierdută, pierdută… Mai rău decât atât, fiindcă nu sunt încă cu desăvârşire pierdută. Nu pot spune că totul s-a sfârşit; simt, dimpotrivă, că nu s-a sfârşit. Sunt ca o coardă prea întinsă, care trebuie să plesnească! Nu s-a sfârşit încă… dar se va sfârşi îngrozitor…

— Nu e nimic. Poţi să slăbeşti coarda pe nesimţite. Nu există situaţie care să n-aibă o ieşire.

— M-am gândit şi m-am tot gândit. Nu există decât una singură…

Stepan; Arkadici înţelese iarăşi din privirea ci plină de spaimă că singura scăpare pe care o vedea era moartea, şi n-o lăsă să isprăvească.

— Ba de loc. Ascultă-mă un moment, adăugă el. Tu nu poţi să-ţi vezi situaţia ca mine. Dă-mi voie să-ţi spun sincer părerea mea. Zâmbi din nou, grijuliu, cu zâmbetul lui dulce. Am s-o iau de la capăt: te-ai măritat cu un bărbat cu douăzeci de ani mai în vârstă decât tine. Te-ai măritat fără dragoste sau fără să ştii ce e dragostea. Să zicem că asta a fost o greşeală.

— O greşeală groaznică, spuse Anna.

— Dar repet: ăsta e un fapt împlinit. Mai târziu, să zicem că ai avut nefericirea să iubeşti pe un altul decât pe soţul tău. E o nenorocire, asta e de asemenea un fapt împlinit. Bărbatul tău a recunoscut acest lucru şi te-a iertat.

Oblonski se oprea după fiecare frază, aşteptând o obiecţie; Anna însă nu răspundea nimic.

— Aceasta este situaţia. Acum, se pune întrebarea: poţi să trăieşti mai departe cu soţul tău? E dorinţa ta? E dorinţa lui?

— Nu ştiu, nu ştiu nimic.

— Dar n-ai spus adineauri că nu poţi să-l mai suporţi?

— Nu. N-am spus. Retractez. Nu ştiu nimic şi nu mai pricep nimic.

— Dar dă-mi voie…

— Tu nu poţi înţelege. Simt cum mă prăbuşesc cu capul în jos într-o prăpastie, cred că nu trebuie să mă salvez şi nici nu pot.

— Nu face nimic. Întindem noi ceva dedesubt şi te prindem. Pricep. Înţeleg că nu poţi lua asupra ta sarcina de a-ţi arăta dorinţele şi sentimentele.

— Nu doresc nimic, nimic… numai să se sfârşească odată!

— Crezi că el nu vede şi nu ştie, crezi că asta-l apasă mai puţin decât pe tine? Te chinuieşti, se chinuieşte şi el. Ce poate ieşi din asta? În vreme ce divorţul ar soluţiona totul, îşi exprimă cu oarecare sforţare Stepan Arkadici ideea principală şi se uită la Anna ca să vadă cum o primeşte.

Ea nu răspunse nimic, ci clătină numai în semn de negaţie capul cu părul scurt. Însă după expresia feţei, luminată deodată de frumuseţea-i de odinioară, i el înţelese că Anna nu dorea divorţul, numai fiindcă aceasta i se părea o fericire inaccesibilă.

— Tare mi-e milă de voi! Ce fericit aş fi dacă aş putea descurca lucrurile! Zise Stepan Arkadici, zâmbind cu mai multă îndrăzneală. Nu vorbi. Nu mai, spune nimic. Numai să-mi ajute Dumnezeu să exprim ceea ce simt. Mă duc la dânsul.

Anna îl privi cu ochi îngânduraţi şi strălucitori, fără să rostească vreun cuvânt.

XXII.

Stepan Arkadici intră în biroul lui Alexei Alexandrovici, cu aerul oarecum solemn pe care îl lua când se aşeza în fotoliul prezidenţial la şedinţele serviciului său. Cu mâinile la spate, Karenin se plimba prin odaie şi se gândea şi el la lucrul despre care discutase Stepan Arkadici cu Anna.

— Nu te supăr? Îl întrebă Oblonski, simţind dintr-o dată un sentiment neobişnuit de tulburare în prezenţa cumnatului

său. Ca să-şi ascundă tulburarea, Stepan Arkadici scoase o tabacheră cumpărată de curând, care se deschidea după un sistem nou, îi mirosi pielea şi luă o ţigară.

— Nu. Ai vreo treabă cu mine? Răspunse în silă Alexei Alexandrovici.

— Da. Aş fi vrut… trebuie să-ţi… trebuie să-ţi vorbesc, începu Stepan Arkadici, simţindu-se, cu mirare, intimidat.

Acest sentiment era atât de neobişnuit şi de ciudat pentru el, încât nu-şi dădu seama că pornea din conştiinţa lui, care-l vestea că ceea ce avea de gând să îndeplinească era o faptă urâtă. Făcând o sforţare, îşi învinse timiditatea ce-l copleşise.

— Sper că nu te îndoieşti de dragostea mea pentru Anna şi de ataşamentul sincer şi de stima ce-ţi păstrez, adăugă Oblonski roşind.

Alexei Alexandrovici se opri din mers şi nu răspunse nimic. Dar chipul său îl uimi pe Stepan Arkadici prin expresia lui de dureroasă resemnare.

— Aveam de gând, vroiam să-ţi vorbesc despre sora mea şi despre situaţia voastră, adăugă Stepan Arkadici, luptând mereu cu neobişnuitul său sentiment de sfială.

Alexei Alexandrovici zâmbi trist, privindu-şi cumnatul şi, fără să-i răspundă, se duse la birou, luă o scrisoare începută şi i-o întinse.

— Nu încetez să mă gândesc la acelaşi lucru. Uite ce am şi început să-i scriu, socotind că mă exprim mai bine în scris şi fiindcă prezenţa mea o enervează, zise Karenin, dându-i scrisoarea.

Stepan Arkadici luă scrisoarea. Se uită nedumerit şi mirat la ochii stinşi ai cumnatului său, aţintiţi asupră-i, şi începu să citească: „Văd că prezenţa mea e o povară pentru dumneata. Oricât de dureros e pentru mine acest lucru, trebuie să-l recunosc; de altminteri, sunt încredinţat că nu poate fi altfel. Nu-ţi fac nici o vină. Martor mi-e Dumnezeu că, văzându-te în timpul bolii, m-am hotărât din adâncul inimii să uit tot ce a fost între noi şi să încep o viaţă nouă.

Nu-mi pare rău şi n-are să-mi pară niciodată rău de ceea ce am făcut. N-am vrut decât un singur lucru: binele dumitale, binele sufletului dumitale, însă acum văd că n-am. Izbutit. Spune-mi singură ce ţi-ar da fericirea şi liniştea sufletească. Mă supun în totul voinţei şi sentimentului dumitale de dreptate.”

Stepan Arkadici îi dădu înapoi scrisoarea şi-şi privi mai departe cumnatul cu aceeaşi nedumerire, neştiind ce să spună. Tăcerea aceasta îi apăsa pe amândoi, că buzele lui Stepan Arkadici începură să tremure nervos şi, fără un cuvânt, nu-şi lua ochii de la faţa lui Karenin.

— Iată ce am vrut să-i spun, adăugă Alexei Alexandrovici, întorcând capul.

— Da, da… făcu Stepan Arkadici, drept unic răspuns, simţind că-l îneacă lacrimile. Da, da. Te. Înţeleg, izbuti el să spună în cele din urmă.

— Vreau să ştiu: care e dorinţa ei? Întrebă Alexei Alexandrovici.

— Mă tem că nici ea însăşi nu-şi dă seama de situaţie. Nu e în stare să judece, continuă Stepan Arkadici revenindu-şi în fire. E strivită, pur şi simplu strivită de generozitatea ta. Dacă ar citi scrisoarea asta, n-ar putea rosti nici un cuvânt, şi-ar pleca numai capul şi mai jos.

— Bine, dar atunci ce e de făcut? Cum să ne explicăm? Cum să-i aflăm dorinţa?

Dacă-mi dai voie să-mi spun părerea… cred că de tine atârnă să indici de-a dreptul măsurile pe care le găseşti de cuviinţă, ca să pui capăt acestei situaţii.

— Prin urmare, găseşti că trebuie să se pună capăt situaţiei? Îl întrerupse Alexei Alexandrovici. Dar cum? Întrebă el, acoperindu-şi cu un gest neobişnuit ochii cu mâna. Nu văd nici o ieşire posibilă.

— Din orice situaţie există o ieşire, zise Stepan Arkadici, ridicându-se şi însufleţindu-se. Era o vreme când vroiai să rupi… Dacă acum eşti convins că nu mai puteţi fi fericiţi împreună…

— Fericirea poate fi înţeleasă în mai multe feluri. Să zicem însă că primesc orice, că nu vreau nimic. Care ar fi ieşirea din situaţia noastră?

— Dacă vrei să cunoşti părerea mea, adăugă Stepan Arkadici cu acelaşi zâmbet potolit, duios şi mângâietor pe care-l avusese în convorbirea cu Anna, şi acest zâmbet bun era atât de convingător, că Alexei Alexandrovici, fără să vrea, cu toate că-şi dădea seama de slăbiciunea lui, era subjugat de el şi gata să creadă tot ce ar spune Stepan Arkadici, Anna n-o să-şi arate niciodată dorinţa, dar un singur lucru e posibil să fie dorit de ea, urmă Stepan Arkadici, şi anume: suprimarea raporturilor actuale şi a tuturor amintirilor dureroase legate de ele. După părerea mea, e nevoie neapărat să clarificaţi noile raporturi dintre voi, şi asta nu se poate face decât recăpătându-vă fiecare libertatea.

— Prin divorţ, îl întrerupse cu dezgust Alexei Alexandrovici.

— Da, cred că prin divorţ, repetă Stepan Arkadici roşind. Aceasta ar fi soluţia cea mai înţeleaptă din toate punctele de vedere pentru doi soţi care se găsesc în situaţia voastră. Ce e de făcut dacă soţii socotesc că nu mai pot trăi împreună? Şi asta se întâmplă adeseori…

Alexei Alexandrovici ofta adânc şi închise ochii.

— Aici un singur lucru trebuie luat în consideraţie, adăugă Stepan Arkadici: dacă doreşte vreunul dintre soţi să se recăsătorească. Dacă nu, chestiunea e foarte simplă, urmă el din ce în ce mai dezgheţat.

Cu faţa crispată de emoţie, Alexei Alexandrovici mormăi ceva, dar nu răspunse. Frământase în mintea lui de mii şi mii de ori ceea ce lui Oblonski îi părea atât de simplu; şi, departe de a găsi acestea toate foarte simple, le socotea cu totul imposibile.

Divorţul, ale cărui amănunte le cunoştea, îi părea cu neputinţă acum, deoarece un sentiment de demnitate şi de respect pentru religie nu-i îngăduia să ia asupră-şi vina

unui adulter fictiv şi cu atât mai puţin să admită ca soţia sa, iertată de dânsul şi pe care o iubea, să fie învinuită şi făcută de ruşine. Divorţul îi părea imposibil şi din alte motive şi mai importante.

Care ar fi fost situaţia fiului său în caz de divorţ? Era cu neputinţă să-l lase mamei. Această mamă divorţată va avea familia ei nelegitimă, în care situaţia copilului vitreg ar fi grea şi educaţia ar lăsa, desigur, de dorit. Să-l oprească la dânsul? Ştia că aceasta ar fi fost un act de răzbunare din partea lui – ceea ce nu dorea. Dar, afară de asta, divorţul i se părea imposibil, fiindcă, acceptându-l, însemna s-o împingă pe Anna la pieire. I se întipăriseră în minte cuvintele rostite de Daria Alexandrovna la Moscova şi anume că, hotărând să divorţeze, nu se gândea decât la dânsul, fără să-şi dea seama că prin asta o distruge pe Anna. Acum, când îşi iertase soţia şi se ataşase de copii, Karenin le înţelegea altfel. A consimţi la divorţ şi a da Annei libertatea însemna – pentru dânsul – să rupă ultimele sale legături cu viaţa: cu copiii, pe care-i iubea; iar pe dânsa s-o lipsească de ultimul sprijin în calea binelui şi s-o dea pierzării. Ştia că Anna, o dată divorţată, s-ar uni cu Vronski şi că legătura aceasta ar fi nelegiuită – deoarece, după pravila bisericească, femeia nu se poate recăsători cât timp fostul său bărbat este în viaţă.

„Anna nu se va uni cu dânsul. După un an, doi, ori Vronski o va părăsi, ori ea va avea o legătură nouă, se gândi Alexei Alexandrovici; iar eu consimţind la acest divorţ nelegiuit, m-aş face vinovat de decăderea ei.”

Alexei Alexandrovici se gândise la toate acestea de sute de ori şi era încredinţat că divorţul nu numai că nu era un lucru simplu, cum spunea cumnatul său, dar era absolut imposibil. Nu credea nici un cuvânt de-al lui Stepan Arkadici; i-ar fi putut face mii de obiecţii la fiecare vorbă a lui; totuşi îl asculta, simţind că prin cuvintele acestuia se exprima acea stihie brutală şi copleşitoare care-i diriguia viaţa şi căreia va fi nevoit să se supună.

— Toată chestiunea se reduce la condiţiile în care ai fi dispus să divorţezi. Anna nu vrea nimic. Nu îndrăzneşte să te roage ceva, lasă totul pe seama generozităţii tale.

„Doamne! Doamne! De ce?” se gândi Alexei Alexandrovici, aducându-şi aminte de procedura divorţului în cazul când soţul ia vina asupră-i şi, cu acelaşi gest ca şi Vronski, de ruşine, îşi acoperi şi el faţa cu mâinile.

— Eşti tulburat, te înţeleg. Dar dacă stai şi chibzuieşti… „Aceluia care te loveşte peste obrazul drept, întinde-i-l şi pe cel stâng, iar aceluia care-ţi ia haina, dă-i şi cămaşa”, îşi zise Alexei Alexandrovici.

— Da, da! Strigă Karenin cu glas ascuţit. Iau ruşinea asupra mea, îi dau şi băiatul, dar… n-ar fi mai bine să lăsăm asta? De altfel, fă cum vrei…

Întorcându-se în aşa fel ca să nu-l poată vedea cumnatul său, Alexei Alexandrovici se aşează la fereastră. Suferea şi-i era ruşine. O dată cu durerea şi cu ruşinea, încerca însă un sentiment de bucurie şi de înduioşare din pricina jertfei sale măreţe.

Mişcat, Stepan Arkadici tăcu un răstimp.

— Alexei Alexandrovici, crede-mă: Anna are să-ţi preţuiască generozitatea. Se vede că aşa a vrut Dumnezeu, adăugă Stepan Arkadici; dar, spunând aceste cuvinte, îşi dădu numaidecât scama de stupiditatea vorbelor sale şi-şi stăpâni cu greu zâmbetul provocat de propria-i prostie.

Alexei Alexandrovici vru să-i răspundă ceva, lacrimile însă îl împiedicară.

— E o fatalitate. Eu unul recunosc această nenorocire ca un fapt împlinit şi caut să vă ajut pe amândoi, încheie Stepan Arkadici.

Când ieşi din odaia cumnatului său, Stepan Arkadici era mişcat; dar asta nu-l împiedică să fie mulţumit că-şi încheiase cu izbândă misiunea, deoarece nu se îndoia câtuşi de puţin că Alexei Alexandrovici nu-şi va călca cuvântul.

La această mulţumire se mai adăugă şi ideea unei glume, care-i venise în minte, de spus soţiei sale şi cunoscuţilor

apropiaţi: „Ce deosebire e între mine şi ţar? Ţarul acordă divorţul, dar nimeni nu se simte mai bine, pe când eu am pus la cale un divorţ şi am fericit trei persoane…”

Sau: „Ce asemănare există între mine şi ţar? Când… Dar am să găsesc eu ceva mai izbutit”, îşi zise el surâzând.

XXIII.

Rana lui Vronski era primejdioasă şi, deşi glonţul nu atinsese inima, prinţul fusese câteva zile între viaţă şi moarte. Când, în sfârşit, putu rosti câteva cuvinte, în odaie se afla numai cumnata lui, Varea.

— Varea! Îi spuse Vronski, privind-o cu severitate. M-am împuşcat din imprudenţă. Să spui la toată lumea că a fost un accident. Altfel ar ieşi ceva prea stupid.

Fără să-i răspundă, Varea se aplecă asupra-i şi-l privi drept în faţă, cu un zâmbet de bucurie. Ochii lui nu mai erau înfrigurаţi, ci senini, dar aveau e căutătură aspră.

— Ei, slava Domnului! Exclamă Varea. Nu te doare?

— Ma doare puţin aici. Vronski arătă la piept.

— Lasă-mă să te pansez.

Strângându-şi fălcile puternice, el o privi pe Varea cum îl pansa. Când isprăvi, îi spuse:

— Nu aiurez. Te rog fă aşa ca să nu se spună că m-aş fi împuşcat într-adins.

— Nimeni n-o spune, dar nădăjduiesc că n-ai să te mai împuşti din imprudenţă, îi răspunse Varea zâmbind întrebător.

— Cred că nu, deşi ar fi fost mai bine…

Şi zâmbi amar.

În ciuda acestui zâmbet şi a cuvintelor care o speriară într-atât pe Varea, după ce trecu primejdia şi se simţi mai bine, Vronski îşi dădu seama că scăpase cu desăvârşire de o parte a durerii sale. Parcă îşi spălase, cu fapta sa, ruşinea şi înjosirea care-l chinuisem mai înainte. Putea să se gândească acum în linişte la Alexei Alexandrovici. Îi recunoştea întreaga mărinimie, dar nu se mai simţea înjosit. Pe lângă aceasta, el intra iarăşi în vechiul făgaş al vieţii sale.

Vedea putinţa de a se uita, fără să se ruşineze, în ochii oamenilor şi de a putea trăi: a odinioară călăuzit de regulile vieţii sale. Singurul lucru pe care nu şi-l putea smulge din inima, deşi nu înceta să se lupte cu acest sentiment, era părerea de rău, deznădăjduită, că o pierduse pentru totdeauna pe Anna.

Ispăşindu-şi vina faţă de Alexei Alexandrovici, Vronski era ferm hotărât să renunţe la ea şi să nu mai stea de acum înainte. În calea lui Karenin şi a Annei, pocăită. Nu-şi putea însă smulge din inimă părerea de rău după dragostea ei pierdută. Nu-şi putea şterge din amintire clipele acelea de fericire pe care le trăiseră împreună, preţuite atât de puţin pe atunci şi care acum îl urmăreau cu tot farmecul lor.

Serpuhovski avu ideea numirii lui Vronski la Taşkent şi acesta primi propunerea fără cea mai mică şovăire. Dar cu cât se apropia vremea plecării, cu atât mai apăsătoare îi părea această jertfă pe care se simţea dator s-o facă.

Rana i se vindecase. Ieşea din casă şi începu să-şi facă pregătirile de plecare pentru Taşkent.

„S-o mai văd o dată şi pe urmă să ma îngrop, să mor”, se gândea el şi, făcând vizitele de plecare, împărtăşi lui Betsy dorinţa lui. Prinţesa Tverskaia se duse la Anna cu această solie şi se întoarse cu un răspuns negativ.

„Cu atât mai bine, zise el, primind ştirea. Era o slăbiciune care mi-ar fi secat ultimele puteri.”

A doua zi însă Betsy veni dimineaţa la dânsul şi-l încunoştinţă că Oblonski îi dăduse o veste pozitivă: Alexei Alexandrovici hotărâse să divorţeze. Deci. Vronski putea s-o vadă pe Anna.

Fără să se gândească măcar să o petreacă pe Betsy, uitându-şi toate hotărârile, fără să întrebe când o va putea vedea pe Anna, şi unde era soţul său, Vronski alergă la familia Karenin. Urcă în fugă scara, fără să vadă nimic şi pe nimeni şi, abia stăpânindu-şi pasul, intră în odaia Annei. Fără să se gândească şi fără să bage de seamă dacă mai era

cineva în odaie ori nu, el o îmbrăţişa şi începu să-i acopere cu sărutări faţa, mâinile şi gâtul.

Anna se pregătise pentru această întâlnire, se gândise la cele ce vroia să-i spună, dar n-avu când să rostească vreun cuvânt: patima lui o cuprinse şi pe dânsa. Vroia să-l potolească, vroia să se potolească ea însăşi, dar era prea târziu. Sentimentul lui trecuse şi în sufletul ei. Buzele îi tremurau aşa de tare, că mult timp nu putu rosti nici un cuvânt.

— Da. M-ai cucerit. Sunt a ta! Rosti Anna într-un târziu, strângându-i mâna la piept.

— Aşa a fost să fie, răspunse el. Şi cât vom trăi, aşa va fi. Acuma ştiu.

— Adevărat! Rosti Anna pălind din ce în ce mai mult şi cuprinzându-i capul cu braţele. Totuşi ceea ce se întâmplă cu noi este ceva spăimântător, după cele ce s-au petrecut aici.

— Totul are să treacă, totul o să se uite. Vom fi atât de fericiţi! Dragostea noastră, dacă ar putea să sporească, ar spori prin faptul că are în ea ceva spăimântător, adăugă Vronski, ridicându-şi capul şi descoperindu-şi cu un zâmbet dinţii puternici.

Anna nu putu să nu răspundă cu un zâmbet, nu cuvintelor; ci ochilor săi îndrăgostiţi. Îi luă mâna şi-şi mângâie cu ea obrajii reci şi parul tuns.

— Nici nu te mai recunosc cu părul ăsta scurt, îţi şade aşa de bine! Eşti ca un băieţel, dar atât de palidă!

— Da. Sunt foarte slăbită, răspunse ea surâzând, şi buzele îi tremurară din nou.

— O să plecam în Italia şi ai să te îndrepţi.

— Ar fi oare cu putinţă să fim ca doi soţi, numai noi, familia noastră? Întrebă ca, privindu-l de aproape în ochi.

— Mă miră cum de a putut fi altfel până acum.

— Stiva spunea că el consimte la orice, dar cu nu pot primi generozitatea lui, zise Anna privind gânditoare peste capul

lui Vronski. Eu nu vreau divorţul, dar acum mi-e totuna. Nu ştiu numai ce are să hotărască în privinţa lui Serioja.

Vronski nu putea pricepe cum era Anna în stare, în clipele acestea ale revederii, să-şi aducă aminte de fiul ci şi de divorţ, să se gândească la aşa ceva. Oare nu-i era totuna?

— Nu mai vorbi de asta. Nu te mai gândi, urmă el, întorcându-i mâna în mâna lui şi căutând să-i atragă atenţia asupra lui. Dar Anna tot nu-l privea.

— Ah, de ce n-am murit! Ar fi fost mai bine! Zise Anna, şi lacrimi tăcute îi curseră pe obraji. Dar se sili să surâdă, ca să nu-l întristeze.

Renunţarea la măgulitoarea şi în acelaşi timp periculoasa numire la Taşkenit era un lucru ruşinos şi imposibil după vechile concepţii ale lui Vronski.

Acum însă renunţă la post fără să stea pe gânduri o singură clipă şi, observând la superiorii săi semne de dezaprobare pentru actul lui îşi dădu numaidecât demisia.

Peste o lună, Alexei Alexandrovici rămase singur în locuinţa lui împreună cu fiul său, iar Anna şi Vronski plecară în străinătate, fără să obţină divorţul şi renunţând categoric la el.

SFÂRŞIT

1 Cu inima la locul ei (fr.).
2 Cură de munca (germ.).
3 Impulsivă (fr.).
4 Încă puţin, te rog (engl.).
5 Situaţie neschimbata (lat.).
6 Dumneata (fr.).
7 Denumirea dată de arheologi celor şapte table de aramă cu inscripţii în dialectul umbric, găsite printre ruinele

templului lui Iupiter din oraşul antic Iguvium, numit în evul mediu Eugubium, provincia Umbria, Italia.

8 Expresie prin care guvernele ţariste desemnau oficial pe locuitorii Rusiei care aparţineau naţionalităţilor conlocuitoare, mai ales din regiunile răsăritene.

9 Cele şapte minuni ale lumii (fr.).

10 Vom avea o conversaţie plăcută (engl.).

11 Nu se ţine de promisiune (fr.).

12 Spălatul rufelor (fr.).

13 Vorbe de clacă! (fr.).

14 Nu e cine ştie ce grozăvie (fr.).

15 Mâna liberă (fr.).

16 Povară (fr.).

17 Prozaice (fr.).

18 Hermann Schulze-Delitysch (1808-1883) – economist burghez german, cunoscut prin campania pe care a dus-o printre muncitori şi meşteşugari, în vederea organizării unor asociaţii cooperatiste.

19 Aici cu înţelesul de: arendaşi (fr.).

20 Trebuie să baţi fierul, să-l sfărâmi, să-l frământi… (fr.).

21 Constatarea unui fapt (fr.).

22 Aici cu înţelesul de: felul de nădejde (fr.).

23 Să-i spunem pe nume (fr.).

24 [Zeul] ia minţile celor pe care vrea să-i piardă (lat.).

25 Prunc (engl.).